Vasile Ocnărel
Eugen Zmeeie

Imagini asupra Europei

Vintilă Corbul
Eugen Burada

Uragan asupra Europei

* *

editura
Adevărul
holding

Construieşte-ţi biblioteca împreună cu Adevărul:
www.adevarul.ro/carte; e-mail: carte@adevarul.ro
Telefon: 021.407.76.40 / 41; Fax: 021.407.76.42

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
CORBUL, VINTILĂ
Uragan asupra Europei / Vintilă Corbul, Eugen Burada. - Bucureşti : Adevărul Holding, 2009
2 vol.
ISBN 978-973-1848-89-1
Vol. 2. 2009. - ISBN 978-973-1848-91-4

I. Burada, Eugen

821.135.1-311.6

Cortine de ninsoare, cu falduri ample, se lăsau încet asupra oraşului Sibiu, acoperind cu o plapumă albă, pufoasă, casele cu streşini late, străzile înguste şi şerpuite, transformând prozaicele privelişti citadine într-un feeric decor de teatru. Natura îşi îmbrăca straie festive spre a întâmpina străvechea şi mereu noua sărbătoare a Crăciunului.

Se lăsau şi umbrele albastre ale înserării, iar odată cu ele răsăreau la ferestre sclipiri de lumină aurie, irizate prin bizarele petale ale florilor de gheaţă de pe geamuri.

Paşii puţinilor trecători împodobiţi cu beteala zăpezii erau lipsiţi de zgomot. Siluetele omeneşti îşi pierdeau aparent consistenţa şi acum pluteau imateriale peste un înveliş de nori.

O ceată de copilandri, înfăşuraţi în cojoace tot atât de albe ca omătul din jur, urcau veseli panta repede a unei străzi şi se minunau, ca în fiecare an de altfel, de frumuseţea ireală a ninsorii.

— Mama-iarnă îşi scutură pilotele, împrăştiind fulgi de gâscă!, zise Mitru Muntean, desfăcând braţele şi ridicând faţa spre văzduh, de parcă ar fi vrut să îmbrăţişeze şi să sărute ninsoarea.

— Ar fi trebuit să te faci poet, mă!, îl tachină colegul său de şcoală, Culiţă Preda.

Dorin Alexe, un adolescent plinuţ, cu obrajii înspicaţi de acnee, duse degetul la buze, într-un gest de o imperioasă elocvenţă:

— Sssst! Fără gălăgie! Am pornit la treabă, nu la joacă!

Mitru şi Culiţă puseră imediat frâu gurii. Dorin avea dreptate. Trebuiau să păstreze liniştea. Domolit, Mitru îşi trase căciula pe urechi şi îşi vârî mâinile în buzunarele cojocului. Erau şase băieţandri. Cel mai mare, Ion, avea şaptesprezece ani. Cel mai mic, Iliuţă, abia împlinise paisprezece. Mergeau acum pe lângă ziduri, misterioşi ca nişte conspiratori, uitându-se bănuitori în jur.

Se întunecase bine când ajunseră în piaţa cea mare. Perdelele de ninsoare erau atât de groase, încât izolau grupurile de oameni într-un fel de compartimente cu pereţi jucăuşi de zăpadă. Când trecură pe lângă biserica romano-catolică, nu-i văzură zidurile decât până la înălţimea unui stat de om. Culmile lor se pierdeau în neant. Ajunseră mai mult pe bâjbâite în faţa Palatului Bruckenthal. O luară la dreapta pe o străduţă îngustă şi ieşiră în piaţa primăriei. Ninsoarea se înteţise. Fulgii de nea se topeau însă de îndată ce atingeau obrajii.

— Sunt leoarcă de năduşeală!, şopti Iliuţă Măcelaru, cel mai mic dintre băieţi, la urechea lui Mitru.

— Te-o fi cuprins frica!, îl ironiză Mitru.

— Ce frică?!, îşi umflă Iliuţă pieptul. M-am înfierbântat alergând.

Nu era el pe degeaba nepotul lui Ilie Măcelaru, prietenul şi tovarăşul de luptă al lui Avram Iancu.

Ajunşi în faţa edificiului întunecat al primăriei, se opriră spre a-şi mai trage sufletul. Culiţă îşi şterse nasul cu dosul palmei.

— Ei? Îi dăm drumul?

— Îi dăm, zise Ion cu hotărâre.

Se strecurară până în faţa intrării clădirii. Portalul se înalţa semeţ, purtând deasupra o inscripţie în ungureşte, încoronată de emblema habsburgică: un vultur cu un şarpe în gheare. Amănuntele emblemei nu se puteau desluşi, dar băieţandrii o cunoşteau foarte bine, fiindcă o priviseră adeseori cu scârbă şi ură. În concepţia lor, ca şi a tuturor românilor din Transilvania, pasărea răpitoare habsburgică înlănţuia în ghearele ei şarpele care simboliza neamul românesc.

— Acum!, zise Ion, desfăcând picioarele şi aşezându-se înfipt în faţa portalului.

Rusan și Culiță se așezară de o parte și de alta a lui, petrecându-și brațele ca la horă. Pe umerii lor se urcară Mitru și Dorin, alcătuind o piramidă, în vârful căreia se cățără Moise.

— Ai ajuns la emblemă?, întrebă de jos, cu glas înăbușit, Ion.

— Ajuns, babo!

— Atunci la treabă!

Cu mișcări iuți, precise, Moise scoase de la brâu, de sub cojoc, un cuțit scurt, pe care îl folosi drept șurubelniță spre a desprinde emblema din lăcașul ei. Deși nu voia să o recunoască, Moise era foarte emoționat. Nu de teamă că dărâma un semn heraldic al Habsburgilor, faptă a cărei gravitate era știută tinerilor, ci de mândrie, pentru că fusese ales pentru această misiune plină de însemnătate. Este drept că în balanță atârnase în primul rând argumentul că era cel mai ușor dintre băieți și că deci își putea îndeplini sarcina acolo, sus, în liniște și fără să se grăbească, fiindcă nu-i obosea pe cei de jos.

În vreme ce Moise lucra înfrigurat, flăcăiandrii de sub el încercau să străbată cu privirile perdelele groase de ninsoare, trăgând cu urechea la cele mai mici zgomote, spre a destrăma piramida și a se face nevăzuți dacă s-ar fi ivit vreun reprezentant al hulitelor autorități maghiare. Se părea însă că pronia hotărâse să-i favorizeze. Sibienii care ar fi trecut la câțiva pași de ei nu i-ar fi putut desluși, atât de deasă era ninsoarea.

Moise ajunsese la ultimul șurub.

— Când zic psst, vă trageți repede la o parte!, șopti celor de jos.

— Știm ce avem de făcut, replică Mitru cu același ton. Mai ai mult?

— În câteva clipe sunt gata.

Moise mai meșteri puțin, până ce simți că emblema se lasă grea peste umărul lui drept. Reușise să desprindă ultimul șurub. Acum avea să urmeze partea cea mai anevoioasă. Să lase emblema să cadă fără să-i lovească pe cei de jos. Era prea masivă ca să o arunce în lături.

— Pssst!, exclamă.

Piramida se îndepărtă brusc de zidul clădirii. Moise abia izbuti să nu-şi piardă echilibrul. În aceeaşi clipă, emblema din lemn sculptat şi aurit se prăbuşi. Mitru simţi o lovitură puternică peste ureche, ca un fel de arsură. De dedesubtul său, Rusan bolborosi furios:

— Ce faceţi, bă? Vreţi să-mi scoateţi umărul din loc?

Emblema căzuse cu zgomot, frângându-se în două pe trotuarul de piatră. Băieţandrii desfăcură într-o clipă piramida şi o luară la fugă care încotro. Poarta de lemn ghintuită a primăriei se deschise cu putere:

— Ce-i acolo?, rosti în ungureşte un glas puternic.

Cei şase băieţandri alergau acum pe lângă biserica evanghelică din faţa primăriei, îndreptându-se spre celălalt capăt al pieţei, cu intenţia de a coborî pe Reisper-Gasse spre Oraşul de jos.

În dreptul ferestrelor luminate ale unei cârciumi, Mitru se izbi piept în piept cu un băieţandru în straie ţărăneşti maghiare.

— Nu vezi pe unde mergi?, îl repezi flăcăul furios.

Mitru fugi mai departe. Urechea îl ardea. Simţea pe obraz prelingându-se ceva cald. „Sânge!", îşi zise. În ciuda durerii ascuţite, bucuria îi dădea aripi. El şi cu tovarăşii lui îşi îndepliniseră planul. Ce-şi putea dori mai mult?

Alerga fără să se uite înapoi. Ajuns în colţul lui Reisper-Gasse cu Latern-Gasse, îşi duse mâna la ureche şi, când şi-o trase, o văzu – în lumina unei vitrine – plină de sânge roşu, întunecat. Izbucni în râs. Un râs nervos care-i exterioriza oarecum uşurarea de a fi scăpat cu bine.

„Rănit în luptă, soldatul se întorcea acasă."

Micşoră pasul şi îşi încordă auzul... Nu-l urmărea nimeni, îşi zise că nu mai avea rost să fugă. Lângă Mânăstirea Ursulinelor rămăsese dinainte hotărât să se adune întregul grup. Tamponându-şi cu batista urechea din care sângele curgea abundent, Mitru porni fluierând spre locul de întâlnire.

Ieronim Muntean puse în iesle câte un braţ de fân pentru fiecare bou şi un alt braţ pentru vacă. În grajdul mai curat decât o cameră de oaspeţi domnea o căldură umedă, mângâietoare. Lumina unui opaiţ se oglindea în ochii blânzi şi atât de

frumoși ai vitelor. Mirosea a fân și a așternut proaspăt de paie. Se pornise un viscol năprasnic, neobișnuit prin acele locuri. Vijelia zgâlțâia din țâțâni ușile grajdului, șuiera pe sub streșini, de parcă s-ar fi stârnit un cor de iele, dar înăuntru era plăcut și bine. „Așa trebuie să fie în rai", își zise Ieronim, oftând plin de mulțumire. Când se afla singur cu vitele lui, era fericit. Ele nu-l supărau niciodată. Când se îmbolnăvea sau murea una dintre ele, atunci era tare rău. Pierderea unui bou sau a unei vaci însemna o catastrofă pentru gospodărie. Oamenii din Apoldul de Jos nu erau bogați. Pentru ca un om păgubit de moartea unei vite să-și poată cumpăra o alta, trebuia să intervină întreg satul, fiecare sătean contribuind cu câte puțin. Mai târziu, micile datorii erau treptat achitate. Și totul reintra în normal. Dacă bineînțeles nu cădeau pe capul omului alte urgii. Căci în acele vremuri viața nu era deloc ușoară pentru țăranii din Apoldul de Jos și din satele învecinate...

După ce se mai uită o dată la vite și constată plin de mulțumire că aveau crupa plină, iar părul bine țesălat le lucea cum lucește catifeaua, ieși din grajd și închise cu grijă ușa în urma lui. În iernile grele – și asta era o iarnă grea –, lupii hămesiți coborau din creierii munților și pătrundeau în miez de noapte prin sate, atacând oameni și vite. Nici pe câini nu-i cruțau. Dar țăranii din Apoldul de Jos aveau zăvozi zdraveni, care se încăierau cu lupii, punându-i adeseori pe fugă. Dimineața, când ieșeau din case, sătenii găseau zăpada, atât de albă și netedă în ajun, călcată în picioare, botită și îmbibată cu sânge. Leșuri de câini și de lupi zăceau sfâșiate și pe jumătate devorate de fiarele supraviețuitoare, înnebunite de foame.

Ieronim văzu că viscolul se și pusese pe ridicat troiene. Vântul bătea cu atâta putere, încât fulgii de zăpadă îl șfichiuiau peste față ca niște bice minuscule.

De undeva, de departe, îi ajunse la ureche urletul unui lup. Lui Ieronim i se înfioră pielea, deși nu era fricos. Știa însă ce înseamnă să ai de-a face cu fiarele pădurii, căci i se întâmplase nu o dată ca acestea să-i iasă în cale. Atunci își apărase cu înverșunare viața. Când se înapoia teafăr și victorios în sat, nu se lăuda cu isprăvile sale, căci primejdiile, lupta pentru existență și moartea erau tot atât de firești pentru țăranii de la munte precum erau munca, hrana, somnul și dragostea.

Ieronim intră în casă după ce mai întâi îşi scutură de zăpadă opincile. Străbătu tinda şi se opri în bucătărie. În vatră ardea un foc bun, iar în aer pluteau aburi îmbietori de mâncare. Maria, nevastă-sa, întinsese pe masă un şervet mare, brodat, şi orânduise castroanele şi lingurile de lemn pentru Ieronim şi pentru cei patru copii ai lor, Ilie, Ana, Mitru şi Filofteia, care nu cutezaseră să se atingă de mâncare mai înainte ca tatăl lor să se fi înapoiat de la grajd.

Mitru stătea lângă vatră. Se oblojise de parcă l-ar fi durut dinţii. Ieronim îl privi cu mustrare:

— Cine ştie cu ce derbedei te-oi fi încăierat la Sibiu, de te-ai întors cu urechea pe trei sferturi dezlipită de ţeastă!

Mitru plecă ispăşit capul.

— Mătuşa Tea mi-a pus nişte ierburi. În câteva zile n-o să mai am nici urmă de rană.

— În loc să te zbengui în vacanţă, stai şi boleşti!, se oţărî iarăşi Ieronim.

Ilie, cel mai mare dintre vlăstari, un flăcău voinic de vreo douăzeci de ani, aduse tatălui său un ziar cam mototolit şi pe jumătate ud.

— Ţi l-a trimis cumătrul Aron. Îl are de peste munţi. Să-l citeşti repede şi să i-l dai înapoi. Cică ziarul ăsta trebuie să mai umble şi pe la alţii.

— Fireşte că trebuie, răspunse cu convingere Ieronim luând ziarul şi despăturindu-l cu grijă. Să ştim cu toţii ce spun şi ce gândesc fraţii noştri de dincolo de Carpaţi.

Ochii îi străluceau ca şi când înlăuntrul fiinţei lui s-ar fi aprins o lumină. Adăugă plin de mulţumire:

— E tare plăcut să desfaci un ziar românesc, după ce ai avut de-a face numai cu gazete ungureşti şi nemţeşti. Paginile astea deschid o fereastră spre aerul proaspăt respirat de fraţii noştri de dincolo...

Îşi puse pe nas o pereche de ochelari cu rame de metal.

Un articol mai amplu de pe pagina întâi îi atrase atenţia. Citi primele rânduri, apoi îşi spuse că era atât de interesant, încât merita să-i împărtăşească şi alor lui.

— Ascultaţi ce scrie în „Românul", zise: „Popoarele cucerite de Imperiul Otoman sunt lovite, chinuite şi sărăcite de către cea mai stupidă administraţie, şi din cauza asta suferă şi tac

de ani întregi. Din când în când, câte unul dintre popoare este cuprins deodată de disperare și se răscoală; atunci, toate celelalte stau cu brațele încrucișate, cu inima străpunsă de durere și cu capul plecat de frică. Când cei care pătimesc nu parvin a se înțelege între dânșii pentru salvarea lor, când nu vor sau nu pot să-și precizeze voința și partea de tărâm ce li se cuvine, când nu sunt în stare să-și formuleze în unire cerințele, să se disciplineze și să-și combine acțiunea cu maturitate și unanimitate, cum să ne mirăm dacă deosebirea de interese, rivalitățile și temerile – unele temeinice, altele exagerate – fac ca puterile străine să susțină fiecare în felul ei menținerea guvernământului otoman în Europa, mărginindu-se deocamdată a-i cere reforme în favoarea popoarelor ce ele înșile știu și mărturisesc că Turcia nu va fi în stare, cu toată bunăvoința ce ar avea, să le pună în practică în mod regulat și eficace?..."

Ieronim întrerupse lectura. Rămase câteva clipe cu privirile pironite în gol.

— Popoarele oropsite și împilate își vor lepăda odată și odată jugul. Într-o zi, lacrimile se vor usca și pentru noi soarele va răsări și bucuria ne va mângâia sufletul...

Flăcările din vatră îi aruncau peste chip jocuri de umbră și lumini, scoțându-i în evidență șanțurile adânci, săpate în obraji, în colțurile gurii și pe frunte.

— Supa este gata, spuse Maria.

Puse castronul mare și pântecos pe masă și începu să toarne cu polonicul fiertură în castroane. Ieronim lăsă cu regret ziarul și se așeză în capul mesei. Și copiii se instalară pe scăunelele lor. După ce făcu rugăciunea, Ieronim începu să-și soarbă supa.

Dulăii din curte prinseră să latre furios, smucindu-se în lanțuri.

— Cine să fie la ora asta?, se întrebă Maria.

Se auziră pași grei pe pridvor apoi bătăi puternice în ușă.

— Deschide!, porunci Ieronim fiului său mai mare.

Ilie se execută. În cadrul pervazului se ivi încruntat plutonierul Horváth Istvan, șeful postului de jandarmi de la Apoldul de Jos. Purta arma pe umăr. Un strat de zăpadă înghețată i se așternuse pe chipiu și pe epoleți. Era urmat de doi jandarmi, de asemenea înarmați. Fără să se descopere, plutonierul intră

în bucătărie. Își plimbă privirile asupra celor din casă. Și le opri asupra lui Mitru.

— Dumitru Muntean, ești arestat! Urmează-ne!

Ieronim sări de pe scaun. Protestă:

— Ce înseamnă asta? Vreți să ridicați un copil în toiul nopții? Cu ce s-a făcut vinovat?

Plutonierul replică aspru:

— Fiul dumitale împreună cu alți derbedei au doborât emblema Maiestății Sale Imperiale de pe primăria din Sibiu. Fapta asta se pedepsește grav, Ieronim Muntean. Foarte grav!

Ieronim se uită la fiul său cu mânie, dar și cu nemărturisită admirație. Avu brusc revelația că Mitru nu mai era un copil. Doar un bărbat putea săvârși asemenea isprăvi.

— Trebuie să fie o greșeală!, spuse.

— Nu e nicio greșeală. Feciorul dumitale a fost văzut la locul crimei.

— Crimă?, bolborosi Ieronim.

— Da! Crimă de *lèse-majestate*.

Ilie își încleștă pumnii. Era gata să se năpustească asupra jandarmilor. Ieronim îi intui intențiile. Îi făcu semn să se stăpânească. Maria izbucni în plâns. Fetele încremeniseră. Mitru se făcuse vânăt. Brava însă situația.

— Urmează-ne!, îi porunci jandarmul.

Băiețandrul se ridică de la masă și se îndreptă spre jandarmi. Ana se dezmetici. Alergă și aduse cojocul și căciula fratelui ei.

— Bună seara, tată, bună seara, mamă!, spuse Mitru. Vă las cu bine!, adăugă, uitându-se pe rând la Ilie și la cele două fete.

— Să nu-ți faci griji, fiule!, îl îmbărbătă Ieronim. Au să se lămurească lucrurile și ai să te întorci acasă.

În sufletul lui bănuia însă că n-avea să-și mai vadă curând băiatul. Era convins că Mitru săvârșise fapta care i se imputa. „De ce Dumnezeu nu mi-ai spus nimic? Dacă aș fi știut, aș fi luat măsuri de prevedere. Ți-aș fi găsit o ascunzătoare, ori te-aș fi trimis peste munți. De ce nu te-ai destăinuit? Nu sunt eu tatăl tău?" Dar vorbele acestea le gândi numai. Își sărută feciorul și îl conduse prin zăpadă până la poartă.

Câinii lătrau furioși la jandarmii unguri. Viscolul ridica vârtejuri de zăpadă ce se luau la întrecere cu potopul de ninsoare smucită de paiele turbate ale vântului...

În noaptea aceea, somnul nu se atinse de pleoapele lui Ieronim și ale Mariei. În zori, Ieronim alergă la postul de jandarmi. Nu i se îngădui să-și vadă fiul și nu fu primit nici de plutonierul Horváth. După ce se lumină de ziuă, își făcu rost de un cal de la un vecin și porni călare spre Apoldul de Sus. Satul acesta – spre deosebire de Apoldul de Jos, locuit numai de români – cuprindea și un mare număr de sași. Depărtarea nu era mare, dar viscolul ridicase pe șosea troiene uriașe, asemenea unor dune de zăpadă. Uneori, calul se înfunda până la piept în omăt. Furtuna de zăpadă era atât de violentă, încât vizibilitatea scăzuse aproape la zero. Când șuieratul vijeliei se mai potolea, se auzeau în depărtare urletele lupilor.

Ieronim își pipăi instinctiv cuțitul de vânătoare de la brâu și toporișca prinsă la oblânc. Nu avea asupra lui nicio armă de foc, fiindcă acestea erau interzise românilor. Este adevărat că opreliștile erau de cele mai multe ori încălcate. Puștile stăteau ascunse prin unghere neștiute de nimeni, fiind folosite numai la mare nevoie. Și Ieronim avea o flintă străveche, tăinuită într-un colț al șurii, după un perete dublu din lemn. Acum i-ar fi prins tare bine. Dar nu putea să riște a fi prins cu o armă de foc asupra lui, cu atât mai mult cu cât știa că jandarmii unguri sunt cu ochii pe el, mai cu seamă acum, după arestarea lui Mitru.

Trebuia să ajungă la Apoldul de Sus în ciuda oricăror dificultăți, fiindcă acolo își avea cabinetul un avocat sas, foarte cunoscut în împrejurimi, pe nume Hans Krech. Krech nu era bine văzut de autoritățile maghiare, fiindcă se arăta binevoitor românilor, apărându-le adeseori cauzele. Krech era bătrân, dar avea experiență și stăpânea ca nimeni altul arta interpretării legilor.

La ora prânzului, Ieronim sosi la destinație.

— Cum ai ajuns la mine pe vremea asta?, îl întrebă avocatul, uluit de temeritatea vizitatorului. Eu aveam două procese la Sibiu, dar n-am îndrăznit să înfrunt viscolul. Eh, la vârsta mea, oamenii sunt prudenți sau poate mai fricoși. Se

agăţă de viaţă ca de un colac de salvare. Ei, ce te aduce pe la mine?

Ieronim îi istorisi cum se pricepu mai bine năpasta care căzuse pe capul fiului său. Avocatul îl ascultă atent, apoi rosti cu gravitate:

— Să-mi semnezi o procură, ca să mă pot ocupa de cazul feciorului dumitale. Te previn însă că situaţia băiatului e foarte grea. În stadiul actual al cercetărilor, mă îndoiesc chiar că mi se va îngădui să-i consult dosarul. În sfârşit, am să văd ce am să pot face.

Drumul de întoarcere al lui Ieronim fu şi mai anevoios. Vântul îl bătea din faţă, orbindu-l. De mustăţi şi de sprâncene îi atârnau minusculi ţurţuri de gheaţă. Nasul şi urechile îi îngheţaseră atât de tare, încât le spăla cu zăpadă, ca să nu-i degere. Pe fruntea şi pe pieptul calului se aşezaseră platoşe de gheaţă.

Începu să se întunece când Ieronim ajunse acasă.

— Maria, ai vreo veste de la Mitru?

— Nici una, bărbate.

Ea îşi duse şorţul la ochi, spre a-şi şterge lacrimile.

— Nu mai boci, femeie!, o repezi. Prea cobeşti. Până la urmă o să-l scăpăm noi.

Dădu o nouă raită până la postul de jandarmi, dar nu fu lăsat să intre. În noaptea aceea îşi colindă prietenii şi cumetrii, spre a se sfătui cu ei. Făcu o vizită şi părintelui Haneş, care se oferi să împrumute bani pentru avocat.

Spre dimineaţă, viscolul încetă. Căzu brusc şi vântul, iar soarele – un soare cu colţi de ger – se ivi radios pe după buza norilor plumburii, care porniră să se scurgă asemenea unei turme de oi spre munţii acoperiţi cu căciuli de zăpadă. Troienele albe sclipeau orbitor. Văzduhul era de o limpezime nefirească.

Pe Ieronim îl rodea nerăbdarea. Avocatul îi făgăduise că va veni în cursul dimineţii, bineînţeles dacă vremea se va mai îmbunătăţi. Pe la zece apăru în sat şi sania avocatului, trasă de doi cai grei de povară.

— Numai cu bidiviii ăştia puteam înfrunta troienele, spuse Krech ţăranului care-l aştepta în faţa bisericii, aşa cum fusese convenit. Acum mă duc la postul de jandarmi să văd ce

noutăți pot afla. Iar dumneata du-te acasă. Vrei să îngheți în gerul ăsta? Îți cunosc adresa.

— Bine, domnule avocat. Mă duc acasă. Poate că e mai bine așa.

Când intră în bucătăria caldă, în care nevastă-sa și cele două fete preparau d-ale mâncării pentru avocat, își scoase căciula și se lăsă să cadă pe o laviță.

— Unde e Ilie?

— Dă de mâncare la vite.

— Trebuie să stau și cu el de vorbă. Să nu dea și el de vreo încurcătură. Mai știi?... Cine ar fi crezut că lui Mitru are să-i treacă prin cap să doboare emblema Habsburgilor? Și el, și Ilie sunt feciorii mei. Dar abia acum îmi dau seama că nu-i cunosc deloc. Sunt străin de ei. Da, da, străin!

Peste vreo jumătate de oră sosi și avocatul. Era însă posomorât.

— N-am putut să aflu mare lucru. Jandarmii au gura cusută. Nici pe băiat nu mi-au îngăduit să-l văd. Abia când am vrut să plec, plutonierul Horváth mi-a spus că Mitru trebuia să fie transportat la Sibiu, dar că din cauza viscolului l-au reținut la post.

Maria începu iarăși să plângă.

— Adu ceva de mâncare domnului avocat, o îndemnă Ieronim. Trebuie să-i fie foame după ce a făcut atâta drum până la noi. Eu mă duc în pivniță după rachiu și după niște vin.

Încerca să-și încurajeze nevasta, arborând o atitudine calmă. În realitate, îi fierbea stomacul, de parcă l-ar fi pârjolit flăcările iadului.

După ce gustă din friptura de găină și din plăcintele întinse pe masă, avocatul dădu peste cap o ceașcă de rachiu.

— Ca să-mi țină de cald, pe gerul ăsta. De copil să n-aveți grijă. Mâine am să vin iarăși. Dau eu de firul trebii ăsteia.

Își puse paltonul îmblănit, căciula și plecă, lăsând pe Ieronim și pe nevastă-sa să se frământe fiindcă nu aflaseră nimic despre Mitru. Se scurse noaptea și se făcu iarăși zi. Ieronim se duse din nou la post. De data aceasta, văzu acolo sania comandantului companiei de jandarmi. „Am să-l aștept pe căpitan să iasă, își zise. Am să-l întreb de Mitru. Va trebui să-mi spună ceva".

Ieronim băgă de seamă că nu mai era singur. Mulți țărani din comună se adunaseră acolo, în fața postului, și stăteau de vorbă, grupuri-grupuri. Din când în când, privirile lor se îndreptau asupra lui. „Suntem și noi aici", păreau să spună. Ieronim simți că i se încălzește inima. „Prietenii la nevoie se arată", își zise, repetând un dicton rămas din strămoși.

Trecu o oră, trecură două, trecură trei... Într-un târziu apăru și căpitanul. Era posomorât și își punea mănușile, stând în capul de sus al scării. Ieronim își scoase respectuos căciula și se apropie cu bună-cuviință:

— Domnule căpitan, să trăiți! Sunt Ieronim Muntean. Tatăl lui Mitru Muntean, care este reținut aici, la post. Aș vrea să știu ce se întâmplă cu feciorul meu.

Căpitanul clipi des, își îmbumbă mănușile, iar după o scurtă ezitare rosti ursuz:

— Să vii să-ți iei băiatul!

Chipul țăranului se lumină:

— Să trăiți, domnule căpitan! Pot să-l iau chiar acum?

Ofițerul ezită o clipă:

— Să vii cu o căruță. Băiatul dumitale a murit. Un atac de inimă.

Ieronim rămase ca o stană de piatră. După un timp bâigui:

— Feciorul meu... a murit?

— Din nefericire, omule. Medicul legist întocmește procesul verbal de constatare a decesului. Și copiii sunt uneori bolnavi de inimă.

Vorbele căpitanului zburară din om în om. Țăranii încetară să mai vorbească între ei. Își scoaseră căciulile. Căpitanul îi privi stingherit, apoi rosti cu glas tare, în ungurește:

— Hai, duceți-vă pe la casele voastre! Circulați! Ulița e făcută pentru umblat, nu pentru sfat!

Se încruntă, fiindcă țăranii nu se clintiră. Nu se mai uitau la căpitan, de parcă nici n-ar fi existat. În schimb, privirile lor se îndreptară pline de compătimire asupra lui Ieronim.

Acesta stătea nemișcat în fața scării. O pală de vânt făcu să-i fluture șuvițele de păr cenușiu, ușor ondulat. O vână îi zvâcnea în pulsări violente la tâmpla dreaptă. Ieronim se întoarse cu spatele spre căpitan și porni încet spre biserică.

Mergea cu pași rari, ca după o înmormântare. Ochii îi erau secătuiți. Privirea-i aspră fixa un punct în văzduh, dincolo de coama cenușie a acoperișului înalt al lăcașului dumnezeiesc. Apoi, ochii lui cătară spre biserică. Întârziară asupra turlei, încadrată de alte patru turle mai mici. Și ceilalți oameni se uitară într-acolo. Cunoșteau acum cu toții gândurile care-l săgetau pe Ieronim. Turla cea mare și cele patru turle mai mici le indicau drumul pe care aveau să-l urmeze.

Cel mai bătrân dintre țărani își făcu semnul crucii:

— Amin!, rosti cu glas tare.

Ceilalți oameni își duseră și ei mâna dreaptă, cu cele trei degete apropiate, la frunte, la piept și la umeri.

— Amin!, grăiră.

— Amin!, pronunță răspicat și Ieronim Muntean.

La țară, veștile circulă repede, pe căi numai de ele știute. Nu au nevoie de curieri, nici de telegraf și nici de literele tipărite ale gazetelor. În intervalul celor trei zile scurse între moartea lui Mitru Muntean și înmormântarea sa, zvonurile prinseră să zboare din om în om, să capete contur, greutate, să crească așa cum crește laptele pus la fiert, ca până la urmă să se reverse potopind conștiințele, înfierbântând mințile, sădind sămânța unor răbufniri pătimașe, manifestate incipient prin conciliabule tainice, prin incriminări amare, prin atitudini de frondă manifestate fățiș.

Când zgomotul sec al pământului răsturnat cu lopata peste sicriul de brad proaspăt geluit puse capăt ceremoniei funebre, țăranii români din Apoldul de Jos, din Apoldul de Sus și din Rod nu se risipiră pe la casele lor, ci rămaseră cu capul descoperit în frigul aspru, ca și când prezența lor ar fi fost necesară spre a veghea mormântul lui Mitru Muntean. Și părintele Haneș rămase la căpătâiul coamei de pământ proaspăt, fără să-și scoată patrafirul și ținând crucea înclinată ca și când ar fi adus un suprem omagiu din partea bisericii băiețandrului care avea să rămână veșnic tânăr în memoria tuturor acelora ce vedeau acum în el un martir al cauzei românilor.

Nu se rosteau cuvântări. Oamenii tăceau, dar tăcerea lor era elocventă, plină de semnificații adânci. Jandarmii, care asistau de departe la strania și tăcuta continuare a slujbei

morților, se priveau mirați și cu o vagă îngrijorare. Plutonierul Horváth respira greu, morfolindu-și în mustață mânia. Ar fi poruncit oamenilor să se risipească, dar nu avea motive. Nimeni nu-i putea împiedica să stea descoperiți în preajma unui mormânt. Dacă țăranii ăștia îndărătnici ar fi făcut o manifestație sediționasă, dacă s-ar fi dedat la demonstrații ostile statului, guvernului maghiar, cum i-ar mai fi luat la goană, cum i-ar mai fi pocnit cu patul armei, cum i-ar mai fi ridicat pe cei mai înverșunați dintre ei. În cap, desigur, cu Ieronim Muntean. Dar mâinile îi erau legate, fiindcă oamenii păstrau liniștea. O liniște care pe el nu-l înșela. O liniște amenințătoare, insuportabilă... Își izbi cizmele cu cravașa pe care o purta întotdeauna asupra sa și înjură printre dinți...

Țăranii stăteau neclintiți și se gândeau la tot ce aflaseră în legătură cu moartea lui Mitru Muntean. Reconstituiseră adevărul din crâmpeiele adunate de colo și de colo... De la avocatul Krech, care obținuse o audiență la căpitanul de jandarmi Kerekes; de la cârciumarul din Apoldul de Sus, în prezența căruia clienții amețiți de băutură vorbeau vrute și nevrute; de la ibovnica unui jandarm dornic să arate cât de multe știe; de la un om de serviciu de la primărie, care trăgea cu urechea la tot ce-și spuneau căpeteniile administrației maghiare... Sătenii aflaseră astfel că Mitru Muntean fusese denunțat de un informator al poliției, pe nume Domjanic Layos, care-l văzuse lângă primăria din Sibiu foarte curând după doborârea emblemei habsburgice. Ridicat de jandarmi și dus la post, fusese bătut pentru a-și divulga complicii. Se pare că o lovitură puternică de pumn îl proiectase cu tâmpla de un colț de masă. Își pierduse cunoștința și din clipa aceea nu se mai trezise. Murise fără să fi rostit vreun nume.

Plutonierul Horváth se uita cu ciudă, dar și cu un fior de teamă nemărturisită la Ieronim Muntean, la părintele Haneș și la mulțimea neclintită de țărani care stăteau cu capul descoperit în ger. Știa că din rândurile părinților acestor oameni își recrutase Avram Iancu tovarășii de luptă, care se ridicaseră apoi împotriva stăpânilor maghiari, în acea sângeroasă revoluție din 1848. Fapta lui Mitru Muntean dovedea că flacăra răzvrătirii nu se stinsese încă. Descreierați de seama lui se mai găseau destui. Nu trecea an fără ca studenți sau elevi români

să nu ridice pe ascuns steagul românesc pe vreunul dintre monumentele orașului, sfidând autoritățile ungare. Rareori erau prinși, dar, în ciuda pedepselor grele la care erau condamnați, pilda lor era urmată de alte serii de tineri. Aproape că intrase în tradiția românilor din Țara Almașului să nesocotească în acest chip puterea Regatului Ungar.

Plutonierul Horváth respiră ușurat când țăranii se urniră în sfârșit și porniră pe urmele lui Ieronim Muntean, spre a cinsti la locuința acestuia memoria decedatului sorbind un pahar cu vin – sângele Domnului – după ce lăsau să se verse câteva picături în țărână pentru sufletul mortului.

Ce i-ar mai fi împușcat pe toți! Căpitanul Kerekes, un fricos, îi pusese în vedere să nu facă exces de zel. Zicea că îi era de ajuns moartea lui Mitru Muntean. Nu avea poftă ca jandarmii lui să capete reputația de asasini profesioniști.

Subofițerul scuipă scârbit și porni spre clădirea postului de jandarmi...

Își promise să fie vigilent. Românii din Apoldul de Jos erau turbulenți și dădeau mult de lucru jandarmilor. Dar va ști el să le pună pumnul în gură. Le va arăta că plutonierul Horváth nu glumește și că aceia care nu vor respecta ordinea maghiară vor simți pe pielea lor asprimea legilor penale.

Mergea țanțoș pe ulița principală a satului aruncând în dreapta și în stânga priviri încărcate de ură. Nu-și găsea astâmpărul. Aproape că ar fi dorit să fie provocat de țărani, spre a putea reacționa cu violență, potrivit liniei de conduită pe care și-o impusese încă din primele zile ale transferării sale la Apoldul de Jos. Era încredințat că șefii săi ierarhici – cu excepția căpitanului Kerekes – ar fi fost de acord cu măsurile lui, oricât de severe.

Spre surprinderea sa, ziua înmormântării se scurse fără incidente. După lăsatul nopții plecă în patrulă prin sat, având însă grijă să fie escortat de doi jandarmi cu armele încărcate. Era sigur că românii din Apoldul de Jos îl socoteau ucigașul lui Mitru Muntean. Dar plutonierul Horváth nu era lipsit de curaj. Dacă vor încerca să se răzbune, îl vor găsi treaz.

Se scurse însă și ziua următoare fără ca liniștea satului să fie tulburată. În amurg, plutonierul Horváth se încrucișa pe

uliță cu preotul Haneș, care ducea solemn Sfânta Împărtășanie unui muribund. Îl opri și îl interpelă cu fățișă ironie:

— Bună seara, părinte! Înainte de a veni în satul ăsta am fost prevenit că românii de aici sunt iuți la mânie, răzbunători, gata oricând să scoată cuțitul de la brâu.

Preotul clătină din cap cu tristețe:

— Să-mi dai voie, domnule plutonier, să nu angajez o discuție pe tema asta acum, când merg să duc ultima și suprema mângâiere unui suflet care se stinge.

Horváth tuși iritat. Sperase să-l provoace pe popă, dar acesta îi ghicise jocul. Îl lăsă să plece, apoi își continuă posomorât patrularea. Nu-i plăcea atmosfera din sat. Era prea liniștită ca să nu ascundă ceva.

A doua zi de dimineață, pe când se afla la post în biroul său, fu întrerupt din lectura unei circulare sosite de la Sibiu de intrarea intempestivă a unui jandarm congestionat la față, transpirat, care gâfâia ca după o cursă lungă.

— Să trăiți, domnule plutonier! În pădure, aproape de locul denumit „Sub furci", a fost găsit acum o oră cadavrul sfâșiat de lupi al tânărului Domjanic Layos. Avea piciorul prins într-o capcană de urși.

Plutonierul sări de pe scaun. Domjanic Layos îl denunțase pe Mitru Muntean.

— Este sigur că l-au mâncat lupii? Poate că a fost asasinat!

— Niciun medic n-ar fi în stare să constate dacă Domjanic a fost sau nu ucis înainte de a fi mâncat de lupi. A putut fi recunoscut mulțumită unui carnet de identitate aflat în centura rămasă intactă.

Plutonierul izbi cu pumnul în masă:

— Aș pune rămășag că l-au omorât înainte de a-i prinde piciorul în capcană. L-au lăsat să-l mănânce lupii, ca să șteargă orice urmă. Ticăloșii! Am să le smulg adevărul ucigașilor, chiar de va trebui să arestez pentru asta pe toți oamenii din sat.

Plutonierul Horváth nu folosise o figură de stil. Ridică de la locuințele lor nu numai pe Ieronim Muntean și pe fiul acestuia, ci și pe toate rudele lor de sex bărbătesc, începând cu copilandrii de zece-doiprezece ani și terminând cu unchieșii care abia își mai sprijineau în ciomag bătrânețele și neputința.

Apoi începu interogatoriile, având grijă să anunțe telegrafic pe șefii săi ierarhici de la Sibiu, precum și autoritățile judecătorești. Căpitanul Kerekes, judecătorul de instrucție Szabo Simon și medicul legist Domokos Sandor sosiră cu săniile la scurte intervale de timp. Se deplasară cu toții în pădure, unde oasele aproape curățate de carne ale victimei fuseseră lăsate sub paza unui jandarm.

Medicul declară că starea rămășițelor lui Domjanic permitea o singură concluzie: victima fusese devorată de lupi, care șterseseră orice alte eventuale urme. O explicație plauzibilă ar fi fost că victima se prinsese în capcană în vreme ce fugea de fiarele pădurii. În aceste condiții era greu să învinuiești de crimă pe niște oameni numai fiindcă aceștia ar fi avut motive temeinice să dorească moartea lui Domjanic.

Plutonierul Horváth se încăpățână să demonstreze magistratului anchetator că vina lui Ieronim Muntean și a complicilor săi – neidentificați încă – era neîndoielnică.

— Numai Ieronim Muntean avea interes să-l răpună pe Domjanic, spre a se răzbuna fiindcă acesta i-a denunțat fecioru. Lăsați-mă să-l lucrez eu pe vicleanul ăsta și are să mărturisească și cât lapte a supt de la maică-sa.

— Destul!, îl repezi căpitanul Kerekes. Am văzut ce rezultate au dat cercetările dumitale în cazul lui Mitru Muntean.

Judecătorul de instrucție își freca nervos mâinile, pe jumătate înghețate.

— Evident, nu putem părăsi pista care duce la Ieronim Muntean. Trebuie să lucrăm însă cu prudență. Nu ne e permis să învinuim de crimă niște oameni întemeindu-ne pe simple presupuneri, oricât de logice ar părea ele. Am să-l interoghez și eu pe acest Ieronim Muntean. Poate reușesc să-i smulg o mărturisire...

Eforturile magistratului rămaseră însă sterile. Muntean și ceilalți arestați se menținură cu dârzenie pe poziție, refuzând să admită că au vreun amestec în moartea lui Domjanic. Alibiurile invocate de ei păreau de nezdruncinat.

— Sunt de părere să închidem dosarul, opina căpitanul Kerekes. Au murit doi tineri. Destul! Dacă răscolim și mai mult apele, riscăm să provocăm tulburări. Este preferabil să nu întindem coarda.

Plutonierul Horváth era indignat de „laşitatea" comandantului său. Când i se dădu ordin să-i elibereze pe arestaţi, blestemă în sinea lui nu numai pe căpitan, ci şi pe judecătorul de instrucţie şi pe medicul legist. Erau orbi în faţa unui adevăr evident.

După plecarea lor din sat, rămase să-şi rumege ciuda şi neliniştea. Era hotărât să facă lumină în această afacere. Înfruntând orice riscuri. Decise să acţioneze însă pe căi ocolite, dar suficient de vizibile spre a menţine într-o continuă stare de tensiune nervoasă atât pe Ieronim Muntean, cât şi pe presupuşii săi complici. Ştiindu-se urmăriţi, aceştia vor săvârşi desigur o greşeală. O greşeală cât de mică, pe care el va şti să o speculeze.

În cadrul acestui plan, făcu primul pas vizitându-l pe preotul Haneş la casa parohială.

— Părinte, n-am venit la dumneata ca să te întreb de sănătate. Vreau să ştii că nu am încetat să-l bănuiesc pe Ieronim Muntean de asasinarea lui Domjanic Layos. Am să-l urmăresc până în pânzele albe. N-are să-mi scape. Te asigur. Ar fi mai bine şi pentru el, şi pentru ai lui dacă şi-ar recunoaşte vina.

Părintele Haneş zâmbi cu îngăduinţă.

— Într-un fel te înţeleg, domnule plutonier. Copoiul din dumneata nu-şi poate găsi liniştea până ce nu va găsi un ţap ispăşitor. Eşti pătimaş, iar patima te orbeşte. Ieronim Muntean nu l-a ucis pe Domjanic, deşi poate ar fi găsit în mintea lui o justificare a crimei. Ai văzut turla acestei biserici, domnule plutonier?

— Am văzut-o. Ce legătură are cu Ieronim Muntean?

— Turla cea mare este încadrată de patru turle mici. În toate satele în care există asemenea turle mici domneşte o lege din străbuni. Crimele sunt pedepsite cu moartea de însăşi colectivitatea care îşi atribuie sarcina de a face dreptate.

Plutonierul se încruntă.

— Ce vrei să spui cu asta, părinte?

— Nimic mai mult decât ce am spus.

— Vorbele dumitale, părinte, mă lasă să înţeleg că ştii anumite lucruri...

— Domnule plutonier, îmi pare rău că oamenii din satul ăsta nu țin seamă de pilda Mântuitorului, care după ce a fost pălmuit a întors obrazul așteptând smerit o nouă lovitură. Cei de aici cred în legea talionului: dinte pentru dinte. Nu acceptă cu resemnare nedreptatea. Și dumneata nu ai făcut dreptate.

Ochii plutonierului se injectară de sânge. Potopit de furie, își încleștă mâna pe mânerul cravașei.

— Mă amenințI, părinte?

— Doamne ferește! Veșmântul preoțesc pe care-l port nu-mi îngăduie să propovăduiesc decât pacea, înțelegerea între oameni, iertarea păcatelor. A tuturor păcatelor. Și dumneata ai păcătuit, domnule plutonier. Eu am să mă rog lui Dumnezeu Atotputernicul să-ți ierte păcatele. Acesta e rolul meu.

— Ești îndrăzneț, părinte!

— Pentru că propovăduiesc cuvântul Domnului?

— Ce păcat am săvârșit?

— Am să-ți spun unul dintre ele. Nedreptățești niște oameni.

— Care sunt celelalte?

— Nu sunt procuror, domnule plutonier. Te las pe dumneata să ți le judeci. Până când te vor judeca, eventual, oamenii.

— Pentru vorbele astea aș putea să te trag la răspundere, popă!

— Dacă Dumnezeu mi-a sortit să urc Golgota, mă supun voinței lui! Dar te previn, ai săvârși un nou păcat. S-ar aduna prea multe.

Plutonierul bolborosi ceva, apoi se răsuci pe călcâie și părăsi încăperea, trântind ușa în urma lui.

Când ieși pe uliță, se uită spre turla bisericii, flancată de patru turle mici. Înjură printre dinți, apoi blestemă cu vorbe neauzite: „Țărani netrebnici! O să mi-o plătiți cu toții! O să mi-o plătiți, chiar de va fi să vărsați lacrimi de sânge, chiar de va trebui să mor! N-am să vă dau pace nici în mormânt! Vă urăsc! Vă urăsc! Vă urăsc!".

Mânia îl făcea să se cutremure. În adâncul sufletului său se zămislise însă și o undă de frică pe care încercă să și-o înăbușe. „Cele patru turle mici! Cele patru turle mici pe Domjanic l-au ucis! M-au înscris desigur și pe mine la război! Vor să mi-o

plătească fiindcă l-am ucis pe Mitru Muntean! Am strivit o năpârcă. Am să strivesc şi alte năpârci! Fără milă!...".

*
* *

De când devenise, fără voia lui, informatorul Poliţiei secrete, Felix Blümel, chelnerul de la *Kaiser Friedrich*, îşi pierduse plăcerea de a trăi. I se stinsese până şi curiozitatea de a trage cu urechea la discuţiile purtate de clienţi la mesele lui. Una era să le asculte de amorul artei şi să le uite a doua zi, alta era să le raporteze inspectorului de poliţie care-l vizita la intervale regulate. Ajunsese să se roage lui Dumnezeu ca toţi cei serviţi de el să poarte cele mai anodine conversaţii, spre a nu-i mai da prilejul să-şi încarce conştiinţa repetându-le inspectorului. Îl cuprindea spaima la gândul că imprudenta lor limbuţie, din cauza delaţiunilor lui, avea să-i coste foarte scump.

După un timp, încercase să-şi adoarmă remuşcările spunându-şi că fatalitatea îl desemnase să devină un fel de instrument al justiţiei imanente. Încurajat de acest raţionament, hotărâse să trieze informaţiile destinate inspectorului, astfel încât să expună rigorilor legii numai pe acei indivizi pe care el, Blümel, îi va socoti cu adevărat periculoşi.

Într-o seară se aşezară la o masă din sectorul său nişte tineri. Felul de a vorbi, pieptănătura, îmbrăcămintea şi o anumită nuanţă de excentricitate le dădeau aparenţa unor studenţi. După câteva pahare cu vin, aceştia începură să discute cu voce joasă, dar suficient de distinctă pentru auzul exersat al lui Blümel, despre nişte manifeste anarhiste pe care aveau de gând să le răspândească în cursul nopţii următoare pe străzile Vienei. Chelnerul ştia cu câtă înverşunare erau vânaţi anarhiştii de către Poliţia secretă... Câteva foi de hârtie tipărite cu cine ştie ce tâmpenii antiguvernamentale n-or să facă mare rău statului", îşi zise Felix Blümel, înduioşat de tinereţea studenţilor. „De ce să-i nenorocesc dându-i pe mâna inspectorului? Nu e drept să fie aruncaţi în temniţă pentru câteva petice de hârtie. Mâine, poimâine, are să le treacă beţia anarhismului".

A doua zi, când inspectorul se înfăţişă la locuinţa lui Blümel spre a-şi primi porţia de informaţii, acesta îi vorbi doar despre

aventura galantă a unui conte care se retrăsese într-o „cameră separată" de la „Kaiser Friedrich", în compania soției unui prieten al său.

— Asta e tot?, întrebă inspectorul calm.

— Tot!, repetă chelnerul cu prefăcută seninătate.

O palmă năprasnică peste față îl năuci. Când își acoperi instinctiv cu mâinile obrajii învăpăiați, spre a se feri de loviturile inspectorului, Blümel simți scurgându-i-se printre degete sângele țâșnind din nas.

— De ce dați în mine, domnule inspector?, întrebă uluit și înspăimântat.

— N-ai auzit niște tineri vorbind despre manifeste anarhiste?

— N-am auzit, bâigui Blümel.

O nouă serie de palme îl făcu să vadă trombe de steluțe verzui-roșiatice.

— Ce aveți cu mine, domnule inspector?, se jelui chelnerul.

— Studenții erau agenții noștri. Am vrut să te încerc, nemernicule! Pentru omisiunea asta aș putea să te înfund într-o celulă subterană la Spielberg, din care să nu mai ieși decât cu picioarele înainte și cu crucea pe piept!

Izbucnind în plâns, Blümel încercă să se dezvinovățească, declarând că nu a auzit discuția despre manifeste din cauza orchestrei care cânta prea tare.

— Minți!, tună inspectorul. Au vorbit suficient de tare ca să-i auzi.

Chelnerul se lăsă să cadă în genunchi.

— Iertați-mă, domnule inspector! Altă dată n-o să-mi mai scape nimic. Vă jur!

În cele din urmă, polițistul se lăsă înduplecat de milogelile chelnerului. În realitate, nici nu avusese de gând să-l aresteze. Reușise să-i bage însă spaima în suflet.

Din ziua aceea, Felix Blümel deveni un informator zelos. Raporta tot ce auzea, de-a valma. Îl cuprindea groaza când se gândea că printre clienții lui s-ar fi putut strecura iarăși agenți ai poliției spre a-i verifica buna-credință.

Trecuseră câteva săptămâni de la „dureroasa" explicație, când, într-o seară, se instalară la una dintre mesele lui Blümel

doi bărbați în vârstă. Unul dintre ei vorbea germana cu un vag accent străin. Chelnerul surprinse câteva fraze în vreme ce servea aperitivele.

— Domnule consilier privat, asasinarea tânărului Mitru Muntean nu poate fi deghizată în moarte naturală cauzată de un atac de cord. Raportul medicului legist constituie un fals calificat.

— Iartă-mă, dragă domnule secretar guvernial, replică interlocutorul, dar nu-mi vine să cred că un medic legist se poate preta la asemenea...

— Dispun de probe indubitabile, domnule consilier privat. Am avut grijă să le menționez în memoriul înaintat Maiestății Sale împăratul. Sunt sigur că Maiestatea Sa va ordona să se facă lumină în această afacere, care aruncă o pată foarte urâtă asupra probității unor reprezentanți ai autorităților maghiare.

— Cred că ați săvârșit o greșeală, domnule secretar guvernial, adresându-vă direct Maiestății Sale. Trebuia să sesizați mai întâi organele ierarhice. Eventual pe ministrul justiției din cabinetul de la Budapesta.

— Corb la corb nu-și scoate ochii, domnule consilier privat. Ministrul ar fi ordonat o anchetă care ar fi durat luni de zile, poate chiar ani, fără să se ajungă la vreun rezultat. Trebuie să li se facă dreptate românilor din Apoldul de Jos! Și asta cât mai curând. Altfel, pot izbucni tulburări grave...

Consilierul privat își potrivi în orbita stângă monoclul prins cu un șnur de mătase de butoniera redingotei.

— Domnule secretar guvernial, mă tem că la Schönbrunn obiectivitatea dumneavoastră va fi pusă la îndoială tocmai fiindcă sunteți român. Nu puteți contesta că depindeți în primul rând de guvernul de la Budapesta...

Felix Blümel își făcea insistent de lucru pe lângă masa celor doi bărbați. De vreme ce intervenea în discuție numele împăratului, se cuvenea să-l informeze cât mai complet pe inspectorul de poliție.

Doi tineri cu mustața abia mijită, îmbrăcați în fracuri impecabile – „băieți de bani gata", cugetă Blümel de îndată ce-i văzu –, străbăteau sala, îndreptându-se fără grabă spre grupul de mese din sectorul său. Dădu să le iasă în întâmpinare, așa

cum are obligația un chelner stilat, când un ghiont în șale îi tăie respirația. Un glas îi șopti imperios aproape de ureche:

— Tinerii de colo sunt Alteța Sa Imperială arhiducele Rudolf și prietenul său, prințul de Coburg. Au venit *incognito*. Să-i servești ca și când n-ai ști cine sunt. Dar să fii cu ochii și cu urechile în zece!

Blümel întoarse speriat capul spre individul care-i vorbise. Deși acesta purta frac, spre a nu se deosebi de clienții din local, avea în maniere și în privirile care-i fugeau profesional, cercetând lumea din jur, o asprime specifică meseriei de polițist. Pe Blümel îl trecură fiorii. Știa din zvon public ce măsuri extraordinare se luau când membrii familiei imperiale se plimbau *incognito* prin oraș. Spre a-i feri de atentatele anarhiștilor, în ultima vreme tot mai frecvente, polițiști în civil îi escortau pretutindeni, străduindu-se a se face neobservați.

Blümel era convins că în sală se mai aflau și alți agenți în civil. Poate că printre ei se strecurase și inspectorul său. O transpirație fierbinte îl scăldă brusc, înmuindu-i cămașa scrobită și gulerul până atunci țeapăn.

Polițistul îi dădu pe furiș alt ghiont, trimițându-l spre cei doi prinți care – spre groaza chelnerului – se instalară lângă masa secretarului guvernial și a însoțitorului său, consilierul privat. Secretarul guvernial era un nemulțumit, ceea ce reieșea din vorbele lui. Dacă sub lustrul acestui personaj oficial se ascundea un dușman al regimului, un anarhist?

Blümel ar fi vrut să împărtășească polițistului în frac temerile sale, dar nu mai avu timp, căci se trezi ca prin vis în fața celor doi tineri, care consultau meniul. Arhiducele Rudolf avea o față frumoasă, o siluetă suplă și comportamentul unui personaj deprins să comande. Nu se deosebea mult de alți tineri de vârsta sa. Blümel îl văzu înconjurat de o aură dumnezeiască.

— Cu ce aș putea să vă servesc, stimați domni?, întrebă bâlbâindu-se.

— Șampanie și caviar!, ordonă prințul de Coburg, în vreme ce arhiducele își plimba privirile asupra sălii.

— Îndată, stimați domni!, răspunse cu umilă grăbire.

Când se înapoie la masa arhiducelui, purtând pe o tavă de argint, ca pe niște moaște, icrele – miniaturale perle negre

– puse într-un vas de cristal, adâncit pe jumătate într-un aşternut de gheaţă, Blümel încerca senzaţia unui preot care oficiază un înalt ritual. Un picolo pistruiat îl urma, ducând solemn o frapieră de argint cu două sticle de şampanie *Veuve Cliquot*. Alt picolo aducea cupele de cristal, iar un al treilea venea cu pâinea prăjită şi cu nişte felioare de unt în forme de melcişori.

În vreme ce orânduia pe masă tacâmurile şi paharele, Blümel observă cu oroare că arhiducele urmărea atent discuţia purtată cu voce destul de tare la masa secretarului guvernial. Orchestra fiind în pauză, vorbele secretarului ajungeau fără piedici la auzul prinţului moştenitor. „Secretarul guvernial şi-a găsit tocmai acum să critice regimul!", reflectă Biümel cătrănit.

Făcu un semn şefului de orchestră îndemnându-l să reia programul. Acesta nu-l observă. Arhiducele remarcă manevra, zâmbi, şi spuse ceva în şoaptă însoţitorului său, făcându-l şi pe acesta să zâmbească. În ciuda silinţelor sale, Blümel nu le putea prinde vorbele. În schimb, secretarul guvernial continua să-şi depene vehement criticile la adresa guvernării maghiare.

Spre uşurarea lui Blümel, şeful de orchestră ridică, în sfârşit, arcuşul, dând semn instrumentiştilor să atace un vals. Arhiducele păru să regrete că muzica îl împiedica să asculte finalul filipicei secretarului guvernial. Sunetele perlate ale orchestrei îl siliră să ridice glasul când se adresă însoţitorului său. Acum, Blümel reuşi să-l audă pe arhiduce rostind destul de limpede:

— Feri, am să mă interesez de cazul „Mitru Muntean". Sper să dau de urmele memoriului înaintat împăratului. Ungurii m-au iritat întotdeauna cu pretenţiile lor absurde de a constitui o elită înlăuntrul imperiului.

— Vor găsi ei mijloace să te neutralizeze, Rudi, replică prinţul de Coburg cu ton de dispreţ la adresa maghiarilor.

Pe Blümel îl zgudui iarăşi spaima. „În ce încurcătură am intrat, Doamne!", îşi zise. Să dezvălui inspectorului vorbele prinţului moştenitor?... Aş putea fi acuzat de crimă de *lese-majestate* numai fiindcă am tras cu urechea la discuţia sa cu Prinţul de Coburg! Iar dacă inspectorul o să mă întrebe

ce a spus prințul la masă, ce-o să-i răspund? O, Sfântă și Neprihănită Fecioară, călăuzește-mă în acest viespar!".

Își aminti palmele grele ale inspectorului. „Am să spun tot! Tot! N-am să ascund nimic! Absolut nimic!".

Arhiducele Rudolf credea în rolul providențial al monarhilor, dar numai în măsura în care aceștia coborau în mijlocul supușilor spre a le asculta durerile. Nu avea încredere în curteni și în înalții demnitari, care ridicau un zid între popor și suveran. Își propusese să imite pe Harun al Rașid și pe Mehmed II, pe Louis XI al Franței și chiar pe propriul său străbun Iosef II, care obișnuiau să umble pe străzi travestiți în simpli târgoveți, spre a trage cu urechea la vorbele oamenilor de jos și a se instrui „pe viu" asupra nevoilor și felului lor de a vedea lucrurile.

Cu puțini ani în urmă, împărăteasa Elisabeth, dornică să-și educe fiul în spiritul unei adânci prietenii față de unguri, marii ei favoriți, rugase pe episcopul maghiar Hyacinth de Ronay să predea prințului moștenitor începuturile limbii maghiare.

Ronay fusese un rebel ca și Andrassy. În compania acestuia emigrase în Anglia după înăbușirea luptei purtate de unguri împotriva Imperiului Habsburgic de esență germană. Ulterior devenise unul dintre stâlpii monarhiei.

Episcopul își luase în serios misiunea de a face din tânărul arhiduce un prieten al nobilimii maghiare. Spre consternarea înaltului prelat – în cursul lecțiilor –, prințul moștenitor nu pierdea prilejul să se lanseze în violente diatribe la adresa aristocraților din pustă.

Într-o zi, după ce ascultase unul dintre atacurile verbale ale arhiducelui, episcopul se înfățișase în audiență împărătesei:

— Maiestate, este de datoria mea să vă aduc la cunoștință concepțiile de un liberalism excesiv ale Alteței Sale Imperiale Arhiducele Rudolf. Mi-a declarat recent că nobilimea și clerul s-au unit de-a lungul veacurilor spre a ține în jug poporul. L-au lipsit de învățătură, ca să-l poată stăpâni mai bine. Înalta societate nu este decât un ulcer mizerabil, care macină organismul statului. Mă întreb cine a putut să-i sădească în minte asemenea teorii? Alteța Sa uită că nobilimea constituie astăzi cel mai credincios sprijin al tronului, uită devotamentul ei inalterabil

față de Coroană. Am citit câteva dintre compozițiile lui prezentate fostului său guvernor *monsieur* de Latour. M-am înspăimântat. Alteța Sa Imperială se ridică vehement împotriva tradițiilor Casei de Habsburg, arborează ateismul și ridică în slăvi francmasoneria, pledează în favoarea unei federalizări a imperiului, exprimându-și pe față dezaprobarea față de dualismul austro-ungar, socotit de Alteța Sa Imperială doar un instrument folosit pentru oprimarea celorlalte popoare dinăuntrul imperiului. Nu se sfiește să-și manifeste ostilitatea față de unguri și față de Ungaria. Cer iertare Maiestății Voastre că am îndrăznit să abordez acest subiect. Dar m-am gândit că Maiestatea Voastră ar putea influența în mod pozitiv caracterul și comportamentul Alteței Sale Imperiale.

Împărăteasa îl ascultase cu interes. Nimeni nu cutezase până atunci să-i spună adevăruri atât de crude despre fiul ei. Chiar dacă îi ajunseseră la ureche unele zvonuri, acestea îndulceau realitatea. La urmă zâmbise cu indulgență:

— Vă rog să nu uitați, *monseniore*, că fiul meu este la vârsta tuturor fanteziilor. Are doar cincisprezece ani. Mai târziu va judeca altfel lucrurile. Vă rog să continuați lecțiile de limba ungară. În timpul programului ar fi bine să încercați a insufla arhiducelui ideile dumneavoastră pline de înțelepciune. Sunt convinsă că veți obține roade frumoase.

Surâzând cu imperială amabilitate, îngăduise înaltului prelat să se retragă. După plecarea lui se posomorâse. De formă, se arătase îngăduitoare față de ideile bizare ale lui Rudolf. În realitate, le dezaproba întru totul, fiindcă riscau să indispună nobilimea maghiară, pe care ea se străduise să și-o apropie. Dacă soțul ei, împăratul, ar afla ce gânduri nutrește prințul moștenitor, l-ar sancționa, desigur, cu excesivă severitate. Elisabeth îi cunoștea intransigența. O criză în relațiile dintre tată și fiu, oricând posibilă, trebuia cu orice preț evitată. Împărăteasa era obsedată de tragicul sfârșit al conflictului izbucnit odinioară între regele Felipe al II-lea al Spaniei și fiul său, Don Carlos. Desigur, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea nu se puteau repeta asemenea tragedii, dar o ciocnire între arhiducele Rudolf și tatăl său putea genera totuși complicații pe care ea nici nu îndrăznea să le întrevadă.

Spre a preîntâmpina o viitoare ciocnire între împărat și moștenitorul său, Elisabeth hotărâse să aibă o explicație cu fiul ei. Îl luase deoparte și îi vorbise despre erorile lui de judecată și despre opiniile politice incompatibile cu poziția sa de prinț moștenitor. Pledase aproape o jumătate de oră, alternând îndemnurile la cumințenie cu mustrările, ce-i drept, nu prea aspre.

Arhiducele o ascultase atent, dar fără să rostească o vorbă. Ca mai toți adolescenții, se complăcea în atitudini de frondă vizibil manifestate.

După ce-și epuizase argumentele, împărăteasa îl apostrofase, iritată de aerul său persiflant:

— Rudolf, tu nu ai nimic de spus?

Rudolf o privise cu o răceală care o descumpănise:

— Nu. Nu am nimic de spus.

O salutase cu respect, apoi părăsise încăperea.

Trecuseră de atunci mai bine de doi ani, fără ca Rudolf să renunțe la principiile sale, care își aveau un trist izvor în propriile sale experiențe. Copilăria lui se depănase într-o ambianță mohorâtă. Lăsat pe mâna guvernorilor, a profesorilor de tot felul, nu cunoscuse căldura dragostei materne și nici nu se bucurase de îndrumarea afectuoasă a tatălui său, împăratul.

La vârsta de șapte ani fusese scos de sub îngrijirea guvernantelor și trecut sub aspra supraveghere a unui militar cunoscut pentru severitatea sa, generalul conte de Gondrecourt. Rudolf nu putea să uite chipul în care generalul își inaugurase activitatea de educator. În prezența unor demnitari ai Curții, stupefiați, declarase cu ton disprețuitor: „Băiatul ăsta trebuie să fie tare răzgâiat de mi l-au dat în primire. Dar am să-l domolesc, așa cum am domolit cei mai nărăvași bidivii!"

În toiul iernii, micul prinț era văzut în curtea palatului, cu arma pe umăr și în uniformă de soldat, făcând instrucție sub comanda unui ofițer căruia generalul de Gondrecourt îi poruncise să se comporte cu asprime, ca și când ar fi avut de-a face cu cei mai abrași recruți. Copilul mânuia arma și mărșăluia ore întregi prin omăt sau prin zloată, vânăt de frig, tușind și tremurând. Uneori, împăratul Franz-Josef se uita pe fereastră

la fragedul soldat, zicându-şi că severul tratament militar nu putea decât să-l călească.

Spre a-l familiariza cu primejdiile, Gondrecourt îl încuia în grădina zoologică, apoi îi striga de dincolo de gardul de fier că a dat drumul unor porci mistreţi cu care va trebui să se lupte spre a-şi salva viaţa. Fără să ţină seama de urletele înspăimântate ale copilului, pleca şi nu se mai înapoia decât după câteva ore.

Informată, împărăteasa ceruse soţului ei înlocuirea lui Gondrecourt. Franz-Josef o refuzase, declarându-i ritos: „Educaţia spartană este ideală pentru formarea unui viitor monarh!".

Într-o iarnă deosebit de aspră, Rudolf răcise atât de rău, încât fuseseră chemate la căpătâiul său toate somităţile medicale ale Vienei. Se zbătuse câteva zile între viaţă şi moarte.

Dezamăgit de insuficienta rezistenţă fizică a micului prinţ, împăratul se înduplecase să-l înlocuiască pe Gondrecourt cu contele Karl de Bombelles, un sibarit, protector al artelor şi mare colecţionar de tablouri. Principiile pedagogice ale lui Bombelles erau diferite de ale predecesorului său. După ce redusese instrucţia militară la proporţii rezonabile, noul guvernor îşi îndrumase elevul spre studiul istoriei, al literaturii, al filozofiei, al ştiinţelor exacte şi al muzicii, la care adăugase ştiinţele filologice. Viitorul împărat al Austro-Ungariei trebuia să cunoască toate limbile vorbite de popoarele din imperiul său, precum şi franceza, engleza şi latina.

Rudolf, tratat ca o dihanie feroce de către generalul de Gondrecourt, se vedea acum înconjurat de profesori prevenitori, ce-i cultivau dragostea pentru învăţătură. Băiatul se arătase receptiv faţă de noile îndrumări.

Bombelles îşi dăduse imediat seama că arhiducele nu avea un fond sufletesc rău. Îl îndemnase să iubească dreptatea, adevărul, şi mai ales să-şi plece fruntea spre cei mulţi şi umili.

La şaptesprezece ani, Rudolf devenise un tânăr cult, înzestrat cu multe calităţi, la care se adăuga însă un temperament fantasc, debordant, înclinat spre plăceri, moştenit de la un lung şir de strămoşi imperiali, şi pe care comodul de Bombelles nu se preocupase să-l frâneze.

Bunăvoința, afecțiunea și înțelegerea manifestată de noul guvernor nu putuseră înlocui însă dragostea maternă de care Rudolf fusese lipsit în anii copilăriei și ai adolescenței, epoci critice pentru psihicul său nevrozat de mediul ambiant, puțin prielnic unei dezvoltări normale, la care se adăugau și unele trăsături genetice tarate. Arhiducele atribuise înstrăinarea mamei sale, influenței exercitate de anturajul acesteia. Și cum în preajma ei se învârteau mai ales personaje din nobilimea ungară, complexatul Rudolf făcuse o asociație de idei între propria lui mizerie morală și înalta societate pe care începuse să o urască de moarte.

Când împăratul îi încredințase comanda efectivă a unui regiment – privilegiu de care nu se bucurase până atunci niciun arhiduce –, acceptase apatic înalta dovadă a încrederii paterne. Își îndeplinea sarcinile militare cu exactitate, dar fără entuziasm. Partizan al unui socialism moderat, detesta militarismul prusac, rigid și irațional. În concepția sa, Imperiul German se menținea într-un penibil echilibru pe vârful baionetelor, iar regimul politic prusac se reducea la o dictatură soldățească, ruptă de interesele popoarelor ținute sub talpa cu ținte de fier a unei cizme ce-și făcea auzit de departe zornăitul pintenilor.

De îndată ce devenise conștient de înaltul rol pe care providența i-l rezervase, își propusese să contribuie la fericirea supușilor săi, instaurând dreptatea socială și libertatea politică, creând un imperiu modernizat prin aplicarea principiilor care stăteau la baza existenței Statelor Unite ale Americii. Idei utopice, comentau prietenii săi, care, evident, nu îndrăzneau să-l contrazică.

Discuția pe care o auzise la *Kaiser Friedrich* în jurul cazului Mitru Muntean îi trezise iarăși spiritul combativ.

După o noapte frământată, Rudolf se trezi în zori, își îmbrăcă uniforma de gală și se îndreptă cu pas hotărât spre cabinetul împăratului. Asupra ferestrelor se așternuse o lumină cenușiu-albăstruie, vestitoare a soarelui-răsare. Arhiducele străbătu câteva coridoare acoperite cu covoare în care se pierdea zgomotul pașilor. Candelabrele erau aprinse, căci la acea oră foarte matinală împăratul începea să primească audiențele.

Un valet pe jumătate adormit i se înclină adânc şi îi deschise uşa care răspundea în anticamera cabinetului imperial. La intrarea prinţului moştenitor, aghiotantul de serviciu se ridică de la birou şi izbi călcâiele. În anticameră se mai aflau câţiva demnitari şi solicitanţi care se ploconiră cu respect în faţa arhiducelui. Rudolf salută cu o înclinare a capului, apoi se adresă aghiotantului:

— Domnule căpitan, aş vrea să ştiu dacă Maiestăţii Sale i-a parvenit un memoriu referitor la cazul unui oarecare Dumitru Muntean, despre care se pretinde că ar fi fost ucis în timpul unor cercetări de către jandarmii unguri.

— Alteţă Imperială, chiar azi de dimineaţă am supus memoriul spre rezolvare Maiestăţii Sale, care a şi pus o rezoluţie.

— Aş vrea să văd memoriul.

Ofiţerul zâmbi stingherit.

— Nu-mi este îngăduit, Alteţă, să predau hârtiile semnate de către Maiestatea Sa decât persoanelor desemnate în rezoluţiile imperiale.

Chipul arhiducelui se înăspri.

— Aceste reguli nu mă privesc pe mine, domnule căpitan! Aghiotantul se înroşi. Nu ştia cum să procedeze spre a nu fi învinuit că şi-a încălcat consemnul. Arhiducele era totuşi viitorul împărat al Austro-Ungariei. După o scurtă ezitare, ofiţerul deschise o mapă cu coperte de marochin roşu, din care scoase un document scris caligrafic în limba germană.

— Iată! Acesta este memoriul care vă interesează, Alteţă Imperială.

Rudolf îl luă şi citi rezoluţia. „Ministrului Casei Imperiale. Spre anchetare". Dedesubt se afla apostila împăratului. Arhiducele parcurse cu privirile memoriul. Treptat fruntea i se întunecă:

— Domnule căpitan, te rog să anunţi pe Maiestatea Sa că îi solicit o audienţă!

Ofiţerul se schimbă la faţă.

— Dacă Maiestatea Sa Imperială va afla că v-am predat spre citire acest document...

— Lasă chestiunea aceasta pe seama mea, domnule căpitan. Voi şti să te disculp. Nu va fi însă nevoie...

— În clipa aceasta, Maiestatea Sa Imperială ia micul dejun.

— Cu atât mai bine. Este momentul să mă anunți.

Aghiotantul tuși încurcat. Reflectă câteva clipe, apoi, cu mai mult curaj, intră în cabinetul împăratului. Reveni după câteva momente.

— Alteță Imperială, Maiestatea Sa Imperială vă așteaptă.

Rudolf nu-și făcea iluzii că va obține cu ușurință câștig în cauză. Cunoștea severitatea și spiritul chițibușar al împăratului, care atribuia etichetei imperiale o importanță cel puțin egală cu a celor patru evanghelii. Trase aer în piept, apoi intră în cabinet pe ușa deschisă cu grabă de aghiotant.

Așezat la biroul său de o sobrietate monahală, ce contrasta cu stucaturile aurite ale vastului salon, împăratul Franz-Josef își sorbea laptele din pahar cu înghițituri mici. Rupse o bucată dintr-un corn frumos rumenit și, înainte de a-l duce la gură, ridică privirile asupra arhiducelui care stătea în poziție de drepți în fața ușii.

Acesta își izbi călcâiele:

— Maiestate...

Ochii albaștri ai împăratului cercetară cu atenție uniforma și decorațiile prințului moștenitor. Zâmbi satisfăcut. Ținuta corespundea strict regulamentelor militare.

— Bună dimineața, Rudolf. Mă surprinde graba cu care ai dorit să mă saluți. Trebuia să ne vedem la prânzul oferit în cinstea lui Albrecht de Saxa...

Tonul împăratului era de o politețe de gheață. Arhiducele se străduia să-și înfrângă timiditatea inspirată de prezența tatălui său.

— Maiestate, mi-am îngăduit să vă răpesc câteva momente, spre a vă supune atenției un caz care, după umila mea părere, merită toată atenția. Implicațiile lui ar putea fi extrem de serioase.

Împăratul mânca tacticos bucata de corn. Deslușise în glasul fiului său un ton neobișnuit. Un fel de exasperare îmbinată cu o dârzenie care nu-i păru de bun augur. „Începe să se emancipeze, își zise. Trebuie să-l strunesc!".

— Despre ce este vorba?, rosti sec.

Rudolf scoase din buzunarul tunicii memoriul referitor la asasinarea lui Dumitru Muntean, îl despături, se apropie de masa de lucru a împăratului şi îl puse deschis în faţa acestuia. Franz-Josef sorbi încă o gură de lapte, apoi îşi coborî ochii asupra hârtiei. Chipul i se înăspri.

— Nu înţeleg ce vrei! Am pus deja o rezoluţie. Afară de asta, aş dori să ştiu cum a ajuns hârtia asta la tine?

Arhiducele răspunse cu respect, dar şi cu îndrăzneală:

— Eu l-am silit pe aghiotantul de serviciu să mi-o predea, îmi asum întreaga responsabilitate.

Obrazul împăratului se întunecă.

— Foarte rău! Am să-l pedepsesc. Şi-a încălcat consemnul.

Rudolf înţelese că împăratul voia să devieze discuţia pe tărâmul disciplinei militare.

— Ar fi nedrept să fie pedepsit, Maiestate. Mi-a înmânat memoriul numai după ce i-am ordonat în mod expres să mi-l predea. Dar esenţial este conţinutul memoriului, nu mijlocul prin care mi-a parvenit.

Împăratul se văzu pus în faţa unei situaţii pe care nu o putea evita. Să-şi concedieze fiul sub pretext că nesocotise regulamentul Casei Imperiale sau să accepte o discuţie care-i repugna. Ca şi cei mai mulţi dintre înaintaşii săi, socotea că este nepotrivit ca urmaşul la tron să fie informat în legătură cu treburile politice curente, rezervate numai suveranului. Odată, într-un moment de luciditate, Franz-Josef se întrebase dacă acest exclusivism nu ascundea un simţământ de gelozie, teama nemărturisită de a nu deschide anticipat urmaşului său gustul domniei, frica de a nu se vedea detronat şi lipsit de însemnele puterii.

După o scurtă chibzuinţă, îşi zise că un exces de severitate în acest moment nu-şi avea locul. Era convins că fiul său era animat de cele mai curate intenţii, dar aceasta nu însemna să-i dea frâu liber. Îi ajunseseră la ureche – destul de vag, ce-i drept – zvonuri în legătură cu ideile periculos de democratice ale fiului său. Deopotrivă cu împărăteasa Elisabeth, nu le dăduse mare credit. Tinerii vor să se arate întotdeauna mai „teribili" decât sunt.

— Bine, Rudolf. Ce te preocupă în legătură cu acest memoriu?

— O simplă anchetă a autorităților locale maghiare, căci acolo se va ajunge, nu va da niciun rezultat, Majestate!

Era bucuros că părintele său îi îngăduise să-și spună cuvântul. Însuflețirea îi îmbujorase obrajii tineri. „E frumos băiatul meu!", își zise cu mândrie împăratul.

Bine dispus, replică răbdător:

— Nu pot ordona o comisie imperială de anchetă în temeiul unei simple reclamații. Ungurii sunt tovarășii și prietenii noștri. Nu mi-e îngăduit să-i indispun punându-le la îndoială buna-credință. Când imperiul a încheiat cu maghiarii pactul care stă la baza dualității austro-ungare, mi-am asumat anumite obligații față de ei.

Argumentele lui nu părură să aibă rezultatul dorit. Arhiducele replică bătăios:

— Aceste obligații ne impun să desconsiderăm năzuințele și drepturile umane ale celor trei milioane și jumătate de români dinăuntrul imperiului? Trei milioane și jumătate, fiindcă restul au fost fie deznaționalizați, fie trecuți la recensăminte în coloana „unguri", fiindcă li s-au maghiarizat silnic numele! Numai în Transilvania, potrivit statisticii maghiarului Benkö, sunt 1.275.000 de români, față de 625.000 de maghiari și secui. Și Benkö numai simpatie pentru români nu are. Dacă Maiestatea Voastră nu va instaura un regim de dreptate și justiție egal pentru toți supușii, indiferent de naționalitate, imperiul se va prăbuși ca un castel de cărți de joc. Există o justiție imanentă, deasupra justiției noastre pământinitoare. Trebuie să ținem seama...

— Destul!, strigă împăratul ridicându-se în picioare ca împins de un resort. Vinele tâmplelor i se reliefau albăstrui sub pielea care se învinețise. Așteaptă mai întâi să te urci pe tron și după aceea poți să faci ce vrei! Până atunci eu sunt stăpânul! Înțeleg să-mi respect cuvântul împărătesc față de unguri!

Luă o pană de gâscă, o înmuie în cerneală, apoi așternu între rezoluția și apostila de pe memoriu următoarele cuvinte: „Ministrul de interne al Ungariei îmi va raporta personal

rezultatul anchetei, care se va desfăşura sub supravegherea delegaţilor Ministerului Curţii".

Aruncă pana de gâscă.

— Poftim! Ia memoriul şi predă-l aghiotantului! Dar pe viitor, te previn! Să nu te mai amesteci în chestiuni care nu te privesc! Audienţa s-a terminat!

Prinţul moştenitor îşi strânse buzele, gata să riposteze, dar se abţinu. Luă memoriul, salută şi se îndepărtă de masa de lucru a tatălui, mergând de-a-ndăratelea până la uşă, aşa cum cerea protocolul...

— Excelenţa Sa domnul prim-ministru al Regatului Ungariei!, anunţă din prag directorul de cabinet.

Contele Andrassy ridică ochii de deasupra mapei lui cu documente, deschisă pe masa de lucru.

— Să intre!

Contele Koloman Tisza pătrunse nonşalant în cabinetul ministrului Casei Imperiale şi al Afacerilor Străine al Austro-Ungariei.

— Bine te-am găsit, Gyula!

— Bine ai venit, Koloman.

Contele Tisza îşi trase pulpanele redingotei şi se instală într-un fotoliu situat în preajma mesei de lucru, în vreme ce directorul de cabinet dispăru discret.

— Îmi dai voie?, întrebă Tisza, scoţându-şi cu gesturi maşinale din buzunarul dinăuntru al hainei o havană pe care o şi decapită cu o mică ghilotină de aur.

— Te rog!, spuse Andrassy, împingând cu un gest tot atât de maşinal o scrumieră de cristal spre colegul său.

După împlinirea măruntului ritual, Andrassy îl întrebă cu politicos interes:

— Ai călătorit bine?

Tisza strâmbă din nas.

— Trenurile merg mizerabil. Când am plecat aseară din Budapesta, îmi pusesem în gând să trag un somn bun, mai ales că aveam de digerat un copios supeu.

— La *Hámor?*, întrebă Andrassy nostalgic.

— La *Hámor*. De unde ştii?, se minună Tisza.

— Îți cunosc preferințele, Koloman. La Budapesta nu trecea săptămâna să nu dau o raită pe la *Hámor*. Aici, la Viena, îmi lipsesc restaurantele și cabaretele budapestane.

— Eh, dragul meu, avantajul de a fi ministru al Casei Imperiale implică și dezavantaje.

— Sacrificii, vrei să spui, replică Andrassy. Nu e ușor pentru un maghiar să fie ministru la Viena. Dacă ai ști câte neplăceri întâmpin din partea indivizilor cu ranguri înalte, ostili Ungariei... Apropo de dușmanii Ungariei, ia și citește memoriul acesta.

Tisza luă documentul și îl citi fugitiv, după ce descifră și rezoluția împăratului.

— Iar afacerea Dumitru Muntean!, exclamă plictisit. Pentru asta m-ai adus până aici?

— Este unul dintre motive, Koloman.

— Mai sunt și altele? Primul nu îmi pare deloc serios.

— Are să-ți pară foarte serios când ai să auzi că Arhiducele Rudolf și-a vârât coada.

— De unde știi?

— A fost văzut de un prieten al nostru, care se afla în anticamera împăratului când Rudolf a cerut aghiotantului de serviciu memoriul asupra cazului Dumitru Muntean.

Contele Tisza aspiră coleric un fum de havană, pe care, în loc să-l rețină în gură, îl trase în piept. Se înecă, se înroși ca gușa unui curcan și după ce tuși, gata să-și verse plămânii, abia izbuti să se mai liniștească.

— Vrei un pahar cu apă?, îl întrebă Andrassy binevoitor.

— Nu, mulțumesc. Mi-a trecut. Rudolf ăsta e o pacoste pentru Ungaria. Nu se găsește cineva să-i tragă un glonț în cap?

— De la o vreme, anarhiștii șomează, rosti cu umor negru ministrul Casei Imperiale.

— Desființarea unui om se poate face și pe alte căi, Gyula. Unul dintre mijloace este compromiterea, discreditarea...

— Koloman, nu uita că și pereții au urechi. Astfel de subiecte se discută în alte condiții.

Contele Tisza răsuflă adânc:

— Ai de gând să-mi pui pe cap niște anchetatori „imparțiali", așa cum ordonă rezoluția imperială?

— Dragă Koloman, vom găsi noi o formulă care să-l scoată pe jandarmul tău basma curată. Tot ce vreau să te rog este ca pe viitor organele de represiune maghiare să pună o oarecare surdină în activitatea lor. Nu avem nevoie de complicații interne acum, când Bosnia și Herțegovina au luat foc. Incendiile se propagă ușor, Koloman.

— Față de români și de slavi, ființe inferioare, semibarbare, nu trebuie să ne purtăm cu mănuși. Altfel, riscăm să ni se urce în cap.

Andrassy începu deodată să bată nervos cu degetele în tăblia mesei de lucru.

— Îți recomand stăruitor mai multă moderație, Koloman.

Primul-ministru făcu un gest de nepăsare:

— Când am acceptat președinția guvernului ungar, am făcut-o pentru că socoteam de datoria mea să apăr cu gheara rele și cu dinții privilegiile poporului maghiar...

— Ale nobilimii maghiare, vrei să spui, îl corectă, zâmbind, Andrassy.

— Ale nobilimii maghiare, dacă vrei, replică Tisza, fără să se jeneze. Am impresia că te-ai molipsit și tu de la arhiducele Rudolf.

— Nicidecum, Koloman. Sunt însă mai diplomat decât tine.

— Bine, vorbește-mi acum despre celelalte motive...

— Împăratul mi-a vorbit din nou despre dorința sa de a anexa Bosnia și Herțegovina!

Koloman Tisza se ridică agitat din fotoliu.

— A înnebunit? Nu avem destui slavi în interiorul imperiului? Să-i digerăm mai întâi pe cei aflați actualmente între granițele Austro-Ungariei.

— Aplicarea programelor de deznaționalizare cere timp. Și noi nu avem vreme de pierdut. Știu, anexarea Bosniei și a Herțegovinei ar implica un risc. Dar ar fi mult mai primejdios să acceptăm o preponderență rusă în Balcani sau crearea unui mare stat sârb care, prin influența sa asupra popoarelor slave din imperiul nostru, ar contribui la dezagregarea lui. În ceea ce mă privește, prefer un *statu-quo,* care, din nefericire, nu mai poate fi prelungit. Dacă vom rămâne pasivi, rușii se vor

înfige ca o pană în mijlocul Balcanilor, periclitând echilibrul existent. Trebuie, deci, să intervenim, și încă rapid.

Contele Tisza se așează din nou pe scaun:

— De ce nu aștepți aplicarea noului *iradé* al sultanului Abdul Aziz, publicat în decembrie 1875 la Constantinopole? Sublima Poartă promite că va organiza un sistem de alegeri administrative judiciare și financiare, menite să pună popoarele creștine pe picior de egalitate cu otomanii. A mai făgăduit înființarea unor jandarmerii locale, abolirea corvezilor, proclamarea libertății religioase, a egalității cultelor.

— Cine mai crede în baliverne, Koloman? Sunt convins că ultimul *iradé* s-a publicat la sugestia lui Disraëli. Îi menajează pe turci spre a le răsplăti atitudinea lor prietenoasă în chestiunea Canalului de Suez. Noi trebuie să dovedim creștinilor din Balcani că nu i-am lăsat în părăsire, că rușii nu sunt singurii lor apărători. Când Imperiul Otoman se va prăbuși, trebuie să ne luăm partea noastră de moștenire. Dacă înghițim Bosnia și Herțegovina, prindem Serbia ca într-un clește. Căderea acesteia în sfera noastră de influență și apoi anexarea ei vor urma în mod sistematic. După aceea ne întindem tentaculele asupra României. Recentul tratat economic încheiat cu românii constituie primul pas pe acest drum. Acaparând România, ridicăm o barieră între ruși și Balcani.

— Crezi că rușii vor sta cu mâinile în sân, Gyula?

— Nu cred. Rușii vor reacționa pe tărâm diplomatic, poate și pe tărâm militar.

Contele Tisza se neliniști:

— Accepți perspectiva unui război cu Rusia?

— Accept! Orice formulă, oricât de violentă, este preferabilă unei prezențe ruseşti în Balcani. Nu înțelegi, Koloman? Dacă slavii se vor substitui turcilor la sud de Dunăre, vom fi supuși unei presiuni care ne va împinge tot la un război, cu deosebirea că vom deveni mult mai vulnerabili, rușii putându-ne lovi și dinspre răsărit și dinspre miazăzi... Reține bine ce-ți spun, Koloman! Decât să-i văd pe ruși consolidându-se în Balcani, prefer să mă aliez împotriva lor cu turcii și cu englezii!

Andrassy făcu o pauză. Își dădu seama că, lăsându-se furat de patosul expunerii, își pierduse calmul, ceea ce nu era permis unui diplomat. Reluă domolit:

— Sper să nu ajungem la un război cu ruşii. Dar dacă va fi necesar, nu-l vom evita...

Tisza zâmbi:

— Te credeam mai paşnic, Gyula...

— Un diplomat trebuie să fie paşnic prin definiţie. Militarii au rostul să-şi zăngăne armele. Tocmai spre a preveni un război în Balcani, am întocmit un plan de reforme. Sper că marile puteri îl vor adopta şi-l vor impune Turciei. Este mai puţin spectaculos decât *iradé*-ul lui Abdul Aziz, în schimb oferă soluţii imediate pentru încetarea măcelului din Bosnia şi Herţegovina.

Tisza îşi exterioriza curiozitatea, încreţindu-şi sprâncenele şi uitând să mai pufăie din havană. Rosti cu cinism:

— Presupun că documentul este foarte lung şi întortocheat, aşa cum se obişnuieşte în lumea diplomatică. Ai putea să-mi spui esenţialul?

— De ce nu? Însă cu recomandarea să păstrezi secretul.

— Pe mine poţi conta. Eşti sigur însă de discreţia celorlalţi colaboratori ai tăi?

Andrassy zâmbi:

— Siguranţa aceasta n-o poate avea nimeni. În sfârşit, să-ţi enumăr pe scurt punctele formulate de mine. Întâi: libertate religioasă deplină şi egalitatea cultelor. Doi: abolirea arendării impozitelor. Trei: produsul contribuţiilor directe ale Bosniei şi Herţegovinei să fie folosit pentru satisfacerea nevoilor acestor provincii, sub controlul unor organe locale. Patru: instituirea unei adunări locale alcătuite din creştini şi musulmani, în proporţii egale, care să controleze aplicarea reformelor cerute de marile puteri, precum şi a celor făgăduite de sultan prin *iradé*-urile din 2 octombrie şi 12 decembrie 1875. Cinci: ameliorarea stării materiale a păturii agricole, în sensul ca ţăranii herţegoveni şi bosnieci să poată dobândi terenuri agricole în deplină proprietate.

— Este mult şi în acelaşi timp puţin. Nu implică o acţiune comună a marilor puteri în cazul că Turcia ar amâna *sine die* traducerea în faptă a reformelor.

— Lungim boala, Koloman! Avem tot interesul ca ambele tabere să se anemieze din cauza pierderilor de sânge... În momentul în care vom interveni, să nu întâmpinăm o

rezistență serioasă. Să ne păstrăm intacte forțele militare pentru o eventuală confruntare cu rușii. Important este ca populația creștină din provinciile răsculate să știe că Austro-Ungaria se preocupă de soarta lor... Cunoști povestea: propuneri, contrapropuneri, conferințe, discuții în culise, amânări și conferințe...

Se auzi o ciocănitură discretă în ușă și directorul de cabinet se ivi în prag.

— O telegramă, Excelență, de la Spalato.

Se apropie și o depuse pe masa de lucru. Andrassy o desfăcu, o citi, apoi se adresă zâmbind contelui Tisza:

— Comandantul trupelor noastre de grăniceri din Dalmația îmi raportează o foarte interesantă știre. În vreme ce era urmărit de un detașament turc, rebelul Liubibratić, însoțit de un grup de partizani, s-a refugiat pe teritoriul Dalmației. Grănicerii l-au reținut pentru cercetări – căci Liubibratić s-a făcut vinovat de trecerea frauduloasă a graniței – și l-au internat într-un lagăr.

Stupoarea se așternu pe chipul contelui Tisza.

— Cum rămâne atunci cu sprijinul pe care l-ai făgăduit cu atâta zgomot rebelilor creștini?

— Alternăm mângâierile cu loviturile. Liubibratić era partizanul sârbilor. Demonstrăm astfel că avem și gheare. Pe de altă parte, turcii ne vor fi recunoscători pentru acest gest de imparțialitate. Și față de ei aplicăm aceeași politică: lovim, dar și mângâiem. Dușmanii de azi pot să ne fie aliații de mâine și invers.

— Ce vor spune rușii? Internezi pe Liubibratić și trimiți turcilor o notă care nu are caracter ultimativ...

— Asta am și vrut. Îi pun în fața faptului împlinit: „Sau acceptați planul nostru, sau vă lăsăm singuri în fața Europei. Și cum Europa se reduce la ora actuală la marile puteri – printre care Anglia și Germania dispun de cele mai puternice atuuri – Gorceakov va ști la ce se poate aștepta!... Acum să trecem la altă ordine de idei. Diseară, te rog să accepți invitația mea la cină. Ne așezăm la masă la ora opt.

Contele Tisza suspină:

— Am să fiu punctual, Gyula, deşi, sincer să fiu, aş fi preferat un supeu în compania unor hetaire la *Sacher* sau la *Kaiser Friedrich*.

Andrassy râse cu indulgenţă:

— Ai îmbătrânit, Koloman, dar nu renunţi la aventurile galante... Lasă, diseară ai să iei cina în compania mea şi a contesei Andrassy, apoi ai să te culci devreme, astfel ca mâine de dimineaţă să fii proaspăt la minte când vei da ochii cu împăratul...

Directorul de cabinet intră aferat.

— Excelenţa Voastră este chemată urgent la palat de către Maiestatea Sa.

Andrassy rămase surprins:

— Trebuie să se fi întâmplat ceva grav de mă convoacă la ora asta. Audienţele de rutină le primeşte în zori.

Trăsura contelui Tisza şi echipajul lui Andrassy părăsiră în acelaşi timp cancelariatul Imperiului Austro-Ungar, prima, spre Ministerul de Interne al Austriei, cealaltă spre Hofburg. Când Andrassy intră în anticamera imperială, aghiotantul de serviciu se ridică respectuos de la birou:

— Bine că aţi venit, Excelenţă! Maiestatea Sa împăratul este nerăbdător să vă vadă.

Andrassy nu-l întrebă despre ce este vorba, fiindcă aghiotanţii aveau gura sigilată. Intră la împărat, luând-o înaintea tuturor persoanelor care aşteptau să fie primite în audienţă. Ora aceasta era rezervată solicitanţilor mărunţi. Franz-Josef îi primea cu aceeaşi solicitudine atât pe înalţii demnitari ai statului, cât şi pe supuşii umili care apelau la bunăvoinţa sa, socotind că în acest mod îşi îndeplineşte o obligaţie profesională.

Când intră în cabinetul imperial, Andrassy, care cunoştea foarte bine firea suveranului, înţelese după felul cum îşi pipăia nervos barbetele înspicate cu alb că este foarte supărat.

Franz-Josef îl întâmpină ridicându-se de la masa de lucru şi întinzându-i o hârtie scrisă:

— Poftim, Andrassy! Serviciul nostru secret îmi semnalează concentrări de trupe ruseşti la graniţa cu România. Ambasadorul meu la St.-Petersburg să se prezinte imediat ţarului şi să-i atragă atenţia în termeni politicoşi, dar

categorici că nu voi tolera o intervenție militară unilaterală a Rusiei în Balcani.

Franz-Josef respira mânia prin toți porii. După scena pe care i-o făcuse în zori fiul său, aflase că și țarul avea de gând să-i nesocotească autoritatea. Și Rudolf, și Aleksandr trebuiau să înțeleagă că Franz-Josef nu era suveranul unui stat de mâna a doua, ci al unui imperiu a cărui importanță politică și militară atârna încă greu în cumpănă.

— Voi comunica telegrafic contelui von Langenau ordinul Maiestății Voastre, spuse respectuos Andrassy.

Franz-Josef, îndeobște cumpătat la vorbă, izbucni:

— Cu cine-și închipuie Aleksandr că are de-a face? A uitat probabil înfrângerea din Crimeea? Vrea să repete nesăbuința tatălui său?... Andrassy, să transmiți și cancelarului Bismarck o copie a raportului întocmit de Serviciul nostru secret.

Începu să se plimbe agitat prin imensa încăpere.

— Să-mi raportezi imediat răspunsul lui Langenau. Vreau să aflu justificările țarului... Și Tisza? Ce e cu Tisza?

— M-a vizitat la minister. Mâine, în zori, urmează să se prezinte în audiență Maiestății Voastre.

— Dacă a sosit deja la Viena, să vină imediat la mine!

— Prea bine, Maiestate.

— Mulțumesc.

Cancelarul înțelese că audiența lui se încheiase. Părăsi cabinetul mergând cu spatele, ploconindu-se de trei ori pe parcurs, și ieși. Când se văzu în anticameră, răsuflă ușurat.

— Fiți atent, domnule căpitan, Maiestatea Sa este în toane rele! Foarte rele! Bună ziua!

*

* *

Un ger năprasnic se lăsase deasupra lacului Ladoga, transformat într-o imensă platformă de gheață, întinsă până dincolo de marginile zării. De gheață era și cerul extrem de clar, și razele aspre ale soarelui, și palele de vânt ce suflau dinspre nord, ridicând bruște vârtejuri de zăpadă. Întreaga fire era orbitor de luminoasă. O lumină glacială, înțepătoare ca

acele de sticlă repezite cu putere spre înălțimile văzduhului de rafalele capricioase.

Înfășurat în blănuri și cu arma în bandulieră, tânărul prinț Serghei Maximilianovici Romanovski, duce de Leuchtenberg, înainta precaut prin deșertul de gheață, ocolind blocurile translucide, țepoase, îngrămădite pe alocuri într-un fel de piramide albe, înalte de peste treizeci de metri. Era urmat de maestrul său de vânătoare și de doi tineri pușcași, protejați de veșminte groase, care lăsau numai ochii și nasul descoperit, căci domnea un frig aprig, de februarie.

Ochii ducelui scrutau pustiul de gheață, căutând pe întinderile orbitoare siluete de foci. Era un vânător pasionat, gata să braveze în condițiile cele mai vitrege pentru a adăuga noi trofee la palmaresul său cinegetic.

De obicei vâna singur, căci îi plăcea să țină piept – fără martori – spațiilor și fiarelor, dar maică-sa, marea ducesă Maria Nikolaevna, fiica cea mai mare a răposatului țar Nikolai I, ordonase maestrului de vânătoare și slugilor să nu-l piardă din ochi pe temerarul ei fecior, fiindcă în toiul iernii și lupii porneau la vânătoare de foci. Străbăteau în haite vasta platformă de gheață și urlau băgând spaima în oameni. Atât de înfometate erau fiarele, încât în lipsa focilor îi atacau și pe vânători, oricât ar fi fost de numeroși, înfruntând urgia gloanțelor spre a-și îndestula burțile goale. Ducelui Serghei de Leuchtenberg nu-i păsa de lupi, după cum nu-i păsa nici de gerul năprasnic. Maestrul de vânătoare, un cazac în puterea vârstei, oțelit nu numai în lupta cu vietățile sălbatice, ci și cu dușmanul pe câmpurile de bătălie, se minuna de dârzenia cu care stăpânul său sfida primejdiile.

Ducele întinse mâna spre muchia zării, arătând însoțitorilor un punct negru care abia se deslușea în scurtele răgazuri de calm dintre vârtejurile plimbărețe ale fulgilor de omăt. Vânătorii îi înțeleseră semnalul și porniră pe urmele lui într-acolo.

Când ajunseră la o depărtare potrivită de focile tolănite pe un bloc de gheață, ducele se opri și duse arma la ochi. În clipa aceea, leneșa vietate își mișcă trupul și își ridică neliniștită capul. Simțise primejdia. Arma scuipă foc, împrăștiind ecouri

peste întinderile albe, inospitaliere. Animalul se smuci o dată, lovit de moarte, apoi încremeni.

Ducele zâmbi, dar buzele îi erau atât de înghețate, încât îl dureră. Își făcuse gustul ucigând foca. Nu avea de gând să o ia cu el, căci era prea grea. Nu avea nevoie de grăsimea ei folosită la opaițe, fiindcă la Palatul Leuchtenberg erau preferate lumânările de ceară fină. Nu-i trebuia nici pielea ei, din care se făceau valize, fiindcă avea geamantane nenumărate din piei exotice mult mai fine.

Maestrul de vânătoare se uită spre cer. Soarele cu colți de ger pornise agale spre lăcașul său de odihnă. Noaptea avea să se lase în curând, neagră și dușmănoasă. Pe întuneric nu te poți lupta cu lupii.

— Alteță Imperială, în curând are să se lase bezna.

Ducele se uită la rândul său spre cer și conveni că prin glasul cazacului vorbiseră înțelepciunea și experiența. Cu regret – fiindcă timpul trecuse atât de repede – hotărî să facă drumul întors. Avea de parcurs vreo câteva verste până la baza de plecare, unde-l aștepta o masă îmbelșugată și sania care trebuia să-l ducă în aceeași seară la St.-Petersburg. Ar fi preferat să-și petreacă noaptea în pavilionul de vânătoare construit de ei pe marginea lacului, dar a doua zi de dimineață avea obligația să participe la o paradă a unităților de gardă, pe care avea s-o primească însuși țarul. De când pluteau în aer zvonuri de război, unchiul său, împăratul Aleksandr, se preocupa tot mai mult de înzestrarea armatei cu armament și echipament nou. Inspectarea trupelor și conferințele cu ofițerii din Marele Stat-Major nu mai conteneau. Țarul spusese odată, în cursul unui dineu la palat, că îi repugna o conflagrație militară, dar că trebuia să fie pregătit pentru orice eventualitate.

Ducele Serghei dorea războiul, care în concepția lui îmbrăca veșmântul unei vânători de proporții mult mai mari, cu oameni în loc de fiare.

Ajunseră la pavilion tocmai când înserarea împrăștia umbre fantastice peste lacul înghețat. De undeva, dinspre adâncurile deșertului alb, se auziră urlete de lupi.

— Am ajuns la timp acasă!, zise maestrul de vânătoare.

Ducele se îndestulă cu un nisetru la grătar și cu o friptură de căprioară stropită cu vinuri franțuzești. Se urcă apoi

în troică, aşternându-se la drum. Era escortat de doi cazaci straşnic înarmaţi. Şi vizitiul purta două arme prinse în bandulieră, iar la brâu ţinea două pistoale. Iarna era grea, iar lupii întărâtaţi de foame ajunseseră să se aventureze până în inima satelor şi să dea târcoale chiar şi pe la periferiile oraşelelor. Alternând galopul cu trapul, caii parcurseră în trei ore şi jumătate cele patruzeci de verste care-i despărţeau de St.-Petersburg.

În noaptea aceea, Serghei hotărî – contrar obiceiului – să se culce devreme. În apartamentul său din Palatul Leuchtenberg domnea o căldură plăcută, care îndemna la reverie şi la somn. „Dacă nu mi-ar fi plăcut atât de mult vânătoarea, aş fi adoptat felul de a trăi al lui Oblomov. M-aş fi lăsat să plutesc într-un neîntrerupt *dolce farniente,* aş fi visat cu ochii deschişi, aş fi băut zdravăn, iar în pauze aş fi făcut amor", se destăinuia prietenilor în momentele lui de mare sinceritate.

După ce-şi astâmpără setea cu o jumătate de sticlă de şampanie, se culcă şi adormi de îndată ce puse capul pe pernă...

Era încă noapte când valetul îl trezi din somn. Ducele făcu la repezeală o baie fierbinte, ca să se învioreze, şi, după ce îşi îmbrăcă uniforma de paradă, plecă la regiment. Când se urcă în troică, simţi că frigul se înăsprise. Şi vântul îşi sporise violenţa.

— Are să se aştearnă viscolul, Alteţă Imperială, îi spuse vizitiul înainte de a da bice cailor.

În oraşul încă adormit, numai căruţele cu lapte, gunoierii şi câţiva noctambuli, care se înapoiau de la petreceri, umblau bâjbâind prin întunericul risipit pe alocuri de lumina timidă, bolnăvicioasă, a unor felinare cu foarte bogate ornamentaţii.

Când ducele ajunse la regiment, zorii prinseseră să decoloreze negrul de catifea al cerului. În cazarmă domnea mare forfotă. Se făceau ultimele pregătiri înaintea plecării spre câmpul de manevră unde urma să aibă loc defilarea militară.

La ora 9, regimentul 2 cuirasieri de gardă, cu steagul înainte, părăsi cazarma. Ducele Serghei comanda cel de-al III-lea escadron. Era mândru de ofiţerii, subofiţerii şi soldaţii săi, unii mai frumoşi şi mai falnici decât ceilalţi. Armăsarul lui, un lipiţan alb ca penele unei lebede, mergea în trap spaniol, ţinându-şi încordată ancolura. Toţi caii din escadronul ducelui

erau albi. Regimentul de cuirasieri de gardă străbătea străzile, urmărit cu priviri admirative de trecătorii opriți pe trotuare și mai ales de tinerele domnișoare îmbujorate nu atât de gerul arzător, cât de spectacolul magnific al militarilor mândri.

La vederea lui Serghei, o fată tânără, îmbrăcată într-un palton roz cu garnituri din blană de vulpe polară, scoase batista din manșon și o flutură discret. Ducele îi răspunse ducând mâna la cozorocul căștii de argint, încununată de vulturul bicefal cu aripile desfăcute. Trecu apoi mai departe, superb ca un zeu, lăsând în urmă o inimă palpitândă.

La ceasul 10, trupele de gardă orânduite în linie de front pe vastul teren de instrucție îl așteptau pe țar. Dacă pe străzile orașului casele puseseră un fel de paravan în calea vântului, la câmp deschis, rafalele măturau cu violență zăpada grăunțoasă, repezind-o în ochii și în obrajii militarilor, tivindu-le cu țurțuri minusculi genele și sprâncenele, barbetele și mustățile. Pe coamele și crupele cailor se așternuseră pături de promoroacă.

În ajun, la vânătoare, pe lacul Ladoga, Serghei nu suferise de frig. Acum însă începuseră să-l străbată fiori de gheață.

Uniforma de ceremonie nu proteja îndeajuns corpul, iar casca metalică lăsa expusă fața, urechile și gâtul. Ducele avu la un moment dat senzația că îi amorțise nasul. Îl împresură frica. Să nu-i fi degerat, căci l-ar fi sluțit pe viață. Începu să și-l frece cu dosul mâinii, până ce simți că începe să-l doară. Până și picioarele vârâte în cizmele din lac de Chantilly începuseră să-l înțepe.

Deodată, trompeții sunară „Onorul la împărat". Se auziră ordine scurte. Electrizați, soldații încremeniră aliniați în frontul impecabil, lung de aproape două verste. Dinspre stânga se auziră revărsându-se în avalanșe uralele primelor trupe pe care împăratul le trecea în revistă. Serghei nu-l putea deslușI prin zăpada cernută din văzduh de palele vântului.

Prin fața escadronului său trecu fugitiv o sanie cu cifrul imperial, purtând pe pernele ei pe prințesa Katia, învăluită într-o amplă mantie de hermină. Vizitiul purta uniforma cazacilor de la Don. Alți doi cazaci înarmați stăteau pe o mică platformă la spatele saniei. Ofițerii rămaseră stupefiați. Îndrăzneala amantei imperiale, care uzurpa onorurile

cuvenite numai împărătesei, îi umplea de indignare. Sania se îndreptă în galopul cailor spre un deal, de pe culmea căruia ţarul Aleksandr urma să primească defilarea.

Ca mai toţi membrii familiei imperiale, Serghei era revoltat. „Ţarul îşi afişează pretutindeni ţiitoarea, aşteptând probabil să fie venerată ca o icoană purtată la o procesiune!".

Nu-şi mai frecă nasul, fiindcă ţarul trebuia să apară dintr-o clipă într-alta, judecând după uralele care se apropiau asemenea unui imens val sonor. Printre perdelele de pulbere îngheţată se ivi, în sfârşit, împăratul, urmat de o numeroasă suită alcătuită din generali aghiotanţi, din comandanţi de mari unităţi şi din ataşaţi militari străini. Toţi purtau panaşe, fireturi şi decoraţii.

Deşi îl dezaproba pe împărat pentru neruşinarea cu care îşi etala turpitudinea, nu se putu stăpâni să nu-i admire prestanţa, măreţia. Când plecă protocolar sabia în faţa suveranului Tuturor Ruşilor, încercă involuntar o mare emoţie. Aleksandr îi aruncă o privire pătrunzătoare. Îl recunoscuse, căci îi zâmbi. Apoi, perdele de zăpadă spulberată îl înghiţiră din nou.

După încheierea trecerii în revistă a trupelor, regimentele se încolonară în formaţie de paradă.

Peste o jumătate de oră îi veni rândul şi lui Serghei să defileze – în fruntea escadronului său de cuirasieri – prin faţa împăratului. Dar când o văzu pe Katia Dolgoruki stând în sanie, la dreapta grupului de ofiţeri din Statul-Major Imperial, simţi că i se încrâncenează din nou sufletul. Nu făcea pe lupul moralist. Admitea legăturile extraconjugale şi era pregătit să se preteze şi el la asemenea combinaţii după ce se va însura. Dar ceea ce era permis unui muritor de rând nu-i era îngăduit ţarului.

Parada se încheie, trupele de gardă se înapoiară în cazărmi, iar ofiţerii care-şi terminară programul porniră spre casele lor. Serghei prânzi de unul singur la un restaurant de pe Nevski Prospekt. După-amiază trase un somn zdravăn, iar seara – odihnit, proaspăt şi binedispus – îşi îmbrăcă fracul spre a da o raită la *Yacht-club*.

Înainte de a porni la drum, se gândi să facă o vizită mamei sale, care-l repunea pe linia de plutire ori de câte ori se

împotmolea în datorii. Un sprijin financiar substanțial i-ar fi prins bine, căci în ultima vreme suferise pierderi mari la baccara și la ruletă. Pe deasupra, întreținerea Olgăi Cesinskaia, o superbă balerină de la Opera Mare, îl costa enorm.

— La Palatul Stroganov!, porunci vizitiului.

Sania trasă de trei cai nervoși, acoperiți cu valtrapuri călduroase, țâșni lin pe învelișul de omăt al străzii. Vântul căzuse brusc, iar aerul avea acum o transparență de cristal. Zăpada proaspătă colecta luminile izvorâte din ferestrele caselor și din vitrinele prăvăliilor, din felinarele trăsurilor și din lampadarele orânduite pe trotuare, sclipind în noapte de parcă ar fi avut proprietăți fosforescente. Troicile cu zurgălăi creau o ambianță veselă, ca și starea de spirit a tânărului duce.

La întretăierea Nevski Prospekt cu Bolșaia Sadovaia, echipajul se opri spre a permite unei manifestații să se scurgă spre centru. O coloană de tineri, după toate aparențele studenți, având în frunte un grup de bărbați vârstnici, cu aspect de dascăli, defila cu solemnă încetineală, intonând un cântec patriotic și strigând în cor: „Să ne unim puterile pentru eliberarea fraților noștri slavi apăsați de călcâiul otoman!", „Să luptăm împotriva Islamului înrobitor de popoare!", „Să ne strângem rândurile spre a învinge hidra turcească!", „Glorie eternă tuturor Rusiilor!".

Polițiști în uniformă și agenți în civil supravegheau demonstrația, spre a interveni dacă elemente ostile regimului ar fi încercat să se dedea la dezordini, la demonstrații violente.

Troica ducelui rămase să meargă la pas în urma cozii coloanei. Serghei urmărea cu interes reacțiile oamenilor de pe trotuare la trecerea cortegiului. Mai toți se opreau și îl priveau plini de curiozitate. Mulți dintre ei aplaudau ostentativ. Doar câțiva își continuau cu indiferență drumul. „Miroase a praf de pușcă", reflectă, impresionat.

Sania ducelui ajunse în dreptul Palatului Stroganov. Ferestrele etajului nobil dinspre canalul Moika erau luminate.

— Mama are oaspeți?, întrebă ducele pe portarul bătrân și bărbos, un edec al familiei, care deschise canaturile porții monumentale dinspre Nevski Prospekt.

— Alteţele Lor Imperiale marele duce Konstantin Nikolaevici şi prinţul Evghenii Maksimovici, fratele Alteţei Voastre Imperiale.

Serghei intră, întrebându-se ce căuta Konstantin la Palatul Stroganov după ce lăsase să treacă mulţi ani fără să-i mai calce pragul. Străbătu coridoare multe, îmbrăcate în marmură, urcă monumentala scară de paradă şi se îndreptă spre salonul albastru, unde fusese informat că o poate găsi pe contesă şi pe oaspeţii săi.

Apariţia lui Serghei în imensul salon cu coloane aurite şi tapete de mătase sinilii provocă celor prezenţi reacţii diferite. Maică-sa îi întinse voioasă mâna. Prinţul Evghenii se încruntă nemulţumit, iar marele duce Konstantin făcu o mutră stingherită, ca şi când nu i-ar fi convenit să fie văzut în casa surorii sale.

Serghei sărută mâna mamei, care îi zâmbi afectuos:

— Bine ai venit, Serghei! Ne pregăteam tocmai să ne aşezăm la masă. Sper că ai să cinezi cu noi.

— Cu plăcere, mamă.

Contesa Maria Nikolaevna Stroganov era fiica cea mai mare a răposatului ţar Nikolai I şi sora împăratului Aleksandr II. Măritată cu ducele Maximilian de Leuchtenberg, rămăsese văduvă după o căsnicie care durase – număr fatal – 13 ani. Se căsătorise a doua oară cu contele Grigorii Stroganov, unul dintre marii latifundiari ai Rusiei. Nu fusese niciodată ceea ce se numeşte o frumuseţe. Avusese întotdeauna un aer princiar, care în ultimii ani se sublimase, căpătând o măreţie cu adevărat imperială.

Marele duce Konstantin Nikolaevici, fratele ei, mare amiral şi comandant suprem al flotei ruse, avea în schimb un aspect burghez de mărunt dascăl, datorat poate şi ochelarilor cu rame de metal purtaţi în permanenţă. Era corpolent şi îşi purta fracul ca pe un halat de casă.

Prinţul Evghenii, fratele mai mare al lui Serghei, deşi era comandant secund al unui regiment de lăncieri de gardă, nu avea deloc un aer marţial. În culise se şoptea că trăsătura lui de căpetenie era laşitatea. Epitetul corespundea oarecum adevărului. Curtea făcuse mare haz într-o vreme pe seama unei triste aventuri sentimentale a lui Evghenii cu Daria

Konstantinova, contesă de Beauharnais, socotită drept cea mai frumoasă femeie din Rusia. Îndrăgostit nebunește de ea, o luase în căsătorie în ciuda interdicției țarului Aleksandr, care detesta mezalianțele. Fericirea lui conjugală fusese de scurtă durată. Între foarte tânăra lui soție și marele duce Aleksis Aleksandrovici, al doilea fiu al țarului, se născuse o idilă care căpătase treptat notorietate publică.

Într-o seară, înapoindu-se fără veste de la o vânătoare, Evghenii îl găsise pe Aleksis Aleksandrovici în patul Dariei. Încercase să-i reproșeze vărului său adulterul, dar acesta îi făcuse vânt afară din dormitor și îl îmbrâncise pe scări în jos. Evghenii Maksimovici se retrăsese amărât, dar și înfricoșat, în apartamentul său, unde o slujnică pricepută în leacuri băbești îi oblojise zgârieturile și vânătăile. Scandalul făcuse vâlvă. Toată lumea se așteptase ca soțul ultragiat să-l provoace la duel pe amant. Lipsit de curaj, Evghenii alesese altă cale. Ceruse audiență împăratului Aleksandr și se plânsese de comportarea lui Aleksis, cerând să-i fie redată soția. Țarul îl apostrofase scârbit:

— Dacă tu nu ești în stare să-ți aperi onoarea, nu îmi cere mie să ți-o apăr. Am altceva mai bun de făcut decât să mă erijez în gardianul virtuții soției tale. Tu ți-ai ales-o, împotriva voinței mele. Te-am lăsat să-ți faci gustul. Acum suportă consecințele. Și, pe viitor, să nu mai aud un cuvânt despre treaba asta.

Evghenii părăsise amărât cabinetul împăratului. Se resemnase să-și poarte pe frunte podoaba cornoasă fără să mai protesteze. Vărul său, Aleksis – cu statura lui de colos – îi inspira o spaimă invincibilă. Dar nefericirea lui conjugală nu durase mult. O boală fulgerătoare o secerase pe Daria Konstantinova în mai puțin de două săptămâni. Rămas văduv, Evghenii Maksimovici hotărâse să nu mai repete trista experiență matrimonială, așa că nu se mai însurase. De atunci însă îi dăinuia în suflet povara unei uri implacabile împotriva țarului și a fiului său, marele duce Aleksis.

Spre a risipi tăcerea grea oploșită asupra salonului după sosirea sa, Serghei Maksimovici se gândi să le vorbească despre apariția Katiei la paradă. Dar abia apucă să rostească

numele amantei țarului, că Maria Nikolaevna îl întrerupse cu mânie în glas:

— Știm tot! Generalul Volkov, din Statul-Major Imperial, ne-a istorisit tot. Târfa a găsit o cale să-și plaseze trăsura în dreapta suitei lui Aleksandr.

— Nerușinare!, exclamă Evghenii Maksimovici, trecându-și nervos mâna prin păr. Țarul e atât de înrobit ibovnicei sale, încât se discreditează cu o inconștiență ce frizează nebunia.

Serghei recunoscu în accentele de indignare ale fratelui său resentimentele acestuia față de țar. Se uită cu coada ochiului la marele duce Konstantin, care trecuse la fereastră și se uita pe geamuri afară, ținând mâinile la spate și lovindu-și cu nervozitate degetele mâinii drepte de palma stângă. Abținerea lui de a se pronunța îi păru suspectă.

— O manifestație pe Nevski Prospekt!, spuse marele duce Konstantin.

— Desigur, ostilă Katiei!, izbucni Maria Nikolaevna, agitându-și pieptul opulent, împodobit cu cinci rânduri de perle trandafirii și cu o broșă încrustată cu diamante, înfățișând portretul în miniatură al răposatului țar Nikolai.

— O simplă demonstrație slavofilă, explică Serghei. Am văzut-o. Niște studenți zănatici urlau îndemnuri războinice. Dacă vor fi chemați sub arme, vor înjura absolutismul țarist care le pune în spinare harnașamentul militar în loc să-i lase la învățătură.

— Nici de învățătură nu se țin!, comentă Maria Nikolaevna. Sunt când slavofili, când anarhiști, când marxiști, când bakuniniști... După cum bate vântul. Niște descreierați!

— O plâng pe biata țarină!, rosti elegiac Evghenii Maksimovici. Ce-o fi suferind de pe urma Katiei!

Maria Nikolaevna strâmbă din nas:

— Țarina? Pff! O venetică de neam prost! Mă-sa a fătat-o cu un grăjdar și a pus-o în spinarea bărbatului ei. Mă întreb cum de nu și-a dat niciodată seama marele duce de Hessa că i s-a atribuit paternitatea unui pui de cuc! Hm, un imbecil cornut!

— Vai, Maria, folosești niște expresii de bucătăreasă!, o mustră marele duce Konstantin.

— Ce te supără?, îl repezi soră-sa. Fătatul sau cucul? Decât să te legi de expresiile mele, ai face mai bine să-l mustri pe Aleksandr pentru năzbâtiile lui.

Marele duce Konstantin se întoarse cu fața spre soră-sa:

— Eu să-i fac morală? De ce tocmai eu? Tu eşti mai apropiată ca vârstă de Aleksandr.

Maria Nikolaevna se simți ofensată:

— Faci aluzie la faptul că sunt mai bătrână decât tine?

— Uite ce o preocupă în clipa asta!, exclamă cu năduf marele duce.

— Ați auzit care este ultima veste?, interveni Evghenii Maksimovici.

— Spune!, zise maică-sa.

— Unchiul Aleksandr are de gând s-o mărite pe Katia – bineînțeles de formă – cu generalul Loris Melikov.

— Cu Loris Melikov?, exclamă Maria Nikolaevna. Un linge-cizme! Altfel n-ar fi ajuns, dintr-un nenorocit de armean, general-colonel. Nu m-aş mira să se preteze şi la această murdărie.

Un lacheu se ivi anunțând:

— Alteța Sa Imperială, marele duce Nikolai Nikolaevici!

Se lipi apoi de perete, lăsând pe noul venit să intre ca o furtună. Marele duce Nikolai Nikolaevici, al treilea frate al țarului, general de geniu şi aghiotant general imperial, inspector general al armei geniului, al trupelor de gardă şi al întregii cavalerii, comandant-şef al trupelor din circumscripția militară a St.-Petersburg, preşedinte al Comitetului suprem de organizare şi instruire a trupelor, şef al unui regiment de grenadieri, al regimentului de dragoni din Astrahan, al regimentului de husari „Aleksandr", al primului batalion de geniu din Caucaz, patron al regimentului de husari austriac şi şef al regimentului de cuirasieri prusac, era un personaj foarte important în ierarhia imperială, mai important chiar decât marele duce Konstantin, deşi acesta îi era superior în vârstă cu patru ani. Nou-venitul se opri în mijlocul salonului şi salută cu o înclinare din cap pe toată lumea, făcând să-i salte barbetele negre şi foarte stufoase. Era atât de înalt, încât făcea impresia unei sperietori de ciori, singularizate într-o porumbişte.

— Încă un tacâm la masă?, porunci Maria Nikolaevna valetului. Ce părere ai, Nikolai, despre ultima neobrăzare a Katiei?, îl chestiona soră-sa în loc de „bun sosit".

Marele duce Nikolai râse machiavelic:

— Sunt sigur că numai despre treaba asta ați vorbit până la venirea mea. Nu vă întrece nimeni în clevetiri!

Marele duce Konstantin, care stătuse până atunci în rezervă, izbucni:

— Despre ce-ai fi vrut să discutăm? Despre vremea de afară? Ne preocupă nesocotința lui Aleksandr, care se face, pur și simplu, de râs!

Chipul nou-venitului căpătă o expresie drăcească:

— De când te-ai făcut gardianul moralei imperiale, Konstantin? Ai vrea poate ca Aleksandr să se călugărească! Tu n-ai amante? Hai, nu mai face mutra asta ofensată! Întreții o anumită contesă într-un apartament pe Fontanka. Nu te mai ascunde, Konstantin, căci cu mine nu-ți merge! Și eu am amante, și flăcăii ăștia au, adăugă arătând cu un gest pe cei doi frați Leuchtenberg. Și tu, Maria, n-ai avut niciodată amanți? Gândește-te bine înainte de a-mi da un răspuns negativ! Nu te jena fiindcă se găsesc de față fiii tăi. Acum sunt destul de mari ca să știe cum se fac copiii. Decât să ne pierdem vremea cu fleacuri, propun să trecem la masă. Mi-e o foame de tigru! Dacă nu m-aș stăpâni, v-aș mânca pe toți, afară poate de Konstantin. E prea gras și mi-ar face rău la ficat...

Serghei Maksimovici ajunse la *Yacht-club* la ora 11.00. Cina somptuoasă servită cu ceremonial și rafinament, ca în mai toate casele mari, îl reținuse în ciuda nerăbdării lui de a-și încerca norocul la masa verde. Abia după ce oaspeții se ridicaseră sătui de la masă, i se oferise posibilitatea de a o lua pe maică-sa deoparte, spre a-i cere – între patru ochi – un mic sprijin bănesc. Maria Nikolaevna își dovedise ca de obicei simpatia față de fiul ei cel mai mic – „favoritul familiei", cum îl numea în derâdere, dar și cu invidie, Evghenii – strecurându-i în buzunar un foarte gros teanc de bancnote mari. Surescitat de perspectiva bătăliei cu zeița Fortuna, Serghei trecu mai întâi în revistă mesele de joc, asemenea unui comandant de oști care studiază terenul înainte de a-și avânta trupele în luptă.

Jocul de *chemin de fer* îi păru cel mai tentant. Grămezile de fise reprezentând mii și zeci de mii de ruble schimbau stăpânul într-o ametitoare sarabandă. Prințul Sviatopolski-Mirski, magistratul, realizase câteva lovituri spectaculoase, devalizându-și adversarii. Dimitrii Naricikin, arhimilionarul soț al actriței franceze Jenny Falcon, adunase o atât de mare movilă de fise, încât acestea începuseră să cadă de pe masă. Prințul Kiril Razumovski avea în preajma sa câteva pungi pântecoase, din care scotea la intervale dese monede de aur, preschimbate de crupier – cu îndemânare de prestidigitator – în fise divers colorate. Lavrentii Aleksandrovici Salovțev, coborâtor din prințul scandinav Simon, venit în Rusia sub Iaroslav cel Mare, își juca nepăsător cartea, deși poturile la care se angaja atingeau sute de mii de ruble.

Serghei Maksimovici se simți atins pe umăr. Tatăl său vitreg, contele Stroganov, rămas la club încă de la ora prânzului – uitase că are invitați la cină –, șopti complice fiului său vitreg:

— Dacă vrei să dai o lovitură în noaptea asta, hai la masa de lângă fereastră. Mestcerski pierde sume uriașe. S-a ambalat și revarsă aur cum revarsă o fântână apa.

Serghei Maksimovici urmă cu grăbire sfatul patern. Contele Stroganov nu fabulase. În jurul mesei la care juca prințul Mestcerski se buluceau pontatorii mai aprig decât vulturii care se aruncă asupra unei vietăți muribunde spre a-i smulge hălci din trupul încă palpitând. Interesul trezit de ghinionul lui Mestcerski era sporit și de faptul că acesta se înrudea prin alianță cu prințesa Katia Dolgoruki.

— Cât a pierdut până acum?, întrebă Serghei pe bătrânul Stroganov.

— Aproape o jumătate de milion de ruble. L-am scuturat și eu de vreo sută de mii.

Mestcerski aștepta cu nerăbdare să-i vină rândul la *sabot*. Spera să-și refacă din câteva lovituri capitalul serios dijmuit. Serghei se așeză în preajma lui. Prințul preluă în sfârșit *sabot*-ul. Puse la bătaie zece mii de ruble și se pregăti să împartă cărțile.

— Banco!, zise Stroganov, aruncând pe masă cinci fise în valoare de câte o mie de ruble.

Lăsă mână liberă pentru restul de cinci altor pontatori, spre a beneficia şi de norocul lor. Restul potului fu imediat acoperit. Serghei se abţinu de la mâna aceasta, fiindcă voia să analizeze mai întâi jocul prinţului.

— *Les jeux sont faits!,* anunţă crupierul cu un calm profesional.

Mestcerski împărţi cărţile. Realiză un opt, faţă de două figuri ale lui Stroganov. Potul se ridică astfel la 20.000 de ruble.

— Rămâne!, zise Mestcerski. Împart cărţile!

Stroganov îşi încercă din nou şansa. Dar pierdu şi a doua mână. Potul spori la 40.000 de ruble. Mestcerski stârni senzaţie câştigând cea de-a treia lovitură.

— 80.000 de ruble!, anunţă crupierul. *Faites vos jeux, messieurs.*

Pontatorii îşi aruncară priviri întrebătoare. Se întorsese oare norocul în favoarea lui Mestcerski?

— *Banco seul!,* se auzi glasul prinţului Demidov, regele industriei armamentului din Urali.

Mestcerski distribui din nou cărţile. Demidov se alese cu un trei şi cu un doi. Adversarul său realiză un opt de la prima mână.

— Rămâne tot!, zise cu afectat calm.

— 160.000 de ruble la Bancă!, anunţă crupierul cu multă însufleţire.

Jocul părea iarăşi să se învioreze.

— *Banco!,* exclamă Stroganov.

Acoperi 100.000 de ruble. Pontatorii completară diferenţa. Spre uimirea şi iritarea sa, pierdu. Potul se dublă iarăşi.

— 320.000 de ruble!, vesti cu importanţă crupierul.

Serghei Maksimovici simţi deodată o poftă nebună să se arunce în vârtejul luptei. Propria lui prudenţă dădu un semnal de alarmă. Era oare înţelept să intervină tocmai acum, când Mestcerski se afla într-o serie norocoasă?

Se auzi rostind aproape fără voie:

— *Banco seul!*

Toate privirile se îndreptară spre el. Era cel mai mare pot din seara aceea. Mestcerski zâmbi amuzat de îndrăzneala tânărului duce. Era sigur că va câştiga. Va mai încerca apoi

o singură mână. Cu 720.000 de ruble se va putea ridica mulțumit de la masă. Nu numai că își va recupera banii pierduți, dar va realiza și un câștig de peste 300.000 ruble.

— *Les jeux sont faits!,* rosti crupierul cu respect.

Pontatorii rămași pe dinafară se uitau cu vagă invidie la Serghei Maksimovici. Prințul Demidov era iritat fiindcă Leuchtenberg i-o luase înainte cerând un *Banco* în exclusivitate.

Mestcerski împărți tacticos cărțile. Una ție, una mie, una ție, una mie. Serghei le luă de pe masă și le filă cu ușoară emoție. Găsi un doi de treflă și un doi de caro.

— Carte!, ceru cu prefăcută liniște. Mestcerski realizase șase puncte.

— *Six! Je reste!,* zise dând o carte adversarului său. Serghei primi încă un doi de pică. Respiră adânc:

— Șase!, rosti cu voce nesigură.

— *En carte!,* anunță crupierul.

Mestcerski simți un gol în stomac. Îl părăsise oare șansa? Împărți din nou cărțile. Serghei și le filă pe ale lui cu o încetineală exasperantă. Avea un nouă și o rigă.

— *Neuf!,* anunță triumfător.

Mestcerski se făcu palid. Primise doar două dame. „Am pierdut!", reflectă zdrobit. „Am pierdut!".

— Felicitări, Serghei!, șopti Stroganov fiului său vitreg. Abia acum tânărul duce de Leuchtenberg își simți cămașa udă de transpirație. Câștigase o mare bătălie. Cu mare grabă, crupierul împinse spre el grămada de fise violent colorate. Serghei îi răsplăti zelul aruncându-i un bacșiș de 10.000 de ruble.

— *Merci, monsieur!,* se frânse de mijloc crupierul. *Mille fois, merci...*

Țarul Aleksandr se uită la chipul machiat al țarinei, care stătea culcată pe o canapea *Récamier* și îl privea cu ochi iubitori și triști de câine bătut.

Maria Aleksandrovna îl rugase să zăbovească în compania ei câteva minute, să se așeze pe un scaun și să-i istorisească ce se mai întâmpla prin lume. Îi ceruse atât de puțin... Dar el se eschivase, invocând un program foarte încărcat: audiențele de dimineață, o ședință la Consiliul Imperiului, primirea

unui suveran oriental sosit în vizită la St.-Petersburg, ceremonia decorării unor ofițeri generali distinși în campaniile din Asia... Țarina îl ascultase, zâmbind recunoscătoare chiar și pentru aceste minciuni politicoase... Apoi, el tăcuse, fiindcă nu mai avea ce spune...

Stătea în picioare în preajma ei și o privea nedumerit. De femeia aceasta uscată, îmbătrânită și urâțită de boală, fusese îndrăgostit nebunește. Aceasta se întâmplase cu mulți ani în urmă. Pe atunci era tânără, dar, după câte își amintea el, nu prea frumoasă. Ce anume îl determinase oare să o ridice alături de el pe tronul Tuturor Rusiilor?... În prezența ei se simțea și el bătrân. Devenea conștient de apăsarea celor 57 de ani care-i împovărau umerii... În camera ei plutea un miros ciudat de mucegai... sau poate așa i se părea lui. Încercă deodată o senzație de sufocare. Abia aștepta să părăsească încăperea aceasta, în care florile orânduite cu artă în vase de Saxa și de Sèvres răspândeau un parfum stătut, de cimitir. Da, acesta era cuvântul. Miros de cimitir, de mormânt proaspăt...

Cu un efort, se smulse din păienjenișul fantasmelor. Zâmbi soției sale, dar în clipa aceea își dădu brusc seama – după expresia de oroare întipărită pe chipul ei – că aceasta îi citise gândurile. Spre a-și răscumpăra greșeala, se înclină ușor și îi mângâie mâna întinsă pe cuvertura de mătase liliachie. Dar pielea ei era ridată, striată de vine aparente. Avea și fierbințeală, dovadă că boala progresa. Pe obrajii supți se întinseseră, ca niște pecingini, pete roșii, nesănătoase.

— Astăzi arăți foarte bine, scumpa mea, rosti cu un fel de răgușeală în glas.

Țarina închise câteva clipe ochii, ca și când ar fi încercat să izgonească o viziune, apoi îi redeschise, surâzând sărman.

— Ești atât de bun cu mine, Sașa!

În clipa aceea, țarul își zise că este un ticălos. Nu era nici măcar în stare să mimeze simpatia față de ființa aceasta care nu-i cerea nimic și îi dăruise totul. Până și permisiunea de a-și aduce amanta în palat... Apoi își zise că prefăcătoria lor reciprocă nu-și mai avea rostul. Poate că și ea îl ura, dar își ascundea adevăratele simțăminte sub masca de soție iubitoare. Accepta orice compromisuri pentru a nu fi izgonită. Țarul îi sărută mâna.

— Mă ierți, draga mea, dar acum trebuie să te părăsesc. Glasul lui sunase mai aspru decât s-ar fi cuvenit. Își dădu seama de acest lucru, dar comedia vizitei cotidiene trebuia să se sfârșească odată. Se uită la ceas. Se făcuse nouă. La ora aceasta, Katia îl aștepta în fiecare dimineață.

Zâmbi automat soției sale, apoi se îndreptă grăbit spre ușă...

Când se văzu pe coridor, respiră adânc, de parcă ar fi vrut să-și curețe plămânii de aerul lânced din camera împărătesei.

Porni cu pas elastic spre apartamentul Katiei, amenajat în cealaltă aripă a palatului. Avusese decența să nu o plaseze ușă în ușă cu țarina. Katia! Katia!... Îi rosti mintal numele cu înflăcărarea unui tânăr îndrăgostit. Lacheii, demnitarii, ofițerii și soldații de gardă încremeneau la trecerea sa în poziții care exteriorizau nemărginita lor devoțiune, dar țarul nu-i vedea, căci gândurile lui, instinctele, întreaga lui ființă se concentrau numai asupra femeii iubite. În curând avea să o strângă în brațe.

Intră în apartamentul Katiei plin de nerăbdare, ca după o lungă despărțire. Ea îl aștepta în mijlocul odăii, cuprinsă în văluri diafane și luminată de razele soarelui, care pătrundeau în șuvoaie oblice pe ferestrele înalte, făurindu-i o aură de sfântă.

— Katia!, exclamă extatic împăratul. Alergă spre ea, o cuprinse în brațe și își îngropă obrazul în părul blond.

Ea îi mângâie fruntea, ceafa, apoi își ridică gura spre buzele lui. Când o sărută, țarul se simți exploziv de tânăr, de parcă timpul s-ar fi întors cu trei decenii.

— Mi-ai lipsit atât de mult, scumpa mea!

Îi privi chipul și simți cum frumusețea ei îl îmbată. Desluși însă și o umbră de supărare, care îl îngrijoră.

— Ce e cu tine, Katia? Nu te simți bine? Te-a nemulțumit cineva?

— Sunt foarte mâhnită, Saşa!

— De ce? Nu stă în puterea mea să-ți readuc seninul în ochi?

Prințesa ezită o clipă:

— Nu ştiu dacă e cazul să te obosesc şi pe tine cu grijile mele... Dar dacă stăruieşti, am să-ţi spun tot. Soţul Mariei a pierdut aseară, la *Yacht-club,* un milion de ruble.

După ce citi surprinderea, nedumerirea din ochii ţarului, se grăbi să adauge:

— Maria este totuşi sora mea. Nu îngădui ca Mestcerski s-o ruineze.

Aleksandr revăzu ca prin vis chipul Mariei. Într-o vreme o plăcuse. Poate că fusese numai un capriciu. Pe atunci, Maria şi Katia locuiau împreună. Maria îl cucerise cu voioşia ei. Râdea, glumea şi cânta cât era ziua de lungă. O privighetoare cu chip omenesc. Katia, în schimb, era o melancolică, emotivă, sensibilă, ca o *mimosa sensitiva.* Pe Aleksandr îl cuceriseră seninătatea, veselia comunicativă a Mariei. Îi făcuse câteva cadouri fără mare valoare. Flori, panglici, şaluri. Stârnise însă gelozia Katiei, care provocase o scenă penibilă, reproşându-i surorii sale că încearcă să-i fure iubitul. Fusese foarte flatat de violenta manifestare de dragoste a Katiei, mai ales că, în vremea aceea, el păşea tocmai pragul celor 50 de ani, vârstă care îndeobşte spulberă încrederea bărbaţilor în posibilitatea lor de a mai provoca pasiuni printre adolescente.

Se supusese însă ultimatumului Katiei: o căsătorise pe Maria cu prinţul Mestcerski, un tânăr cu obârşie ilustră, seducător la înfăţişare, dar putred sufleteşte. Ţarul avea să cunoască această neplăcută faţetă a firii prinţului abia mai târziu, când i-ar fi fost greu, dar nu imposibil să mai poată repara ceva. Înainte de căsătorie o înzestrase pe Maria, şi-i oferise lui Mestcerski, ca dar de nuntă, o vilă superbă pe Quai des Anglais. Proaspătul soţ al Mariei îşi dezvăluise cusururile din primele luni ale căsătoriei. Afemeiat şi cartofor, îşi pierdea nopţile prin spelunci, bordeluri şi cazinouri. Vila o pierduse într-o noapte la *écarté,* apoi măcinase zestrea Mariei, ajungând să trăiască numai din subsidiile Katiei, pe care începuse să o roadă remuşcările.

— Şi ce vrei să fac?, întrebă ţarul. Nu pot să-l pun sub interdicţie fiindcă îi place jocul de cărţi. Dacă aş aplica sancţiuni severe tuturor vicioşilor de o seamă cu el, ar însemna să pun la popreală jumătate din locuitorii din St.-Petersburg.

În sinea lui încerca o satisfacție perversă la gândul că o făcea pe Katia să sufere. Îi era totuși milă de toate frământările ei.

— Am să caut o soluție, sufletelule, îi făgădui. Nu te mai necăji!

Un lacheu le servi micul dejun, pe care țarul obișnuia să-l ia în compania Katiei.

— Unde sunt copiii?, întrebă Aleksandr, în vreme ce Katia îi turna ceai în ceașcă. Cum de nu au venit până acum?

— I-am trimis cu guvernanta să se plimbe pe la soare. Vreau să profite de vremea aceasta minunată.

— Bine. Am să revin diseară să-i văd.

Țarul își bău ceaiul, se ridică de la masă, apoi își sărută tandru iubita.

— Dacă treburile imperiului nu m-ar chema, te-aș plictisi stând în preajma ta zi și noapte.

După ce se înapoie în camera sa de lucru, țarul își aruncă ochii asupra raportului cotidian întocmit de șeful poliției asupra întâmplărilor mai deosebite din timpul nopții trecute. Nu găsi niciun cuvânt despre pierderile bănești ale prințului Mestcerski la *Yacht-club*. Mânios, trimise după mai-marele poliției. De îndată ce acesta i se înfățișă la raport, îl apostrofă brutal, reproșându-i neglijarea episodului de la Yacht-club.

— De ce nu ai menționat aici că Mestcerski a pierdut un milion la cărți? Așa îți faci datoria?

Șefului poliției nu-i lipsea prezența de spirit:

— Nu dispuneam încă de preciziuni asupra sumei pierdute de prinț, Maiestate.

Țarul mormăi ceva, apoi îi permise să se retragă, dar nu mai înainte de a-i fi atras atenția ca pe viitor rapoartele lui să nu mai păcătuiască prin asemenea scăpări.

Seria audiențelor a fost deschisă de cancelarul prinț Gorceakov. Bătrânul ministru al afacerilor străine făcu o scurtă expunere asupra ultimelor evenimente din Balcani. Raportă că programul în cinci puncte formulat de contele Andrassy, adoptat de marile puteri și trimis Sublimei Porți, nu dusese la niciun rezultat practic.

— În răspunsul său, sultanul Abdul Aziz a făgăduit că va semna un nou *iradé,* acordând cele mai largi drepturi popoarelor creştine de sub stăpânirea sa.

— Iarăşi vorbe?, explodă ţarul. Omul ăsta chiar îşi bate joc de noi.

— Dacă nota adoptată de marile puteri ar fi prevăzut şi sancţiuni, padişahul s-ar fi gândit de două ori înainte de a da un răspuns care, în concepţia mea, este echivalent cu o insultă adusă Europei. Opinia publică pretinde măsuri energice, Maiestate.

Ţarul se posomorî:

— Nu-mi place să mi se forţeze mâna, Gorceakov. Slavofilii şi-au luat un prea mare avânt.

— Şi ei sunt depăşiţi, Maiestate, de înflăcărarea locuitorilor marilor oraşe. Uriaşe manifestaţii războinice s-au petrecut recent.

Perplex, suveranul îşi plimbă mâna peste frunte:

— Câteodată, nici eu nu ştiu cum ar trebui să procedăm mai bine. Nu-mi fac iluzii. Criza actuală din Balcani, îmi spun, nu poate fi rezolvată decât pe calea armelor. Apoi mă gândesc la primejdiile unui nou război. Vezi dumneata, Gorceakov, nu pot uita trista experienţă a campaniei din Crimeea.

— Marele Stat-Major Imperial consideră pregătirea noastră militară drept satisfăcătoare, Maiestate.

— Generalii sunt optimişti, Gorceakov. Anul trecut am acceptat riscurile unui război împotriva Germaniei fiindcă aveam Anglia de partea noastră. Dacă am porni azi o campanie militară împotriva Turciei, nu numai că am rămâne singuri, dar ne-am ridica împotrivă Marea Britanie şi probabil Austro-Ungaria.

— Există alternativă, Maiestate.

— Care?

— Să acţionăm prin intermediul Serbiei. Opinia publică de acolo fierbe. Armata sârbă este nerăbdătoare să intre în luptă. Îndată ce se va constitui un guvern prezidat de Ristić – omul nostru –, prinţul Milan va fi silit să deschidă ostilităţile împotriva turcilor.

— Austro-Ungaria ne va contracara, Gorceakov, folosindu-se de tendințele expansioniste ale Muntenegrului. Întrebarea este: cum va reacționa Germania?

— Ambasadorul nostru la Berlin ne asigură că Bismarck este favorabil intereselor Rusiei.

— Dumneata crezi că Bismarck ne este realmente favorabil?

— Nu cred, Maiestate. Sincer să fiu, îl socotesc pe ambasadorul nostru Oubril cam naiv.

— Situația este foarte complicată, Gorceakov.

— Se poate simplifica, Maiestate, zise cancelarul zâmbind fin. Ignatiev mi-a raportat de la Constantinopole că agenții noștri acționează, cu perspective de succes, în sprijinul unei apropieri între Muntenegru și Serbia.

Chipul țarului se lumină:

— Speră Ignatiev să rupă Muntenegrul de Austro-Ungaria?

— Jocul de biliard e în plină desfășurare, Maiestate. Cert este că și Muntenegru se înarmează masiv. În condițiile date, austriecii se pregătesc să utilizeze faimoasa formulă a britanicilor: „Ne vom bate până la ultimul muntenegrean!".

Țarul zâmbi:

— Ești cinic, Gorceakov.

— Toți diplomații sunt cinici, Maiestate. Poate fiindcă se bat folosindu-se de vorbe în loc de muniții... Bineînțeles, până când intervin militarii și, în loc de vorbe, începe să curgă sânge.

— Dacă oamenii politici și diplomații ar fi sinceri, nu s-ar mai ajunge la intervenția militarilor.

Zâmbetul se șterse de pe chipul cancelarului.

— Rog pe Maiestatea Voastră să mă ierte, dar fermitatea, cavalerismul, francheța, calități pe care Maiestatea Voastră le personifică, sunt defecte de neiertat în concepția diplomaților.

— Mă tem că într-o zi se va face procesul acestei diplomații, Gorceakov.

— Mă întreb, Maiestate, cine are s-o tragă la răspundere? Metternich, Talleyrand sunt diplomați-model, iar prefăcătoria a fost prima lor însușire. „Principele" lui Machiavelli este

modelul suveranilor. Cu asemenea prototipuri, mă îndoiesc că se va schimba ceva.

Ţarul se ridică de la masa de lucru şi trecu la fereastră. Se uită câteva clipe la monumentul lui Aleksandr I, înălţat în mijlocul Pieţei Palatului, apoi se întoarse gânditor şi oarecum contrariat spre sfetnicul său. Ar fi vrut să-i spună: „Spuneai că sunt un om ferm. Este un neadevăr. În Bosnia şi Herţegovina oamenii mor, bătându-se pentru libertate. Eu stau cu braţele încrucişate, aşteptând rezultatul unor negocieri care se eternizează fără a se întrevedea perspective de înseninare. Oamenii mor, şi eu aştept. Aştept, fiindcă nu îndrăznesc să iau taurul de coarne. Aştept, fiindcă şi alţii aşteaptă. În acest timp, creştini nevinovaţi sunt ucişi de hoardele osmanlâilor..."

Ţarul izbucni, spre stupoarea cancelarului:

— Armata este nepregătită, Gorceakov. Generalii nu sunt la înălţimea misiunii lor... nici miniştrii nu sunt...

Începu să se plimbe agitat prin cameră:

— Dacă toţi ruşii, începând cu cei din vârful piramidei şi terminând cu marea gloată, şi-ar fi făcut datoria, am fi fost scutiţi de ruşinea înfrângerii din Crimeea.

— Graţie politicii înţelepte a Maiestăţii Voastre, urmările acestei înfrângeri sunt de domeniul trecutului. Astăzi, Sfânta Rusie este iarăşi capabilă să-şi ridice glasul cu autoritate, întemeindu-se pe forţa armatelor ei.

— Să lăsăm asta, Gorceakov! Dacă ţi-aş spune că doresc rezultate mai concrete, ce mi-ai răspunde?

— Că le vom obţine, Maiestate! Le vom obţine, dacă nu azi, mâine... Dar le vom obţine cu siguranţă! Diplomaţii noştri nu stau inactivi.

— Care diplomaţi? Oubril naivul... şi compania?

Gorceakov se simţi oarecum atins de observaţia ţarului, dar nu lăsă să i se citească pe faţă contrarietatea.

— Pot să o asigur pe Maiestatea Voastră că vom da mare amploare campaniei noastre diplomatice.

Words, words, words!, reflectă ţarul.

Îngădui ministrului său de afaceri externe să se retragă, apoi se adânci în gânduri. „În definitiv, ce vrem? Eu însumi ştiu oare ce vreau? Oh, Doamne!".

Locotenentul-feldmareșal și consilier intim baron von Langenau, ambasador al Imperiului Austro-Ungar pe lângă țarul Aleksandr II, aștepta să fie primit în audiență la cererea sa de către suveranul tuturor Rusiilor.

Deși ofițer de carieră, Langenau devenise – prin adopțiune – un diplomat versat și descurcăreț atât în hățișul treburilor internaționale, cât și în colcăiala de intrigi țesute în ambianța plină de măreție a palatelor regale și imperiale.

În condiții normale, o audiență la țar n-ar fi putut avea o însemnătate extraordinară. Ar fi fost cel mult un prilej de a fi reținut la dejun de Aleksandr II, care se arăta, în general, binevoitor față de trimișii diplomatici străini. Trecuseră cinci ani de când Langenau își prezentase scrisorile de acreditare la Palatul de Iarnă. În acest interval își făcuse relații prețioase la St.-Petersburg și izbutise să câștige prietenia suveranului – în măsura în care un agent diplomatic se poate bucura de un asemenea privilegiu.

Demersul pe care-l avea acum de făcut pe lângă țar îl umplea de neliniște. I se ordona de la Viena să ceară, pur și simplu, socoteală lui Aleksandr II pentru concentrările militare ruse de pe țărmul stâng al Prutului.

Evident, un diplomat care se respectă folosește, chiar și în asemenea împrejurări, un limbaj curtenitor, presărat cu termeni aleși, spre a nu învenina atmosfera și așa destul de încărcată. Știa că demersul său va stârni multă animozitate și că risca să-și atragă o ripostă aspră, cu întregul cortegiu de urmări mai mult sau mai puțin grave pentru ambele state.

Langenau constatase cu regret că la St.-Petersburg situația sa își pierduse din lustru de când relațiile dintre Austro-Ungaria și Rusia se deterioraseră din cauza izbucnirii crizei orientale. Chiar dacă diplomații celor două imperii conveneau să trimită note comune Sublimei Porți, acordul lor rămânea extrem de fragil. Austro-Ungaria și Rusia îi evocau lui Langenau asociația dintre doi parteneri ce se pândesc reciproc, așteptând ocazia să-și înfigă unul altuia cuțitul în spate.

Ambasadorul socotea că recenta criză franco-germană, care adusese Europa în pragul războiului, nu fusese mai gravă

decât litigiul actual dintre imperiul Romanovilor şi cel al Habsburgilor.

Când şambelanul de serviciu îl pofti în cabinetul ţarului, ambasadorul îşi îndreptă gândul către Cel de Sus, rugându-L să orânduiască astfel lucrurile încât diferendul dintre cele două mari puteri să nu ia proporţii de nedorit. Tocmai fiindcă era militar de carieră, Langenau cunoştea slăbiciunea militară a ţării sale. Repetatele-i înfrângeri din cursul ultimelor decenii ilustrau o tristă şi poate ireversibilă realitate. Un conflict cu Rusia ar obliga Austro-Ungaria să se înfeudeze Reichului german făurit de Bismarck din ruinele Sfântului Imperiu German Habsburgic. Şi Langenau, mare adversar al Cancelarului de Fier, ar fi preferat o alianţă cu Rusia în detrimentul Prusiei, care se umflase ca o broască. Un strănut al lui Bismarck făcea să se cutremure întreaga Europă.

Aleksandr II stătea posomorât la masa lui de lucru când ambasadorul pătrunse în cabinet. Cu obişnuita lui curtenie, se ridică din fotoliu şi strânse mâna ambasadorului. Apoi îl pofti să ia ioc. În aşteptarea discuţiei care avea să urmeze, Langenau transpirase, cu atât mai mult cu cât starea sufletească a ţarului – oglindită pe chipul său – nu era deloc roz.

După o introducere pe care ţarul o ascultă neatent, se aventură cu multe ocolişuri pe tărâmul primejdios al dezvoltării misiunii sale:

— Guvernul Maiestăţii Sale împăratul Franz-Josef, îngrijorat de agravarea crizei orientale, apreciază că ar trebui luate măsuri concrete spre a împiedica o extindere a incendiului care mistuie Bosnia şi Herţegovina.

Ambasadorul înghiţi în sec, apoi îşi reluă firul:

— Concentrările de trupe ruse la graniţa de sud-vest a imperiului au provocat legitime îngrijorări la Viena. Maiestatea Sa Apostolică ar dori ca marile puteri să dea dovadă de înţelepciune în aceste momente cruciale, consultându-se cât mai des, spre a nu se ajunge la situaţii susceptibile de a compromite pacea...

Ţarul se trezise din apatie. Expresia de tristeţe de pe chipul său se şterse, lăsând locul unei iritări crescânde.

— Concentrări de trupe, domnule ambasador?, replică, prefăcându-se surprins. Este vorba de simple manevre militare.

Langenau încercă să prevină o înveninare a discuției:

— Explicația aceasta au încercat să și-o dea și consilierii Maiestății Sale Apostolice, dar ținând seama de faptul că manevrele se desfășoară îndeobște toamna...

Aleksandr II îl întrerupse tăios:

— Uitați, domnule ambasador, că poziția geografică nordică a imperiului nostru ne obligă să fim pregătiți pentru a face față oricărei crize, chiar și în lunile de iarnă. La noi, după cum prea bine știți, iarna durează mai mult decât în restul Europei. Clima noastră vitregă ne impune sacrificii, domnule ambasador. Sunt însă neplăcut surprins de procesul de intenții pe care ni-l face guvernul Maiestății Sale Apostolice. Chiar dacă se execută unele pregătiri militare, acestea nu sunt îndreptate împotriva Austro-Ungariei. Dumneavoastră înșivă ați vorbit despre incendiul care mistuie Bosnia și Herțegovina. Când casa vecinului arde, este firesc să-ți iei măsuri de apărare, astfel ca focul să nu-ți cuprindă și propria gospodărie. Imperiul Otoman își manifestă agresivitatea, refuzând să dea urmare recomandărilor Europei de a pacifica Balcanii. Suntem informați că Sublima Poartă se arată tot mai ostilă față de Serbia, de Muntenegru, de România. Dumneavoastră nu ați luat măsuri de siguranță la granița cu Turcia? Suntem informați, de asemenea, că ați internat pe Liubibratić, una dintre căpeteniile răsculaților. Ați făcut acest gest spre a decapita lupta pentru libertate a creștinilor sau pentru a vă dovedi zelul și devotamentul față de Sublima Poartă? Și într-un caz, și într-altul, atitudinea dumneavoastră este puțin conformă cu memorandumul întocmit recent de cancelarul Andrassy.

Țarul începuse să se înfierbânte. Continuă:

— Domnule ambasador, n-aș vrea să credeți că accept rolul unui actor de comedie, chiar dacă oamenii dumneavoastră de stat se pretează la un asemenea rol. Dacă regizați o comedie, aflați de la mine că aceasta a luat o întorsătură tragică.

Aleksandr își dădu seama că vorbise mai mult decât s-ar fi cuvenit. Își încheie peroația, ridicându-se ostenit de pe

scaun. În clipa aceea, atitudinea lui era cu adevărat imperială. Langenau se ridică la rândul său.

— Domnule ambasador, sper că ați înțeles punctul meu de vedere, adăugă cu un ton ce nu îngăduia replică. Transmiteți, vă rog, salutările mele Maiestății Sale Apostolice!

Ambasadorul, tulburat, se retrase înclinându-se. Îndeplinea și el un rol mărunt în copleșitorul spectacol ce-și desfășurase doar primul act. Complicațiile abia acum începeau.

Contele Adlerberg, general de infanterie, aghiotant general, comandant al Cartierului General Imperial și Ministru al Curții, urca încet scara de marmură, fiindcă îl cam supăra inima. În timpul nopții avusese o criză de cord care necesitase asistența medicului. Acesta îl asigurase că starea sănătății sale nu este gravă, dar că se impun îngrijiri serioase și, mai ales, odihnă. Contele se opri la mijlocul scării spre a i se mai potoli bătăile inimii. Simțea în piept o greutate care-i tăia respirația. Avea el timp să se odihnească? Multiplele-i sarcini îl obligau să-l însoțească pe țar în inspecții, să prezideze consfătuirile căpeteniilor armatei ținute la Cartierul General Imperial, să participe la ședințele Consiliului Imperial, să asiste la parade și la diverse ceremonii, toate obositoare.

Să renunțe oare la viața aceasta trepidantă, să se retragă pe domeniile sale, iar acolo să se bucure de liniște și odihnă? Nu! Nu se va resemna niciodată să se cufunde în anonimat, după ce se zbătuse atâția ani spre a se cățăra, treaptă cu treaptă, pe scara măririlor. Îl cuprindeau frigurile când se gândea la multitudinea de personaje care-i jinduiau locul. Nu le va da satisfacție retrăgându-se din activitate. Își va păstra sarcinile, chiar de va fi să cadă asemenea cailor de povară epuizați, care se năruiesc în timp ce trag în ham.

— Ce e cu dumneata, Adlerberg?, auzi glasul fățarnic prietenos al colegului său, generalul de infanterie aghiotant Muraviev-Amurski, care îl ajunsese din urmă. Te-ai oprit ca să privești cortegiul consilierilor imperiali în drum spre sala de ședințe?

Ironia subtilă din tonul lui Muraviev nu scăpă contelui.

— Mi-a plăcut întotdeauna să studiez bâlciul deșertăciunilor, Muraviev.

Reluă urcușul treptelor, însoțit de camaradul său de arme.

— Ce se va discuta astăzi?, întrebă Muraviev. După câte sunt informat, primul punct al ordinii de zi cuprinde sporirea mijloacelor de luptă împotriva nihilismului.

— Povestea cu cocoșul roșu!, zise Adlerberg. Ministerul de Interne este deficitar la capitolul „represiunea terorismului".

— Ai dreptate. Și eu am spus întotdeauna că generalul Timascev nu este potrivit la Interne. La minister se comportă ca la cazarmă.

— Civilii dinaintea lui s-au arătat și mai incapabili.

Când intrară în sala consiliului, cei mai mulți demnitari își ocupaseră locurile la cele patru mese lungi, orânduite într-un vast patrulater, sub privirile țarului Aleksandr II, imortalizat într-un portret de proporții monumentale.

Când aprozii anunțară începerea ședinței, agitându-și clopoțeii de argint, pătrunseră în sală și consilierii care stătuseră până atunci în anticameră spre a fuma și a-și împărtăși ultimele cancanuri. Toți purtau uniforme de ceremonie, fireturi și decorații.

Peste câteva momente se instală pe fotoliul prezidențial marele duce Konstantin Nikolaevici, în uniformă de amiral general al flotei. Marile cruci și cordonul Sfintei Ana care-i bara pieptul nu reușeau să-i dea o înfățișare marțială. Ochelarii metalici, corpolența, obrajii buhăiți, expresia înțepată a feței îl făceau să semene cu un belfer deghizat în marinar.

Înainte de a deschide ședința, marele duce anunță că însuși Maiestatea Sa țarul va participa la Consiliul dedicat exclusiv crizei orientale. Demnitarii își aruncară priviri întrebătoare. Aveau să fie puși în fața unor hotărâri de mare însemnătate, de vreme ce ordinea de zi fusese schimbată în ultimul moment.

Maestrul de ceremonii anunță sosirea țarului. Consilierii se ridicară cu toții în picioare. Aleksandr intră cu pas măsurat, își roti privirile asupra celor de față, apoi se instală în fotoliul rezervat lui. Cu glasul său metalic, începu să vorbească în liniștea adâncă:

— Domnilor, în cursul dimineții am primit în audiență, la cererea sa, pe baronul von Langenau, ambasadorul Austro-Ungariei, care, în numele guvernului său, mi-a cerut explicații

asupra concentrărilor noastre de trupe de-a lungul Prutului. I-am răspuns aşa cum trebuia. Demersul ambasadorului von Langenau zugrăveşte o totală absenţă a simţului realităţii din partea factorilor de răspundere de la Viena. Rusia nu se va lăsa niciodată intimidată de ameninţări, de oriunde ar veni ele. Eu, personal, nu voi mai tolera limbajul pe care s-au obişnuit să-l folosească faţă de noi unele puteri după războiul Crimeei. Socotesc necesară sporirea în continuare a forţelor noastre militare de pe Prut.

Îşi întoarse privirile către şeful Statului-Major al armatei, generalul de infanterie aghiotant Heyden.

— Domnule general, vă rog să prezentaţi un raport asupra trupelor existente în clipa aceasta în dispozitiv de-a lungul Prutului şi să faceţi propuneri în legătură cu întărirea acestora. Criza orientală a intrat într-o fază nouă, extrem de gravă, care ne obligă să luăm măsuri corespunzătoare. Dacă pacea va fi salvată, cu atât mai bine. Trebuie să fim pregătiţi însă şi pentru război. Domnule general, vă ascult!

*
* *

Paşii celor doi duelişti – un căpitan între două vârste şi un civil foarte tânăr – călcau până la glezne în zăpada aşternută printre trunchiurile copacilor cenuşii, jumuliţi de frunze, în vreme ce se îndepărtau unul de celălalt, purtând fiecare în mâna dreaptă câte un pistol cu ţeava ridicată la verticală. Simultan, arbitrul le număra paşii:

— ... şase, şapte, opt, nouă, zece, FOC!

La această comandă, dueliştii se răsuciră pe călcâie, întorcându-se unul cu faţa la celălalt. Plecară ţeava pistoalelor la orizontală şi, după ce se ochiră reciproc, traseră. Detunăturile făcură să răsune pădurea. De pe ramurile scheletice se ridicară croncănind speriaţi corbii.

Civilul se clătină. Scăpă pistolul din mâna întinsă, care descrise un gest neterminat, îndreptându-se desfăcută spre piept. Lovit de moarte, se prăbuşi cu obrazul în omătul acoperit de o foarte subţire pojghiţă de gheaţă. Căpitanul rămase în picioare neclintit, în vreme ce din ţeava pistolului său se

scurgea un firișor spiralat de fum. Aruncă o privire nepăsătoare asupra adversarului năruit în zăpadă, apoi merse spre cei doi martori ai săi – de asemenea ofițeri.

Medicul întâlnirii, arbitrul și martorii civilului se îndreptară în grabă spre trupul cufundat pe jumătate în stratul adânc de omăt. Ajuns în apropierea lui, medicul se lăsă într-un genunchi și îl întoarse încetișor cu fața în sus. Ochii sticloși ai tânărului fixau cerul fără să clipească. Inima încetase să mai bată.

Medicul îi desfăcu la piept redingota neagră, lăsând să apară cămașa găurită și îmbibată de sânge. Își rosti diagnosticul cu precizie profesională:

— Glonțul a perforat inima, provocând o moarte fulgerătoare!

Se ridică în picioare, aruncă o ultimă privire asupra cadavrului și, după ce își scoase pălăria cilindru într-un ultim salut, se adresă arbitrului și martorilor:

— Serviciile mele nu mai sunt necesare. Domnilor, îmi permiteți să mă retrag. Vă stau oricând la dispoziție pentru încheierea procesului-verbal de constatare a decesului.

Își puse pălăria și, purtându-și geanta cu instrumente chirurgicale, care în cazul acesta nu mai serveau la nimic, se îndepărtă ținându-și capul plecat, ca și când ar fi însoțit o înmormântare...

— Onoarea căpitanului Dragostin a fost spălată în sânge, rosti cu mânie în glas doctorul Costache Lungeanu. Mai ține oare minte a câta oară și-a spălat onoarea în sânge?... Omul acesta nu este decât un sadic ce săvârșește asasinate la adăpostul onorabilului Cod al Duelurilor.

Își înmuie buzele în paharul de coniac cu fațete de cristal ce reflectau flăcările din cămin.

Gânditor, Manole Vulturescu își încălzea între degetele făcute căuș paharul cu licoare chihlimbarie.

— Îți împărtășesc indignarea, domnule Lungeanu. Din nefericire, suntem neputincioși. Aceste lupte, așa-zise cavalerești, care dăinuie din vremuri imemorabile, au intrat și în obișnuința lumii civilizate. Odinioară își aveau poate rostul. Jucau rolul providenței în lichidarea unor conflicte care

altfel nu şi-ar fi avut rezolvare. Judecători şi instanţe de judecată nu se găseau la tot pasul. Dreptatea nu era întotdeauna de partea celui mai iscusit mânuitor de arme. Dar în cântecele trubadurilor şi în povestirile menite a sădi în conştiinţa copiilor respectul tradiţiilor cavalereşti, victoria revenea întotdeauna celor virtuoşi.

— Domnule Vulturescu, astăzi, în secolul luminilor, asemenea mentalităţi retrograde nu-şi mai au rostul. Nu e destul că în aceste răfuieli potrivite doar oamenilor din epoca de piatră au pierit nenumărate victime? Moartea nedreaptă a lui Puşkin, ucis în duel de amantul soţiei sale, este un exemplu care m-a făcut întotdeauna să mă cutremur de mânie. Numele lui d'Anthès, un derbedeu cu epoleţi de ofiţer, a intrat în nemurire fiindcă a avut „onoarea" să ucidă în „luptă cavalerească" pe unul dintre cei mai străluciţi poeţi ai lumii. Altfel, cine ar mai fi ştiut că a existat vreodată pe lume un militar cu numele de d'Anthès? Aceste glorii parazite sunt dezgustătoare! În concepţia mea, căpitanul Dragostin ar trebui să fie întemniţat ori internat într-un azil de nebuni.

Manole Vulturescu zâmbi.

— Nu te sfătuiesc să repeţi această opinie în public. Dacă ar ajunge la urechea lui Dragostin, ştii la ce te-ai putea aştepta! Eşti expert în mânuirea armelor, doctore?

Costache Lungeanu era un bărbat înalt, cu umeri laţi şi musculatură de atlet. Ipoteza amfitrionului îl făcu să-şi umfle furios pieptul.

— Dacă m-ar provoca la duel Dragostin, i-aş croi un ciomag de vişin peste şale, de i-aş frânge şira spinării. În concepţia mea, cam aşa arată „lupta cavalerească"!

Bătrânul boier izbucni în râs:

— Iată un mijloc radical de lichidare a conflictelor. Cred că ideea dumitale nu este rea. Îmi spuneam chiar...

Tocmai atunci îşi făcu o apariţie vijelioasă ministrul Scarlat Vulturescu. La vederea doctorului, se opri descumpănit. Ar fi preferat să-l găsească pe tatăl său singur. Trecea printr-o grea criză sufletească şi, în asemenea momente, îl deranjau martorii din afara familiei. Afectă un calm de paradă:

— Guta tatălui meu a început să-l supere iarăși, dragă doctore?, îl întrebă zâmbind condescendent. Numai în asemenea cazuri te mai vedem pe aici!

— Este adevărat, mă cam sâcâie piciorul, zise Manole Vulturescu. Doctorul Lungeanu m-a făcut să uit de durerile mele vorbindu-mi despre ultima ispravă a căpitanului Dragostin.

Scarlat Vulturescu se apropie de cămin și își întinse mâinile spre a și le încălzi la foc.

— Ah, ai fost informat și dumneata, doctore? Dragostin l-a lichidat pe fiul senatorului Paltin. Bietul băiat, abia își luase diploma de inginer la Berlin. Cauză? *Cerchez la femme!* Duelul ar fi făcut vâlvă dacă nu l-ar fi eclipsat un eveniment cu și mai mare răsunet.

— Ce s-a întâmplat?, întrebă curios bătrânul Vulturescu. Scarlat rosti cu un fel de voluptate a autodistrugerii:

— În această după-amiază, la Senat, guvernul a fost pus în minoritate. Lascăr Catargiu a declarat că-și va prezenta demisia.

Costache Lungeanu înțelese că, în preziua unor schimbări în arena politică, schimbări ce aveau să afecteze desigur și scaunul ministerial al lui Scarlat Vulturescu, era natural ca acesta să dorească a discuta cu tatăl său între patru ochi.

— Vă rog să-mi permiteți să mă retrag.

— E încă devreme, doctore!, protestă Manole Vulturescu. Rămâi, te rog, la cină!

— Trebuie să vizitez niște bolnavi.

— Dacă-i așa, datoria înainte de toate!

După ce Lungeanu ieși, Scarlat Vulturescu rosti bucuros:

— Bine că a plecat!

Își umplu un pahar cu coniac, îl dădu peste cap, apoi adăugă contrariat:

— Nu pari deloc surprins, tată, de vestea mea!

— Mă așteptam să se întâmple așa.

Scarlat exclamă perplex:

— Te așteptai!? Să fie pus în minoritate guvernul, când în Senat dispune de o confortabilă majoritate?

— Cu un corectiv, Scarlat: o majoritate conservatoare alcătuită din fracțiuni disidente, mai primejdioase uneori

decât opoziția. Cu maniera sa dictatorială, Lascăr Catargiu a săvârșit greșeala de a și-i îndepărta pe toți vechii conservatori. Au demisionat pe rând din guvern și Epureanu, și Lahovari, și Boerescu, și Kretzulescu, și Tell, și Cantacuzino, și Mavrogheni, și Ghica...

— Și dumneata, tată...

— Și eu. De ce aș fi făcut excepție? Catargiu și-a remaniat de atâtea ori guvernul, încât din primii săi membri n-a mai rămas decât el.

Scarlat zâmbi cu superioritate:

— S-au retras bătrânii, dar guvernul s-a întinerit cu junimiștii, în cap cu Maiorescu, Strat, Carp...

— Și cu tine, Scarlat!, repetă Manole Vulturescu întreruperea fiului său.

— Ei, da, la cei 50 de ani ai mei, sunt tânăr în comparație cu fosilele din fostul cabinet Catargiu. Carp are numai 38 de ani. La fel și Maiorescu...

— Fiindcă veni vorba despre tineri și despre tinerețe, uite în ce impas ați adus voi, „tinerii", mișcarea conservatoare din țara noastră, rosti cu ironie Manole.

— Conflictul între generații nu este o simplă poveste, observă Scarlat zâmbind.

Bătrânul Vulturescu abandonă tonul persiflant și redeveni brusc serios.

— Adevărul este că am contribuit cu toții, bătrâni și tineri, la tristul crepuscul de azi al partidului nostru. În politica externă am fost șovăielnici. Față de criza Orientului am aplicat principiul perimat *wait and see,* cristalizat în formula neutralitate absolută. Opoziția preconizează o politică intervenționistă. Vrea să obțină neatârnarea țării prin luptă deschisă, nu cerșind bunăvoința marilor puteri, care, fie vorba între noi, nu au în vedere decât propriile interese. Și politica noastră financiară a fost dezastruoasă. Toate bugetele noastre au fost deficitare. Am pus accentul pe latifundii și am neglijat mica proprietate. Am încurajat invazia capitalului străin și înrobirea economică a țării prin tratatul comercial cu Austro-Ungaria.

— Semnarea acestui tratat ne-a pus pe picior de egalitate cu marile puteri, tată, susținu Scarlat cu vigoare. A fost un act de independență...

— Sunt de acord cu tine. Îl plătim însă foarte scump.

Majordomul intră, vestind sosirea ministrului Ion Bălăceanu.

— La ora asta târzie?, se miră Manole.

Ion Bălăceanu, titularul Ministerului Afacerilor Străine, arbora de obicei o corectitudine vestimentară care atingea pedanteria. Un caricaturist îl zugrăvise în baie, gol, dar purtând cravată plastron și mănuși albe. Acum, Bălăceanu avea haina descheiată – neglijență pe care nu și-ar fi permis-o în condiții normale – și își vântura batista spre a-și răcori fața transpirată, în ciuda frigului de afară.

— Știi ce se întâmplă în clipa de față, coane Manole?, strigă vizitatorul răsturnându-se sfârșit într-un fotoliu.

— Sunt informat că Lascăr Catargiu a prezentat demisia cabinetului, replică Manole calm.

— Lovitură de teatru, coane Manole! În urma unei vizite la palat, a revenit asupra demisiei și a cerut Măriei Sale să aprobe dizolvarea Senatului.

— Și?

— Măria Sa i-a încuviințat cererea.

Manole Vulturescu suspină:

— Bietul Catargiu! Și-a semnat sentința propriei execuții.

Ministrul afacerilor externe se bâlbâi:

— Credeam că ai să apreciezi acest act de autoritate, coane Manole.

— Dizolvarea Senatului înseamnă noi alegeri. Ce șansă vor avea conservatorii? Știi bine că anul trecut am obținut majoritatea în parlament numai datorită unor presiuni puțin ortodoxe, spuse bătrânul Vulturescu.

— Tata se înverșunează împotriva propriului său partid de parcă ar fi făcut pact cu opoziția, îl critică Scarlat.

— Când propriul tău copil greșește, îl certi, spuse Manole. Asta nu înseamnă că ai încetat să-l iubești. Partidul nostru și-a înscris la activul său și realizări însemnate. Dar lumea are memorie scurtă și dovedește acest lucru la alegeri.

Ministrul afacerilor străine își examină distrat vârfurile pantofilor de lac, strașnic lustruiți, apoi ridică ochii spre gazdă.

— Sper, coane Manole, că în criza care s-a deschis ai să ne dai sprijinul.

Bătrânul schiță un gest de neputință:

— M-am retras din politică, Bălăceanu. Moral, sunt alături de voi. Nu știu dacă așa ceva vă poate fi de folos.

Ministrul oftă și se pregăti de plecare:

— Ne-ai părăsit și dumneata! Regret!

— Mă reprezintă fiul meu, Scarlat. Este suficient.

Bălăceanu își luă rămas-bun și se îndreptă mohorât spre ușă. Puse mâna pe clanță și acolo se opri, întorcând capul spre amfitrion:

— Am uitat să-ți spun ceva, coane Manole. Serviciul secret ne-a semnalat mișcări de trupe rusești între Prut și Nistru. Se pare că anul 1876 ne va aduce războiul. După câte se vede, începe în condiții dramatice.

— Pentru că veni vorba de război, Bălăceanu, am să-ți spun totuși ce am pe suflet. Din cauza unor inabilități, pierdeți cârma statului tocmai acum, în preajma unui război inevitabil, care – cred eu – se va încheia cu dobândirea deplinei noastre neatârnări. Conservatorii au pregătit armata, iar liberalii o vor folosi, culegând laurii. După cum vezi, Scarlat, dau și Cezarului ce este al Cezarului...

După plecarea vizitatorului, Manole se întoarse spre fiul său, care se plimba agitat prin încăpere.

— Sper că o să cinăm împreună. Vreau să-ți vorbesc despre...

Scarlat îl întrerupse:

— Mă ierți, dar nu pot rămâne. În noaptea asta, liderii partidului sunt convocați la o întrunire urgentă. Nu îmi este îngăduit să lipsesc.

Ieși din salon fără să mai aștepte răspunsul tatălui său. Dezamăgit, Manole luă un jurnal și începu să-l răsfoiască. Se adâncise în lectura articolului de fond – o poliloghie asupra necesității instaurării unei democrații de tip conservator – când Scarlat își făcu apariția în frac și cu o camelie la butonieră.

— Te duci în costum de seară la consfătuirea voastră politică?, zâmbi cu subînțeles bătrânul. Noroc că nevastă-ta e la moșie.

— Am de gând să dau o raită și pe la club. De-asta m-am îmbrăcat așa. Simt nevoia să mă mai destind. Grijile guvernării m-au istovit.

— În curând ai să scapi de ele, Scarlat.

— Nu se știe, tată. O importantă fracțiune din partidul nostru și-a propus să mă desemneze prim-ministru...

— În caz că veți câștiga alegerile...

— Nu cobi, tată! Eu sper într-un reviriment al opiniei publice. Oamenii cu scaun la cap vor înțelege că partidul conservator reprezintă garanția echilibrului social, a ordinii, a respectării tradițiilor... Când am să depun jurământul în calitate de șef al guvernului, ai să fii mândru de mine.

— *Dacă* ai să-l depui, Scarlat.

— Știu, n-ai avut niciodată încredere în mine. Bună seara, tată.

Rămas singur, Manole aruncă indispus ziarul și se ridică anevoie din fotoliu. Îi scârțâiau încheieturile, iar guta îi repezea din când în când junghiuri de foc în picior. Ar fi jucat o partidă de șah cu Scarlat, ca să mai uite de griji și de boală. Luă din bibliotecă un roman de Balzac și se înapoie la fotoliul său...

Un sfert de oră mai târziu, cupeul lui Scarlat opri în fața palatului magnific luminat al unchiului său, Anton Vulturescu. Foarte multe trăsuri erau orânduite în fața clădirii. Vizitiii și ajutoarele lor se încălzeau la un foc de găteje, aprins în mijlocul curții din porunca stăpânului casei.

Nu era frig. O urcare bruscă a temperaturii transformase zăpada într-o zloată amestecată cu noroi.

Când intră în vestibulul îmbrăcat în oglinzi, unde își lăsă paltonul căptușit cu blană de vizon, Scarlat auzi zvon de glasuri și acorduri de orchestră răzbătând dinspre sala de bal. Traversă câteva saloane, strecurându-se printre invitați. O căuta din ochi pe Louise von Falkenberg. Ființa aceasta diabolic de frumoasă îl subjugase, făcând dintr-un bărbat în toată firea un fel de Pierrot topit de dragoste, incapabil să-și dea seama de ridicolul propriei lui situații. La gândul că avea s-o întâlnească, încerca o excitație nervoasă puternică, manifestată prin valuri de fiori, asemenea unor descărcări electrice. Își

încleşta cu disperare fălcile, ca să nu-i clănţăne dinţii, şi umbla ca un somnambul, fără să salute şi fără să răspundă la saluturi. Într-un salon dădu peste Anton Vulturescu, înconjurat de un grup de oameni de artă – actori, pictori, poeţi – care-i ridicau osanale, în speranţa obţinerii unor subvenţii grase. Anton, încântat să joace iarăşi rol de Mecena, asculta cu plăcere complimentele. Scarlat avu impresia că asistă la transpunerea în viaţă a fabulei lui La Fontaine „Corbul şi vulpea".

Îl luă de braţ pe bătrân şi, fără să ceară scuze anturajului, îl trase deoparte.

— Unde e Louise, unchiule?

Anton îl privi cu prefăcută îngrijorare:

— Ce e cu tine, nepoate? De ce gâfâi? Nu te simţi bine?

Îl încânta tulburarea lui Scarlat. Louise îl răzbunase, silindu-i pe toţi aceia care-l ostracizaseră până la intrarea ei în scenă să facă *mea culpa*. Capitulaseră nu numai snobii, care îi cerşeau acum invitaţiile ca în vremurile lui de glorie, ci şi rudele, în cap cu Scarlat. Fratele său, Manole, nu venise încă să-l vadă, dar nu va întârzia s-o facă, după ce va afla că fiul îşi neglijează soţia şi ocupaţiile pentru Louise. Cu ce era înzestrată această fiinţă de îi cucerea pe toţi bărbaţii?, se întreba plin de încântare Anton. În prezenţa ei, atât soţii cu stagiu conjugal îndelungat, cât şi cei care abia îşi puseseră pirostriile pe frunte îşi uitau îndatoririle faţă de familie, de parcă ar fi fost hipnotizaţi. La baluri, tinerii îşi abandonau logodnicele, lăsau virginalele candidate la căsătorie să vegheze pe scaunele aliniate de-a lungul pereţilor şi se buluceau în jurul Louisei. Se stârnise printre masculi o puternică emulaţie. Îi făceau cele mai extravagante complimente, o invitau pe întrecute la dans, îi cerşeau un surâs, îi aşterneau la picioare flori, bijuterii. Din cauza ei avuseseră loc câteva dueluri, din fericire pentru cei în cauză încheiate doar cu răni uşoare.

Iritat foarte tare de falsa solicitudine a unchiului său, Scarlat îl repezi:

— Nu te îngriji de sănătatea mea! De Louise te-am întrebat!

Îşi dădu brusc seama că vorbise cu o brutalitate care ar fi putut să-l supere pe bătrân. Ce s-ar face dacă acesta i-ar

interzice continuarea vizitelor în casa lui? Schimbă tonul, adresându-i-se aproape umil:

— Iartă-mă, unchiule, dar sunt foarte obosit... Vreau să-i vorbesc Louisei...

— Dragul meu, îți dau o veste neplăcută. Astăzi de dimineață, Louise a părăsit Bucureștii.

O fierbințeală bizară inundă creierul lui Scarlat. Bâigui:

— Ce-ai spus? A plecat? Unde?

— La Constantinopole. Are de limpezit niște încurcături în legătură cu o moștenire.

Pe fruntea lui Scarlat se iviră broboane de sudoare.

— Și n-a lăsat nicio vorbă pentru mine?

— Nu. Dar are să se întoarcă. Eh, dacă aș fi fost mai tânăr, aș fi însoțit-o. Dar la vârsta mea, nu sunt recomandate călătoriile cu poștalionul... Am să resimt, ca și tine, absența Louisei. Numai ea îmi mai încălzește bătrânețele...

Scarlat îl privi bănuitor. „Ce vrea să spună satirul ăsta bătrân? Să existe între ei relații vinovate?".

— Acum te rog să mă ierți, Scarlat, nu mi-e îngăduit să-mi neglijez invitații.

Termină fraza arborând un aer important, ca și când de persoana lui ar fi atârnat reușita divertismentelor bucureștene de înaltă calitate. Scarlat se despărți buimac de unchiul său. Mergea izbindu-se de oameni, ca și când ar fi fost beat. La ieșire, uită să-și mai ia paltonul de la garderobă. Era atât de înfierbântat, încât nici nu simți frigul de afară.

Era prea devreme să se înapoieze acasă, i-ar fi fost rușine să dea ochii cu tatăl său. Nici la club nu se putea duce. Tulburarea lui era prea vizibilă.

Se urcă în cupeu și porunci vizitiului să mâne spre marginea orașului. Se va opri la o cârciumă și acolo va bea de unul singur până ce își va îneca în alcool supărarea...

Profesorul Antonius Ciosvârtă intră vijelios la Capșa, agitând deasupra capului o ediție specială a ziarului *Românul*. Pletele ieșite de sub căciula de oaie lăsată pe ceafă și șalul de lână se vânturau ca bătute de furtună. Se îndreptă spre o masă la care stăteau la taifas, sorbind din câte un șvarț, prietenii

săi, chipeşul căpitan Grigore Calomfirescu, judecătorul Basil Protopopescu şi doctorul Lungeanu. Istovit, Ciosvârtă se lăsă să cadă gâfâind pe un scaun liber.

Căpitanul Calomfirescu îl măsură cu privirile şi rosti în glumă:

— Iubitul nostru belfer şi-a dat sfârşitul, stors de puteri, la picioarele unei mese de la *Capşa*, asemenea viteazului grec din antichitate care a adus atenienilor, cu sacrificiul vieţii, vestea victoriei de la Maraton.

Ciosvârtă arătă cu un gest spasmodic ziarul, fiindcă abia mai putea scoate din gâtlej câteva sunete inarticulate. Judecătorul luă gazeta şi îşi aruncă ochii pe prima pagină. Fluieră impresionat, apoi îi citi titlul tipărit cu litere groase:

Victoria zdrobitoare a partidului liberal în alegerile pentru Senat. Forţele reacţiunii au fost doborâte. Suntem informaţi că în primele ore ale acestei după-amiezi, primul- ministru Lascăr Catargiu s-a prezentat la Palat spre a supune Prinţului Carol demisia guvernului, care a şi fost acceptată. Opinia publică aşteaptă cu nerăbdare constituirea unui guvern monocolor, reprezentativ, capabil să redreseze corabia statului, eşuată pe stâncile incompetenţei politice a conservatorilor. Alegătorii şi-au spus răspicat cuvântul prin votul depus în urne: Vrem guvern liberal! Vrem instaurarea unei democraţii adevărate! Vrem izgonirea definitivă de la putere a reacţionarilor, a retrograzilor, a lipitorilor care s-au îmbuibat sugând sânge românesc! Trăiască victoria în alegeri a partidului liberal!

Judecătorul Protopopescu rosti emfatic:

— Bravo! Au izbândit forţele dreptăţii! Iată ce înseamnă alegeri libere! Nu ca ridicola comedie de anul trecut, când reacţiunea s-a menţinut la guvern, batjocorind dreptul de liberă exprimare a preferinţelor politice ale poporului.

— Bine mai întorc juriştii frazele!, exclamă admirativ căpitanul, muindu-şi după aceea buzele în şvarţul băut pe jumătate.

Doctorul Lungeanu nu împărtăşi entuziasmul prietenilor săi.

— Pleacă îmbuibații și vin înfometații! Cel puțin conservatorii își făcuseră plinul.

— Când ai mult, vrei și mai mult!, declară sentențios magistratul, împăturind ziarul și înapoindu-l profesorului.

— Conservatorii nu se mai satură!, supralicită profesorul, care-și recăpătase între timp suflul. Phii, ce s-or mai fi văicărind latifundiarii! Simt că le piere pământul de sub picioare! Domnii mei, a sosit momentul să trecem la exproprierea moșiilor!

— Tocmai acum, când îmi pusesem în gând să mă însor cu o moșiereasă văduvă?, exclamă cu prefăcută întristare căpitanul.

Și la mesele din jur se stârnise ebulițiunea. Majoritatea clienților erau cuprinși de euforie. Se făceau pronosticuri asupra componenței viitorului cabinet ministerial...

— Au plecat ai noștri, vin ai noștri!, bombăni cu nasul deasupra paharului său cu țuică un pictor nefericit fiindcă nu reușise niciodată să-și plaseze vreun tablou. Liberali sau conservatori sunt același rahat! La dracu cu politica!

— Ești un prost, Dimăncene!, îl apostrofă Ciosvârtă peste capul prietenilor săi. Din cauza unor zăpăciți ca tine se duce țara de-a berbeleacul! Îți lipsește conștiința democratică! Pun rămășag că nici nu te-ai dus la vot!

— Mă... pe votul tău!, mormăi pictorul. Dă-mi o sticlă de vin și te votez și pe tine și pe toți imbecilii de calibrul tău!

Ciosvârtă vru să riposteze, dar în aceeași clipă intră în local Scarlat Vulturescu. Era atât de descompus la față, încât evoca un cadavru ambulant. Profesorul îi dădu un ghiont doctorului:

— Uite-ți pacientul, Lungene! Ai putea să-i dai un certificat de deces. Poate că nici nu e el, ci fantoma lui. Râse batjocoritor: Îl doare rău pierderea scaunului ministerial.

— Lasă glumele proaste, belferule!, îl mustră medicul. În primul rând, nu e pacientul meu. Pe tatăl său îl îngrijesc. În al doilea rând, nu-mi place să zvârl cu pietre în învinși.

— Ia te uită, mărinimosul!, îl zeflemisi Ciosvârtă. Când vom expropria latifundiile, mă întreb cu ce-o să-ți mai plătească onorariile bătrânul Vulturescu?

— Ești un idiot!, rosti doctorul.

Profesorul izbucni în râs!

—Să vă spun eu, fraților, de ce ia partea clanului Vulturescu. A pus ochii pe nepoata lui Manole. Eu l-am văzut cu ce aer de mârtan amorezat îi săruta mâna, duminica trecută, la ieşirea din biserica Stavropoleos.

— Azi calci numai în strâchini, Ciosvârtă!, îl mustră căpitanul, adoptând aerul unui om de lume. Tu nu ştii ce-i aia discreție?

— Discret cu lipitorile poporului românesc, haida-de! Nu mă cunoşti. Am stofă de anarhist! Le-aş pune tuturor boiernaşilor ăstora câte un butoiaş cu dinamită sub fund. Ah, şi cu câtă voluptate aş aprinde fitilele!

Lungeanu nu se mai osteni să-i răspundă. Se uita cu milă la fostul ministru, care tocmai cumpărase o mare cutie cu bomboane legată cu panglici roz şi acum ieşea din local prin uşa turnantă.

Profesorul Ciosvârtă nu se înşelase în aprecierile lui. Scarlat Vulturescu era negru de supărare, dar nu fiindcă ieşise din guvern, aşa cum credeau gurile rele, ci pentru că simțea că o pierduse pe Louise. Cu o zi înainte, plimbându-se cu trăsura la Şosea, ca să-şi mai răcorească creierul încins de gândurile-i tumultuoase, zărise pe aleea călăreților silueta iubitei lui, pe un armăsar roib, alături de Vintilă Vulturescu. Louise se uita la tânărul secretar al prințului Carol cu o tandrețe care îi sfâşiase inima lui Scarlat. Perfidă, nici nu avusese delicatețea să-i anunțe înapoierea ei la Bucureşti, deşi legătura lor amoroasă l-ar fi îndrituit să se aştepte din partea ei la mai multă considerație. Îl fulgerase atunci gândul să ordone vizitiului să întoarcă trăsura şi să se ia după cei doi călăreți. Dar se temuse de scandalul care ar fi putut să urmeze. Deşi era o zi de martie vântoasă şi rece, lumea ieşise la Şosea spre a profita de soarele ce-şi scotea când şi când fața pe după perdelele cenuşii de nori fugari. Țigănci întindeau spre vânzare, călăreților şi pasagerilor din trăsuri, mănunchiuri de ghiocei şi de violete.

Dacă n-ar fi fost însurat, Scarlat nu s-ar fi jenat să provoace un conflict cu nepotul său, care avusese neruşinarea să-i fure amanta. N-ar fi şovăit să-l provoace la duel. Dar în situația

lui de *pater familias* trebuia să-şi înăbuşe durerea, să caute o rezolvare a crizei pe căi ocolite. În ciuda disperării lui, avea decența să se ferească de ochii lumii.

După o noapte de frământări sufletești, cu atât mai chinuitoare cu cât trebuiau ascunse față de soția lui, trecuse în dimineața următoare pe la locuința lui Anton Vulturescu, sperând să fie primit de Louise. Un valet îl informase că domnişoara ieşise în oraş.

Scarlat hotărâse să-şi repete vizita după-amiază, dar ceva mai devreme, ca să o prindă pe Louise acasă. Cumpărase de la o florărie un imens buchet de trandafiri de seră, iar de la Capşa o cutie cu bomboane. Avea să se comporte față de ea cu naturalețe, ca să nu-şi trădeze suferința lăuntrică. Încercase chiar să se amăgească, spunându-şi că se alarmase inutil, că între Louise şi Vintilă Vulturescu nu exista nicio legătură sentimentală. Se întâlniseră întâmplător la Şosea şi se plimbaseră împreună.

Când intrase în curtea casei unchiului său, îl încolțiseră iarăşi temerile. Dacă nu o va găsi nici acum? Spre emoția şi bucuria sa, servitorul îi deschise uşa de la intrare spunându-i că o va anunța pe domnişoara. Peste câteva minute, într-unul dintre saloanele de la parter, Scarlat fu primit de Louise, în toaletă de oraş. Purta pălărie şi o rochie de catifea *corail* de o simplitate plină de bun-gust. Era atât de frumoasă în clipa aceea, încât Scarlat simți că i se taie respirația.

Cu prefăcut calm, îi oferi florile şi cutia cu bomboane. Ea îi mulțumi şi puse darurile pe o masă.

— Eşti amabil ca întotdeauna, Scarlat! Acum te rog să mă ierți, dar sunt aşteptată la croitoreasă.

Lui i se urcă sângele în cap.

— Atâta ai să-mi spui, după o absență de aproape o lună?

Louise zâmbi cu o răceală care îi păru lui Scarlat ucigătoare.

— Ce-ai vrea să-ți spun? Că am avut treburi până peste cap, că nu am găsit timp să admir frumusețile Constantinopolelui?

Scarlat începu să clocotească.

— Ieri te-am văzut la Şosea cu nepotul meu, Vintilă.

— Da? Drăguț băiat! Cred că am să fac o pasiune pentru el.

— Și-mi spui asta mie?, șuieră Scarlat.

Louise îl privi de sus.

— Nu te înțeleg! Îmi reproșezi că ies cu un tânăr care-mi place? Am vreo obligație față de tine? Sunt datoare să-ți menajez susceptibilitățile? Am trăit împreună o aventură agreabilă și nimic mai mult. Toate au un sfârșit. Chiar și idila noastră.

Scarlat se făcu vânăt. Își încleștă pumnii.

— Cu alte cuvinte, îmi dai cu piciorul? Mă arunci la gunoi? Crezi că am să accept acest tratament?

— Și, mă rog, ce ai să-mi faci?, rosti glacial Louise. Scene? Un scandal în public? Numai tu ai avea de pierdut.

Scarlat încerca senzația că cerul și pământul se prăbușesc. Deznădăjduit, abordă altă tactică:

— Louise, nu mă părăsi! Te iubesc! Nu pot trăi fără tine!

— Încearcă să mă uiți, dragul meu! Fă și tu o călătorie! Nu mai ai obligații politice care să te țină înlănțuit de București. Ia-ți soția – am auzit că este o ființă foarte agreabilă – și plecați la Paris sau la Veneția într-o nouă călătorie de nuntă.

— Louise, îți bați joc de mine!

— Scarlat, este oare nevoie să-ți amintesc că un om de lume nu inoportunează o femeie? Vrei să-mi schimb părerea despre tine? Ce-a fost a fost! Începem un nou episod din viață, fiecare pe contul său. Haide, fii înțelegător și du-te la soția ta!

Agită un clopoțel de argint. Un valet deschise ușa după mai puțin de o secundă. Îi poruncise oare Louise să stea acolo, pentru orice eventualitate? Scarlat se simți îngrozitor de umilit. Avu impresia că, de sub masca de slugă stilată, valetul îl privea ironic. Se uită nehotărât la Louise, vru să mai spună ceva, dar se răzgândi. O salută și se îndreptă spre ușă. Abia atunci auzi glasul ei rostind cu o indiferență care-l zdrobi!

— Iosif, cupeul să tragă la scară!

Scarlat ieși năuc. Când se văzu sub cerul liber, își duse mâna la frunte. O amețeală bizară îl făcu să se sprijine de portiera trăsurii sale. De pe stradă îi ajunse la ureche strigătul unui vânzător de ziare:

— *Românul!* Ediție specială! Generalul Florescu a acceptat să constituie noul guvern. Ediție specială!

*
* *

Roibul arab, cu coamă mătăsoasă și ondulată ca pletele unei fecioare, pășea elastic, în trap spaniol, descriind volte largi în manejul presărat cu rumeguș. Proaspătul căpitan Nikolai Petrovici Garbov își conducea calul cu măiestrie, sub privirile condescendente ale unor blazați ofițeri de cavalerie, care socoteau că s-ar coborî în propriii lor ochi dacă ar recunoaște surprinzătorul talent în arta echitației al prozaicului infanterist. Pe Nikolai Petrovici îl ustura aerul de superioritate al călăreților, dar se prefăcea a nu-l lua în seamă. Primul concurs hipic cu obstacole pe care îl câștigase în toamna trecută, luând-o înaintea unor concurenți cu palmares strălucit, îi mângâiase într-o oarecare măsură amorul propriu, făcându-l să resimtă mai puțin umilința de a face parte dintr-o armă eminamente pedestră.

Nikolai Petrovici suferea cumplit fiindcă, din cauza originii sale mic-burgheze, nu-i fusese îngăduit să facă parte dintr-un regiment de gardă imperială și nici să devină cavalerist. Părintele său, Piotr Kuzmici Garbov, negustor de seamă și mare bogătaș, ridicat însă de jos, îl îndemnase să se dedice comerțului, unde ar fi avut încă de la început o poziție fruntașă. În armata împănată cu aristocrați snobi, aroganți și plini de ei, se va simți ca un intrus.

Nu-i dăduse ascultare și se înscrisese într-o școală de ofițeri de infanterie, deschisă – potrivit noilor orânduiri stabilite de contele Miliutin – și tinerilor cu origine burgheză sau țărănească. Câte bobârnace nu înghițise de la ofițerașii aceia trufași și vani, care nu pierdeau ocazia să-i amintească – pe ocolite sau chiar brutal – că este un tolerat! Dacă s-ar fi limitat la prietenia camarazilor săi din infanterie – burghezi ca și el –, s-ar fi bucurat de un trai tihnit, modest, între egali. Dar lui Nikolai Petrovici îi repugna tihna și modestia. Nu îmbrățișase cariera militară spre a-și asigura existența, ci pentru a se împăuna cu uniforma ofițerească și cu fireturile strălucitoare,

atât de admirate de tinerele domnişoare. Veniturile personale îi îngăduiau să ducă o viaţă de nabab, să aibă echipaj propriu, cai de curse şi un cochet apartament într-o opulentă casă de raport de pe Puşkinskaia.

Ofiţerii nobili îi acceptau compania fiindcă îl tapau de împrumuturi rareori restituite, erau nelipsiţi la petrecerile sale, îndeobşte foarte deocheate, mâncau şi beau pe socoteala lui fără a se simţi obligaţi la reciprocităţi. Nu-l invitau în casele lor fiindcă nu-l socoteau demn să le frecventeze familiile.

După ce îşi încheie programul de echitaţie, executat cu regularitate spre a nu-şi pierde antrenamentul, îşi cinsti camarazii la popotă cu câte o cupă de şampanie, apoi se despărţi de ei şi plecă spre locuinţa sa. Zurgălăii bidiviilor de la sanie creau un agreabil fundal sonor, în acord cu gândurile-i trandafirii.

Era pe punctul de a da o lovitură mondenă. Recent, solicitase înscrierea în *Yacht-club*. Căpitanul prinţ Scepcin, care-i era îndatorat până în gât, făgăduise să-i sprijine candidatura. Scepcin, deşi stătea prost cu banii, era unul dintre stâlpii clubului, iar cuvântul său avea greutate. Nikolai Petrovici încerca să-şi imagineze surpriza camarazilor de regiment când le va spune cu nepăsare că a fost cooptat membru al celui mai select cerc din Odessa. Ar fi primul ofiţer de infanterie primit la *Yacht-club*. Prestigiul său în societate ar înregistra un salt spectaculos. Cine s-ar mai încumeta să spună că Nikolai Petrovici Garbov este fiul unui negustoraş oarecare?

În drum spre casă se opri la frizerul său preferat – francez de origine –, priceput ca nimeni altul să-i onduleze artistic părul ţepos, utilizând numai apă şi briliantină. Ar fi putut să se folosească de serviciile frizerului de la regiment, dar în împrejurări deosebite se impunea să acorde toaletei sale îngrijiri deosebite. Seara, la nouă, era invitat la balul oferit la palatul guvernamental de consilierul privat actual Erdeli, guvernator al provinciei Kerson, în cinstea comandantului trupelor din circumscripţia militară Odessa, generalul Semeka, şi a soţiei acestuia. Era pentru prima dată în viaţă când Nikolai Petrovici primea o asemenea invitaţie. Ştia că ofiţerii inferiori aveau doar rostul să danseze cu soţiile şi fiicele mai-marilor zilei. De obicei, erau preferaţi cavaleriştii, pentru uniformele

lor foarte aspectuoase și deci potrivite cu decorul unei reuniuni oficiale. Și de data aceasta fusese singurul ofițer inferior de infanterie poftit la palatul guvernamental. Încercă să găsească o explicație a acestui regim de favoare. Se datora oare succesului său la concursul hipic de obstacole?

Va scrie neapărat tatălui său despre marea onoare care i se făcuse. Bătrânul se va bucura când va afla că fiul său a devenit un obișnuit al înaltei societăți din Odessa.

La frizerie îl întâmpină același miros complex de săpun parfumat, pudră, colonie și ulei de păr, la care se adaugă lavanda turnată din belșug pe halatele albe ale domnului Lebonton, patronul, și ale celor șase salariați ai săi. La apariția căpitanului, francezul se ploconi adânc, cinste pe care o făcea numai clienților deosebit de generoși. Deși toate scaunele erau ocupate, îi vorbi cu surâzătoare grabă:

— Domnule căpitan, vă servim în câteva minute! Vă rugăm, luați loc! Aveți acolo, pe masă, toate ziarele din capitală.

De sub prosopul umed, așternut peste obrazul bărbatului servit de însuși patronul, se auzi un glas jovial!

— Nikolai, băiatule, mă fac frumos fiindcă sunt poftit diseară la balul guvernatorului.

Garbov recunoscu vocea cu falsete de scapet a camaradului său de regiment, căpitanul de infanterie Piotr Aleksandrovici Zaburov.

— Și eu sunt invitat, rosti cu afectată indiferență Nikolai Petrovici.

Încercă o tainică dezamăgire la gândul că nu fusese unicul ofițer din regimentul 48 poftit de guvernator. Se așeză pe un scaun lângă măsuța acoperită cu jurnale.

Lebonton ridică prosopul umed de pe fața lui Zaburov, care răsări rotundă ca o lună.

— Am o veste mare pentru tine, Nikolai!, strigă Piotr Aleksandrovici.

— Dă-i drumul!, replică Garbov fără chef, adăugând mintal: „Să nu-mi spui că ți-au acceptat și ție candidatura la *Yacht-club!*"

— Vino lângă mine, să-ți șoptesc la ureche!, îi făcu semn Zaburov, scoțându-și mâna de sub șervetul amplu care-l înfășură ca pe o sarma.

Toată lumea din frizerie își ascuți auzul, dar nu fu în stare să desluşească vorbele turnate de Zaburov în pâlnia urechii prietenului său.

— Află, Nikolai, băiatule, că începe războiul. Mâine de dimineață, primul eşalon al regimentului nostru pleacă spre Prut.

Lui Nikolai Petrovici îi plăcu şi nu-i prea plăcu vestea. Îl zgândărea agreabil perspectiva unor campanii care, în concepția lui, îmbrăcau veşminte de turnir, dar îl nemulțumea plecarea din Odessa tocmai acum, când începuse să devină „cineva".

Lebonton era un fin psiholog. Făcu o legătură între expresia gravă aşternută brusc pe chipul lui Garbov şi veştile din gazetă. Interveni volubil:

— Ați citit în jurnal cât de rău s-au încurcat lucrurile în Bosnia şi în Herțegovina, domnilor ofițeri? Răsculații au respins propunerile făcute de marile puteri Turciei, în vederea unei încheieri grabnice a luptelor din Balcani.

— Aşa e!, întări Zaburov. Răsculații cer să li se cedeze o treime din pământurile latifundiarilor turci.

— Mai cer să li se dea despăgubiri, atât în bani, cât şi în vite şi utilaje agricole, completă Lebonton.

— Revendică, de asemenea, scutirea de dări pe trei ani, evacuarea trupelor turceşti de pe teritoriul Bosniei şi Herțegovinei, spuse, în continuare, căpitanul Zaburov.

— Nu se mulțumesc cu atât, reluă Lebonton. Mai pretind dezarmarea turcilor indigeni, precum şi garantarea tuturor acestor reforme de către marile puteri.

— Exact!, sublinie Zaburov, agitându-se sub şervetul său.

— Cândva îi vom învăța noi minte pe turci!, strigă din celălalt capăt al sălii un bărbos cu ochelari şi mutră de intelectual.

Nikolai Petrovici îl ignoră. Nu-i plăceau civilii care se amestecau în vorbă neîntrebați. Nu făcu niciun comentariu în jurul veştilor publicate de altfel – *in extenso* – şi în ziare.

— Turcilor le trebuie o lecție aspră!, declară cu importanță Zaburov după ce îşi examină în oglindă proaspăta tunsoare.

Se sculă de pe scaun, îşi puse mantaua, cascheta, apoi se adresă lui Garbov, ducând mâna la cozoroc:

— Pe diseară, la palatul guvernatorului!

Părăsi grav frizeria, urmărit de privirile tuturor clienților. Lebonton încercă să închege o conversație plăcută şi cu Nikolai

Petrovici, dar acesta păstra o tăcere morocănoasă. Frizerul se mărgini să monologheze despre iarna care părea să se eternizeze, despre barba ascuțită care tindea să detroneze favoritele, despre rochiile cu turnură care avantajau atât de categoric crupele femeilor, dându-le rotunjimi rubensiene.

Nikolai Petrovici se mărginea să mormăie din când în când. După ce îl ferchezui cum se pricepu mai bine, Lebonton îi plimbă o oglindă pe la ceafă spre a-i permite să-și vadă ansamblul tunsorii. Căpitanul conveni că arăta foarte bine. Avea obrazul tânăr, ochiul vioi, mustața îndrăzneață, bărbia voluntară...

Plăti și plecă spre casă. Când Klim, ordonanța, îi deschise ușa apartamentului, îl întrebă nerăbdător:

— A venit corespondența?

Klim, un ucrainean domol, cu capul rotund ca o tărtăcuță, răspunse cu glas cântat:

— Venit, dom' căpitan!

Îi prezentă scrisorile pe o tavă – așa cum îl învățase Garbov – apoi se retrase la bucătărie. Un plic cu antetul *Yacht-club*-ului îl făcu pe ofițer să tresară. Îl desfăcu emoționat. Inima îi ticăia agitată de o vagă teamă. Recunoscu scrisul lui Scepcin:

29 martie 1876, Odessa

Dragul meu Nikolai Petrovici,

În ciuda stăruințelor mele, conjugate cu manevrele de culise ale prietenilor pe care i-am mobilizat spre a-ți susține candidatura, n-am reușit să obținem numărul de voturi necesare primirii tale în rândurile membrilor clubului.

Sunt convins că la viitorul scrutin vom înfrânge opoziția căpătânoșilor care se opun primenirii clubului cu tineri valoroși de seama ta. Te rog să ai toată încrederea în prietenia mea care nu se va dezminți niciodată.

Al tău servitor,
Nikita Pavlovici Scepcin

P. S. Putem sărbători anticipat succesul pe care-l vom obține la alegerile din toamnă. Ține fruntea sus!

N. P. S.

Nikolai Petrovici făcu scrisoarea ghemotoc şi o aruncă furios în focul din cămin. „Nu mă vreţi!, scrâşni, frământându-şi mâinile. Am să devin membru al clubului vostru chiar dacă va trebui să calc peste cadavre. Veţi vedea atunci cine este Nikolai Petrovici Garbov!"

Ameninţarea era gratuită, căci pentru moment nu dispunea de mijloace spre a şi-o pune în practică. Scepcin fusese un imbecil. Să îndrăznească numai să-i mai ceară bani cu împrumut! Îl va trimite la cămătarii care-l vor jumuli de toate penele.

Posomorât, începu să-şi îmbrace uniforma de gală. Cine ştie ce afront i se va mai face şi la palatul guvernatorului?! Îl încolţi gândul să-şi scoată tunica şi să rămână acasă, în halat şi în papuci. Mâine de dimineaţă trebuia să se prezinte devreme la cazarmă, deoarece comandantul regimentului anunţase convocarea întregului corp ofiţeresc în sala de conferinţe. „Cine ştie ce ordine stupide are să ne mai dea!". Deodată îi reveniră în minte vorbele lui Zaburov în legătură cu plecarea regimentului. „Vine războiul! Cugetă! Acolo, în faţa morţii, vom fi cu toţii egali. Şi ţăranii, şi burghezii, şi nobilii. Cei de la *Yacht-club* vor muri laolaltă cu noi, ceştilalţi".

Când îşi văzu în oglindă silueta suplă, prinsă în uniforma elegantă acoperită cu fireturi, încercă un vag simţământ narcisist. Dacă ar fi avut şi câteva decoraţii, i-ar fi stat mult mai bine. La război îşi va umple pieptul cu ordine şi medalii. Numai de el va depinde să se evidenţieze în faţa şefilor ierarhici, până la cele mai înalte eşaloane. Va face risipă de vitejie, va cuceri grad după grad, va obţine, tânăr încă, galoanele de general. Cei de la *Yacht-club* îl vor convoca spre a-i înmâna diploma aurită a membrilor de onoare, dar el îi va refuza cu dispreţ. Ah, ce cumplit îl mai durea respingerea candidaturii!

Va merge totuşi la bal. Acolo îl va întâlni pe Scepcin şi pe mulţi dintre membrii clubului. Dar nu le va da importanţă. Le va demonstra că este poftit la balurile oficiale deopotrivă cu ei.

Porunci ordonanţei să-i aducă o sanie de piaţă. Nu se îndura să-şi lase vizitiul şi caii să-l aştepte toată noaptea în frig. Scepcin şi cei de o seamă cu el nu înţelegeau că şi

servitorii erau oameni. Dar el, Nikolai Petrovici Garbov, avea alte concepții.

Ajunse la palatul guvernatorului când ceasul de pe frontonul clădirii indica ora opt precis, așa cum scria în invitație. Avu o mare emoție când pătrunse în monumentalul vestibul străjuit de lachei în livrele, care-i luară cu gesturi rotunde cascheta, mantaua îmblănită și sabia. În capătul de sus al scării îl întâmpină însuși guvernatorul, care-i strânse distrat mâna, în vreme ce un majordom îmbrăcat în negru, ca un cioclu, îi anunță răspicat numele. Când intră în saloanele cu tavane înalte, magnific aurite și cu uriașe coloane de marmură, încercă un simțământ de strivire, de nimicnicie față de splendorile din jur. Tatălui său, milionarul Piotr Kuzmici Garbov, nu i se făcuse niciodată cinstea de a fi poftit într-un astfel de sanctuar. Fiul, grație uniformei militare, pătrundea în palatele rezervate mai-marilor imperiului.

Își umflă mândru pieptul și, euforic, reluă inspecția maiestuoaselor săli. Ce-ar zice maică-sa, părintele său, bunii și străbunii lui – țărani umili și obidiți – dacă l-ar vedea stând cot la cot cu generali, cu guvernatori, cu consilieri imperiali? Arunca priviri cuceritoare domnișoarelor așezate cuminți pe scaune orânduite de-a lungul pereților, sub protecția cerberilor materni. Îl zări și pe Scepcin, care îl salută de la distanță, și veni spre el. Nikolai Petrovici făcu o piruetă, lăsându-l cu mâna întinsă.

O orchestră militară, instalată într-o galerie, sprijinită de cariatide înfățișând zeități antice, cânta valsuri și poloneze. Nikolai Petrovici își zise că sosise momentul să-și înscrie pe carnetul de dansator numele viitoarelor partenere. Își cunoștea obligațiile. Avea însă de gând să invite numai fete tinere. Poate că va întâlni vreo bogată și nobilă candidată la măritiș care să-l placă...

Dar mai înainte va face o vizită la bufet. Un pahar cu șampanie i-ar întări curajul. Porni într-acolo, dar, tocmai când ieșea din salon, fu cutremurat de o explozie care părea să se fi produs în fața intrării palatului. Se stârni agitație, se auziră țipete.

Nikolai Petrovici se îndreptă în fugă spre vestibul. Poate că va fi nevoie de brațul său! Coborî scara cea mare sărind câte

trei sau patru trepte deodată, făcându-şi anevoie loc printre invitaţii şi servitorii care alergau panicaţi. Traversă vestibulul şi ieşi în curte. Guvernatorul se afla în faţa intrării palatului, laolaltă cu generalii Semaka şi Vannovski, precum şi cu mulţi alţi ofiţeri. În curte domnea o mare dezordine. Resturile câtorva cai zăceau amestecate cu sfărâmăturile unei sănii. Pete de sânge împroşcaseră scara de la intrare.

— Ce s-a întâmplat?, întrebă Nikolai Petrovici pe un civil atât de impresionat, încât abia reuşi să bolborosească ceva de neînţeles.

— Am să-ţi spun eu ce s-a întâmplat!, auzi deodată glasul de eunuc al lui Zaburov, care apăru în preajma lui. Eram aici când a sosit domnul general Semaka şi doamna. Au coborât din sanie şi tocmai urcau scara, când s-a auzit o explozie. Scara a sărit în aer cu cai cu tot. Un vizitiu şi un lacheu au fost ucişi pe loc. Domnul general şi soţia sa au scăpat neatinşi. Au avut mare noroc.

Nikolai Petrovici văzu un cerc de oameni în jurul unor mogâldeţe întinse pe pietrişul din curte. Caii de la câteva sănii, speriaţi încă, se smuceau în hamuri. Vizitiii se străduiau zadarnic să-i liniştească. Un atelaj alcătuit din doi armăsari roibi, foarte nervoşi, ţâşni deodată, doborându-şi vizitiul în zăpadă. Sania trecu în goana cailor peste pântecele omului, strivindu-l. Armăsarii răsturnară apoi o sanie cu invitaţi ce tocmai intra în curte. Câţiva servitori alergară, străduindu-se să pună capăt dementei curse a roibilor, care descriau volte dezordonate, stârnind panică în jurul lor.

Fără să stea pe gânduri, Nikolai Petrovici se repezi spre atelajul ambalat. În câteva salturi îl ajunse din urmă şi, calculându-şi bine avântul, reuşi să se agaţe de căpăstrul armăsarului din dreapta. Se lăsă târât cu picioarele priponite în zăpadă până ce caii îşi micşorară iuţeala, apoi se opriră, eliberându-l pe Nikolai Petrovici, care se scutură pe haine şi se înapoie printre invitaţi.

Guvernatorul şi cei doi generali care-l încadrau îl felicitară pentru iniţiativa sa. Se auziră câteva aplauze timide, dar se curmară curând din respect pentru victimele atentatului.

— Balul continuă!, anunţă emfatic guvernatorul. De familiile servitorilor ucişi se va îngriji guvernământul. Sunt bucuros,

Excelență, că atât dumneavoastră, cât și doamna ați scăpat neatinși!, se adresă generalul Semaka. Autoritățile vor lua toate măsurile pentru prinderea și pedepsirea atentatorilor.

Doi servitori scuturară de zăpadă uniforma lui Nikolai Petrovici și îi curățară cizmele de lac. Istorisirea isprăvii lui făcu ocolul saloanelor, egalând senzația provocată de încercarea nihiliștilor de a-l suprima pe generalul Semaka. Nikolai Petrovici putea acum să înscrie în carnetul său de bal numele celor mai frumoase domnișoare, pe alese.

La un moment dat, se apropie de el pe nesimțite o fată tânără, îmbrăcată, virginal, în alb. Ținea ochii plecați, așa cum se cuvine unei domnișoare cu educație aleasă. Ajunsă în preajma lui, ridică ochii și îi zâmbi. Nikolai citi atunci în adâncul lor o adorație care-l măguli.

— Iertați-mă, domnule căpitan, că am venit la dumneavoastră fără să fim prezentați. V-am văzut în curte, când ați îmblânzit armăsarii. Ați fost extraordinar! Vă felicit!

Desprinse din micul buchet de violete purtat la corsaj o floare și i-o dărui.

— Deși nu se obișnuiește ca fetele să ofere flori tinerilor, eu am să calc această regulă.

— Domnișoară, mă copleșiți!

Luă violeta, îi aspiră parfumul și apoi o prinse la una dintre butonierele tunicii.

— M-ați decorat, domnișoară, cu cel mai înalt ordin. Vă mulțumesc. Îi sărută mâna: Permiteți să mă prezint: căpitanul Nikolai Petrovici Garbov.

— Îmi pare bine, îi zâmbi fata, Vannovska, Tatiana Vannovska este numele meu.

— Sunteți rudă cu domnul general Vannovski?, întrebă circumspect ofițerul.

— Fiica lui. Dar aceasta nu trebuie să vă sperie, îi surâse cu drăgălășenie, dar și cu ușoară maliție. Deși nu văd în program niciun *Damen Walzer,* am să vă întreb dacă nu aveți în carnetul de bal un loc liber și pentru mine?

Nikolai Petrovici simți că îl trec căldurile. Să fi fost de vină temperatura de seră din saloane sau prezența fiicei generalului?

— Aș fi fericit, domnișoară, să-mi acordați un dans.

— Al zecelea vals de pe carnetul meu este liber, spuse Tatiana.

— Şi al meu este liber.

Îşi înscriseră reciproc numele.

Orchestra se lansă într-o foarte vioaie mazurcă...

— Domnule căpitan, partenera dumitale te aşteaptă. Nu-i pune răbdarea la încercare.

Îi făcu semn cu mâna, apoi dispăru în mulţime. Nikolai Petrovici era atât de tulburat de noua lui cunoştinţă, încât, deşi îşi propusese să fie deosebit de galant şi cu celelalte domnişoare înscrise pe carnetul său de bal, gândurile îi fugeau numai la Tatiana Vannovska, spre dezamăgirea partenerelor lui care se aşteptaseră să aibă de-a face cu un tânăr mult mai atent faţă de ele.

Într-o pauză a orchestrei, Nikolai Petrovici făcu o vizită la bufet. Devoră câteva tartine cu icre negre şi goli un pahar de şampanie. Avea nevoie de puţin alcool ca să-şi fortifice curajul. Simţea un gol în stomac când se gândea că va trebui să se prezinte generalului Vannovski, comandantul celui de-al XII-lea Corp de Armată, un fel de zeitate inaccesibilă ofiţerilor inferiori, spre a-l solicita izbindu-şi călcâiele:

„Permiteţi-mi, vă rog, domnule general, să invit pe domnişoara, fiica dumneavoastră, la dans!".

Şeful orchestrei ridică bagheta, lovind uşor în pupitru. Primele acorduri ale valsului făgăduit Tatianei Vannovska prinseră să plutească asupra sălii. Nikolai Petrovici îşi potrivi tunica, eşarfa, îşi puse mănuşile albe şi plecă la atac, rugându-se proniei să-l ajute a trece cu bine acest greu impas.

Ajuns în faţa generalului, luă poziţie de drepţi şi rosti formula protocolară, repetată în gând de mai multe ori. Generalul Vannovski se afla într-un grup de generali. Tatiana stătea în mijlocul lor şi zâmbea. Generalul ascultă distrat cuvintele rostite reverenţios de căpitan şi, înainte de a-şi relua discuţia cu generalii, răspunse scurt:

— Te rog! Te rog!

Roşu ca o tomată, ofiţerul se ploconi în faţa fetei care-i întinse cu gentilеţe mâna. Deşi Tatiana era încântătoare, valsul fu pentru Nikolai Petrovici un adevărat chin. Avea tot timpul impresia că generalul îl urmărea inchizitorial cu privirile.

Dansa bățos, ținându-și partenera la distanță, spre a nu se spune că era lipsit de respect. Zâmbetul amuzat de pe chipul ei îl irita. Când valsul se încheie și Nikolai sărută mâna Tatianei, aceasta îi spuse cu drăgălășenie:

— Mâine seară avem invitați. Mi-ar face plăcere să vii și dumneata.

Ofițerul replică mașinal:

— Sunt foarte onorat, domnișoară Tatiana. Dar mâine trebuie să părăsesc Odessa. Îmi însoțesc regimentul într-o misiune...

— Bine, bine, replică ea, aceasta se poate aranja.

Nikolai Petrovici nu mai insistă. Își spuse că fata glumește. O conduse la părintele ei, așa cum impunea eticheta. Tatiana pătrunse hotărâtă în mijlocul generalilor.

— Tată, îmi dai voie, sper, să-l invit mâine seară la noi pe domnul căpitan Garbov?

Generalul aruncă o privire piezișă peste umăr ofițerului topit de emoție.

— Sigur. N-am nimic împotrivă. Invită-l!

A doua zi de dimineață, colonelul Popov, comandantul Regimentului 48 Infanterie, comunică ofițerilor săi, adunați în sala de conferințe, că unitatea lor se va deplasa pe Prut, spre a întări trupele masate deja în acea zonă. Dădu apoi citire ordinului de operații întocmit în ajun, indicând nominal ofițerii desemnați a rămâne la partea sedentară. Printre aceștia se număra și căpitanul Zaburov.

Când ieși din sala de conferințe, Nikolai Petrovici își zise că va trebui să-și ceară scuze în scris Tatianei Vannovska spre a-și justifica imposibilitatea de a participa la recepția din acea seară. Întocmi scrisoarea cu multă cazną și o trimise la destinație prin intermediul ordonanței.

Încântat că scăpase de această corvoadă, se dedică liniștit pregătirilor de plecare pe zonă. Terminase de inspectat cazarmamentul companiei sale, când se pomeni chemat la raport de Teleghin, comandantul batalionului. Maiorul Teleghin era prototipul ofițerului cazon. Sub aparența sincerității, spunea cele mai brutale adevăruri. Când Nikolai Petrovici se prezentă

în cancelaria batalionului, şeful său direct îl întâmpină cu un zâmbet sarcastic:

— Aveam o părere bună despre dumneata, *căpitane* Garbov.

Nikolai Petrovici îşi dădu seama că maiorul era supărat rău, de vreme ce i se adresa menţionându-i, pe lângă nume, şi gradul. În convorbirile cu subalternii folosea numai numele de familie. Întreaga titulatură o rostea doar în faţa frontului. Maiorul continuă, după ce trase nervos un fum dintr-o ţigară de foi:

— Văd că şi dumneata ai început să te ascunzi sub pulpana şefilor când dai de greu. Exact ca acei *fils à papa,* crescuţi în puf, pe care nu-i pot înghiţi.

— Cu ce-am greşit, domnule maior?, îndrăzni Nikolai Petrovici să-l întrebe.

Maiorul repetă persiflant:

— Nu ştii? Inocentul! Continuă tăios: Am primit ordin telegrafic de la Corpul de Armată să-ţi acordăm o învoire de douăzeci şi patru de ore, spre a te înfăţişa în seara aceasta la recepţia oferită de domnul general Vannovski. Evident, am executat porunca. Din clipa aceasta eşti liber până mâine, la aceeaşi oră. Locotenentul Rotnikov se va ocupa în locul dumitale de îmbarcarea companiei în tren şi de transportul pe calea ferată. Bună ziua, căpitane Garbov.

Nikolai Petrovici părăsi confuz cabinetul maiorului. Intrase în mare încurcătură. Tatiana Vannovska, sub înfăţişarea ei fragilă, ascundea o duritate de fier, împletită cu o rafinată diplomaţie. Numai aşa putea fi explicată intervenţia tatălui ei în favoarea lui Garbov.

Când se înapoie la compania sa pentru a da unele dispoziţii locotenentului Rotnikov, în vederea îmbarcării trupei, se întâlni cu câţiva ofiţeri care-l priviră curioşi, dar şi cu vizibilă invidie. Nikolai Petrovici înţelese că maiorul Teleghin avusese grijă să răspândească vestea, spre a-şi compromite subalternul în ochii camarazilor. Numai că mentalitatea lui nu se potrivea cu a celorlalţi ofiţeri. Scepcin – de pildă – îi ieşi în întâmpinare, arborând un foarte cald zâmbet:

— Bravo, prietene! Ştiam eu că ai stofă! Mâine, poimâine, te vedem aghiotant al generalului Vannovski. Când te vei pomeni

acolo, sus, să nu mă uiți! N-am putut acum să fac mare lucru la *Yacht-club,* dar îți rezerv, în curând, o surpriză. O mare surpriză!

După ce-și termină treburile la regiment, Nikolai Petrovici plecă gânditor spre casă. Intrase într-o nouă fază a existenței sale. Altfel, Scepcin nu s-ar fi arătat atât de amabil, de prevenitor. Poate că visurile lui nu fuseseră deșarte.

Fiindcă venise ora prânzului, se opri la restaurantul *Maison d'Or,* un fel de culme a rafinamentului gastronomic, unde dădu iarăși peste Scepcin. Prințul îl întâmpină îmbrățișându-l de față cu toată lumea.

— Colonelul a dat ordin ca toți ofițerii să mănânce la popotă, spre a rămâne permanent în preajma soldaților. Eu, ca și tine, dar într-o măsură mai modestă, am reușit să mă eschivez. Sunt invitat la dejun de unchiul meu, generalul aghiotant conte Muraviev-Amurski, membru al Consiliului Imperial, aflat în trecere prin Odessa. Dacă vrei, vino să i te prezint. E un bătrânel foarte simpatic. Țarul ține mult la el.

Nikolai Petrovici avea senzația că este ridicat pe creasta unui val uriaș, care-l ducea cu iuțeala vântului spre orizonturi atât de strălucitoare, încât îl orbeau. Nu-și va arde oare aripile, ca fluturii de noapte vrăjiți de lumina mistuitoare a flăcărilor?

Când se prezentă contelui Muraviev, constată că „bătrânelul" descris de Scepcin era un bărbat cu multă prestanță, care-și purta cu tinerească energie mai bine de șase decenii de existență. Muraviev îl tratâ ca pe un om din lumea lui, cu atât mai mult cu cât Scepcin lăudase performanțele hipice ale prietenului său.

— Hipismul este sportul regilor!, grăi sentențios generalul. Regret că ofițerii de azi nu mai sunt la înălțimea predecesorilor. Parcă ar fi crescuți în vată. Războiul care bate la ușă trebuie să ne găsească pregătiți pentru mari și grele încercări. Nu avem nevoie de ofițeri de salon.

Scepcin tuși încurcat. Aruncă o privire pe sub sprâncene prietenului său, care se îmbujorase ca o fecioară. După prânz, Garbov se înapoie la locuința sa. Trebuia să se pregătească pentru recepție. Înainte însă de a începe să se îmbrace, se gândi să bată la ușa învățătorului Efrem Mironov, locatarul

unei cămăruțe de la mansardă. Mironov era singurul prieten pe care şi-l făcuse în acest imobil locuit numai de snobi foarte exclusivi în relațiile lor sociale. Un căpitan de infanterie, deşi bogat, nu avea pentru ei nicio însemnătate. Îi impresionau doar titlurile nobiliare. Ofițerii ridicați din rândurile burgheziei deveneau interesanți numai de la gradul de colonel în sus.

Mironov era slab ca o aşchie, purta ochelari cu multe dioptrii şi uneori tuşea atât de tare, încât se învinețea la față, iar ochii i se rotunjeau ca nişte cireşe. Mironov îl primi cu bucurie pe ofițer. Pe amândoi îi lega nostalgia pentru pământul natal, pentru mediul din care ieşiseră. Chiar dacă Nikolai Petrovici – în goana lui după himere – refuza să o recunoască, se simțea înlănțuit de lumea din mijlocul căreia se ridicase. Câteodată îl apuca dorul de casa părintească, de tatăl lui, grosolanul Piotr Kuzmici Garbov, de surorile-i atât de necioplite. Apoi, visurile îl acaparau iarăşi făcându-l să-şi renege trecutul, familia, să-şi îndrepte privirile înainte, spre lumea iluziilor sale.

— Dragul meu Efrem Stepanovici, regimentul meu pleacă spre graniță. Mâine părăsesc şi eu Odessa. Dacă nu te supără, aş vrea să-ți las apartamentul meu în grijă. Am acolo câteva flori care trebuie stropite, o pisică şi un canar, care au nevoie de hrană. Aş putea să mă adresez portăresei, dar ştiu că-mi va răscoli prin lucruri, apoi va începe să mă critice că n-am rufărie intimă de mătase, cu monogram, că mobilele şi covoarele mele nu sunt tot atât de frumoase ca ale vecinilor de palier. Ştii ce înseamnă când intri în gura slugilor...

— Ştiu, Nikolai Petrovici. Am să mă ocup de florile, pisica şi canarul dumitale. Îți promit.

— Îți las şi banii necesari.

— Cu atât mai bine.

— Mâine, înainte de plecare, am să-ți predau cheia apartamentului.

Se despărți de învățător, încântat că scăpase de grija casei. Se înapoie în dormitorul său, îşi scoase din dulap uniforma de ceremonie şi, ajutat de ordonanță, începu să se îmbrace.

Seara, la ora opt precis, când trenul cu trupe se punea în mişcare îndreptându-se spre graniță, Nikolai Petrovici,

elegant, pudrat, parfumat, își făcea intrarea în salonul casei Vannovski...

Pe culmea unui deal din lunca Dunării apărură doi călăreți. De acolo, de sus, contemplară vegetația luxuriantă – o mare verde – care încadra brâul argintiu al uriașului fluviu. Ceața ușoară, joasă, a dimineții, aurită de razele soarelui, plutea agățându-se în ramurile copacilor.

Călăreții – bătrânul Manole Vulturescu și arhaicul său prieten Miron Craioveanu – fermecați de priveliștea calmă a luncii, schimbară priviri extatice.

— Cele șapte minuni făurite de mâna marilor artiști ai lumii sunt neînsemnate în comparație cu minunile naturii!, exclamă Craioveanu. În tinerețe, am navigat pe Amazon, am plutit cinci săptămâni pe undele cenușii ale Volgăi și am călătorit pe Mississippi. Dunărea însă le întrece pe toate. Zâmbi trist: În anii tinereții am străbătut pământul în lung și în lat. Azi îmi pare că săvârșesc o mare ispravă dacă mă plimb o jumătate de oră călare... Plâng pe ruinele tinereții mele, Manole. Sufăr, sufăr ca un câine. Nimic nu mă poate consola...

— Suferi fiindcă vrei, Miron. Te pierzi în contemplarea trecutului și uiți să trăiești în prezent. Te-am invitat aici, la moșie, ca să te mai scot din ambianța prăfuită în care te complaci, asemenea eroilor din romanele lui Sacher-Masoch.

— Nu știu, zău, Manole, dacă în cazul meu se mai poate vorbi de erotism. Aproape că am și uitat semnificația acestui cuvânt.

— Am să-ți dovedesc că încerci să te înșeli pe tine însuți, Miron. Mi-ai vorbit adineauri de scurtele tale plimbări călare. Cunoscându-ți slăbiciunea pentru cai, ți-am pus la dispoziție grajdurile mele. Și, slavă Domnului, ai avut de unde alege. Așa e?

— Așa e!... Și lipițani, și orlovi, și arabi, și englezești pursânge, și alezani...

— Dar tu n-ai catadicsit să încaleci decât pe Rosinanta asta pe care o porți după tine ca pe o bijuterie de mare preț. Nu e și aceasta o formă a masochismului tău?

Miron Craioveanu clătină din cap cu melancolie.

— Într-un fel, ai pus degetul pe rană, Manole. Până astăzi n-am dezvăluit nimănui taina.

— Deci e o taină la mijloc. Bănuiam.

Miron rosti elegiac:

— Coama Rosinantei ăsteia – cum îi spui tu – îmi aminteşte de părul mătăsos al primului meu mare amor.

Manole Vulturescu râse:

— Eram sigur că e vorba de o femeie.

Miron bătu afectuos cu palma grumazul iepei sale.

— S-a întâmplat la Paris. Într-o seară, la Operă, contele de Saint-Yves, un prieten al meu, m-a prezentat unei curtezane la picioarele căreia se prosterna protipendada pariziană. Să încerc a-ţi descrie cât era de frumoasă, ar fi lipsit de sens. Frumuseţea nu poate fi descrisă. Chiar din noaptea aceea i-am devenit amant.

— Nu mă mir. Ştiu că te aprinzi repede, Miron.

— Mă aprindeam repede. Acum... Dar să revin la povestea mea. Minunata aventură n-a durat decât două luni...

— De ce? Te-ai plictisit atât de repede de făptura aceea serafică?

— Nu. Ea s-a plictisit de mine, fiindcă îmi terminasem banii. De atunci am început să mă scufund în datorii. Încetul cu încetul, cum te scufunzi într-un smârc. Acum nu mi se mai vede decât nasul.

— Eşti de admirat... sau de plâns, Miron. În ciuda deznodământului nefericit, îi păstrezi cu statornicie amintirea!

— Eh, mă consolez, fiindcă n-am fost singurul ruinat pentru ea. Femeia aceasta avea o mare putere de fascinaţie. Candidaţii aşteptau cu nerăbdare să se ruineze amantul *en titre,* ca să-i ia locul, deşi ştiau la ce riscuri se expun... Doi ani mai târziu, m-am întors la Paris, dar n-am mai regăsit-o...

— Cum zici că o chema pe nesăţioasa ta hetairă?

— Marie... Marie Duplessis.

Chipul lui Manole Vulturescu oglindi o mare surpriză:

— Marie Duplessis?!

— Ai cunoscut-o şi tu, Manole?

— Bineînţeles! Tot la Paris.

— Te pomeneşti că şi tu...

Manole făcu o schimă disprețuitoare:

— La mine n-au avut niciodată trecere damele astea cu apucături de vampir.

Cei doi bătrâni coborâră panta dulce a mamelonului și, în pasul cailor, pătrunseră în hățișul luncii. Soarele străbătea anevoie printre coroanele copacilor. Aerul era umed și foarte răcoros.

— Mai știi ceva despre ea?, întrebă Miron Craioveanu.

— E oale și ulcioare, dragul meu. A murit în '48. Dar nu din cauza revoluției. A scos-o de pe afiș tuberculoza.

— În '48? Ești sigur?

— Foarte sigur.

— Înseamnă că avea 21-22 de ani, spuse cu emoție Miron.

— Și-a dat duhul într-o mizerie cumplită, explică rece Manole. Dar cu asta nu s-a terminat povestea. Unul dintre ultimii ei amanți, Alexandre Dumas-fiul, dramaturgul, a imortalizat-o într-o piesă cu răsunet „Dama cu camelii".

— „Dama cu camelii" e povestea Mariei Duplessis?

— Sigur.

Caii celor doi bătrâni începură să fornăie, dând semne de neliniște.

Manole își struni bidiviul și îl bătu domol pe grumaz:

— Ușurel, băiatule! Ușurel! Deodată observă o mogâldeață prăvălită pe iarbă și ascunsă după un tufiș. Miron, ce-i acolo? Parc-ar fi un om!

— Ai dreptate! Hai să vedem ce e!

Descălecară și se apropiară de mogâldeață. Manole dădu la o parte ramurile tufișului. Pe pământul umed zăcea un bărbat cu beregata tăiată. Bătrânul exclamă zguduit:

— Dumnezeule! Ce ticăloșie! Bietul om!

— Îl cunoști?

— Cum să nu! Este Ioniță, pădurarul! Unul dintre cei mai buni slujitori ai mei.

Fața mortului era vânătă. Pe globurile ochilor deschiși și în jurul nărilor colcăiau muște. Din rana deschisă de la gât se scursese mult sânge.

— Groaznic!, bâigui Miron. Să fi trecut niște braconieri pe aici?

— Nu știu. Ăsta e al treilea caz. Săptămâna trecută au mai fost uciși doi inși. Ancheta e în curs.

— Acum ce facem?, întrebă Miron.

— Îl ducem la el acasă. Nu e departe de aici.

Opintindu-se, cei doi bătrâni ridicară de jos cadavrul şi îl puseră de-a curmezişul pe greabănul calului lui Manole. Apoi, Manole şi partenerul său porniră pe jos, ţinând caii de căpăstru. În luncă, păsările cântau zburând din cracă în cracă. Manole era consternat. Crimele acestea nedezlegate îl descumpăneau. Ce făceau oare grănicerii?

După o perdea de vegetaţie apăru casa pădurarului – o gospodărie modestă. Cei doi moşieri o luară pe drumeagul îngust ce-şi făcea loc printre copaci. Ajunşi în preajma clădirii, se opriră îngroziţi. Pe pridvorul casei – cu uşile vraişte – zăcea o femeie tânără cu veşmintele sfâşiate. Părul, lung, amestecat cu pământ, îi acoperea pe jumătate faţa tumefiată. Fusta îi era ridicată până la piept, descoperindu-i picioarele, pântecele, sexul mânjit de sânge. Bătrânii descălecară. Manole se apropie de femeie şi îi apucă încheietura mâinii.

— E moartă.

Îşi scoase haina şi îi acoperi faţa. În aceeaşi clipă, o uşă scârţâi. Bătrânii tresăriră şi se uitară speriaţi în jur. Lângă ţarcul vitelor – sfărâmat şi golit – se afla, trântit cu faţa la pământ, un copilandru de vreo cincisprezece ani, cu mâna dreaptă încleştată pe coada unei furci. Miron se apropie de băiat şi îl întoarse cu faţa în sus. În aceeaşi clipă icni, stăpânindu-şi o senzaţie de vomă. Băieţandrul avea înfipt în coşul pieptului un topor. Cu mâna tremurândă, îi închise ochii sticloşi.

— Doamne Dumnezeule! Se închină: Bietul copil!

În aceeaşi clipă, Miron observă în pumnul strâns al băiatului un lănţişor rupt. Desfăcu anevoie degetele înţepenite şi găsi un breloc încrustat cu câteva cuvinte scrise cu caractere arabe. Bolborosi, strivit de emoţie:

— Turcii, Manole, turcii!

În sala de mâncare a conacului Vultureşti – o încăpere vastă, cu mobile grele, spaniole, bogat ornamentate –, soarele dimineţii îşi revărsa oblic razele, aurind în snopi particulele minuscule de praf care pluteau în aer.

Scarlat Vulturescu stătea în dreptul uneia dintre ferestre şi se uita pe geam, dând semne de nerăbdare. Purta un costum

cenușiu, de sport, croit impecabil. În încăpere se mai aflau încă șase membri ai puternicei familii Vulturescu. Cei doi fii ai lui Scarlat: Mihnea, 27 ani, și Șerban, 22 ani. Amândoi erau eleganți ca și tatăl lor. Scarlat n-ar fi tolerat o incorectitudine vestimentară, tot atât de gravă în concepția lui ca și o crimă de *lèse-majestate*. Cei doi tineri stăteau tăcuți, neîndrăznind să tulbure tăcerea posomorâtă a părintelui lor.

Pe un scaun cu spătar înalt, împodobit cu blazonul Vultureștilor, cosea la un gherghef cumnata lui Scarlat, Lidia, o femeie de vreo 40 de ani, aparent mult mai tânără, datorită machiajului, dar mai ales exercițiilor fizice ce-i păstrau suplețea corpului. Soțul ei, Matei, lipsea din țară, fiind agentul diplomatic al României la Berlin. Avea doi copii vitregi – mărturia vie a primei căsătorii a lui Matei: pe Dan – 18 ani – și pe Ioana – 21 de ani. Trăsăturile Ioanei, deși frumoase, reproduceau atenuat duritatea chipului săpat parcă în granit al bătrânului Manole Vulturescu, bunicul ei. În schimb, Dan era delicat ca o fată. Impresia aceasta era accentuată de părul lung, cu inele castanii.

Se mai afla de față și Anda Boldescu, fiica lui Manole Vulturescu, măritată, în ciuda împotrivirii familiei, cu Iordan Boldescu, om politic de mare suprafață, partizan al lui Ion Brătianu și, în consecință, adversar al partidului conservator, din care făceau parte mai toți membrii clanului Vulturescu. După ce Anda izbutise să-și impună voința, căsătorindu-se cu alesul inimii ei, între socru și ginere se stabiliseră relații protocolare de toleranță reciprocă. Cei doi bărbați nu-și zâmbeau niciodată. Pentru Manole, ginerele său era un parvenit pe care-l acceptase numai de dragul fiicei sale. Iordan nutrea față de socru simțământul unui om în toată firea pus în prezența unui bătrân alunecat pe panta ramolirii.

În vreme ce broda la gherghef, Lidia discuta despre modă cu Anda și cu Ioana. Mihnea și Șerban schimbau priviri cu subînțeles, manifestându-și tăcut nerăbdarea. Dan făcea opinie separată, stând într-un jilț în fața căminului și contemplând focul. Din când în când, Lidia îl privea cu coada ochiului.

Șerban aruncă în jur priviri de lup hămesit.

— Cât e ceasul, Mihnea?, șopti fratelui său.

Mihnea își consultă ceasul:

— Nouă şi jumătate.

— Stăm aici de trei sferturi de oră! Şi mi-e o foame!... Ce dracu face boşorogul de bunicu-tău de nu mai vine?

— Uşurel, uşurel! E şi bunicul tău, replică Mihnea. Când îţi face câte un cadou, îi sari de gât şi îi zici „Sărut mâna, bunicule!". Când nu-ţi face pe plac, „boşorogul" este numai bunicul meu!

— Ce-ar fi să ne aşezăm la masă?, propuse Şerban, manifestând o îndrăzneală fără precedent.

— Ai înnebunit?, exclamă Mihnea. Vrei să ne suspende subsidiile? Cu bunicul nu te joci!

Şerban îşi frecă pântecele:

— Mi-e o foame, domnule, de te-aş înghiţi cu cravată cu tot!

— Ce tot boscorodiţi acolo?, tună de lângă fereastră, iritat de şuşotelile băieţilor, Scarlat.

— L-am întrebat pe Mihnea cât e ceasul, explică supus Şerban.

Scarlat se întoarse din nou cu faţa spre fereastră. Contempla neatent peluzele parcului, străjuite de copaci seculari, ca într-un stilizat peisaj de John Constable.

Şerban se plecă la urechea fratelui său:

— Mă duc la bucătărie să ciugulesc ceva! Altminteri îmi sar ochii de foame!

Părăsi în linişte încăperea, fără să mai aştepte replica fratelui. În celălalt capăt al sălii de mâncare, dialogul asupra modei continua:

— Mi-am comandat la Paris douăsprezece rochii fără turnură, dădu de ştire Anda.

Lidia făcu o schimă scandalizată:

— Fără turnură? Nu se poate, dragă!

— Cum, nu ştii? E ultima modă la Paris, lansată de Leduc!, explică Anda cu superioritate.

Ioana se uită rugătoare la Lidia:

— Vai, mamă, trebuia să-mi fac şi eu două-trei rochii fără turnură. Altfel au să râdă prietenele de mine. Sigur că fetele lui Callimachi au deja în garderobă asemenea modele.

Lidia nu se lăsă convinsă:

— Am renunțat la malacovul amplu și atât de elegant, care a stabilit gloria celui de-al Doilea Imperiu. Dacă renunțăm și la turnură, o să arătăm ca niște femei neglijente, ieșite pe stradă în *robe de chambre,* ori ca niște femei ușoare, dornice să-și expună cu orice preț formele.

Ioana o flată cu interesată amabilitate:

— Dumneata nu poți să te plângi, mamă! Ai un corp superb!

— Crezi?, zâmbi cochet Lidia.

Anda își duse brusc mâna la pântece.

— Ah!

— Ți-e rău?, o întrebă Lidia cu compasiune.

— Mă doare stomacul fiindcă sunt lihnită!, se jelui Anda. Scarlat, ce s-o fi întâmplat cu tata? Nu întârzie niciodată!

— Și pe mine mă îngrijorează, zise Scarlat. Să nu i se fi întâmplat vreun accident! Am să trimit pe cineva după el!

Se apropie de o consolă pe care se afla un clopoțel de argint, îl luă și îl agită de câteva ori. În același timp, Dan se ridică din jilț și se îndreptă taciturn spre ușă, urmărit cu priviri furișe de Lidia. În prag, tânărul se întâlni cu Timotei, majordomul care se trase deoparte cu respect, spre a-i îngădui să iasă.

— Ați sunat, domnule?, întrebă servitorul, oprindu-se lângă ușă.

— Da, Timotei. Trimite oameni după boierul cel mare și după prietenul domniei sale!, porunci Scarlat. Întârzierea asta nu-mi place!

— Prea bine, domnule!

Văzând că majordomul nu se urnește, Scarlat se răsti!

— Hai, aleargă! Ce mai stai?

— A sosit domnul administrator Plopeanu cu Vanghele Pricop...

— Ah, da! Roagă-i să mă aștepte în salonul mic! Vin și eu imediat.

Majordomul se înclină și părăsi încăperea.

— Ce mai vrea și Pricop?, exclamă Lidia. Omul ăsta nu se lasă deloc domesticit.

— Nicio grijă! Până la urmă îl îmblânzesc eu! Dacă vine tata, așezați-vă la masă fără mine. Cum termin cu Pricop, vin și eu.

Scarlat ieşi pe un coridor larg, împodobit cu tablouri de familie, toate în ulei. Trecu pe lângă mai multe uşi închise şi o deschise pe ultima de pe dreapta. Pătrunse într-o încăpere mobilată pretenţios în încărcatul stil *Sécession*. Administratorul Plopeanu, înalt, masiv, cu un chip indescifrabil, se postase măreţ şi grav în dreptul uşii care răspundea în oficiu. Lângă el stătea stânjenit ţăranul Vanghele Pricop. Slab, nebărbierit, îşi ţinea căciula în mână. Lică Plopeanu se uită la el cu asprime, în vreme ce ţăranul nu-şi dezlipea privirile de pe opincile sale lăbărţate şi murdare.

La intrarea lui Scarlat, administratorul salută cu respect!

— Să trăiţi, conaşule!

Pricop se mărgini să mormăie:

— Săru'mâna, boierule!

— Bună dimineaţa!, zise Scarlat. Întrebă cu interes: Ei, ce se aude, Pricop? Te-ai hotărât? Îmi vinzi fişteica aia de pământ?

Ţăranul continua să privească în jos şi să-şi rotească încurcat căciula cu palmele-i mari, crăpate de muncă. Deşi Scarlat îi aştepta răspunsul, Pricop păstra tăcerea. Scarlat se uită la Plopeanu şi-l întrebă din priviri ce hotărâre a luat ţăranul. Administratorul clătină negativ din cap.

Scarlat se întoarse iarăşi către ţăran.

— Vasăzică, aşa? Făcu o scurtă pauză spre a-şi aprinde pipa: Bine, măi omule, nu ţi-am explicat şi data trecută că fişteica ta stă ca un spin în coastă moşiei noastre?

— Ba da, zise Pricop.

— Atunci, de ce te încăpăţânezi? Ţi-am oferit pe ea bani. Nu mai spun că ţi-am dat cât nu face, dar fie. M-am gândit că ai copii, nevastă, familie grea. Ai refuzat? De ce?

— Păi... cu banii, ce să fac eu cu banii, boierule?, bălmăji Pricop. Cum zicea şi muierea mea: Banii se duc, Vanghele, pământul rămâne...

Scarlat îşi pierdu răbdarea:

— Bine, omule, ţi-am propus şi pământ în schimb. Ţi-am dat de două ori pe cât ai tu aici şi tot nu te învoieşti.

— Păi, boierule, pământul acela nu-i tot atât de roditor ca aista, și apoi... eu am bucata asta de glie de la tata, iar tata de la ăl bătrân, și ăl bătrân...

Scarlat înlănțui enervat:

— ...de la ăl bătrân, și așa mai departe... Asta mi-ai mai spus-o. Dar să te întreb și eu ceva. După cum știi, moșia asta aparține de generații familiei Vulturescu. E oare natural ca un țăran pe care familia mea l-a ajutat la nevoie să nu vrea să vândă peticul lui de pământ atunci când păstrându-l incomodează pe binefăcătorii săi?

Pricop tăcu, proptindu-și din nou privirile în podea.

— Răspunde, bă, boierului! Tu n-auzi?, îl repezi Plopeanu. Ceilalți oameni cum au vândut sau cedat în schimb loturile lor?

Țăranul ridică din umeri cu îndărătnicie.

— Treaba lor! Eu nu vreau să-mi dau fișteica și pace!

Tonul lui Scarlat se făcu amenințător:

— Asta e ultima ta hotărâre?

Pricop clătină afirmativ din cap.

— Ultima, boierule.

— Perfect!, rosti sec Scarlat. Lică! De mâine, Vanghele Pricop nu mai are ce căuta pe moșia Vultureşti! Dacă aud că-l mai primești la lucru, ai de-a face cu mine!

În încăperea joasă și întunecată a bujdurii lui Vanghele Pricop, o laviță lungă, meșterită rudimentar, era așezată de-a lungul pereților din chirpici, lipiți cu pământ și spoiți cu var. În vatra cuptorului încălzit de un anemic foc de gâteje fumega un ceaun cu mămăligă și o oală cu o fiertură apoasă.

Mălina, soția lui Pricop, slabă, uscată, cu obrajii lipiți de pomeții ososi, cu gura pungită de riduri, se agita în jurul cuptorului, pregătind prânzul. Avea ochii roșii, plânși.

Pricop stătea pe un scaun scund, cu trei picioare, la masa așezată în mijlocul încăperii, și își ținea capul rezemat în palme. Mălina mesteca fiertura cu o lingură mare de lemn. Deodată se opri și își întoarse fața pustiită de mizerie spre bărbatul ei:

— Și acum ce-o să facem, Vanghele?

— Păi, ne-o lumina Dumnezeu...

Mălina orândui pe masă câteva castroane de pământ.

— Şi de mâncat? Ce-o să dau copiilor să mănânce?

— O să muncesc fişteica noastră şi, cu recolta de pe ea, om trăi noi...

Mălina turnă în castroane o zeamă lungă şi chioară.

— Om trăi, bărbate, om trăi!

Se auziră tropăieli în pridvor.

— Vin copiii, spuse ea.

Biblioteca monumentală a conacului Vultureştilor era mai înaltă decât naosul unei biserici. Rafturi magnific sculptate se înălţau până în tavan. O galerie cu balustradă de lemn, măiestrit cioplită şi plasată la nivelul primului etaj, permitea accesul la cărţile de pe rafturile de sus. Volume somptuos legate dădeau o înfăţişare opulentă încăperii.

Biblioteca era imperiul lui Dan Vulturescu. Imaginaţia lui înfierbântată găsea în tomurile grele un material exploziv, care-i alimenta fantezia debordantă. Ceilalţi membri ai familiei pătrundeau numai ocazional în acest sanctuar. Scarlat Vulturescu, de pildă, căuta tratatele de retorică şi de economie politică, conţinutul lor slujindu-i la compunerea discursurilor pentru Cameră. Mihnea, fiul său mai mare, acorda o preferinţă fătişă cărţilor de joc, neglijând literatura. Şerban, prâslea, era prea îndrăgostit de sporturi ca să mai aibă timp şi pentru lectură. Elementul feminin al familiei trecea doar în fugă prin bibliotecă, spre a căuta romane de dragoste şi jurnale de modă. Singurul prieten devotat al cărţilor – în afară de Dan – era bătrânul Manole Vulturescu. Dar curentele de aer rece din imensa încăpere îi stârneau reumatismul, aşa că vizitele lui se prelungeau doar atâta cât îi trebuia să-şi aleagă un maldăr de cărţi, cu care se retrăgea în cabinetul său de lucru.

În dimineaţa aceea, Dan intră precaut în bibliotecă şi, după ce închise cu grijă uşa în urma lui, se urcă pe una dintre scările în spirală până la galeria de sus. Ajuns acolo, nu se repezi ca de obicei la rafturile cu cărţi, ci scoase din buzunarul hainei o scrisoare şi începu să o citească avid.

Deodată, uşa se deschise şi în încăpere îşi făcu apariţia Lidia, ţinând ceva ascuns la spate. Surâzând radioasă, rosti aproape în şoaptă:

— Dănuț!... Unde ești Dănuț?

Surprins de apariția mamei sale vitrege, Dan smulse o carte din raft, o deschise și își aruncă privirile asupra ei, prefăcându-se că o citește. În același timp dosi scrisoarea între filele volumului.

— Sunt aici!, răspunse de sus. A venit bunicul?

— Nu. Eu te căutam. Ghici ce ți-am adus?, chicoti Lidia, urcând scara spre galerie.

Dan îi ieși în întâmpinare, ținând cartea în mână.

— Lidia, nu-i nevoie să te deranjezi. Vin eu!

— Nu, nu! Stai acolo! E mai bine!

— De ce?

— Ți-am adus o felie de tort!, rosti Lidia complice. Nu vreau să știe ceilalți că am încălcat protocolul.

— Nu trebuia, Lidia! Dacă te vedea cineva?

— Lasă, dragă. Verii tăi înfulecă pe înfundate în bucătărie. Hai, mănâncă!

Dan își puse cartea sub braț, luă farfuria cu tort și începu să mănânce.

— Rău nu te-ai gândit. Și mie mi se făcuse o foame...

Lidia îl mângâie pe păr cu vizibilă afecțiune:

— Scumpul de el! Uite-l cum mănâncă!

— Tortul de ciocolată e slăbiciunea mea, spuse Dan printre îmbucături.

În vreme ce se înfrupta, cartea îi scăpă de sub braț și căzu, deschizându-se și lăsând să se vadă scrisoarea ascunsă între foi. Lidia se crispă brusc:

— Ce-i asta? De la o fată?

Cu mâna rămasă liberă, Dan luă scrisoarea și o băgă în buzunar.

— Nu. Nu e de la o fată.

— Atunci de la cine e?

— Ce importanță are?, replică adolescentul în glasul lui simțindu-se nesiguranța.

— Dă-mi-o!, porunci Lidia.

Ochii ei scăpărau.

— N-are niciun rost!, zise Dan, căutând o ieșire din impas.

— De ce?, se mânie Lidia. Să nu văd că e de la una dintre mironosițele care-ți fac ochi dulci?

— Nu e de la nicio mironosiță!

— De la oricare ar fi, vreau să o văd!, rosti ea categoric.

Dan capitulă. Palid la față, îi dădu scrisoarea:

— Poftim.

Lidia o desfăcu nervos și o parcurse cu privirile. Treptat, chipul i se însenină.

— E de la Smaranda!

— Da. De la mama.

— Atunci de ce o ascundeai?, îi reproșă ea, reluându-și tonul afectuos dinainte.

— Eh, e o situație mai delicată. Dumneata ești a doua soție a tatălui meu... Tata mi-a interzis să primesc scrisori de la mama...

Excesiv de drăgăstoasă, Lidia îi luă capul între mâini și îl sărută:

— Clopoțelul meu, iepurașul meu drag, să te fereşti tu de Lidia? Cea mai bună prietenă a ta? Ți-am interzis eu vreodată să primești scrisori de la Smaranda?

— Bine, dar tata...

— Pe Matei îl privește! Dacă el e absurd, nu înseamnă că trebuie să fiu și eu!

Băiatul o privi cu recunoștință:

— Ești atât de bună cu mine! Nu știu cum să-ți mulțumesc!

O sărută cast pe obraz. Înfiorată de îmbrățișarea fiului ei vitreg, Lidia îl mângâie pe păr:

— De ce ochișorii băiatului sunt încercănați și roșii? Ai avut insomnie?

— Nu! Am dormit. Dar m-au frământat tot felul de coșmaruri! Ape care se revărsau peste mine, focuri care mă înconjurau...

— Trebuia să vii la mine!

— Eh, n-avea niciun sens să te scol din somn.

Lidiei i se umeziră ochii de duioșie:

— Lasă, de acum înainte am să vin eu noaptea la tine, să văd cum dormi!

De pe coridor se auziră câteva sunete de gong la intervale scurte.

— Auzi gongul?, exclamă Dan. Ne cheamă la masă! A venit probabil bunicul.

Trezită la realitate, Lidia bâigui:

— Ah, da! Să coborâm!

Luă farfurioara și coborî precedată de Dan, care-i întinse mâna spre a-i da sprijin. Când ajunseră în sufragerie, bătrânul Manole Vulturescu se și instalase în capul mesei. Așezase în dreapta lui pe Miron Craioveanu. Ceilalți membri ai familiei erau plasați după vârstă și sex, potrivit celei mai riguroase etichete. Manole aruncă pe sub sprâncene o privire severă Lidiei și lui Dan.

— Ați întârziat!

— Te rog să mă ierți, papa!, rosti Lidia cu blândețe. Eu sunt de vină. L-am rugat pe Dan să-mi recomande un roman.

— Ai nimerit-o!, interveni ironic Anda. Dan are să-ți spună că cele mai bune romane sunt cele de capă și spadă. Nu cred că are să te intereseze asemenea producție literară. Dacă mi-ai fi cerut mie sfatul, aș fi știut ce să-ți recomand!

— Îmi cunoști gusturile?, întrebă Lidia acidă, așezându-se pe scaunul împins sub ea cu dexteritate de un lacheu.

— Ți le cunosc, draga mea. Tocmai de aceea îți sugerez să citești ultimele romane ale lui Barbey d'Aurevilly. Scriitorul acesta zugrăvește în paginile lui tot felul de destrăbălări. Sadismul în *Les Diaboliques,* incestul în *Ce qui ne meurt pas,* violul în *Histoire sans nom,* sacrilegiul în *L'Ensorcelée,* sinuciderea în *Un prêtre marié.* Un adevărat regal de vicii.

Lidia prinse din zbor aluziile cumnatei, dar se feri să ridice mănușa, spre a nu crea complicații greu de limpezit.

— Prefer subiecte mai decente, replică neutru.

— Lidia are dreptate, zise Manole. Te rog, Anda, să nu mai ataci asemenea teme scabroase în prezența mea și mai ales a copiilor.

— Care copii, tată?, întrebă Anda cu ironie. Dan are 18 ani. După câte am auzit, la vârsta lui dumneata te-ai însurat cu mama. Ea avea vreo 14 ani, dacă nu mă înșel. Extrema voastră tinerețe nu v-a împiedicat să faceți copii. Sau poate i-ați făcut fără să știți?

Bătrânul se posomorî. Anda îl scandaliza cu limbajul ei îndrăzneț. Avea o fire atât de voluntară, de independentă, încât nu reușise niciodată să o disciplineze. În fond, Manole încerca o tainică mândrie. Vlăstarele lui îi semănau și acesta era esențialul. Își zise că era preferabil să schimbe subiectul.

— Cred că este mai interesant să vă spun ce mi s-a întâmplat azi.

Le istorisi cu economie de cuvinte descoperirea lugubră din luncă. Toți cei de față, membri ai familiei și servitori, îl ascultau impresionați, fără a cuteza să răsufle. Când Manole termină, Scarlat își trânti șervetul pe masă:

— Acum își găsesc explicațiile și crimele și furturile de lemne din ultima vreme.

Bătrânul îl privi cu ochii lui albaștri, juvenil de limpezi.

— Scarlat, trebuie să pleci imediat la București! Să aduci la cunoștință ministrului de interne cele întâmplate și să-i ceri să ia măsuri în consecință. Incursiunile criminale ale turcilor nu mai pot fi tolerate.

— Și la mine, pe moșie, grănicerii sunt depășiți de evenimente, interveni Miron. Săptămâna trecută, turci debarcați pe malul nostru au jefuit câteva gospodării din luncă și au ridicat un mare număr de vite. Surprinși de o patrulă de grăniceri inferioară numeric, au ripostat cu foc, reușind în cele din urmă să se retragă pe barcazurile lor.

Majordomul intră, aducând pe tavă o depeșă. Manole o luă, o desfăcu și îi citi conținutul. Se încruntă:

— Timotei, trăsura de călătorie!

Majordomul ieși în grabă.

— Ce s-a mai întâmplat, tată?, întrebă Scarlat.

— Merg și eu la București. Generalul Florescu m-a înștiințat că a prezentat domnitorului demisia guvernului. Sunt chemat de urgență la palat!

În fața casei rezidențiale a lui Manole Vulturescu, de pe podul Mogoșoaiei, erau aliniate trăsuri și cupeuri. O parte din ferestrele etajului nobil erau luminate.

În salonul „Napoleon I", decorat în stilul *Empire,* Scarlat Vulturescu îndeplinea oficiile de gazdă, întreținându-se cu trei vizitatori. Generalul Ion Florescu, șeful guvernului

demisionar, Lascăr Catargiu, președintele partidului conservator, și tânărul Petre Carp, reprezentant de frunte al „Junimii" și fost ministru în cabinetul Catargiu.

Cei patru bărbați fumau și beau cafele. În atmosferă plutea o tensiune apăsătoare.

Lascăr Catargiu își consultă ceasul:

— Au trecut mai bine de trei ore de când Manole e la prinț... De ce o fi întârziind?

Tânărul Carp își termină cafeaua, apoi așeză tacticos ceșcuța pe masa de lac negru, împodobită cu vulturi de bronz.

— Conjunctura actuală e foarte încurcată. Sunt de părere că va trebui să-i lăsăm pe liberali să guverneze, iar în răstimpul acesta să ne reorganizăm partidul.

— Mai slăbește-mă cu părerile dumitale, domnule Carp, îl repezi generalul Florescu. Și mulțumită lor ne aflăm în acest impas politic.

Junimistul ridică sprânceana stângă, într-o schimă persiflantă.

— Și de ce, mă rog? Pentru că nu ți-am susținut în Cameră guvernul pe care-l prezidai?

— Da. Rar se întâlnește un om politic mai lipsit de tact ca dumneata, ripostă generalul, iritat. Se adresă apoi celorlalți interlocutori: Auziți ce a putut să afirme în Cameră (îl imită pe Carp): „Așadar, domnilor deputați, guvernul actual nu poate să facă alegeri noi, pentru că nu reprezintă niciunul dintre partidele așa-numite de dreapta sau de stânga, stâlpii pe care se sprijină întreg edificiul constituțional".

— Și vrei să spui, domnule general, că declarațiile mele nu exprimau adevărul?, ripostă Carp. Era un guvern fără personalități, deci fără personalitate, pe care nu se putea sprijini țara.

— Conștient sau inconștient, ai subminat autoritatea Partidului Conservator al cărui membru ești!, îl învinui Florescu. Trebuia să-ți dai seama că guvernul prezidat de mine îți susținea interesele!

Carp făcu un gest de nerăbdare:

— Pentru numele lui Dumnezeu, domnule general, n-ai văzut că și presa străină a făcut caz de componența guvernului prezidat de domnia-ta? *Deutsche Zeitung* îl poreclise „Säbel

Ministerium". Aveați trei generali în cabinet, trei oameni care nu erau membri ai partidului. Cum voiai, deci, să reziști?

Lascăr Catargiu nu interveni în dispută, fiindcă nu voia să se alinieze niciuneia dintre opiniile expuse. Către sfârșitul ultimei sale guvernări, generalul Florescu îl părăsise laolaltă cu toți acei care nu-l mai socoteau îndeajuns de puternic spre a ocârmui în continuare țara. Prin neîncrederea lor săpaseră autoritatea cabinetului conservator și deci autoritatea întregului partid. Și Carp îl nemulțumise. Din cauza aroganței sale, acesta își făcuse numai dușmani, atrăgând ura lor și asupra guvernului din care făcea parte. Își zise totuși că diviziunea din sânul lumii conservatoare trebuia să înceteze. Împăcarea lui, relativ recentă, cu Manole Vulturescu se înscrisese în încercările dedicate unei reconcilieri generale.

— Domnule general, nimeni nu pune sub semnul întrebării buna dumitale credință. Ai încercat să salvezi ce mai putea fi salvat. Cert rămâne un singur lucru. Pentru noi, conjunctura actuală este nefavorabilă. În această chestiune sunt de acord cu domnul Carp. Nu știu... Poate că am făcut greșeli și trebuie să le plătim. Le vom plăti. În asta constă forța partidului nostru. Știe să-și recunoască greșelile și are grijă ca pe viitor să nu permită recidivarea lor.

Scarlat Vulturescu adoptă o poziție mai combativă:

— Nu cred că e momentul, domnule Catargiu, să ne punem țărână în cap. Trebuie să ne regrupăm forțele, să ne pregătim de luptă. Nu uitați că liberalii abia așteaptă să preia puterea. La începutul acestei luni, când dumneavoastră ați prezentat prințului demisia cabinetului, Gheorghe Vernescu a încercat să formeze un guvern de coaliție. Primul pas pentru a pune singur mâna pe putere. Credeți că Brătianu...

Fraza lui fu întreruptă de intrarea lui Manole Vulturescu în salon. Cei patru bărbați politici se ridicară în picioare.

— Ei?, întrebă Catargiu monosilabic.

— Alteța Sa Principele Carol m-a însărcinat să formez un nou guvern, îi anunță Manole.

— Și?, exclamă Carp.

— Am refuzat, bineînțeles! Am mulțumit Măriei Sale pentru încrederea arătată, apoi i-am explicat că sănătatea nu îmi îngăduie să-mi asum o asemenea răspundere.

— Ce-a spus prințul?, întrebă Catargiu.

— M-a înțeles și a acceptat refuzul meu. M-a întrebat dacă pot să-i recomand un om politic în stare a împlini cu succes această misiune. L-am propus, așa cum am hotărât noi toți, de comun acord, pe singurul conservator care la ora actuală poate întreține un dialog cu liberalii, Manolache Kostaki Epureanu, vicepreședintele Camerei, care m-a însoțit la palat.

— L-a acceptat?, se interesă Catargiu.

— Da, răspunse Manole, consultându-și ceasul. În clipa asta, Epureanu discută cu prințul lista miniștrilor, pe care, de altfel, o avea pregătită.

— Ajută-ne, Doamne!, rosti Catargiu ca pentru sine.

În aceeași clipă, ușa salonului se deschise, lăsând loc majordomului care anunță:

— Domnul Kostaki Epureanu!

— Cine?, exclamă Manole uluit.

Toți se întoarseră stupefiați spre ușă. Manolache Kostaki Epureanu intră grăbit și abătut. Se opri în fața foștilor săi colegi din guvern.

— Prințul a refuzat în bloc lista propusă de mine.

— De ce?, se miră Catargiu.

— Sub motiv că ar cuprinde numele unor persoane care în trecutul nu prea îndepărtat nu s-ar fi sfiit să-l atace direct, în chipul cel mai violent.

— Micuțului Karl îi e frică să nu fie detronat, zeflemisi Petre Carp.

— Deci se va adresa liberalilor, conchise Scarlat.

— Nu. Până mâine trebuie să-i prezint o nouă listă. Dorește un guvern de coaliție. În caz că nu voi reuși să constitui un nou cabinet, va respinge demisia guvernului prezidat de domnul general Florescu și îl va autoriza să dizolve parlamentul.

— Exclus!, tună Manole Vulturescu. O astfel de măsură, astăzi, ar da naștere la complicații politice incalculabile. Unica soluție este un guvern de coaliție.

Carp râse strâmb:

— Am trăit s-o văd și pe-asta.

— Ce vrei să spui?, îl interpelă Scarlat.

— Domnul Epureanu, singurul membru al partidului nostru care, atunci când eram la putere, a trecut cu surle și

trompete în opoziția extraparlamentară, devenind unul dintre liderii faimoasei coaliții de la Mazar Paşa, şi care a subminat astfel interesele conservatorilor, singura oaie conservatoare rătăcită, zic, a ajuns să reprezinte interesele partidului nostru în guvern!

Epureanu se îmbăţoşă ofensat:

— Domnule Carp, nu-ți permit! Alteța Sa prințul m-a însărcinat cu această misiune, considerându-mă în măsură s-o duc la bun sfârşit.

— De unde se vede că şi suveranii sunt supuşi greşelilor!, grăi persiflant Petre Carp.

Epureanu se înroşi:

— Te roade invidia!

— Invidia?!, îl ironiză Carp. Poți invidia o floare de cactus pentru existența-i efemeră de două zile?

Iritat, Epureanu vru să riposteze, dar Manole Vulturescu interveni împăciuitor:

— Vă rog, domnilor, fiți rezonabili! E târziu şi trebuie să-i convocăm pe liberali. Certurile noastre intestine să nu primeze în fața intereselor țării. Or, țara, la ora actuală, are nevoie de un guvern. Nu uitați că în Balcani situația devine tot mai critică. De aceea în țară avem nevoie de linişte. Domnule Epureanu, convoacă-i, te rog, pe liberali!

— Atunci să mergem la preşedinție!, propuse Epureanu.

Se făcuse ora 11 noaptea când Epureanu şi Manole Vulturescu sosiră la preşedinție, unde urmau să-i întâlnească pe reprezentanții partidului liberal.

— Ai convocat pe domnii Brătianu şi Vernescu, aşa cum ți-am trimis vorbă?, întrebă Epureanu pe şeful de cabinet.

— Desigur, Excelență. Trebuie să apară, dintr-un moment într-altul.

În aşteptarea celor doi lideri ai „roşilor", primul-ministru desemnat începu să se plimbe dintr-un capăt în celălalt al salonului de recepție.

— Brătianu şi Vernescu au să ne dea mult de furcă, Manole.

— Să fii calm, Kostaki! De calmul tău depinde totul.

Aşteptarea celor doi bărbați politici se prelungi. Fumau țigară după țigară, spre a-şi omorî timpul. Abia după miezul

nopții, șeful de cabinet se înfățișă emoționat de importanța întrevederii care se pregătea. Și el era conservator. Ar avea toate șansele să-și păstreze postul dacă Epureanu ar reuși să constituie noul guvern.

— Excelență, au sosit domnii Ion Brătianu și Gheorghe Vernescu.

Epureanu se opri în mijlocul salonului.

— Poftește-i înăuntru! Se întoarse spre Manole Vulturescu, care stătea într-un fotoliu: Acum e acum, dragă Manole!

— Nu uita, Kostaki! Fără concesii majore!

Brătianu și Vernescu intrară.

— Bună seara, domnilor!, spuse șeful partidului liberal. Salută și Vernescu cu o înclinare seacă a capului. După ce își strânseră mâinile, Epureanu se adresă cu factice jovialitate noilor veniți:

— Mă bucur că ne revedem, stimați colegi. Luați loc!... Știți, cred, de ce v-am convocat la o oră atât de nepotrivită?

— Știm, domnule Epureanu!, replică Brătianu, așezându-se picior peste picior. V-am și pregătit o listă cu personalități potrivite să compună un guvern viabil în condițiile politice de azi.

— Sper că ne-ați lăsat și nouă două-trei portofolii!, glumi Manole Vulturescu.

Brătianu răspunse cu seriozitate:

— Veți afla imediat, domnule Vulturescu. În calitatea mea de șef al Partidului Liberal, vă propunem următoarele persoane pentru noul guvern care urmează a se constitui sub onorabila dumneavoastră președinție, domnule Epureanu...

Interpelatul, surprins de formularea introducerii lui Brătianu, îl întrerupse:

— Nu am înțeles eu bine sau dumneavoastră ați venit să-mi impuneți o listă și nu să discutăm în principiu asupra compunerii acesteia?!

Brătianu își trecu mâna prin părul-i alb:

— Domnule președinte, sincer să fiu, vă sunt recunoscător fiindcă, mulțumită înțelegerii dumneavoastră pătrunzătoare, nu trebuie să-mi pierd timpul cu explicații fastidioase. Într-adevăr, partidul liberal, prin mandatarii săi aici de față, vă propune următoarea componență a viitorului cabinet!

Scoase din servietă o mapă şi o deschise. Apucă o coală de hârtie pe care erau însemnate cu cerneală câteva nume şi începu să le citească: La Externe – Mihail Kogălniceanu, la Finanţe – subsemnatul, la Justiţie – Mihail Pherikide, la Instrucţie – Gheorghe Chiţu; Lucrările publice vi le-am rezervat dumneavoastră, domnule preşedinte, pentru că vă cunoaştem interesul pentru acest departament; la Război – colonelul Dabija, iar la Interne – domnul Gheorghe Vernescu, aici de faţă.

După ce îl ascultase fără să clipească, Vulturescu i se adresă cu forţat calm:

— La început am crezut că glumiţi, domnule Brătianu...

— Şi eu am crezut că m-am exprimat destul de explicit şi de concis...

— Totuşi, nu credeţi că exageraţi?

— Exagerare? La ce vă referiţi, domnule Vulturescu?...

— Aţi acaparat, practic, toate portofoliile. În acest cabinet nu există, proporţional vorbesc, niciun echilibru între conservatori şi liberali.

Vernescu interveni cu răceală:

— Din contră, noi considerăm că tocmai acum există un echilibru.

— Domnilor, mi-e teamă că aşa nu vom progresa deloc, spuse Epureanu. Dacă vă situaţi pe poziţii ireductibile, voi înştiinţa pe Alteţa Sa Prinţul Carol că, în ciuda eforturilor mele, misiunea mea a eşuat.

Brătianu zâmbi:

— Domnule preşedinte, înţeleg foarte bine încercarea dumneavoastră de a ne intimida. Vă asigur însă că nu veţi reuşi! Ştim la fel de bine ca şi dumneavoastră că, în cazul respingerii propunerilor noastre, Alteţa Sa va semna decretul de dizolvare a parlamentului. Pentru dumneavoastră, fixarea unor alegeri noi ar echivala cu un dezastru...

Epureanu vru să răspundă, apoi se uită la Vulturescu, cerându-i parcă sprijinul. Acesta încercă să fie împăciuitor!

— Domnule Brătianu, de ce nu vreţi să fiţi rezonabil?

— Adică?

— Ne lăsaţi şi nouă încă două portofolii şi cădem la învoială.

— Care anume?, se interesă Vernescu.

— În calitatea mea de vicepreşedinte al Partidului Conservator, vă recomand doi bărbați politici cu vechi state de serviciu!

— Puneți punctul pe „i", domnule Vulturescu!

— Maiorescu la Instrucție şi Scarlat Vulturescu la Interne.

Vernescu sări ca ars:

— Exclus! Internele nu pot intra în discuție! Nici celelalte portofolii!

Brătianu făcu semn colegului său să tacă:

— Domnule Vulturescu, sunt de-a dreptul uimit! Ne propuneți doi oameni politici care au fost siliți să părăsească prin demisie guvernul Catargiu în urma voturilor de blam primite în Senat. Regret, dar nu putem primi propunerea dumneavoastră.

— Va trebui totuşi să faceți un rabat, domnule Brătianu, interveni Epureanu.

— Rabat!? Ce rabat?, exclamă Vernescu bătăios.

— Alteța Sa prințul şi-a exprimat dorința ca portofoliul Războiului să fie încredințat colonelului Gheorghe Slăniceanu. Descumpănit, Vernescu întoarse capul spre şeful său:

— Colonelul Slăniceanu?! Bine, dar colonelul Slă...

Brătianu îl întrerupse:

— Ştim că la manevrele militare din ultimii ani, domnul colonel Slăniceanu a fost şeful de Stat Major al Alteței Sale prințul. Alteța Sa a apreciat destoinicia şi inteligența acestui brav ostaş al armatei noastre. Găsesc sugestia suveranului nostru bine-venită. O acceptăm!

— Cum?, bolborosi Vernescu, surprins de hotărârea şefului său.

Brătianu îi aruncă o privire aspră, stăvilindu-i replica, apoi se întoarse către Vulturescu şi Epureanu:

— Vedeți, domnilor, nu suntem atât de intransigenți pe cât se zvoneşte! Se ridică în picioare: Aşteptăm să vă întoarceți cu veşti de la palat, domnule preşedinte. Bună seara, domnilor! Sau, mai bine zis, bună dimineața!

Salută şi ieşi, urmat de Vernescu.

Epureanu se uită dezolat la prietenul său:

— Ce zici de asta, Manole?

Vulturescu ridică palmele în sus, în semn de neputință:

— Brătianu joacă tare. Are în mână patru aşi şi ne învârteşte aşa cum îi place. Da, da! În momentul de față este stăpân pe situație. Crede-mă, ar putea să te scoată şi pe tine în factor comun. Te acceptă, fiindcă îi convine un guvern de tranziție, înainte de a deveni el însuşi prim-ministru. Ca să-ți păstrezi locul, va trebui să te ții zdravăn în şa...

A doua zi, aproape de ora prânzului, vânzătorii de ziare invadară Bucureştii, purtând sub braț vrafuri de foi abia ieşite de sub teasc:

— Ediție specială! Izbânda coaliției de la Mazar Paşa! Domnul Manolache Kostaki Epureanu a format noul cabinet: Astăzi miniştrii depun jurământul în parlament! Ediție specială!

Bucureştenii, dornici de veşti senzaționale, smulgeau gazetele şi le citeau cu aviditate. S-ar fi zis că zeii țineau să le facă pe plac, servindu-le şi alte noutăți, tot atât de tari. Scurt timp după constituirea cabinetului Epureanu, o ştire din domeniul vieții internaționale avea să ridice şi mai aprig temperatura politică:

— Cumpărați *Românul!* Ediție specială. Consulul francez şi cel german din Salonic, ucişi de turcii fanatizați! Consternare în marile capitale europene! Ediție specială!

Gânditor, Sadri Hakim, beiul din Batak, trase din narghilea. Lampa cu petrol de pe masa joasă, încrustată cu sidef, din mijlocul odăii, îi proiecta umbra mărită pe peretele văruit auster cu alb. Pe cât de dezgolite de podoabe erau zidurile, pe atât de bogate arătau podelele acoperite cu covoare orientale, adânci şi moi ca puful, precum şi tavanul sprijinit de grinzi aparente, înfrumusețate de motive florale delicate, împletite cu inscripții din Coran.

Sadri Hakim, latifundiarul, cel mai de seamă personaj din Batak, îşi slujea cu pricepere reputația. Barba-i sură, lungă şi frumos îngrijită, turbanul de mătase pe care-l purta împotriva opreliştilor oficiale, caftanul tradițional, amplu, de stofă fină, şalvarii largi, negri îi dădeau o înfățişare opulentă, gravă, asemănătoare cu a vizirilor de odinioară.

— Kostov, prietene, credința ta față de sultan şi față de imperiu va fi răsplătită însutit după ce Înălțimea Sa îi va

zdrobi pe ghiaurii spurcați care au cutezat să ridice armele împotriva Semilunei și a ordinii otomane.

Aleksii Kostov, bulgarul urât de toată suflarea creștină din Batak fiindcă își trădase neamul unindu-se cu opresorii turci, îl asculta cu religiozitate, așa cum se cuvenea atunci când beiul catadicsea să deschidă gura spre a rosti vorbe cu tâlc. În sinea sa, Kostov nu era tocmai convins de superioritatea divină a acestui turc tradiționalist, respectat și temut nu numai de autoritățile otomane, ci și de başibuzucii și cerchezii stabiliți în Batak. Kostov știa că strămunii lui Sadri Hakim fuseseră bulgari neaoși, dar că, îndată după intrarea Bulgariei sub umbra flamurilor Islamului, își lepădaseră religia creștină și se turciseră. Din renegații de atunci izvorâseră generații de turci mai habotnici decât turcii autentici, coborâți din inima Asiei.

Strămoșii osmanlâi ai lui Sadri Hakim fuseseră viziri, militari, oameni de legi. Secole de-a rândul, belșugul se revărsase asupra lor, potopindu-i cu tot felul de daruri. Sadri Hakim nu era singurul renegat ajuns aproape de vârful piramidei politice și sociale durate de turci în Balcani. Se găseau și alți bulgari care trecuseră de partea otomanilor, fiind setoși de bogății, de putere, de influență. Toți se turciseră, căci așa cerea obiceiul. De atunci, moravurile se mai schimbaseră. Lui Aleksii Kostov nu i se mai ceruse să-și lepede credința ortodoxă și să adopte religia asupritorilor țării sale. Era de ajuns că își trădase compatrioții spre a-i sluji pe stăpâni. Contribuind hotărâtor la suprimarea lui Levski, naționalistul venerat de întregul neam bulgăresc își dovedise credința și supunerea față de turci. Arghira, nevastă-sa, îi vorbea câteodată seara, după cină, când îi pregătea cafeaua, deși treburile gospodărești o istoveau, îngreunându-i pleoapele și îndemnând-o la somn. Se înviora când își amintea cât de bogați ajunseseră și devenea brusc volubilă:

— Strănepoții și stră-strănepoții noștri vor fi tot atât de bogați, de temuți ca și Sadri Hakim. Noi am pus temeliile înfloririi lor de mâine.

— Dar cu ce preț?, oftă Kostov, obsedat de imaginea lui Levski pendulând în streang.

— Să nu te mai aud spunând prostii!, îl repezea Arghira enervată. Dacă Levski şi-ar fi văzut de treabă, nu şi-ar fi încheiat zilele atârnând în laţ. Mai devreme sau mai târziu tot l-ar fi prins turcii. Aşa îi era scris. Tu n-ai făcut decât să grăbeşti un sfârşit de neînlăturat. Dacă Levski ar fi fost arestat cu un an mai târziu, fără ca tu să fi avut vreun amestec în treaba asta, nu te-ai mai fi îmbogăţit. Ar fi fost mai bine aşa? Eu mă săturasem de mizerie. Trăgeam la jug ca o vită, fără să se aleagă nimic din munca mea. Acum suntem şi noi oameni cu stare. Mâine, poimâine, ai să te vezi primar. Zestrea pentru fete e pusă deoparte...

— Numai că lipsesc ginerii!, îi completă Kostov fraza cu un final corespunzător pesimismului său. Şi Akulina, şi Natalia, şi Erina au rămas fete bătrâne.

— Bani să aibă ele, Aleksii, că bărbaţi s-or găsi... S-or găsi pentru altele, Arghira! Nici sărăntocii care vânează un blid de linte, nici văduvii cu droaie de copii, nici... boşorogii nu le cer de nevastă...

— Şi dacă o să le dăm după nişte turci, ce-o să fie?, se sumeţea Arghira.

— Doamne fereşte!, îşi scuipă în sân Kostov. Ce gânduri îţi mai vin şi ţie, femeie?

— Nu sunt turcii prietenii noştri, Aleksii? Nu de la ei ni se trage belşugul de azi? Ce ţi-au dat bulgarii tăi? Te-a ajutat vreunul când n-aveai ce mânca? Te plângi că azi te urăsc! Cum să nu te urască? Îi macină invidia! Îi sugrumă ciuda că tu ai ajuns cineva, iar ei au rămas nişte coate-goale.

— Şi fiul nostru ne invidiază bunăstarea?

Arghira îşi privi bănuitoare soţul.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Nici cu el nu mă mai înţeleg. Se uită la mine de parcă aş fi un căcat uitat în drum!

Arghira făcu un gest de nepăsare.

— Aşa sunt tinerii! Odată cu trecerea anilor, Nikola are să se cuminţească!

— Ce să se cuminţească, femeie? S-a înhăitat cu duşmanii noştri!

— Ce înhăitat? Ce duşmani? Umblă singur! Nici la dănţuială, duminica, nu se mai duce!

Pe Kostov îl durea înstrăinarea fiului său. Îi imputa oare și acesta, în tăcere, moartea lui Levski? Nu îndrăznise niciodată să provoace o explicație cu Nikola, tocmai fiindcă se temea să nu se angajeze pe un drum fără întoarcere. Până și în atitudinea fiicelor sale deslușise Kostov o amărăciune, un reproș nemărturisit, care tot lui părea să-i fie adresat. Gândurile astea și multe altele îl munceau pe Aleksii, chiar și acum, când îl asculta, fără să-l audă, pe Sadri Hakim, care-i vorbea domol, fiind încredințat că spusele lui erau urmărite cu atenție. Nici nu i-ar fi trecut prin minte că el, Sadri, se adresa unui surd. Se deprinsese ca vorbele lui să fie sorbite.

— Se aude, prietene, că unii oameni din satul nostru cârtesc împotriva Luminatei noastre stăpâniri. Nu ți-au ajuns și ție la ureche vorbele lor înveninate?

Kostov tresări. Încercă un simțământ de vinovăție fiindcă nu dăduse atenția cuvenită puternicului Sadri Hakim.

— Mă ierți, Luminate, dar n-am înțeles prea bine...

Sadri încreți sprâncenele:

— Unde ți-s gândurile, Kostov? Spuneam că în satul nostru sunt câțiva păcătoși, bulgari de-ai tăi, care cârtesc, uneltesc împotriva stăpânirii. Dacă auzi ceva, să-mi dai de știre! În lipsa mea, să te duci la fiul meu, Mustafa! E un tânăr înțelept, îmi face cinste. A învățat carte multă la Constantinopole. Acolo am să-l trimit și pe fiul tău, dacă se va arăta vrednic de protecția noastră.

— Nu știu cum să-ți mulțumesc, Luminate!

— Îmi mulțumești pășind mai departe pe drumul drept și frumos pe care l-ai ales, denunțându-l pe Levski ticălosul. Ah, să nu uit, Kostov prietene! La propunerea mea, ai fost numit delegat în Sfatul comunal. Ai să aperi interesele ghiaurilor. Bineînțeles, ținând seama de îndrumările autorităților, care, după cum știi și tu, nu doresc decât fericirea și bunăstarea comunității.

Sadri Hakim se ridică de pe divan.

— Mă bucur că am putut sta de vorbă mai pe îndelete. Să știi, Aleksii Kostov, în casa aceasta ai să găsești întotdeauna un prieten care te va sprijini la nevoie, care va căuta să-ți facă viața cât mai frumoasă.

Kostov se ploconi, mulțumindu-i cu recunoștință. Gazda îi făcu cinstea de a-l conduce până în pridvorul cu stâlpi de cărămidă înfășurați cu iederă. Felinarul din mijlocul curții mari, așternute cu piatră, lumina o fântână delicată ca o bijuterie, zidurile văruite ale grajdurilor și gardul înalt de cărămidă.

Sadri se uită spre cerul negru-păcură:

— La noapte are să plouă!, zise.

Pe Kostov îl străbătu un fior. Stând de vorbă cu Sadri Hakim, nu băgase de seamă trecerea timpului. Se lăsase întunericul și acum trebuia să se înapoieze la locuința sa înfruntând tenebrele dușmănoase. Venise cu brișca. Își va mâna caii cât va putea de iute... Dar strigoii sunt mai iuți decât telegarii. Și glonțul este mai iute. Dacă se va trage asupra lui de undeva, din întuneric? Kostov își duse mâna la gulerul devenit brusc prea strâmt.

Sadri Hakim îi intui frica. Disprețul așternut fugitiv pe chipul său scăpă bulgarului, care rosti sugrumat:

— Îți urez bun-rămas, Luminate!

— Stai!, zise gazda. Are să te însoțească un om de-al meu. Agîh!, strigă unui servitor. Ia-ți arma și un felinar! Ai să-l însoțești pe prietenul meu până la el acasă!

Când brișca lui Kostov se puse în mișcare, se porniră primele picături de ploaie. Repezite de vântul stârnit fără veste, îi biciuiau obrazul, reci, aproape înghețate.

— Stinge felinarul, Agîh!, porunci Kostov după ce ieșiră la drum liber.

Nu voia să fie o țintă luminată, ușor de ochit. Dădu bice cailor, care se avântară în noapte.

Când Kostov ajunse la locuința sa, fără ca temerile lui să se fi împlinit, vijelia răbufni furioasă, smucind ramurile copacilor și spulberând florile de liliac. Când se văzu în casă, la adăpost, oftă ușurat.

— Eh, cum te-a primit Sadri?, îl întâmpină Arghira, nerăbdătoare.

— Foarte frumos, răspunse. Mi-a zis de mai multe ori „Kostov, prietene".

— Vezi? Ți-am spus eu! Turcii știu să se poarte cu cei care-i iubesc. Ei nu sunt câinoși ca bulgarii tăi! Scuipă cu scârbă: Trăsni-v-ar Dumnezeu de păcătoși!...

Vijelia se abătuse și asupra luncii Dunării, făcând să vuiască lugubru mulțimea copacilor. Rafalele de vânt și de ploaie se învârteau năprasnic, șuierând, țipând, scrâșnind, de parcă ar fi răscolit nebunia tuturor ielelor. Pe Dunăre se stârniseră valuri ca pe mare.

Cu mâinile înfipte în buzunarele cojocului, cu șapca trasă adânc pe ochi, Adorjan Trancev stătea cu cizmele afundate până la carâmbi în pământul mâlos și se uita de pe mal spre bezna pogorâtă asupra Dunării. În preajma lui se aflau trei bărci trase pe uscat. Lungi, negre, pântecoase, semănau cu niște balene eșuate pe o plajă. O mână de oameni stăteau înghesuiți unul într-altul, spre a se mai adăposti de mânia vijeliei. Câte unul dintre ei își agita din când în când brațele întinse la orizontală, lovindu-le ritmic de corp spre a se încălzi. Șiroaie de apă li se scurgeau pe obraji, picurau din mustăți și din bărbile ude și încurcate ca niște alge.

— Pe vremea asta cumplită, aș pune rămășag că și strigoii stau ascunși prin bârloguri!, bolborosi Gheorghiev, pescarul.

— Pentru noi, bezna și furtuna sunt prietene!, zise Adorjan Trancev. Mă amărăște un singur lucru: nu pot aprinde o țigară.

O umbră încovoiată se desprinse de grupul de lângă bărci și se apropie de el.

— Adorjan, iar mă înjunghie șira spinării! Parcă mi s-ar înfige niște cuțite înroșite în foc! M-a betegit nenorocita aia de femeie a lui Kostov! Numai de mi-ar cădea în mână!

— Are să-i vină rândul și ei, și bărbatului ei, zise Trancev. Acum avem ceva mai bun de făcut.

— Azi-noapte l-am visat pe Sloveikov. Se făcea că-mi cerea să-l răzbun.

— O să-l răzbunăm amândoi, Andrei.

Andrei Trancev scăpă un geamăt:

— Nu mai pot, măi băiatule!

— Așază-te într-o barcă, Andrei. Poate dacă n-ai să mai stai în picioare...

— Mă doare oricum aș sta! Într-o vreme îmi mai trecuseră junghiurile...

— Răbdare, Andrei! După ce terminăm treaba din noaptea asta, ai să te poți odihni.

Ţankov se străduí să străpungă cu privirile bezna dinspre barcă.

— Nu se aude un scârţâit de roţi?

— Nu. Şuieră vântul.

Cei doi tineri rămaseră să asculte glasul vijeliei.

— De ce or fi întârziind?, întrebă Andrei.

— Pe vremea asta, nu e de mirare. De venit însă, au să vină. Dogarev şi Stankov nu ne-au lăsat niciodată să-i aşteptăm degeaba.

Ploaia se revărsa acum cascadă.

— Îi aud!, exclamă deodată Trancev.

— Îi aud şi eu, se bucură Ţankov.

Printre cortinele de întuneric se ivi o căruţă trasă din răsputeri de doi cai firavi. Trei oameni împingeau la roţi, spre a nu o lăsa să se afunde în mâl.

— A dat Dumnezeu!, îşi făcu Ţankov semnul crucii, mulţumind providenţei fiindcă prima fază a operaţiei se încheia cu bine.

Oamenii de lângă bărci săriră să dea o mână de ajutor noilor veniţi. Apăru şi a doua căruţă. A treia şi ultima se materializa la rândul ei din bezna adâncă. Unul dintre însoţitorii transportului se apropie de Adorjan Trancev.

— V-am adus o sută de puşti *Peabody* şi douăzeci de lăzi cu cartuşe.

Bucuros, Trancev îl îmbrăţişă, sărutându-l pe amândoi obrajii.

— Jivko, Dumnezeu să te ajute! Armele astea sunt aşteptate cu sufletul la gură... Dogarev n-a venit?

— Însoţeşte ultima căruţă. Iată-l!

Dogarev şi Trancev îşi strânseră mâinile.

— Să mutăm armele în bărci! Repede!, îi îndemnă Andrei Ţankov. Să nu ne apuce zorile!

Primul căruţaş îşi mână caii lângă una dintre bărci. Jivko Stancev îl luă de braţ pe Trancev şi-l duse la căruţaş. Îi vorbea în româneşte:

— Uite, să îl cunoşti pe nea Vanghele Pricop, care de acum înainte se va ocupa de transportul armelor cu căruţele de la gară şi până aici. Suntem rude. M-am însurat cu o nepoată a lui. Se întoarse spre căruţaş: Nea Vanghele, ăsta e prietenul

și tovarășul meu de luptă, Adorjan Trancev, de care ți-am vorbit. Ori de câte ori va veni la dumneata, la Vultureşti, să-l primeşti ca pe mine însumi. Numai cu el şi cu mine poți vorbi deschis. Dacă altcineva te întreabă de transporturile de arme sau încearcă să te descoasă, nu știi nimic. Ai înțeles, nea Vanghele?

— Am înțeles, nepoate.

Între timp începuse transbordarea armelor din căruțe în bărci, sub supravegherea lui Dogarev şi a lui Andrei Țankov. Operația nu dură mult. Căraseră ultimele lăzi cu muniție, când Andrei fu cuprins de dureri atât de cumplite, încât înțepeni lângă o barcă. Ca să nu urle, își mușcă buzele până la sânge. Adorjan îl observă:

— Ce e cu tine, Andrei? Ți-e rău?

— Foarte rău, Adorjan. Cred că va trebui să mă lăsați aici.

— Aici, în ploaie? Vorbeşti prostii?

— Dacă merg cu voi, mai mult vă încurc.

Trancev avu o idee. Alergă la Vanghele Pricop, îi spuse câteva cuvinte, iar când acesta încuviință cu o înclinare a capului, se întoarse la Andrei.

— Uite ce e, băiatule! Nea Vanghele are să te ducă la el acasă. De îndată ce-o să ne fie cu putință, venim să te luăm. Bătrânul o să aibă grijă de tine ca de copilul său. Rămâi deci cu bine. Noi plecăm.

Deodată, şi bulgarii, şi căruțaşii români încremeniră. O patrulă alcătuită din trei grăniceri ieşise ca din pământ şi se apropia de bărci. Şeful patrulei, un sergent cu mustăcioară ascuțită la vârfuri, se uită întrebător la Pricop.

— Ce faci, nea Vanghele, pe vremea asta în luncă?

— Pescuiam, dom'le sergent, răspunse țăranul fără să se tulbure.

Gradatul cercetă căruțele şi le văzu goale.

— Pesemne că peştele este încă în bărci, zise. Am dreptate?, se adresă zâmbind ciudat lui Jivko Stancev, pe care-l mai văzuse prin Vultureşti.

Se apropie de prima barcă şi ridică prelata care acoperea armele.

— Nu miroase a peşte, zise.

Întinse mâna şi pipăi câteva paturi de puşcă. Bulgarii transpiraseră de emoţie de parcă s-ar fi aflat în plină caniculă.

— Ai dreptate! E peşte!, rosti sergentul după o pauză care durase o veşnicie. Îl duceţi în Bulgaria?

Încurajat de bunăvoinţa grănicerului, Stancev îşi zise că nu avea niciun rost să mintă. Cunoştea sentimentele de prietenie ale românilor faţă de bulgari. Sergentul acesta nu părea să fie altfel.

— Îl ducem, domnule sergent, să-l băgăm pe gât turcilor!

— De li s-ar opri în beregată, să-i înăbuşe pe toţi!, zise grănicerul. Apăi, drum bun pe ape! Aveţi numai grijă, că Dunărea e tare nărăvaşă în noaptea asta. Ar fi păcat să se ducă la fund bunătate de peşte.

Zâmbi ţăranilor români şi bulgari, deopotrivă. Adăugă:

— Noi umblăm după turcii care vin noaptea să jefuiască. Dacă vedeţi ceva suspect, să ne daţi de veste. Rămâneţi cu bine!

Plecă, urmat de grănicerii săi, care nu se mai uitară în urmă.

Trancev răsuflă uşurat:

— Împingeţi bărcile pe apă, fraţilor! Cu Dumnezeu înainte! Heei-rup!... Heei-rup!...

Caporalul de grăniceri Hasan Fikret îşi adânci fesul pe cap, ca să nu i-l smulgă vijelia şi să-l zboare în Dunăre, apoi se urcă bâjbâind pe o grămadă înaltă de pietre, ridicată pe malul apei. De acolo se strădui să pătrundă cu privirile tenebrele de deasupra apelor.

Înjură printre dinţi. Pe o vreme ca asta, contrabandiştii de arme îşi făceau mendrele. Numai dacă ar cădea din întâmplare peste ei le-ar mai putea veni de hac. Dacă, bineînţeles, contrabandiştii ar fi mai puţini la număr decât grănicerii. Hasan Fikret îşi aminti chipurile câtorva camarazi din unitatea sa, care, cu o săptămână în urmă, plecaseră în patrulare pe malul Dunării, îndată după lăsatul nopţii. De dimineaţă nu se mai întorseseră la pichet. El, Hasan, îi găsise pe mal străpunşi de cuţite. Se făcuse atunci o mare anchetă, fuseseră audiaţi localnicii luaţi cu japca de prin satele învecinate. Fiindcă adevăraţii făptaşi nu putuseră fi prinşi, fuseseră puşi

la zid câțiva ostatici și împușcați. Asta ca represalii. Moartea câtorva ghiauri, fără nicio legătură cu contrabandiștii, își zise Hasan Fikret, nu folosea nici soldaților uciși și îngropați, nici familiilor îndoliate.

Caporalul nu se temea de moarte. Scria în Coran că turcii drept-credincioși căzuți în luptă pentru sultan și victoria Islamului se înălțau în Paradis, iar acolo se scăldau în râuri de miere și se bucurau de mângâierile celor mai ispititoare hurii. El, Hasan, nu era tocmai convins că după moarte va face amor cu fecioarele celeste, dar fiindcă nu avea dovezi contrarii, accepta versiunea vieții veșnice. Fikret nu se temea de bătrâna cu coasa și din alte motive. Știa că oamenii pier așa cum pier animalele, frunzele, picăturile de apă. Dar pentru el sfârșitul era atât de îndepărtat, încât se pierdea într-o ceață ce-l ascundea cu desăvârșire. Avea și camarazi care muriseră împușcați în timpul patrulărilor de noapte. Lui însă nu i se putea întâmpla așa ceva, fiindcă nu se turnase încă glonțul destinat să-l ucidă. Tocmai încrederea aceasta oarbă în atotputernicia vieții îl făcea să se avânte fără frică în acțiunile cele mai primejdioase.

Fikret și grupa de sub comanda sa își înscriseseră la activ lichidarea unei bande alcătuite din cinci contrabandiști bulgari, surprinși pe când debarcau arme dintr-un barcaz. Căpătase atunci o decorație și i se făgăduise că va fi înaintat sergent. Mai trebuiau îndeplinite câteva formalități ca să pună la mânecă însemnele noului grad. Fikret știa că mulți generali din armata otomană se ridicaseră din rândurile trupei. Războiul care bătea la ușă – de la o vreme numai despre asta se vorbea – îi va da și lui prilejul să ia cu asalt galoanele ofițerești.

De câteva săptămâni încoace, patrulele fuseseră întărite pentru a face față ciocnirilor cu contrabandiștii sprijiniți de numeroși comitagii, care se arătau tot mai îndrăzneți. În loc de doi oameni, efectivul normal al unei patrule avea sub comanda lui șase oameni, în stare să țină în loc bande mult mai puternice până la sosirea unor întăriri alertate de schimbul de împușcături.

Cățărat pe grămada de pietre, caporalul Hasan Fikret își încordă văzul și auzul, dar nu văzu decât bezna și nu auzi decât

şuierul vijeliei şi zgomotul valurilor spărgându-se de mal. La picioarele grămezii, soldaţii lui vorbeau şi râdeau fără să se sinchisească de comitagii. Pe o furtună ca asta, numai nişte nebuni s-ar încumeta să treacă Dunărea cu barca.

Hasan îşi zise că soldaţii din patrula lui aveau dreptate. Numai el se întrecea cu firea. Gândul îi fugi la Fatima, fata cizmarului din sat, cu care părinţii lui hotărâseră să-l căsătorească. N-o văzuse niciodată pe Fatima fără voal, dar Ghiüzel, sora lui, o cunoştea şi îi vorbise despre ea ca despre un înger. Hasan ar fi dorit să aibă mai multe neveste. Coranul îngăduia oricărui turc drept-credincios să-şi ia patru soţii şi oricâte odalişce, dacă bineînţeles l-ar fi ţinut punga. Oamenii săraci se mulţumeau cu o singură nevastă. Dacă el, Hasan, va ajunge ofiţer, îşi va popula haremul cu încă trei fete. Toate frumoase, care să-l desfete tot atât de bine ca şi huriile din Paradis.

Coborî de pe grămada de pietre şi porni de-a lungul malului Dunării. Ploua atât de tare, încât apa îi intrase prin manta şi prin veston până la cămaşă. Acum i se scurgea pe coapse în jos, până în cizmele pe care le-ar fi umplut, dacă tălpile n-ar fi fost găurite.

Un soldat tânăr, Orhan Faik, de curând venit în unitate, se plânse de frig.

— Un grănicer care se respectă nu se plânge niciodată!, îl mustră cu virtuoasă indignare caporalul.

Tocmai în clipa aceea crezu că desluşeşte nişte umbre.

— Stai!, strigă, punând mâna pe armă şi încărcând-o.

O detunătură foarte apropiată îl asurzi. Simţi în piept o lovitură seacă, scurtă, ca de pumn. Focurile de armă izbucniră în rafale şi de-o parte, şi de alta. Caporalul auzi ca prin vis glasul lui Orhan Faik:

— M-au omorât! M-au...

Fikret simţi în gură un gust dulceag de sânge. O slăbiciune stranie îl făcu să scape arma din mână şi să cadă în genunchi. Lovitura aceea seacă din piept îl săgetă deodată, asemenea unui ecou întârziat, dar foarte puternic. Sughiţă şi începu să verse. Se întrebă într-o străfulgerare: „Să fie sânge?".

Când căzu cu fața în jos, pe pământul mâlos, îmbibat de apă, i se păru că îmbrățișează un trup moale de femeie.

— Fatima!, bolborosi. Fatima!...

Ploua de o săptămână.

Ploua de parcă văzduhul s-ar fi transformat în apă. Ploua torențial, cu mici întreruperi care făceau să pară și mai aprige revărsările bruște de stropi mari, grei și reci ce loveau în geam ca degetele unui schelet.

Aleksii Kostov stătea la fereastră și se uita la ploaia care potopise curtea. Caraula se ivi din grajd, ducând un felinar aprins pe care-l puse în vârful unui par înfipt în mijlocul curții. Începuse să se însereze. Kostov voia să aibă lumină pe lângă casă.

— Ploaia de primăvară aduce recoltă bună!, spuse Arghira.

Kostov n-o auzi.

— Am avut un vis urât în noaptea trecută, Arghira, spuse bărbatul dus pe gânduri.

— Ce-ai visat?, exclamă nevastă-sa exasperată. Eu nu visez nimic. Dac-ai munci și n-ai lăsa toată gospodăria pe seama mea, ai dormi neîntors și nălucirile nu ți-ar mai tulbura somnul.

— L-am visat pe Levski, continuă Kostov, unison, de parcă s-ar fi aflat în transă.

— Și ce ți-a spus Levski?, îl întrebă Arghira în zeflemea.

— A coborât din ștreang și mi-a făcut semn să vin, să-i iau locul.

— Și tu ce-ai făcut? Te-ai dus?, îi vorbi ea ca și când ar fi avut de-a face cu un alienat mintal.

— Nu știu ce-am făcut... În clipa aceea m-am trezit.

Kostov își îngropă capul în palme.

— Are să fie rău de mine, Arghira.

— Când o să fie rău, bărbate? Când o să-ți numeri bănișorii luați pe recoltă? Când o să fii numit primar? Când o să te bați pe burtă cu Sadri Hakim? Așa rău îmi doresc și eu, Aleksii. Uite ce e! În seara asta ți-am pregătit chiftele din piept de curcan și friptură de căprioară. Să mănânci pe săturate și după aia să bei un sfert de clondir de șliboviță. Pe urmă ai să dormi ca un pietroi.

Kostov rosti supus:

— Aşa am să fac, nevastă. Poate că ai dreptate.

Arghira aduse mâncărurile pe masă, dar Kostov nu putu mânca decât o singură chiftea. Fetele lui, aşezate la celălalt capăt al mesei, stăteau posomorâte, cu nasul în farfurie.

— Şi pe voi v-au bântuit visele urâte, de staţi pleoştite?, le repezi Arghira. Hai, terminaţi masa şi treceţi la gherghef! Înainte de culcare să-mi faceţi câte cinci rânduri!

Cea mai mică dintre fete izbucni în plâns:

— Ce e cu tine, Erina, o întrebă cu blândeţe Kostov. Cine te-a supărat?

Erina răspunse printre sughiţuri:

— Astăzi am fost la prăvălie să cumpăr ibrişine. Când să plătesc, nişte femei s-au uitat urât la mine. Una dintre ele mi-a zis: „Şterge-te pe mâini, Erina, ai degetele murdare!". M-am uitat la mâini. „Sunt curate!", i-am spus. „Uită-te mai bine, Erina", mi-a zis. „Mâinile tale sunt pătate de sânge, căci banii pe care-i ai au fost udaţi de sângele lui Levski!".

— Ticăloasele!, bolborosi Kostov. Se leagă de o biată fată nevinovată!

— Doar gura e de ele!, zise Arghira. Nu le mai luaţi în seamă, fetelor! Dacă vă mai spun ceva, râdeţi-le în nas! Faceţi-le cu tifla! Băteţi-vă curul!

— Băiatu'?, întrebă deodată Kostov. Unde e băiatu'?

— O fi umblând după fete, i-o reteză Arghira. Ce te ţii de capul lui? E bărbat în toată firea, Nikola. Poate că-şi căută nevastă, drăguţul mamei!

Kostov nu răspunse. Fără să se mai atingă de mâncarea din farfurie, se ridică de la masă şi plecă spre camera lui. Îmbrăcat, se aruncă pe pat şi închise ochii. Stătu aşa câtva timp. Deodată, uşa se deschise şi Arghira intră în odaie. De când cu încercarea nereuşită a bandei lui Trancev de a-i ucide bărbatul, Arghira dormea iarăşi în aceeaşi încăpere cu el. Simţindu-se ocrotit, acesta apuca să doarmă câte un ceas-două înainte de a-l încolţi coşmarurile.

— Ce stai aşa, ca un mort?, îl repezi Arghira, care îşi dezbumba bluza. Dezbracă-te şi culcă-te ca oamenii!

— Lasă-mă! Nu-mi strica odihna! După atâta amar de vreme, simt și eu cum se apropie somnul... E atât de bine... Atât de bine...

Mai bâigui ceva, apoi adormi. Arghira ridică din umeri. „Ce s-ar face bărbații ăștia dacă n-am fi noi, femeile!".

Se dezbrăcă și se așeză în pat. Nu stinse lampa, fiindcă bărbatului ei nu-i plăcea să se trezească noaptea în întuneric. Adormi repede, copleșită de oboseală...

Salve de focuri de armă trase în mijlocul satului o făcură să caște speriată ochii.

— Ce e? Ce s-a întâmplat?

Kostov se și ridicase în capul oaselor. Galben la față, se uită spre fereastră, tremurând din tot corpul.

— O fi început războiul!, opină Arghira, după ce se mai dezmetici.

Detunăturile se înmulțeau.

— Doamne, ajută-mă!, se rugă smerit Kostov.

Dinspre capătul uliței se auzeau mare hărmălaie și detunături, care păreau să se apropie.

— Arghiro!, bâigui Kostov. Arghiro! Oamenii ăia vin încoace!

Deodată se auziră bătăi violente în poartă, urmate de zgomotul gardului dărâmat de o mulțime care se năpusti spre casă.

— Moarte lui Kostov, trădătorul!

— Moarte slugoiului turcilor!

— La ștreang cu Kostov și cu stăpânii lui, osmanlâii!

— Moarte... Moarte... Moarte...

Cuprins de o panică demență, Kostov alergă spre fereastra care dădea în curtea din dos. O deschise, sări peste pervaz și o luă la goană spre livada din fundul grădinii. Fugea înspăimântat ca un iepure hăituit de câini. La început nu avusese nicio țintă. Se gândise doar să scape de urmăritori. Se strecura printre pomi, ferindu-se să se lovească de trunchiurile subțiri. Ajuns la capătul livezii, escaladă un gard de piatră și se pomeni în curtea vecinului său, poștașul Petkov. Se opri câteva clipe și trase cu urechea. Oamenii îi pierduseră urma. În schimb, văzu ridicându-se dinspre casa lui vălătuci de fum roșiatic. Auzi zgomot de geamuri sparte, de uși sfărâmate. Și

dinspre căpițe, și dinspre grajduri, și dinspre cotețele porcilor prinseră să se ridice flăcări. „Au dat foc, bandiții! La toate au dat foc!". Acum, după ce pericolul imediat trecuse, stătea pironit locului. Asculta cu un fel de curiozitate maladivă mugetele înspăimântate ale vitelor, nechezatul cailor, strigătele oamenilor, iar pe deasupra zbieretele și blestemele Arghirei, țipetele stridente ale fetelor lui. Firesc ar fi fost să alerge în ajutorul lor. Își zise că mare lucru tot n-ar putea face. Pe Arghira și pe fete au să le scarmene femeile, dar pe el, oamenii l-ar rupe în bucăți. Își zise că cel mai cuminte era să alerge la jandarmi. Cum de nu se gândise mai de mult la asta? Pe o uliță ocolită, puțin umblată, se furișă spre clădirea postului de jandarmi. Dar nu apucă să ajungă până acolo. După o cotitură a uliței zări clădirea postului cuprinsă de flăcări. Și primăria ardea, și judecătoria.

Lui Kostov nu-i venea să creadă. Tot ceea ce reprezenta puterea otomană cădea pradă focului. Pe turci părea să-i fi înghițit pământul. Bulgarii umblau de colo până colo, purtând torțe aprinse, zbierând și cântând.

O ceată de oameni, printre care recunoscu pe învățătorul Ivanov și pe fierarul Danilov, venea pe uliță în jos. Kostov se piti după un gard de piatră. Înaintea oamenilor mergea țanțoș Anastas Anadolski, prostul satului, ținând în vârful unei sulițe capul retezat al primarului turc. Din gâtul secționat se scurgeau picături de sânge, care stropeau fruntea și hainele lui Anadolski. Acolo, în ascunzișul său, Kostov începu să verse icnit. După ce ultimii oameni se scurseră, ieși de după zid. „La Sadri trebuie să ajung!, își zise. Sadri are slugi multe și un arsenal cu arme de foc."

Umblând pe lângă ziduri, o luă spre marginea de apus a satului, unde se înălța conacul lui Sadri Hakim. Dintr-acolo nu se ridicau flăcări. Deodată, îl străbătu un fior. Dar dacă bulgarii împresuraseră conacul? Cum să ajungă până la turci, prietenii lui?

Ulița care ducea spre Sadri Hakim era goală. I se păru ciudat. Merse totuși înainte, protejat de întuneric. Ploaia aproape că încetase. Vântul bătea în schimb zănatec. Deodată se împiedică de o mogâldeață așezată de-a curmezișul drumului. Îngrozit, se trase înapoi. Curiozitatea îl împinse să se apropie

de forma aceea neagră întinsă în noroi. Era un mort. Desluși obrazul lui Selim cerchezul, stabilit nu de mult în comună. Capacitatea lui Kostov de a se emoționa se epuizase.

Înregistra uciderea lui Selim ca pe un fapt divers. Nu mai avea acum decât un singur gând: să ajungă la conacul lui Sadri, de la capătul uliței.

Porni iarăși, călcând precaut prin noroiul lipicios. Apa intrată în bocanci plescăia la fiecare pas. Se uita în dreapta și în stânga, trăgea cu urechea, apoi parcurgea în fugă o bucată de drum, umblând aplecat, spre a se face nevăzut.

Perdeaua de nori se rupse deodată și conacul lui Sadri apăru luminat de lună. Măreț, întunecat, se ridica asemenea unei citadele. Zidul împrejmuitor al curții se deslușea înalt și puternic. Porțile de lemn întărite cu brâuri de fier erau zăvorâte. Ca să ajungă până la ele, Kostov mai avea de străbătut vreo sută de metri, printre case, dar și o zonă descoperită. Aștepta ca luna să intre iarăși în nori. Abia atunci se repezi spre porțile cele mari.

— Uite-l!, auzi un glas care-l umplu de spaimă. E Kostov! Puneți mâna pe el!

Dintre case țâșniră niște umbre care îi tăiară calea.

— Sadri efendi, scapă-mă!, zbieră Kostov.

Alergă în zigzag, încercând să evite brațele care se întindeau lacome.

— Sadri efendi! Sadri efendi!

Pierduse și puterea de a mai striga. Sunetele îi ieșeau din gâtlej într-un gâlgâit inform. Deodată, se simți înșfăcat de umăr. O umbră i se aruncă spre picioare, prinzându-l cu putere și făcându-l să-și piardă echilibrul. Se prăbuși într-o băltoacă, acoperit de trupuri omenești. Simți în gură noroi și apă. Vru să se zbată, să scape, dar îl încingeau parcă obezi de fier, imobilizându-l. Încetă să mai lupte. Înțelese că orice rezistență era zadarnică.

Fu ridicat pe sus de brațe multe, puternice. Izbucni în plâns:

— Iertați-mă, fraților! Iertați-mă!

Se uită în jur. Nu recunoscu împrejurimile. Unde îl duceau? Începea să se facă lumină. O lumină roșiatică. Flăcările care mistuiau primăria risipeau bezna.

În piața primăriei se afla un platan fără vârstă. Bătrânii spuneau, repetând cele auzite de la bătrânii lor, cum că platanul ar fi rămas acolo de pe vremea puterii bizantine. Copacul avea trunchiul gros și ramurile viguroase.

Sub platan îl duseră oamenii pe Kostov. În vreme ce el le cerșea mila, câțiva tineri prinseră o funie de o ramură zdravănă și înaltă, iar la capătul ei făcură un laț.

Kostov nu se mai zbătu când niște mâini negre și hotărâte îi petrecură lațul pe după gât. I se scursese toată puterea din el, așa cum se scurge apa dintr-un burduf spart. Auzi un glas cunoscut:

— Ai scăpat o dată de pedeapsă, Aleksii Kostov! Acum ți s-a înfundat!

Al cui era glasul? Al cui, al cui? Kostov uitase că avea gâtul prins în laț. Că lațul se va strânge până ce-i va înăbuși suflul vieții. Îl preocupa doar proveniența glasului, ce suna asemenea trompetelor din ziua de apoi.

— Să fii în veci blestemat, Kostov, trădătorule!

Kostov fusese ținut până atunci pe brațe, ca și când ar fi fost purtat în triumf. Deodată simți că este lăsat să cadă. Avu senzația că se prăbușește într-o prăpastie fără fund. O durere scurtă, fulgerătoare, și se cufundă în întunericul veșnic...

Trupul lui Kostov se mai smuci o dată în știreang, apoi rămase să penduleze lent, așa cum pendulase cu trei ani în urmă cadavrul lui Levski.

Sadri Hakim se uita pe fereastra îngustă, ca de cetate, la satul ce-și desfășura, dincolo de zidurile înconjurătoare ale curții lui, casele joase de chirpici acoperite cu olane și ulițele întortocheate și cenușii ca niște viermi de pământ lungi și groși. Din ruinele calcinate ale primăriei, ale postului de jandarmi, ale clădirii celei mari, stăpânită până mai ieri de Aleksii Kostov, se înșurubau în sus șuvițe firave de fum.

Bulgarii care înconjuraseră conacul stăteau ascunși pe după case, pe după grajduri, pe după gardurile de piatră, și de acolo trăgeau sporadic. De două ori încercaseră să ia cu asalt conacul, dar de fiecare dată fuseseră respinși, lăsând în urmă morți și răniți.

— Haçik, câtă muniție mai avem?, întrebă Sadri Hakim pe administratorul său, care stătea chincit lângă fereastră, ținând în mână o armă *Springfield 70* cu țeava lungă.

— Cu consumul de până acum, putem rezista două sau cel mult trei zile, Luminate.

— Cum stăm cu pierderile omeneşti?

— Mici, Luminate. Un mort şi trei răniți. Cei unsprezece oameni valizi, care ne-au mai rămas, pot face față atacurilor. Ghiaurii au pierdut în schimb mulți oameni. Cincisprezece cel puțin. O clipă, Luminate!

Ridică arma şi ochi o siluetă care se ivise după grajdul lui Feofil Popov. Apăsă pe trăgaci. Silueta se trase repede înapoi.

— L-ai atins?, întrebă Sadri.

— Nu ştiu, Luminate. Cred că da.

— Ai făcut socoteala proviziilor?

— Ne-ar ajunge chiar dacă asediul ar ține o lună.

— La noapte să trimitem un curier la oraş după ajutoare.

— Trimitem, Luminate!

Sadri Hakim bătu din palme. O slujnică bătrână, cu fața acoperită de un voal negru, se ivi în pragul odăii.

— Narghileaua, Nazimé!

— Îndată, stăpâne.

Bătrâna aduse narghileaua gata pregătită pentru fumat. Sadri se instală comod pe o sofa şi duse muştiucul la gură.

— Mi-e grijă de băiat, Haçik!

— De ce, Luminate? Kerim Efendi este la oraş. Acolo, ai noştri sunt mulți şi puternici. Un regiment de infanterie, altul de cavalerie, apoi başibuzucii...

Sadri clătină din cap nedumerit:

— Cine ar fi crezut că bulgarii ăştia nenorociți ne pun la cale pieirea!

— Era de aşteptat, Luminate, răspunse administratorul.

Pilda bosniacilor i-a făcut să-şi piardă capul. Duse arma la ochi şi trase din nou.

— Ei?, întrebă curios Sadri.

— De data asta l-am terminat, rosti Haçik cu acelaşi calm. L-am izbit la mir. Uitați-l! Zace cu nasul în noroi.

Ridică iarăşi arma.

— Ce se mai întâmplă?, întrebă Sadri.

— Nişte bulgari de-ai lui vor să-l tragă la adăpost.

Vru să apese pe trăgaci.

— Lasă-i să-l ridice!, porunci Sadri. Să-şi ia morţii! N-am poftă să putrezească în jurul conacului şi să ne asfixieze cu putoarea lor!

— O femeie a ieşit dintr-o casă şi aleargă spre ticălosul împuşcat de mine. Îşi smulge părul şi se izbeşte cu pumnii în cap...

Sadri râse mefistofelic:

— Nevolnicii ăştia credeau că-i pot veni de hac lui Sadri Hakim. Amarnic s-au mai înşelat... Haçik, azi-noapte am auzit un glas care mă striga şi îmi cerea să-l scap. Cine să fi fost, Haçik?

— Vreun turc, Luminate, care-şi căuta refugiul la noi.

— Nu era turc. Vorbea bulgăreşte. Să fi fost Kostov? Hm, nu a apucat să se bucure multă vreme de binefacerile noilor săi prieteni.

Marcelle La Belle mângâia cu degetele ei lungi şi subţiri, împodobite cu inele, pieptul păros al lui Hassim Paşa, care ofta de plăcere. Generalul turc era gol, cu excepţia fesului roşu purtat peste părul creţ, umezit de transpiraţie. La cei cincizeci de ani ai săi, Hassim Paşa arăta surprinzător de viguros, de tânăr. Corpul lui, altădată atletic, începuse să aibă pernuţe de grăsime, dar musculatura îşi păstra suplеţea. Barba-i scurtă, mustăţile, părul fuseseră ferite de invazia nedorită a firelor albe.

Marcelle La Belle îşi vopsise părul într-un roşu flamboaiant, fiindcă la vârsta ei de patruzeci de ani, dacă şi l-ar fi lăsat la culoarea lui naturală, ar fi fost albă ca o oaie. Numele ei adevărat era prozaic: Marie Dupont. Cu mulţi ani în urmă şi-l schimbase în Marcelle La Belle, căci era mai potrivit, mai atractiv pentru o cântăreaţă de cabaret. Odinioară, afişele care-i înfăţişau chipul atrăgeau un public numeros. La Paris avusese o epocă de glorie care, din nefericire, nu durase mult. Îşi plimbase apoi faima în lungi turnee prin diferite capitale europene, tot mai puţin importante. Treptat, ajunsese să se

mulțumească a-și desfășura talentele coregrafico-muzicale prin cele mai obscure orașe de provincie din Orient.

În cele din urmă eșuase la Rusciuc, în provincia turcească a Tunei sau, cum i se mai spunea, a Dunării. Formele ei planturoase aveau mare trecere printre osmanlâi. Șansonetele franțuzești, cântate hârâit, repurtau succes numai prin exotismul lor. La Rusciuc, Marcelle La Belle devenise o celebritate locală. În rândurile clienților ei se înscrisese și Hassim Pașa, guvernatorul general al Tunei. Gusturile lui speciale nu o incomodau. Era deprinsă cu tot felul de fantezii masculine. Apoi, generalul turc era generos, și aceasta suplinea orice neplăcere.

Marcelle s-ar fi complăcut în atmosfera localului de noapte din Rusciuc – ultimul ei refugiu – dacă printre colegii ei artiști nu s-ar fi numărat și o tânără nemțoaică, Marlene, specialistă în „dansul pântecului". Când Marcelle, cuprinsă de melancolie, își depăna amintiri din glorioasa-i epocă pariziană, Marlene pufnea în râs: „Că ai plecat de la Paris și te-ai înmormântat aici, nu este nimic extraordinar. Dacă ai fi plecat de aici și ai fi ajuns o celebritate la Paris, asta da! Te-aș fi invidiat". Marcelle o privea cu superioritate: „Dacă mai rămân un timp aici, o fac din considerație pentru publicul care mă adoră. Dar în curând am să mă înapoiez la Paris și am să strălucesc iarăși printre vedetele cabaretului francez". Marlene replica ironic, tăindu-i elanul: „Dacă te întorci la Paris, ai să te produci în fața vagabonzilor care și-au făcut culcuș pe sub podurile Senei. După program ai să te culci alături de ei... nu sub ei, căci n-o să te mai dorească nimeni". Înfuriată, franțuzoaica o potopea cu înjurături. Marlene se mărginea să râdă.

În afara îndoielnicei activități artistice, Marcellei i se rezervase o cameră la etajul cabaretului, unde își delecta clienții simandicoși. Încăperea avea o sofa mare, acoperită cu mătase, covoare, draperii și multe oglinzi, instalate și pe pereți, și pe tavan, spre a permite clienților să se vadă din cele mai variate unghiuri.

Hassim Pașa era unul dintre admiratorii entuziaști ai acestui paradis cu oglinzi. Când se afla în compania Marcellei, goală și ea, plinuță, trandafirie și purtând – culmea rafinamentului – cizme negre de lac cu tocuri foarte înalte, generalul încerca răscolitoare culmi de voluptate, intensificate până

la paroxism de imaginile din oglinzile multiple şi atât de avantajos dispuse.

Tocmai când Hassim Paşa se simţea mai fericit, o bătaie în uşă îl scoase brusc din atmosferă. Ciocănitul în uşă se repetă.

— Cine e?, zbieră generalul turc, ridicându-se în capul oaselor.

— Eu, Excelenţă, Refik!, se auzi glasul umil, răguşit, al slugarnicului patron al cabaretului.

— Ce vrei?, strigă Hassim Paşa.

— Aghiotantul Excelenţei Voastre vă roagă să-l primiţi. Chestiuni foarte, foarte urgente!

— Cum să-l primesc?, se răsti generalul, uitându-se instinctiv la golaşa lui ţinută. Să mă aştepte jos! Cobor îndată!

Se îmbrăcă la repezeală, fiindcă îl stimula curiozitatea, dar şi o nemărturisită teamă. Veştile importante, dar şi dizgraţiile, soseau în acelaşi chip. Şi cum mărimile de la Constantinopole erau foarte capricioase, temerile lui aveau o deplină justificare.

După ce îşi îmbrăcă hainele civile, aruncă un pumn de monede Marcellei şi ieşi. Aghiotantul său, căpitanul Aksal Iasar, îl aştepta în vestibul. Era în uniformă şi stătea drept ca o lumânare. Chipul său reflecta o tulburare care-l alarmă pe general.

— Ce s-a întâmplat, Aksal?

— Îmi permiteţi să raportez Excelenţă! S-au răsculat bulgarii! În numeroase localităţi, reprezentanţii autorităţilor noastre au fost ucişi sau izgoniţi. Unităţile de jandarmi care încearcă să înăbuşe revolta sunt copleşite de rebeli!

În cabinetul său de lucru de la palatul guvernământului din Rusciuc, Hassim Paşa, asistat de principalii săi colaboratori, studia harta Bulgariei, acoperită de steguleţe care indicau zonele cele mai fierbinţi ale răscoalei.

Bekir Paşa, comandant al jandarmeriei din guvernământul Tunei, raporta guvernatorului general ultimele progrese realizate de rebeli:

— La Koprivștița, la Panagurişte, la Tîrnovo şi Troian, la Batak şi la Peruștița, răsculații sunt stăpâni pe situație. Trupele noastre au fost silite să se retragă.

Hassim Paşa se învinețise la față ca un ficat bolnav.

— Şi jandarmii noştri ce-au păscut!?, izbucni, nemaiputând să-şi stăpânească mânia. Prefecții, subprefecții, primarii, consilierii au stat cu mâinile în sân? Agenții noştri informatori au fost surzi şi orbi? Nimeni nu a simțit nimic? O răscoală de asemenea proporții are nevoie de pregătiri! Ce-au făcut ai noştri? Nu şi-au dat seama că pe sub nasul lor sunt transportate arme? Din rapoartele voastre reiese că bulgarii dispun de numeroase puşti şi pistoale. Să nu-mi spuneți că le-au picat din cer!

Hassim Paşa vorbea cu atâta patimă, încât stropii de salivă împroşcau şi harta, şi pe cei din apropierea lui. Se întoarse către puținii prefecți şi subprefecți care reuşiseră să vină la conferință.

— Colegii dumneavoastră unde sunt? I-au împiedicat rebelii să ajungă până aici? O turmă de bulgari a pus pe fugă autoritățile otomane? I-au spulberat pe jandarmii otomani? Au dat peste cap trupele regulate otomane?... Ruşine! Ruşine! Izbi cu pumnul în masă. În guvernământul meu nu vreau să se repete neghiobiile din Bosnia şi Herțegovina.

Tocmai atunci uşa se deschise şi în încăpere pătrunse Yaver Paşa, comandantul celui de-al 2-lea Corp de Armată, urmat de un grup de ofițeri din Statul său Major. Se îndreptă cu mâna întinsă spre guvernatorul general.

— M-am grăbit să răspund invitației dumneavoastră, Hassim Paşa.

Guvernatorul general îl primi posomorât:

— Am socotit necesar, Yaver Paşa, să ne unim eforturile spre a înăbuşi cât mai repede răscoala. Cunoaşteți, cred, situația.

Yaver Paşa înclină din cap cu rigiditatea caracteristică ofițerilor germani.

— O cunosc, Hassim Paşa.

— Marele vizir, Nedim Paşa, mi-a ordonat telegrafic să lichidez în cel mai scurt timp răscoala. Să iau, în acest scop, cele mai energice măsuri. Ei bine, sunt hotărât, Yaver Paşa,

să nu dau înapoi de la nimic, chiar de va trebui să înec insurecția în sânge.

— Am primit şi eu un ordin asemănător, zise comandantul Corpului de Armată.

— Dumneavoastră ce aveți de gând?, întrebă Hassim Paşa.

Yaver Paşa zâmbi ciudat:

— Voi lua toate măsurile îngăduite de legile şi de regulamentele militare. Paralel cu operațiunile tactice impuse de situația locală, voi încerca să tratez cu căpeteniile rebelilor, spre a obține...

— Să tratați cu rebelii?, zbieră guvernatorul general. Bine că nu-mi cereți să pun premiu pe capul şefilor răscoalei!

— Iată o măsură pe care v-o recomand, Hassim Paşa. Vă mai cer să instituiți tribunale extraordinare, care să aplice pedepse exemplare.

— Negocieri?! Premii?! Tribunale?! Nu mă mir că în Bosnia şi Herțegovina trupele regulate suferă înfrângeri peste înfrângeri. Cu astfel de concepții, duceți imperiul de râpă, Yaver Paşa!

Comandantul Corpului de Armată rămase surprins. Nu era obişnuit cu asemenea limbaj.

— Am impresia, Hassim Paşa, că mânia vă întunecă rațiunea...

Guvernatorul general îl privi crunt:

— Răscoalele nu se înăbuşă cu ajutorul tribunalelor extraordinare, al premiilor puse pe capul şefilor şi al negocierilor. Ridicați o pădure de spânzurători, trageți în populația civilă a satelor şi a oraşelor deasupra cărora flutură azi drapelul bulgar, atacați grupurile de insurgenți înarmați! Folosiți artileria grea! Radeți de pe fața pământului localitățile bulgăreşti în care a încolțit buruiana rebeliunii!

— Cred că nu vă înțeleg, spuse Yaver Paşa. Îmi cereți să extermin populația civilă? Copiii? Bătrânii? Femeile?

— Da! Asta vă cer!, răcni Hassim Paşa, gesticulând ca un nebun. Dacă veți lichida întreaga populație civilă din zonele răsculate, veți extermina în acelaşi timp şi pe şefii rebeliunii! Automat scăpați de toți militanții antiotomani!

— Așa ceva numai Attila, Genghis-Khan sau Timur Lenk ar face!, rosti scandalizat Yaver Paşa. Trăim într-o lume civilizată, Hassim Paşa! O lume dirijată de legi umanitare...

Guvernatorul general îl fulgeră cu privirile:

— Dacă dumneavoastră, Yaver Paşa, refuzați să acționați fără menajamente împotriva bulgarilor rebeli şi trădători, dacă trupele regulate de sub comanda dumneavoastră au ordin să se comporte, cum spuneți dumneavoastră, „civilizat", eu voi aplica alte metode. Voi trimite împotriva bandiților bulgari, a întregii populații bulgare, elementele armatei neregulate, care se află sub controlul meu. Voi revărsa asupra rebelilor mii, zeci de mii de başibuzuci, de cerchezi, de țigani! Le voi porunci să ucidă orice vietate omenească întâlnită în cale! Vă las dumneavoastră, Yaver Paşa, tribunalele extraordinare, premiile, legile umanitare şi tot buchetul de nerozii sentimentale...

Marele vizir Mahmud Nedim Paşa se trezi mahmur din obişnuita-i siestă de după-amiază. Îşi plimbă prin gura-i amară limba atât de lipicioasă încât ar fi putut prinde în vârful ei insecte, ca şopârlele sau ca furnicarii. Bătu din palme şi porunci servitorului să-i aducă un şerbet de trandafiri. Se sculă de pe sofaua largă, acoperită cu perne moi, în care se scufunda ca într-o baie de puf, se scărpină la subsuori, îşi trecu degetele prin barbă, răsfirând-o, căscă îndelung, ca un crocodil ieşit la soare, apoi se uită la ceasul de aur de pe măsuța scundă de la căpătâiul sofalei. Era cinci şi jumătate. La şapte trebuia să prezideze un consiliu de miniştri extraordinar.

Îşi savură fără grabă şerbetul, îşi răcori gura cu un sirop de trandafiri de la gheață, iar după ce se spălă pe față şi îşi parfumă barba, începu să se îmbrace ajutat de servitor.

Nedim Paşa era foarte nemulțumit. Treburile împărăției mergeau cum nu se poate mai prost. Cucerise înalta demnitate de preşedinte al Consiliului de miniştri după înverşunate lupte împotriva unor indivizi atât de ambițioşi, de avizi, de aprigi, încât nu s-ar fi dat înapoi nici de la crimă spre a-şi atinge țelul. Acum, după ce ajunsese întâiul personaj din imperiu după sultan, se întreba dacă meritase să-şi irosească energia vânând deşertăciuni. Deşi deținea o imensă putere politică, se simțea

vulnerabil. Pe Abdul Aziz nu se mai putea bizui. Omul acesta, pe care-l slujea cu credință – fiindcă la urma urmei soarta lor era indisolubil legată –, se dovedea tot mai versatil, mai inconsecvent. Începuse să-şi piardă încrederea în integritatea mintală a sultanului. Odată fusese ispitit să i se înfăţişeze în audienţă particulară şi, între patru ochi, să-i spună câteva adevăruri crude, menite să-l trezească la realitate. „Smulge-te din amorţire, stăpâne! Eşti înconjurat de duşmani. Nici în propria-ţi familie nu ai prieteni. Sunt singurul om din ţara asta care îţi doreşte o domnie lungă şi glorioasă, pentru că interesele mele coincid cu ale tale! Numai sub ocârmuirea ta pot păstra conducerea Consiliului de miniştri. Dacă se va urca pe tron alt sultan, îşi va instala favoriţii în toate posturile-cheie. Sunt alături de tine, stăpâne! Dar şi tu ai datoria să mă aperi! Căci am duşmani mulţi, care sunt şi ai tăi."

Dar cuvintele acestea rămâneseră nerostite. Nedim Paşa ştia că este inutil să vorbeşti unui surd.

Pe de altă parte, nu se putea spune că marele vizir se dedicase în exclusivitate apărării intereselor împăratului. Avea şi el micile lui afaceri, pe care duşmanii săi le-ar fi putut caracteriza: trafic de influenţă, abuz de putere, primire de mită etc. Trebuia să se gândească la ziua de mâine, învăluită în ceţurile incertitudinii. Pentru acest mâine, pentru bătrâneţea lui şi pentru urmaşii săi, era necesar să-şi asigure fonduri băneşti masive şi, în acelaşi timp, tainice. Când va veni dizgraţia, să nu-l găsească nepregătit. Cu cât agoniseala lui va rămâne mai ascunsă, cu atât mai greu le va fi duşmanilor să i-o înstrăineze.

Temerile îl bântuiau fiindcă se simţea singur. Nu avea încredere în oameni. Toţi cei ce-l linguşeau astăzi îl vor împroşca mâine cu noroi. De câte ori pleca la Palatul Topkàpi spre a prezida şedinţele Consiliului de miniştri, se compara cu un îmblânzitor care se pregăteşte să intre în vizuina leilor. Într-o zi, fiarele se vor repezi asupra lui spre a-l sfâşia. Pe Nedim Paşa îl străbătu un fior. Bolborosi pentru sine: „Păcătoşi mai sunt oamenii!".

Când intră în sala consiliului, miniştrii se ridicară în picioare. Nedim Paşa era convins că graba lor respectuoasă ascundea o ostilitate adâncă. Încruntat, se uită pe sub

sprâncene la demnitari, întârziind asupra fiecăruia, ca și când ar fi încercat să le spună fără vorbe: „Vă cunosc câte parale faceți! Mă urâți, dar puțin îmi pasă! Important este să mă știți de frică!".

Se așează în capul mesei. Și ceilalți demnitari își ocupară locurile.

— Domnilor miniștri, grăi Nedim cu glasul său adânc, teatral, ședința extraordinară de astăzi are drept subiect examinarea politicii externe a imperiului în lumina ultimelor evenimente. Domnul ministru al afacerilor străine are cuvântul.

Savfet Pașa, noul șef al diplomației otomane, se ridică în picioare. Deși era militar de carieră, își însușise lustrul lumii diplomatice în mijlocul căreia se învârtea de atâția ani. Era de o excesivă politețe, avea vorbirea înflorată și în orice chestiune se arăta extrem de reticent. Nedim Pașa și ceilalți membri ai cabinetului rămaseră surprinși când subtilul Savfet Pașa atacă frontal o problemă pe care cei mai mulți colegi ai săi o socoteau atât de delicată, încât evitau să o discute.

— Alteță, domnilor miniștri, condamn cu toată energia asasinarea la Salonic a consulilor Franței și Germaniei. Cunoașteți, cred, împrejurările. O tânără creștină a fost răpită de un bey. Intervenția celor doi consuli în favoarea ei a declanșat criza. Mulțimea întărâtată de agitatori de profesie s-a dedat la violențe, care au culminat cu uciderea consulilor. În calitatea mea de ministru al afacerilor străine, am datoria să vă previn că suntem expuși unor grave complicații politice. Am indispus Franța, prietena noastră tradițională, și i-am iritat pe germani, care, până în prezent, nu ni s-au arătat ostili. Riscăm a ne înstrăina chiar și simpatia Angliei, care ne-a luat consecvent apărarea în toate cazurile. Și asta tocmai acum, când situația din Balcani este mai explozivă ca niciodată.

Husein Avni Pașa, ministrul de război, ripostă agresiv:

— Consulii au suportat consecințele amestecului lor abuziv într-o chestiune de politică internă. Nu ești de aceeași părere, Abdul Kerim Pașa?

Ministrul poliției înclină din cap:

— Sunt de acord cu dumneata, Husein Pașa. Unde am ajunge dacă reprezentanții consulari ai marilor puteri s-ar

amesteca în chestiuni a căror rezolvare este de competența exclusivă a autorităților noastre?

Ministrul justiției, Djevdet Paşa, interveni bățos:

— Consulii Germaniei şi Franței n-aveau dreptul să se opună răpirii unei fete supuse turcilor de către un bey. Nu spun prin asta că aprob fapta beyului...

Savfet Paşa ripostă cu asprime:

— Justificați deci uciderea consulilor?

— Au primit o lecție!, declară tăios ministrul poliției.

— Acum să vă aduc la cunoştință urmarea acestei „lecții", cum o numeşti dumneata!, îl înfruntă Savfet Paşa. Ambasadorii Franței şi Germaniei au protestat energic, cerând sancționarea severă a asasinilor şi reparații urmaşilor celor două victime. Ceva mai mult, ambasadorul nostru la Paris m-a informat telegrafic că unități ale flotei navale militare franceze se îndreaptă spre apele turceşti.

Husein Avni Paşa izbi cu pumnul în masă:

— Nu vom ceda şantajului!

Namik Paşa, ministrul marinei, îşi exprimă îngrijorarea:

— Domnilor miniştri, să nu privim cu uşurință această amenințare. Flota noastră militară nu este pregătită pentru un război naval cu marile puteri maritime...

— Cu atât mai rău!, strigă Husein Avni Paşa. Cu atât mai rău!

Se strâni tumult. Toți miniştrii începură să vorbească deodată. Nu se mai înțelegea ce-şi spuneau.

— Domnilor, domnilor, mai multă seriozitate!, ridică glasul marele vizir Agită un clopoțel. V-am convocat aici ca să vorbiți pe rând, nu să vă certați!

Liniştea se aşternu treptat. Marele vizir reluă calm:

— Să discutăm metodic chestiunea ridicată de ministrul nostru de externe. Dar să nu omitem de pe agendă răscoala bulgarilor. Voi începe cu insurecția din provincia Tuna, fiindcă am pe masă ultimele rapoarte telegrafice ale guvernatorului general Hassim Paşa. Scoase din mapa pe care o adusese la şedință câteva documente: Pot să vă informez, domnule ministru de externe, că răscoala a fost parțial înăbuşită. În primele operații de pacificare, circa trei mii de bulgari au fost lichidați.

Sper că pe viitor le va pieri pofta să se mai ridice împotriva autorității mult iubitului nostru padișah.

— Să-mi fie cu iertare, Alteță, dar și în această chestiune oamenii noștri au sărit peste cal. Scoase la rândul lui din pântecoasa mapă aflată în fața sa un vraf de ziare occidentale: Presa europeană ne acuză că am săvârșit atrocități care depășesc cea mai delirantă imaginație. Poftiți! Aruncați-vă ochii pe gazetele acestea! Toate, dar absolut toate ne aruncă în obraz invective pline de violență. „Barbari" este cel mai blând epitet care ni se atribuie.

Savfet Pașa desfăcu jurnal după jurnal și spicui titlurile unor articole scrise cu litere groase. „Bandele de başibuzuci și de cerchezi săvârșesc masacre de neconceput"; „De-a lungul drumurilor din Bulgaria martiră, copacii poartă în loc de fructe ciucuri de spânzurători"; „Bătrâni, femei și copii sunt uciși de turcii fanatizați"; „În Bulgaria domnește suferința, jalea și moartea"; „Cât timp va mai tolera Europa măcelurile săvârșite de islamicii fanatizați?"; „Exterminarea populației civile în Bulgaria, lăsată în mâinile barbarilor"... Și astea, domnilor miniștri, nu sunt decât o mână de articole dintr-o mie. Vă place reclama ce ni se face? Adevărul este că am săvârșit o greșeală regretabilă, care se poate întoarce împotriva noastră. Guvernatorul general al provinciei Dunării, în loc să trimită trupe regulate spre a restabili ordinea, i-a asmuțit împotriva bulgarilor pe başibuzuci și pe cerchezi, care au săvârșit masacre îngrozitoare.

Ministrul de război înclină din cap în semn de aprobare:

— Cerchezii au avut o poliță de plătit ghiaurilor. Persecuțiile îndurate din partea rușilor, care i-au silit să părăsească în masă Caucazul, au fost acum parțial răzbunate.

— Răzbunare?, îl ironiză Savfet Pașa. Se răzbună pe bulgari pentru ce au pătimit de la ruși?

— Tot slavi sunt și unii, și alții!, adăugă ministrul poliției.

— Un astfel de raționament mă depășește!, declară Savfet Pașa.

— În ceea ce privește asasinarea celor doi consuli, spuse marele vizir, vom ordona o anchetă. Ancheta se va prelungi până ce moartea consulilor va fi dată uitării, așa cum toate

sunt date uitării pe lumea asta. Ce ai să ne mai spui, Savfet Paşa?

— Potrivit informaţiilor pe care le deţin, zilele acestea se vor întruni la Berlin reprezentanţii Rusiei, Austriei, şi Germaniei, spre a discuta ceea ce numesc ei „Criza Orientală".

— Fără englezi şi fără francezi?, întreabă intrigat Kabuli Paşa, ministrul comerţului.

— Fără!, zise ministrul afacerilor străine. Se întrunesc numai delegaţii celor „Trei Imperii". Cunoaşteţi, cred, această înţelegere!

— Iată ceva nou!, se îngrijoră Djevdet Paşa. Dacă prietenii noştri, englezii şi francezii, sunt lăsaţi pe dinafară, delegaţii celor „Trei Imperii", dintre care doi ne sunt făţiş ostili, iar ultimul afectează dezinteresul, vor încerca să ne creeze dificultăţi, pretinzând a se amesteca în treburile noastre interne. Pretextul îl au: „Apărarea creştinilor din Balcani". Interesele lor sunt prea legate ca Rusia ca să nu obţină acordul în vederea unei intervenţii militare colective...

Savfet Paşa făcu un gest de îndoială:

— Chestiunea este discutabilă. Bismarck n-ar fi potrivnic cererii ruşilor, în schimb Andrassy e ostil prin definiţie acestei formule. O prezenţă a ruşilor în Balcani este pentru ei intolerabilă. Pe de altă parte, Austria cochetează de multă vreme cu ideea unei extinderi a propriei sale influenţe în Balcani.

— Cu alte cuvinte, dumneata nu consideri posibil un acord între cei trei împăraţi, zise marele vizir.

— Asta nu înseamnă că ruşii vor renunţa la intenţiile lor. Ignatiev m-a avertizat că, în cazul ocupării Serbiei şi Muntenegrului de către trupele noastre, ţarul va ordona ocuparea Principatelor Dunărene, relată Savfet Paşa.

— Cum aţi răspuns la această insolenţă, domnule ministru al afacerilor străine?, întrebă bătăios Husein Avni Paşa.

— I-aţi declarat, desigur, ambasadorului rus că Serbia, Muntenegrul şi Principatele Dunărene fac parte integrantă din Imperiul Otoman!, interveni Djevdet Paşa, încercând să dea o lecţie de comportare diplomatică mai dură ministrului de externe.

Savfet Paşa zâmbi ironic:

— Vă reamintesc, Djevdet Paşa, că, oficial, aceste țări recunosc doar suzeranitatea Sublimei Porți, dar nu şi supremația ei suverană.

— Eh, vorbe!, bombăni Djevdet Paşa.

— Vorbe care ne angajează în fața străinătății. Ministrul de război izbucni clocotitor:

— Va trebui să lichidăm o dată pentru totdeauna aceste echivocuri! Să se ştie că Imperiul Otoman constituie o entitate indivizibilă şi că prinţişorii ţărilor supuse, care au început să joace în ham, nu sunt decât nişte mandatari ai sultanului, oricând revocabili.

Savfet Paşa ridică din sprâncene:

— Dispunem de puterea militară necesară spre a impune Europei acest punct de vedere?

— Daţi-mi bani şi vom cuceri Europa!, clamă Husein Avni Paşa.

Marele vizir scoase din buzunar o bancnotă de o sută de aspri şi o aruncă pe masă, în fața ministrului de război, rostind ironic:

— Poftim bani, Husein Paşa! Cucereşte Europa!

— Cu glume ieftine nu veţi rezolva criza!, ripostă şeful departamentului de Război.

— Cu atât mai puţin o vor rezolva fanfaronadele dumitale!, îl repezi marele vizir.

Djevdet Paşa îşi netezi nervos barba:

— Alteță, domnilor miniştri, trebuie totuşi să recunoaştem că războiul ne ameninţă. Mă tem că ruşii se vor năpusti asupra Balcanilor chiar şi fără acordul Austriei şi Germaniei. Nu uitaţi că au început încă de anul trecut să trimită sârbilor voluntari medicamente, armament şi muniţii, folosind Dunărea ca un coridor de trecere, bineînţeles, cu încuviinţarea tacită a moldo-valahilor.

Husein Avni făcu o strâmbătură disprețuitoare:

— Jocul dublu al guvernului de la Bucureşti mă face să râd! Îşi dau o importanță disproporționată față de insignifianta lor capacitate militară.

— Moldo-valahii îşi riscă existența cu o infantilă inconştiență, interveni Abdul Kerim Paşa, în sprijinul teoriei colegului său. Nu-şi dau seama că, în cazul unui conflict armat

între noi şi ruşi, teritoriul ţării lor va deveni teatru de război. Sunt curios să văd ce atitudine va adopta noul guvern Epureanu în această chestiune.

Un ofiţer de ordonanţă se apropie de marele vizir şi îi şopti ceva. Acesta se ridică din fotoliu:

— Domnilor miniştri, trebuie să suspend şedinţa. Sunt chemat de Maiestatea Sa!

Se îndreptă spre uşă, salutat de miniştrii care se ridicară în picioare. După plecarea marelui vizir, majoritatea demnitarilor părăsi sala de şedinţă.

Savfet Paşa, Husein Avni Paşa şi Ruşdi Paşa, ministrul arhivelor, se retraseră în nişa unei ferestre.

— Aţi văzut ce mutră a făcut marele vizir când am pus chestiunea banilor?, se înfurie ministrul de război.

— Normal! Subiectul bani a devenit tabu!, replică Savfet Paşa. Dar tu, Ruşdi, de ce nu ai intervenit în discuţii?

— Mi-a fost scârbă!

Se deschise o uşă laterală şi Midhat Paşa îşi făcu precaut intrarea. Nou-venitul era scund, dar masiv. Ochii îi scăpărau de inteligenţă şi de şiretenie. „În făptura lui Midhat Paşa se îmbină firea tigrului şi a vulpii", spuneau simpatizanţii săi. Lider al mişcării „Junilor Turci", organizaţie politică naţionalistă, îşi atrăsese inamiciţia sultanului, indispus de popularitatea şi de spiritul independent al generalului.

— Iată-l şi pe Midhat Paşa!, exclamă ministrul de război.

— Eşti fantastic, domnule! Cum ai reuşit să pătrunzi până aici?, se miră Savfet Paşa.

— Am oameni peste tot, surâse cu subînţeles nou-venitul.

Ruşdi Paşa se întoarse către ministrul afacerilor străine:

— Ce te miri, Savfet? Prietenul nostru şi-a recrutat membri din cele mai diferite straturi sociale. Este natural ca liderul lor să se poată strecura chiar şi în sala Divanului.

Midhat Paşa mângâie spătarul înalt al fotoliului rezervat marelui vizir. Râse în colţul gurii:

— Când te gândeşti că altădată ocupam de drept acest scaun! Azi trebuie să mă strecor făcând uz de mărunte complicităţi ca să ajung până aici.

— Lasă, frate!, îl bătu pe umăr Husein Avni. În curând ai să intri iarăşi în rândurile miniştrilor. De când ai plecat din

mijlocul nostru, ne sfădim ca la șatră, fără să realizăm nimic. Azi m-am luat în colți cu Savfet.

Șeful diplomației otomane surâse:

— Colegii mei din cabinet nu vor să înțeleagă că rolul meu este să găsesc soluții pașnice crizelor politice internaționale în care, cu voie sau fără voie, suntem angrenați. Ce veşti ne aduci, Midhat? N-ai venit aici, în vizuina lui Nedim Paşa, numai ca să ne vezi! Vizita ta ascunde ceva.

Midhat se uită în jur spre a se asigura că nu se mai află şi alte persoane în sală. Făcu semn celor cinci generali să se strângă în jurul său.

— Vă aduc o veste colosală! Mahmud Nedim este în slujba ambasadorului rus!

Savfet Paşa îl privi uluit şi neîncrezător.

— Marele vizir primeşte bani de la Ignatiev?

— Eşti sigur?, îşi rotunji ochii Husein Avni.

— Dețin probe indubitabile!, zise Midhat.

Vorbele lui exprimau o siguranță ce nu putea fi pusă la îndoială.

Ruşdi Paşa se bătu cu palma peste frunte.

— Acum înțeleg eu de ce Ignatiev se bucură de prețuirea Sultanului! Nedim i l-a băgat pe gât.

— Mă intrigă totuşi ceva!, murmură ministrul de externe. Nedim Paşa s-a arătat întotdeauna ostil ruşilor!

— Praf în ochii oamenilor!, zise Midhat.

Husein Avni trase adânc aerul în piept.

— De data asta i-a sunat ceasul!

Midhat Paşa îşi umflă pieptul. Ochii îi scăpărară.

— Vă mai anunț ceva! În momentul de față, mii de studenți în teologie şi militanți ai partidului nostru au declanşat o manifestație în fața palatului imperial, cerând înlocuirea lui Nedim din funcția de mare vizir.

— Consideri că manevrele astea vor da rezultate?, rosti Ruşdi Paşa cu neîncredere.

Midhat îl bătu pe umăr:

— Cu siguranță! Sultanul, pus în fața probelor de care v-am vorbit plus mişcările de stradă, va ceda!

— Crezi?, spuse Savfet Paşa.

— Sultanul e mult prea comod!, explică şeful „Junilor Turci". Îl va sacrifica pe Nedim spre a-şi cumpăra liniştea! Deci, pregătiţi-vă, domnii mei, căci în curând vă veţi prezenta padişahului, care va binevoi să vă ceară sfatul...

Înserarea se lăsase asupra Palatului Dolma-Bagtce. În magnificul salon albastru din apartamentul padişahului, sute de lumânări de ceară înfipte în candelabre din bronz aurit luminau o lume foarte diversă. În prezenţa marelui vizir şi a câtorva demnitari ai palatului, un roi de servitori îl îmbrăcau pe sultan, respectând ceremonialul rigid al Curţii. Abdul Aziz stătea în faţa oglinzii şi privea din când în când cu interes mijlocul încăperii, unde doi vlăjgani cu torsurile goale, vârtoşi ca nişte tauri, Hasan – cumnatul său – şi Ali – campionul de lupte –, îşi încercau puterile după toate regulile artei. Muşchii lor foarte reliefaţi jucau elastic sub pielea unsă cu uleiuri.

La un moment dat, Hasan îşi prinse adversarul de mijloc, în cleşte, şi, încordându-se ca un arc, îl strânse cu putere, până ce se auzi un pârâit surd. Ali icni, pierzându-şi cunoştinţa. Hasan dădu drumul corpului inert, care se prăbuşi moale, făcând să duduie podeaua.

— Excelent, Hasan, excelent!, îl lăudă sultanul.

Frângându-se de mijloc şi zâmbind cu o familiaritate care nu excludea respectul, Hasan se apropie de sultan şi îi sărută inelul cu pecetea imperială. La un semn al sultanului, patru servitori îl apucară de mâini şi de picioare pe Ali şi îl scoaseră din cameră.

Hasan se înapoie în ringul improvizat şi îşi unse din nou musculatura.

— Altul!, strigă.

Mustafa, un adevărat colos, care stătuse până atunci deoparte, făcu doi paşi înainte. Lupta începu între cei doi, în vreme ce sultanul îşi întoarse privirile spre un negustor de diamante cu înfăţişare de armean, care ţinea pe braţul stâng, întins la orizontală, o casetă îmbrăcată în piele.

— Ce mi-ai adus, Arakian?

— Diamante, Prea Înalte Stăpâne.

Deschise caseta. Pe un așternut de catifea roșie sclipeau șaisprezece diamante de mărimi diferite, toate de o puritate excepțională, orânduite după chipul unei constelații.

— Privește-le! Sunt supranumite „Constelația Scorpionului". Iar diamantul care le domină pe toate este „Antares". Are 132 de carate. Înainte de șlefuire, când a fost scos din minele Golgondei, număra 655 de carate.

Abdul Aziz luă în mână pe „Antares" și îl examină pe toate fețele.

— Unde a fost șlefuit?

— Prima dată în India, Înălțimea Ta, când a fost redus la 316 carate. Iar a doua oară la Anvers, unde a căpătat forma actuală. Priviți-i strălucirea, transparența, perfecțiunea tăieturilor! O lacrimă desprinsă din soare și așternută la picioarele Înălțimii Tale.

Ultimele lui cuvinte fură acoperite de răgetul lui Mustafa, căruia Hasan, într-o smucitură năprasnică, îi rupsese șira spinării. Servitorii scoaseră pe brațe trupul dezarticulat. Sultanul aprecie performanța invincibilului său cumnat. Spre a-i recompensa măiestria, luă de pe așternutul de catifea roșie cel mai mic dintre diamante și i-l aruncă. Hasan prinse darul din zbor, îl sărută și, după ce puse un genunchi în pământ, plecă supus grumazul în fața padișahului.

— Hasan, sluga ta, Înalte Stăpâne, îți mulțumește din tot sufletul și îți așteaptă poruncile!

Negustorul se uita stupefiat la diamantul care strălucea în mâna luptătorului.

— Arakian este un negustor cinstit, se adresă sultanul lui Nedim Paşa. Dă-i cât cere!

Făcu semn unui șambelan, care luă caseta din mâna negustorului și o închise. Marele vizir se apropie de sultan și-i șopti confidențial:

— Chiar să-i dau cât cere?

— Da, da! Țin neapărat să ofer „Constelația Scorpionului" lui Mihri Sultané. Știi bine că în curând are să nască. Armeanule, poți să pleci! Ți se va plăti ceea ce ți se cuvine.

Negustorul se retrase ploconindu-se de nenumărate ori. Nedim Paşa se uită pe urmele lui și oftă.

— Prea bine, Mărite Stăpân! Arakian își va primi banii!

Maestrul garderobei, un demnitar acoperit cu broderii, aduse sultanului redingota militară pe care străluceau câteva decorații încrustate cu diamante. În urma demnitarului apăru Sermet, cel de-al treilea adversar al lui Hasan.

— Hasan! Cu iataganele!, porunci Abdul Aziz, în vreme ce își îmbrăca redingota ținută slugarnic de maestrul garderobei.

De pe o masă lungă, pe care se aflau orânduite tot felul de arme albe, cei doi luptători își aleseră câte un iatagan, îl cântăriră profesional în palmă, îi examinară tăișul, apoi se așezară în gardă. Un ofițer dădu semnalul începerii asaltului. Și Hasan, și partenerul său erau maeștri în mânuirea iataganului. Lamele se ciocneau cu rapiditate, strălucind ca niște șerpi de foc.

Sultanul urmărea cu vizibilă plăcere periculoasa competiție. Cu un gest mecanic, întinse mâna spre o fructieră de aur încărcată cu struguri, curmale, piersici, smochine și banane. Alese o curmală și începu să o mestece alene.

— Cât e ceasul?, îl întrebă pe primul șambelan.

— Opt și un sfert, Înălțimea Ta.

— Ce-o fi cu Ignatiev?, exclamă sultanul contrariat. Nimeni nu și-a permis până acum să întârzie la o invitație de-a mea!

Se uită iritat spre o măsuță pe care se afla un joc de șah, cu piesele angajate într-o partidă întreruptă.

— Urma să terminăm jocul început ieri! La opt trebuia să fie aici.

Ridică intrigat capul. Un vuiet crescând de glasuri omenești prinse să se audă de afară. Nu se deslușea încă ce strigau. Demnitarii Curții își aruncau priviri întrebătoare.

Intrigat, Nedim Pașa se apropie de una dintre ferestre și dădu într-o parte draperiile de brocart. Prin carourile de cristal văzu o mare de torțe aprinse care se apropia de palat. Chipul marelui vizir se întunecă. Dădu drumul draperiilor, obturând iarăși fereastra.

Sultanul îl întrebă curios:

— Ce se întâmplă în stradă, Nedim?

— Nimic de seamă, Înălțimea Ta!, răspunse cu prefăcută indiferență. Câțiva derbedei!

Sultanul își întoarse privirile către cei doi combatanți. Iataganele se loveau cu violență. Vociferările de afară deveneau

tot mai puternice. La o fandare, Hasan circazianul fu zgâriat de-a curmezișul pieptului de vârful lamei lui Sermet. Furios, se repezi asupra acestuia și, cu o lovitură cumplită, îi reteză brațul de la umăr. Sângele țâșni din rană ca din cișmea, stropind pe cei din jur. Sermet căzu. Leșinat de durere, fu scos pe brațe. Câțiva servitori șterseră urmele de sânge de pe podea.

Abdul Aziz scuipă sâmburele curmalei pe care o morfolise până atunci.

— Frumoasă lovitură, Hasan!

Vacarmul din stradă luase proporții. Se auzeau strigăte furioase: „Jos cu marele vizir", „Moarte lui Nedim Pașa!", „Moarte!", „Moarte!".

— Ce spun, Nedim?, întrebă sultanul.

— Nu deslușesc, Înălțimea Ta.

— Hasan, du-te și vezi ce vor!

— Îndată, Mărite Stăpâne!

Porni în pas alergător, înșfăcând din mâinile unui servitor propria sa redingotă militară, pe care o îmbrăcă din mers. Răpăiră împușcături izolate și iarăși strigăte: „Moarte marelui vizir vândut străinilor!". „Jos cu Nedim Pașa!". „Trăiască Midhat Pașa!", „Jos cu Nedim!", „Moarte lui!".

— Nedim, avem de-a face cu o manifestație în toată regula!, se miră suveranul. După larma pe care o fac, par a fi mulți! Ce vor cu tine? Ce spun de Midhat? Ce-ai aflat, Hasan?, întrebă pe circazianul care intră gâfâind.

— Înălțimea Ta, studenții și „Junii turci" cer destituirea marelui vizir!

— Ce!?, se mânie Abdul Aziz. Mucoșii ăștia au ajuns să-mi dicteze ce să fac? Dă ordin gărzii să-i împrăștie!

— Sunt mii! Zeci de mii, Mărite Stăpân!, spuse Hasan emoționat. Nu se mai poate circula pe străzi!

— Atunci să vină armata!, strigă Abdul Aziz. Trimiteți după Avni Pașa!

— Avni Pașa tocmai a sosit laolaltă cu Rușdi Pașa și cu Savfet Pașa. Sunt în anticameră și roagă pe Maiestatea Voastră să-i primească.

Nedim Pașa murmură cu subînțeles, spre a vedea reacția sultanului:

— Nici nu s-a împuțit hoitul și corbii au și apărut!

Preocupat, Abdul Aziz ignoră reflecția rostită cu glas tare de marele vizir.

— Să intre!, porunci.

Şambelanul de serviciu deschise uşa şi, din prag, îi pofti cu un gest pe cei trei miniştri să intre. Aceştia îşi făcură intrarea şi, potrivit protocolului, se ploconiră în fața padişahului. Hasan trecu înapoia împăratului, asemenea unui câine de gardă, gata să-şi apere stăpânul.

Abdul Aziz îi privi cu ironie:

— Scumpii mei miniştri, eraţi aici, lângă mine, şi eu nici nu ştiam! Cu ce ocazie? Sau aţi venit în acelaşi tren cu...

Făcu un gest, indicând mulțimea aflată în stradă.

Husein Avni Paşa îi vorbi cu supunere:

— Nicidecum, Înălțimea Ta! Am aflat că mulțimea a înconjurat palatul şi ne-am grăbit să alergăm în preajma Măriei Tale.

— Şi eu care credeam că această chermeză este opera voastră!

— Se poate, Prea Mărite Stăpâne, să ne bănuieşti?, interveni Ruşdi Paşa.

— Ciudat!

— Ce ți se pare ciudat, Mărite Stăpân, întrebă Savfet Paşa.

— Mă întreb cum de aţi răzbit până aici, la palat, când Ignatiev n-a reuşit acest tur de forță?

Miniştrii se priviră încurcaţi. Ruşdi dădu să răspundă, dar sultanul i-o luă înainte:

— Aţi auzit ce strigă?

— Da!, zise Ruşdi Paşa. „Jos cu marele vizir!"

— Voi sunteţi de aceeaşi părere?

Ruşdi Paşa înțelese că dăduse dovadă de o grabă nediplomatică.

— Nu, Înălțimea Ta! Noi aşteptăm cuvântul Tău!

— Atunci e bine! Eu vreau ca Nedim să rămână mare vizir! Înseamnă că şi voi doriți acelaşi lucru!

Ruşdi Paşa se uită neajutorat la colegii săi, conştient că a scăpat hăturile din mână. Husein Avni Paşa şi Savfet Paşa erau consternaţi. Savfet deschise gura să spună ceva, dar nu avu timp să vorbească.

— Avni, scoate armata și împrăștie manifestanții!

Ministrul de război prinse ocazia din zbor.

— Aici e necazul, Înălțimea Ta! Nu știu dacă ne putem bizui pe mai mult de două sau trei batalioane. Majoritatea trupelor au fraternizat cu manifestanții.

— Situația este critică!, supralicită Savfet Pașa. Maiestate, dacă nu dăm satisfacție mulțimii, manifestația se va transforma în răscoală armată!

Abdul Aziz se congestionă:

— Cum? Eu, sultanul, să cedez în fața prostimii? Să îndepărtez pe cel mai credincios și integru demnitar al meu? Refuz!

Husein aruncă în balanță o afirmație explozivă:

— Chiar dacă se face vinovat de înaltă trădare?

Simțind primejdia, Nedim Pașa se aruncă la picioarele sultanului:

— Nu-i asculta, Prea Mărite Stăpân! Sunt uneltiri murdare! Îmi vor pieirea!

Husein Avni îl fulgeră cu privirea:

— Uneltiri? Scoase din buzunarul redingotei militare un document: Iată dovada trădării! Mahmud Nedim Pașa, marele vizir al Imperiului Otoman și slujitor prea supus al Înălțimii Tale, este în solda ambasadorului rus Ignatiev! Aveți sub ochi un raport al lui Ignatiev către țar, care justifică unele cheltuieli extraordinare făcute aici, la Constantinopole. În fruntea listei de spioni plătiți puși în slujba rușilor este marele vizir!

Pe Nedim Pașa deodată îl potopi frica. Îmbrățișă picioarele sultanului:

— Nu le da crezare, Măria Ta! Aceasta e o plastografie ordinară!

— Originalul se află în posesia lui Midhat Pașa!, tună Husein Avni.

— Midhat?, exclamă Abdul Aziz. Cum a ajuns originalul în mâna lui Midhat?

— Prin intermediul oamenilor lui infiltrați la ambasada rusă, explică ministrul de război.

— Și Serviciul nostru secret ce a păzit?

— Serviciul secret este sub controlul direct al marelui vizir.

Abdul Aziz se încruntă, cântărind mintal situația. Nedim Paşa se prinse şi mai vârtos de genunchii lui.

— Nu le da crezare, stăpâne! Astăzi sunt eu ținta atacurilor! Mâine va fi amenințată însăşi dinastia!

Savfet Paşa interveni cu indignare trucată:

— Cum îi permiți, Mărite Stăpân, acestui trădător să se pună pe acelaşi plan cu dinastia?

Abdul Aziz încercă să-şi desprindă genunchii din încleştarea deznădăjduită a marelui vizir. La un semn al său, Hasan îl apucă de ceafă pe Nedim şi îl dădu cu violență într-o parte. Marele vizir vru să spună ceva, dar Hasan îi acoperi gura cu palma-i grea şi mare cât o cazma.

Abdul Aziz se întoarse către cei trei miniştri:

— Ce propuneți?

— Destituirea marelui vizir şi judecarea lui pentru crimă de înaltă trădare!, rosti cu gravitate ministrul de război.

Abdul Aziz lăsă să se scurgă câteva clipe înainte de a răspunde.

— Întocmiți decretul de destituire şi aduceți-mi-l spre semnare.

Savfet Paşa respiră uşurat. Partida era câştigată. Scoase din mapă alte două documente:

— Decretul este deja redactat, Înălțimea Ta!

— Hm, văd că v-ați gândit la toate!

Savfet Paşa îi arătă al doilea document.

— Aici este decretul care dispune instituirea unui tribunal extraordinar pentru judecarea lui Nedim Paşa.

Abdul Aziz avu un moment de şovăire, apoi îşi aşternu numele în josul primului document:

— Semnez decretul de destituire! Nu voi deschide însă niciun proces! Ar fi o pată urâtă pe obrazul celei mai înalte demnități de stat... Pentru funcția de mare vizir, la cine v-ați gândit?

— La Ruşdi Paşa, Înălțimea Ta.

Abdul Aziz surâse ironic:

— Nici că se putea o alegere mai bună! Îl veți învârti după plac, iar eu n-am să țin seamă de opiniile lui! Dați-mi să semnez şi decretul de numire al lui Ruşdi Paşa! Sunt sigur că-l aveți şi pe ăsta gata făcut!

Savfet Pașa scoase din mapă încă două documente. Pe primul îl supuse spre semnare suveranului!

— Poftiți, Maiestate!

Abdul Aziz îl semnă. Savfet îi întinse și cealaltă hârtie.

— Asta ce mai e?, întrebă sultanul încruntându-se.

— Decretul de numire a lui Midhat Pașa în funcția de ministru de interne.

— Midhat Pașa în guvern?, șuieră padișahul. Niciodată!

— Trebuie să-i dăm o satisfacție pentru marele serviciu pe care l-a făcut tronului!

Abdul Aziz smuci din cap cu îndărătnicie:

— Îl accept numai ca ministru fără portofoliu! Atât și nimic mai mult. Redactați alt decret și aduceți-mi-l mâine să-l semnez!

Savfet Pașa scoase din mapă documentul cerut, de asemenea pregătit dinainte.

— Iată-l, Înălțimea Ta!

Abdul Aziz se uită furios la cei trei miniștri, semnă decretul, apoi le întoarse spatele și părăsi pufnind încăperea, salutat cu respect de demnitarii Curții, oarecum uluiți de rapida întorsătură a evenimentelor, precum și de cei trei miniștri, care schimbau între ei priviri triumfătoare.

Când își studia imaginea în oglindă, Narcis Sofronie încerca o senzație de adâncă dezolare. Nu era frumos, dar nici urât. Avea una dintre acele fizionomii inexpresive, lipsite de personalitate, pe care le uiți de îndată ce nu le mai ai în fața ochilor. Părul îi era spălăcit, pielea gălbuie, bărbia teșită, nasul de o formă nedefinită. În actul său de identitate, la rubrica semne particulare, scria laconic: n-are. Nu numai că nu avea semne particulare, dar îi lipsea până și acel aer care face ca un om urât să fie simpatic, iar unul frumos antipatic. Îi părea de-a dreptul comic contrastul dintre chipul său șters și numele dat de naș la botez. Când te cheamă Narcis, trebuie să fii atât de frumos, de irezistibil, încât să te îndrăgostești de propria ta imagine, ca în legendă. Nu era nici gras, nici slab. Nici înalt, nici scurt. Hainele, oricât de noi și de frumoase, purtate de el, își pierdeau orice fason. Nu înțelegea cum se făcea că pantalonii abia călcați se deformau la genunchi și se boțeau

de parcă ar fi dormit îmbrăcat nopți de-a rândul. Cămașa îi era veșnic șifonată, cravata – strâmbă, manșetele prea lungi sau prea scurte. Pe deasupra mai și transpira. Gulerul tare și manșetele scrobite se înmuiau, pierzându-și forma și lustrul. Ghetele de lac cu butoni laterali, cum cerea moda, i se scâlciau după câteva zile de purtare. În rezumat, avea o înfățișare de o patentă mediocritate.

Narcis nu ținea minte ca o femeie să fi întors vreodată capul după el. Niciun bărbat nu văzuse vreodată în persoana lui un eventual rival. Era la vârsta când omul nu mai este tânăr, dar nici vârstnic. Pentru că plăcerile dragostei îi erau refuzate, încercase să bea, căutând alinarea în alcool, dar ficatul declarase un categoric veto, provocându-i grețuri și silindu-l să renunțe la acest derivativ. Nici jocul de cărți nu-l satisfăcuse, fiindcă era econom și îl durea sufletul să zvârle într-o noapte banii cu care s-ar fi putut întreține o lună sau chiar mai mult. Încercase să frecventeze cabaretele, dar și acolo se amărâse la vederea a tot felul de bărbați petrecând în compania femeilor, în vreme ce el stătea singur la masă. În cele din urmă descoperise în lectură o prețioasă alinare. Cărțile erau ca niște prieteni buni, necuvântători, ce-i drept, dar care răspundeau întotdeauna la apelul lui, desfătându-l cu tot felul de istorisiri, îngăduindu-i să se identifice – imaginar – cu eroii seducători zugrăviți în paginile tipărite.

Devora, pur și simplu, romanele franțuzești pe care și le comanda direct de la Paris. Își alcătuise în câțiva ani o bibliotecă de aproape trei mii de volume ce-i acaparau mai tot timpul liber. Câteodată îl prindea dimineața citind. Atunci se spăla, se îmbrăca în grabă și, după ce își lua micul dejun, pleca la serviciu.

Narcis Sofronie era funcționar la Ministerul Afacerilor Străine. Îndată ce intra în biroul său, își punea mânecuțele de satin negru, spre a-și menaja haina, și începea să aștearnă în cifru documentele secrete destinate agenților diplomatici români acreditați în principalele capitale europene. Atunci devenea alt om: un inițiat în înaltele secrete de stat. Uneori, numai el și ministrul cunoșteau conținutul depeșelor cifrate. Copleșit de importanța misiunii sale, amețea la gândul că ar

putea să scape vreuna din tainele atât de scumpe încredințate lui.

Deși devenise unul dintre specialiștii din Biroul cifrului, era înspăimântat ori de câte ori se schimbau miniștrii de la departamentul Externelor, căci nou-numiții obișnuiau să îndepărteze o parte din vechiul personal al ministerului, spre a-l înlocui cu elemente recrutate din rândurile propriei clientele politice ori ale rudelor apropiate.

Instalarea lui Mihail Kogălniceanu la cârma Afacerilor Străine îl îngrozise. Narcis era convins că venirea la putere a liberalilor, înfometați după o atât de lungă opoziție, va duce la mari schimbări de cadre. Prăpăstios era și Stan Dudulescu, șef la Biroul cifrului, care nu își ascunsese niciodată simpatiile pentru ideile conservatoare. Deși funcționar de carieră, știa că nimeni nu era sigur pe postul său. Ministrul l-ar fi putut retrograda, transfera ori concedia printr-o simplă trăsătură de condei.

Într-o dimineață, Dudulescu – galben la față și cu mâinile tremurânde – veni la masa de lucru a lui Narcis și îi spuse să se prezinte imediat la cabinetul ministrului, unde era chemat. „Vrea să mă înștiințeze că mă dă afară din serviciu!", reflectă înfricoșat Narcis. „De ce nu a apelat la mine și s-a adresat unui subaltern al meu?", se frământa șeful de birou, zguduit de emoție. „Vrea să mă înlocuiască", conchise Dudulescu, gândindu-se prin ricoșeu la nevastă-sa – cochetă, pretențioasă, mondenă –, la copiii năzuroși și prost crescuți, fiindcă mama soacră, satrapul familiei, găsise cu cale să-i răsfețe peste măsură, sub pretext că nepoții ei erau niște genii în devenire și, deci, personalitatea lor trebuia să se dezvolte fără piedici.

Când se înfățișă în anticamera ministrului, Narcis abia se mai ținea pe picioare. Șeful de cabinet, un tânăr cu nasul pe sus, conștient de înaltele relații politice ale tatălui său, îl pofti să intre la Excelența Sa.

Narcis puse mâna pe clanță și, după ce își adună ultimele fărâme de curaj, pătrunse în „Sfânta Sfintelor". Când trecu pragul și văzu în dosul vastului birou ministerial o chelie aplecată deasupra unor documente, tuși timid, apoi salută cu teamă în glas:

— Să trăiți, Excelență!

Kogălniceanu ridică privirile asupra nou-venitului. Ministrul avea o față rotundă, plină, ochi inteligenți, retranșați după lentilele rotunde, cu multe dioptrii, ale unor ochelari sprijiniți pe rădăcina nasului lat.

— Dumneata eşti Narcis Sofronie?

— În slujba dumneavoastră, Excelență.

Kogălniceanu luă de pe birou un document cifrat şi i-l întinse.

— Trece-l „în clar"! Cât mai repede!

— Aici?, întrebă perplex Narcis.

— Aici, pe loc! Du-te şi adu repede codul!

— Îl ştiu pe dinafară, spuse Narcis modest.

— Ce?, exclamă Kogălniceanu închipuindu-şi că n-a auzit bine.

Funcționarul luă documentul, se aşeză la o masă mică, indicată de ministru, şi începu să lucreze. În mai puțin de zece minute restitui depeşa tălmăcită „în clar". Kogălniceanu îşi aruncă privirile asupra textului:

„Cancelarul Andrassy m-a convocat spre a mă informa asupra profundei sale nemulțumiri față de tergiversările guvernului de la Bucureşti de a supune votului parlamentar tratatul comercial dintre Austro-Ungaria şi România, precum şi asupra complicațiilor care ar izvorî dacă această ultimă formalitate nu ar fi îndeplinită..."

Îngândurat, ministrul puse documentul pe masă. Rămase câteva momente cu privirile ațintite în tavan, apoi se aşeză la birou şi aşternu cu scrisul său rapid câteva rânduri pe o foaie de hârtie, pe care o întinse lui Sofronie:

— Cifrezi această telegramă şi o trimiți imediat agentului nostru de la Viena!

— Prea bine, Excelență!, răspunse Narcis, luând textul şi grăbindu-se să iasă.

În prag se încrucişă cu şeful de cabinet, care anunță sosirea ministrului Iordan Boldescu.

— Să poftească!, spuse Kogălniceanu, închizând mapa cu documente de pe masa de lucru.

Boldescu intră zgomotos şi jovial. Era tipul electorului abil, insinuant, şmecher, neîntrecut în trasul sforilor. Avea

o înfățișare vag levantină. Se îndreptă cu mâna întinsă spre Kogălniceanu.

— Cu tot respectul, domnule Kogălniceanu! Ori de câte ori te întâlnesc, încerc o adevărată desfătare!

— Mă copleșești, domnule Boldescu! Cu ce treburi pe la noi?

— Domnule Kogălniceanu, dumneata știi că nu-mi plac introducerile! Sunt un om franc! Mă cunoști de la Cameră! Acolo spun verde în față tot ce am de spus. Îți aduci aminte, cred, cum l-am interpelat pe Catargiu în legătură cu scandalul concesionării căilor ferate! I-am zis: „Domnule prim-ministru, de la mine să nu te aștepți la o introducere alambicată! Eu o spun verde în față..."

Kogălniceanu surâse pe sub mustață.

— Ia loc, domnule Boldescu, și descarcă-ți desaga!

— Domnule Kogălniceanu, am un nepot. Vlad. L-ai cunoscut anul trecut la mine, știi, de ziua mea...

Kogălniceanu încercă să și-l amintească pe tânăr, dar nu reuși să-i reconstituie imaginea.

— Anul trecut, spui?

— Da. Unul înalt, cu ochii căzuți!

— Căzuți?

— Adică așa... visători, languroși...

— Da, parcă mi-l amintesc! Ce-i cu el?

— De fapt, nu-i nepotul meu.

— Păi, ziceai că ți-e rudă?

— Adică, vreau să spun, nu e al meu, dar e al nevesti-mi! Știi cum sunt nevestele: cicălitoare! Glumind, arătă o rană imaginară deasupra urechii: Am o gaură aici!

— Și cu ce pot să te ajut?

— Asta e, că poți! D-aia am și dat buzna la dumneata! Să-ți cer pentru nepotul meu un post de secretar pe lângă unul dintre agenții noștri diplomatici!

Kogălniceanu își îndreptă ochelarii pe nas:

— Chestiunea e oarecum delicată! Eu mă străduiesc acum să repar unele stângăcii ale predecesorului meu și să trimit în străinătate băieți destupați la minte și cu o pregătire foarte temeinică. Mai ales acum, când Europa este în pragul unei mari crize, iar noi ne aflăm în mijlocul vârtejului...

— Stai, stimabile coleg, n-am venit să-ți propun un netot. Vara trecută, la Paris, și-a luat doctoratul în Drept cu „Summa cum laudae". Cunoaște franceza, germana și engleza la perfecție. O rupe și în italienește...

Kogălniceanu zise:

— Cu asta trebuia să începi, domnule Boldescu! O asemenea carte de vizită îl recomandă de la sine! Sincer să fiu, nu văd de ce ai considerat necesar să intervii pentru el! Cum se numește tânărul dumitale protejat?

— Eh, asta-i partea delicată!, spuse vizitatorul, scărpinându-se după ureche.

— De ce?

— Îl cheamă Vlad Vulturescu.

— Vulturescu?, exclamă surprins Kogălniceanu. Din familia lui Manole Vulturescu, socrul dumitale?

— Din păcate!

— Atunci e conservator!

— Taică-său – Dumnezeu să-l odihnească – și bunicul său! El nu! Băiatul are idei de-ale noastre, liberale, sănătoase! Garantez pentru el!

— Bine! Trimite-l mâine dimineață, să stau cu el de vorbă! Nu-ți promit nimic! Dacă e într-adevăr așa cum mi l-ai descris, își va căpăta locul pe care-l merită!

Șeful de cabinet intră, vestind vizita ministrului Ion Brătianu. Kogălniceanu și Boldescu se ridicară în întâmpinarea nou-venitului. Liderul partidului liberal strânse mâna celor doi bărbați de stat. Boldescu se ploconi, împletind respectul cu un vag aer de familiaritate:

— Salut pe șeful nostru, exponentul prin excelență al democrației românești!

Pe Brătianu îl amuză bombasticul compliment:

— Te-ai mutat la Externe, Boldescule?

Boldescu făcu haz de gluma liderului:

— Sunt tot ministru fără portofoliu!

— Lasă, nu mai plânge! N-aduce anul ce-aduce ceasul! Domnule Kogălniceanu, aș vrea să discutăm problema ratificării de către țara noastră a tratatului comercial încheiat cu Austro-Ungaria...

Kogălniceanu clătină din cap cu energie:

— Ar trebui să grăbim ratificarea. Austro-Ungaria dă semne de nervozitate. Uitați-vă ce mesaj am primit de la agentul nostru din Viena!

Brătianu și Boldescu îl citiră pe rând.

— Nevricalele lui Andrassy nu mă impresionează, spuse Brătianu. Chiar acum vin de la domnul președinte Epureanu, căruia i-am anunțat intenția mea de a demisiona din guvern.

— De ce?, exclamă Kogălniceanu alarmat.

Boldescu protestă:

— Nu se poate, șefule! Tocmai acum, la câteva zile după ce am reușit să încropim un guvern...

— Ba se poate! Sunt în joc reputația și onoarea mea.

— Tot nu înțeleg la ce te referi, șefule!, zise Boldescu.

— Nu cred că mai este nevoie să vă reamintesc. Atâta vreme cât am ocupat banca opoziției, în Cameră, am combătut, alături de ceilalți colegi de partid, uşurința, inconștiența, aș spune chiar, cu care guvernul Catargiu a semnat anul trecut Convenția de comerț cu Austro-Ungaria... A ratifica această convenție azi, în noua mea calitate de ministru de finanțe, ar însemna să fiu de acord cu un document care așază România într-o poziție dezavantajoasă față de Austro-Ungaria.

— Deci asta era!, murmură Kogălniceanu.

Ușa se deschise și în încăpere se strecură șeful de cabinet.

— A sosit domnul ministru de interne, Excelență!

Grăbit și agitat, juvenilul Gheorghe Vernescu îl împinse la o parte și dădu buzna în cabinet.

— Am onoarea să vă salut, domnilor! Ați auzit infamia?

— Ce s-a mai întâmplat?, exclamă Boldescu.

— Epureanu m-a chemat la el și mi-a comunicat că suntem obligați moral să ratificăm convenția cu Austro-Ungaria.

— Chiar despre chestiunea asta discutam acum, domnule Vernescu, zise ministrul afacerilor străine.

— Domnule Kogălniceanu, pentru mine un singur lucru e clar! Eu, Gheorghe Vernescu, ministru de interne, nu voi fi sub niciun motiv de acord cu ratificarea tratatului.

— Domnilor, sper că nu doriți să declanșați o nouă criză politică, spuse Boldescu.

— Nu semnez nimic!, repetă cu îndărătnicie Vernescu.

— Bine, dar însuşi prinţul doreşte ratificarea tratatului, zise Boldescu.

— Să o semneze el!

— Fii încredinţat că ar fi făcut-o dacă prerogativele i-ar fi îngăduit.

Vernescu se îmbăţoşă:

— După câte văd, domnule ministru Boldescu, Domnia Ta susţii tratatul! Parcă anul trecut erai de altă părere!?

— Nu susţin niciun tratat!, ripostă Boldescu iritat. Şi, te rog, pe viitor, să fii mai circumspect când tragi concluzii, domnule Vernescu. Acum nu mai eşti un simplu deputat în opoziţie, ci ministru de interne. Orice afirmaţie faci în această calitate te angajează nu numai pe dumneata, ci şi întreaga ţară.

— Domnilor, fiţi rezonabili!, interveni Kogălniceanu spre a calma spiritele. Suntem aici pentru a găsi o soluţie, nu-i aşa?

Brătianu reveni la subiect:

— Oricine citeşte cu atenţie tratatul îşi dă seama că la redactarea lui n-a luat parte niciun om de specialitate.

Kogălniceanu înclină din cap:

— Aşa este! Ministerul nostru de externe a făcut un proiect, după care s-a primit un contraproiect al guvernului austro-ungar, supus ulterior aprobării Consiliului român de miniştri. Această lucrare pripită, la care n-au luat parte nici Camera de Comerţ, nici comisii de comercianţi sau de industriaşi, într-un cuvânt, niciun organ competent, a constituit temeiul convenţiei care va dirija timp de zece ani interesele economice ale României.

— Să nu vedem numai găurile din şvaiţer, stimaţi colegi!, susţinu Boldescu. Dacă memoria nu mă înşală, iar domnul ministru de finanţe, aici de faţă, poate confirma acest lucru, potrivit tratatului în chestiune, îi vom putea obliga la plata contribuţiei personale pe toţi supuşii austro-ungari aflaţi în România, fapt care, în prezent, nu este permis.

— Corect, încuviinţă Brătianu. Dar nu uitaţi şi reversul medaliei. Guvernul austro-ungar va face acelaşi lucru cu supuşii noştri români din Transilvania şi Banat, care sunt mult mai numeroşi.

— Exact, admise Boldescu. Numai că acest tratat încheiat cu țara lor mamă îi va stimula și-i va încuraja pe cei aproape patru milioane de români aflați sub stăpânirea maghiară să lupte pentru ca, într-o zi, ajută-mi, Doamne, s-o trăiesc, să vedem împlinit visul de secole al tuturor românilor: unirea celor trei principate sub un singur steag și sub un singur nume: România.

— Colegul Boldescu are dreptate, spuse Kogălniceanu cu toată seriozitatea. Semnând convenția cu o putere de talia Austro-Ungariei, se cheamă că tratăm de la egal la egal cu un partener de seamă.

— Asta susținea și guvernul Catargiu, domnule Mihail Kogălniceanu, zise Brătianu. Fii sigur că Austro-Ungaria nu va contribui cu nimic la obținerea independenței noastre. Vom trăi și vom vedea.

— Tratatul prezintă dezavantaje și pentru o parte, și pentru cealaltă, declară ministrul afacerilor străine. În prezent, pregătesc un referat destinat Consiliului de miniștri, în care voi releva părțile negative ale tratatului. Un singur lucru este cert: guvernul român, în actuala lui formație, are obligația să ratifice tratatul.

Vernescu sări de parcă l-ar fi mușcat o viperă:

— Folosești limbajul lui Catargiu, domnule Kogălniceanu! Nu sunt de acord. Eu nu semnez nimic!

Neplăcut surprins de întreruperea colegului, Kogălniceanu i se adresă cu severitate:

— Domnule ministru Vernescu, organele competente de stat sunt în drept să nu ratifice un tratat semnat de unii reprezentanți ai săi. Este însă o datorie de bună-credință ca, în intervalul de timp normal care desparte semnarea de ratificare, să nu se săvârșească acțiuni care ar face ratificarea imposibilă sau lipsită de obiect. Dacă noi am refuza ratificarea acestei convenții investite cu semnătura Împăratului-Rege al Austro-Ungariei, am risca să aruncăm țara în complicații cu urmări imprevizibile... Străinătatea tratează cu Statul Român reprezentat prin guvernul său, și nu cu persoane particulare. Așa că, domnule Vernescu, indiferent de opiniile dumitale personale, lasă-l pe ministrul de interne Vernescu să-și dea semnătura, așa cum, de altfel, se cuvine!

— Suntem într-o situație îndeajuns de grea, ca să nu o mai complicăm şi noi prin acțiuni nesăbuite, domnule Vernescu, supralicită Boldescu.

Ministrul de interne îşi frământa tulburat mâinile:

— Bine, dar ce vor spune alegătorii când ne vom prezenta în fața urnelor? În curând vor avea loc alegerile pentru Cameră!

Brătianu înclină din cap:

— Cred că formula domnului ministru Kogălniceanu rezolvă situația. Referatul menționat de Domnia Sa va explica reala stare de lucruri, reliefând eforturile pe care le-am depus spre a atenua condițiile dezavantajoase pentru România stipulate în tratat... În altă ordine de idei, am auzit că în ultima vreme au fost semnalate incursiuni izolate ale turcilor dincoace de Dunăre. Sunt simple zvonuri?

— Din nefericire, nu sunt zvonuri, suspină Kogălniceanu. Proprietarii de moşii situate de-a lungul Dunării au trimis Ministerului Afacerilor Străine telegrame, reclamând repetatele violări ale malului românesc de către bande de turci care s-au dedat la jafuri şi chiar omoruri.

— Adevărat!, conveni Vernescu. Recent mi s-a raportat şi mie un caz asemănător. O crimă săvârşită de turci pe moşia lui Manole Vulturescu.

— Domnule Kogălniceanu ai protestat pe lângă Sublima Poartă?, se interesă Ion Brătianu.

— Bineînțeles.

— Şi ce-au răspuns autoritățile turceşti?

— Au respins acuzațiile noastre, avertizându-ne să nu mai folosim asemenea tertipuri pentru a ne ascunde toleranța față de comitagiii bulgari care folosesc teritoriul român drept bază de refugiu şi de antrenament militar. Savfet Paşa pretinde că rebeli bulgari, refugiați pe teritoriul țării noastre, se întorc în Bulgaria pentru a lupta împotriva trupelor otomane.

Vernescu izbucni iritat:

— Calomnie! Comitagiii care trec Dunărea la noi sunt dezarmați!

— Şi mai departe?, întrebă Boldescu.

— Şi mai departe ce?, exclamă Vernescu.

— După ce sunt dezarmați, ce tratament li se aplică, domnule ministru?, întrebă Boldescu.

Interpelatul ridică din umeri:

— Le dăm drumul! Ce altceva le-am putea face?

— Turcii vor să-i arestăm!, zise Boldescu. Să-i arestăm și să-i trimitem în lanțuri la Constantinopole, fiindcă așa pretinde Sublima Poartă.

— Ridicol!, explodă Vernescu. N-avem dreptul să-i arestăm atâta vreme cât nu întreprind nimic împotriva siguranței statului român.

Brătianu făcu un gest de mânie:

— Sultanul își închipuie că în secolul al XIX-lea este îndreptățit să țină popoare în robie! Libertatea, acest ideal al lumii cu adevărat civilizate, nu mai poate fi înăbușită! Dacă nu astăzi, mâine sau poimâine tot va trebui să recunoască dreptul legitim la independență al creștinilor subjugați! Drept pe care îl vom revendica și noi!

Boldescu suspină:

— Avem o situație geografică nenorocită! Suntem aici ca o copcă între trei giganți. Care cum i se năzare întinde mâna și, fără să ceară voie, ia pește din copca noastră.

— Poziția geografică e de la Dumnezeu!, zise Kogălniceanu. Dar noi, românii, născuți și crescuți aici, avem datoria să apărăm copca asta cu orice preț.

— Așa e!, zise Brătianu. Un popor nu-și poate croi un destin mare dacă nu are încredere în propriile sale puteri, iar această încredere i-o dau faptele de arme ale strămoșilor săi.

— Ce-au făcut strămoșii noștri, știm!, spuse Boldescu. Să vedem cum ne vom descurca noi acum, când buba stă să crape! În eventualitatea unui război între ruși și turci, România, fiind un punct obligat de trecere, și unii, și alții, sau poate chiar amândoi deodată, vor încerca să invadeze teritoriul nostru spre a se înfrunta!

— Eh, tocmai de asta trebuie să ne ferim țara!, declară Kogălniceanu. Să nu ajungem teatru de război!

— Și atunci ce ne rămâne de făcut?, întrebă Boldescu.

Brătianu răspunse ferm:

— Să continuăm politica noastră de neutralitate, impusă de poziția geografică și de tratate. Prin neutralitate nu

înțeleg să stăm cu mâinile în sân. Trebuie să ne înarmăm, pentru a fi oricând gata să ripostăm la orice încălcare din afară a pământului nostru!

— Ceea ce spuneți, domnule Brătianu, este valabil cu o singură condiție, interveni ministrul de interne.

— Care anume?

— Puterile occidentale să ne garanteze neutralitatea. Altfel, nici ruşii, nici turcii nu vor ține seama de drepturile noastre.

— Dacă va fi nevoie, vom rezista cu arma în mână!, declară Ion Brătianu.

Şeful de cabinet aduse o telegramă „în clar" expediată de agentul român din Germania şi, după ce o puse pe biroul ministrului, se retrase tăcut. Kogălniceanu îşi aruncă ochii asupra textului. Se adresă apoi colegilor săi:

— Domnilor, în clipa aceasta, soarta Europei se hotărăşte la Berlin. Matei Vulturescu îmi anunță întâlnirea în capitala Germaniei a reprezentanților celor trei imperii din nord: Bismarck, Gorceakov şi Andrassy.

— A trebuit să intervină dublul asasinat politic de la Salonic ca Gorceakov să poată provoca această întrunire, spuse Boldescu.

— Se spune că şi țarul Aleksandr al II-lea ar fi sosit la Berlin, adăugă Vernescu.

— Rechinii se adună numai când simt sânge, zâmbi mefistofelic Boldescu.

Brătianu se uită îngândurat la colegii săi:

— Că Franța nu a fost convocată la conferință, nu mă miră! Şi ea, şi Italia sunt astăzi puteri de mâna a doua. Mă surprinde însă că Anglia a fost lăsată pe dinafară!

— Foarte simplu!, opină Kogălniceanu. Cei trei cancelari s-au temut că Anglia are să facă obstrucție, aşa cum îi stă în obicei. Au preferat deci să discute între ei.

— Va trebui să ne pregătim intens pentru alegeri!, spuse Brătianu. Dacă evenimentele se vor precipita, să dispunem de o majoritate confortabilă, care să ne permită a negocia cu marile puteri fără teamă de manevrele opoziției. În curând vom dizolva Camera!

— Răspund de alegeri!, zise Vernescu. Am luat măsuri ca toți prefecții conservatori să fie schimbați. Îi înlocuiesc cu oameni de încredere.

Boldescu se înveseli:

— Când prefecții sunt ai tăi, partida e pe trei sferturi câștigată.

— Până la alegeri, să vedem ce se va hotărî la Berlin, spuse preocupat Kogălniceanu. Acolo fierbe cazanul!

— Cazanul diavolului!, râse Boldescu.

*
* *

Maseurul, o huidumă cu ceafă de taur, punea în mișcare sângele cancelarului Bismarck, malaxându-i mușchii dorsali. Primul-ministru al Germaniei, gol până la șalele încinse cu un prosop, stătea întins pe burtă și suporta cu stoicism energicul tratament la care se supunea după fiecare baie matinală.

Intră un valet:

— Alteță, a sosit prințul Hohenlohe!

Bismarck ridică fruntea de deasupra brațelor făcute cruce:

— Bine, să poftească în dormitor! De ajuns, Hermann!, porunci maseurului.

Coborî de pe banca de lemn și îmbrăcă halatul de interior. Trecu apoi în camera de culcare.

Aristocraticul Hohenlohe îl întâmpină înclinându-se cu mult respect:

— Bine v-am găsit, Alteță!

— Bine ai venit, prințe! Bei un pahar cu lapte în compania mea?

— Cu multă plăcere, Alteță.

La un semn al cancelarului, valetul alergă după lapte.

Bismarck măsură cu privirile silueta suplă a prințului, care, în ciuda celor 57 de ani ai săi, își purta cu eleganță redingota neagră, impecabil croită.

— De când ești ambasador la Paris ai căpătat un aer foarte parizian.

— Alteță, un bun diplomat trebuie să aplice politica subtilă a cameleonului, schimbându-şi culoarea după craca pe care stă.

Bismarck înlănțui:

— Să aibă însă grijă să nu-şi taie singur craca de sub picioare, ca Arnim, înaintaşul dumitale!

Valetul aduse o tavă de argint cu două pahare şi cu o mare carafă cu lapte.

— Lasă! Ne servim singuri!, spuse cancelarul.

După plecarea servitorului, Bismarck umplu paharele.

— Serveşte-te, prințe!

— Mulțumesc!, zise Hohenlohe. Mă bucur că sunteți binedispus!

Bismarck zâmbi satisfăcut:

— Sunt binedispus pentru că aici, la Berlin, conferința se desfăşoară aşa cum am dorit. Gorceakov şi Andrassy cântă după partitura scrisă de mine, deşi fiecare îşi închipuie că îşi susține partitura învățată acasă.

Hohenlohe surâse curtenitor:

— Întreaga Europă cunoaşte abilitatea diplomatică a Alteței Voastre. Grație Alteței Voastre, Germania deține astăzi vioara întâi în orchestra marilor puteri europene. Un rol pe care uitase să-l mai joace după prăbuşirea Hohenstauffenilor.

— Încerci să mă flatezi, Hohenlohe!

— Să-mi fie cu iertare, Alteță! Flatezi oare soarele când spui că străluceşte mai puternic decât toți ceilalți sori din jurul planetei noastre? Constați un adevăr!

Bismarck râse:

— Prințe, cedez. Cazuistica dumitale e imbatabilă. Tot ce pot să-ți spun despre onorabilii mei colegi este că în curând se vor vârî până în gât în viesparul balcanic, dându-mi indirect mână liberă spre a mă ocupa de Franța.

Hohenlohe suspină:

— Eh, dacă Rusia şi Anglia n-ar fi intervenit anul trecut, răfuiala noastră cu Franța ar fi fost acum încheiată. Franța nu s-ar mai fi ridicat niciodată din ruine.

Bismarck sorbi câteva înghițituri de lapte.

— Am să-l fac să-şi muşte pumnii pe acest țar îngâmfat şi muieratic, iar pe Gorceakov am să-l umilesc aşa cum

numai eu știu s-o fac! Aleksandr al II-lea jinduiește după Constantinopole mai mult ca Petru cel Mare și Catherina a II-a luați la un loc. Dar n-are anvergura înaintașilor săi. Vrea să dea buzna peste turci în Balcani, dar îi lipsește curajul. Se teme și de englezi, și de austrieci. În cursul ultimei sale vizite la Berlin, Șuvalov m-a întrebat dacă Rusia ar putea conta pe sprijinul Germaniei, în cazul în care ar întâmpina opoziția Austriei în rezolvarea crizei din Orient. I-am spus că Germania nu va uita niciodată datoria de onoare contractată față de Rusia, care, în 1866 și în 1870, și-a păstrat neutralitatea, îngăduindu-ne să zdrobim pe rând Austria lui Franz-Josef și Franța lui Napoleon al III-lea. Dacă Rusia s-ar lăsa angrenată într-un conflict armat în Orient – i-am spus –, n-aș ezita să-i pun la dispoziție o armată prusacă. Am avut însă grijă să adaug că declarația aceasta i-am făcut-o în calitate de gentilom, și nu de cancelar. Funcția mea oficială îmi impune să păstrez o oarecare elasticitate în exprimarea gândurilor.

Hohenlohe zâmbi admirativ:

— Formulele dumneavoastră diplomatice n-au egal, Alteță!

Bismarck își continuă expunerea ca și când n-ar fi remarcat întreruperea:

— Trebuie să insuflu țarului curajul de a se avânta în luptă împotriva turcilor. În Balcani va fi antrenat într-un război de uzură, pe care nu-l va câștiga niciodată. Exact ceea ce ne convine! Nu mai vorbesc de complicațiile care se vor naște când Anglia va interveni în ajutorul turcilor...

— Aveți dreptate!, încuviință ambasadorul.

— Am mers până acolo, Hohenlohe, încât am căutat o formulă susceptibilă să împace divergențele dintre ruși și austrieci. Asta numai ca să-l fac pe țar să nu se mai teamă de un eventual atac din flanc al armatelor lui Franz-Jozef.

— Dacă nu mă înșel, ați discutat această problemă și cu ambasadorul Rusiei. Presa franceză a făcut unele aluzii...

— Da, confirmă Bismarck. I-am spus lui Oubril că relațiile dintre Austria și Rusia s-ar mai limpezi dacă în combinațiile diplomaților ruși ar încolți ideea unei rotunjiri a Austriei prin acapararea Bosniei, în schimbul unor avantaje teritoriale pe care Rusia le-ar obține în nordul gurilor Dunării. Știu

– i-am spus lui Oubril –, țarul Aleksandr este ostil unei formule care ar atribui Austriei o parte din tort, dar, dacă ar accepta-o, Germania nu ar ridica nicio obiecțiune. Cred că și Anglia s-ar învoi la aceste bagatele, dacă ar obține în schimb recunoașterea intereselor ei asupra Suezului. Am mers până acolo cu amabilitatea, încât m-am oferit să intervin pe lângă cabinetul britanic spre a-l determina să accepte combinația.

— Ce-a răspuns Oubril?

— Că va supune ideea mea țarului. Până acum însă, nici Gorceakov și nici Andrassy nu au făcut vreo aluzie la această chestiune care cred că se coace însă în mintea lor.

— Mi-aș permite să atrag atenția Alteței Voastre asupra tendințelor Austriei de a-și extinde sfera de influență spre est. Acum douăzeci și patru de ani, oamenii politici de la Viena nu au hotărât oare ocuparea militară a Principatelor Dunărene profitând de războiul dintre ruși și turci?

— Astăzi, Andrassy se jură că este ostil oricăror alipiri teritoriale în Balcani, prințe.

— Cine poate ști, Alteță, care sunt adevăratele lui intenții? Cert este că, prin încheierea convenției comerciale cu România, încearcă să o înfeudeze economic.

— Înfeudarea economică a României este o sabie cu două tăișuri. Convenția poate da amploare mișcării iredentiste românești din sânul Imperiului Austro-Ungar.

— Ce se va întâmpla dacă rușii și austriecii nu se înțeleg?

— Dacă nu se vor înțelege, se vor lua inevitabil la harță. Și formula aceasta ne-ar conveni. Când doi se ceartă, al treilea câștigă. Un război între ruși și austrieci ar prezenta însă un serios inconvenient. Până la urmă, austriecii ar fi învinși, ceea ce nouă nu ne-ar conveni, căci ar determina o rupere a echilibrului politic și militar european în favoarea Rusiei. Reflectând bine, este preferabilă pentru noi o înțelegere între țar și Franz-Josef.

— Să nu se încheie o înțelegere în detrimentul nostru, Alteță!

— Și asta e posibil! Vom avea însă grijă să ne vârâm coada la momentul oportun, astfel încât prietenia lor să nu devină prea solidă. În clipa de față, noi nu avem interese stringente

în Balcani. Şi acum să mă îmbrac. Astăzi, la prânz, semnăm memorandumul pe care-l vom trimite sultanului. Condițiile pe care i le impunem nu sunt deloc uşoare.

Către sfârşitul lunii aprilie, țarul Aleksandr părăsise St.-Petersburg cu destinația Berlin într-o foarte trandafirie dispoziție sufletească. Se bucura la gândul că avea să-l viziteze, ca în fiecare an, pe unchiul său, împăratul Wilhelm, şi că i se oferea prilejul să o întâlnească şi pe propria sa fiică, marea ducesă Maria Aleksandrovna, căsătorită cu Alfred, duce de Edinburgh, aflată în vizită în Germania. Îl încânta şi noua lui paternitate. Katia Dolgoruky rămăsese din nou însărcinată. În curând avea să-i dăruiască al treilea copil. Obținuse dovada prelungirii virilității lui, la o vârstă când majoritatea bărbaților încep să plângă pe ruinele tinereții. Sarcina Katiei aflându-se într-un stadiu avansat, medicii o povățuiseră să rămână la St.-Petersburg. Țarul se resemnase să plece singur la Berlin.

După ce sosise în capitala Germaniei, optimismul lui juvenil începuse să pălească. Conferința delegaților celor Trei Imperii nu se desfăşura în condiții tocmai mulțumitoare. Pe de altă parte, absența Katiei începuse să-l apese. La recepțiile oficiale, la banchete, la reuniunile intime ale familiei imperiale germane, participa din obligație la conversații, dar gândul îi fugea la Katia, de care-l despărțeau mii de kilometri.

Într-o după-amiază, după ce luă dejunul la ambasada rusă, ieşi la aer, în grădină, însoțit doar de un aghiotant şi de patru ogari superbi, câinii săi preferați. Îşi îndreptă instinctiv paşii spre deschiderea practicată în zidul înconjurător care permitea accesul în curtea vilei închiriate anul trecut pentru Katia. Dar portița fusese zidită. Încercă atunci o strângere de inimă, ca şi când o barieră s-ar fi ridicat între el şi Katia.

Aleksandr s-ar fi înapoiat degrabă la St.-Petersburg dacă n-ar fi fost convins că prezența lui era absolut necesară la Berlin. Delegații ruşi la conferință, ştiindu-se direct supravegheați de suveranul lor, manifestau un mare zel, iar reprezentanții Austriei şi Germaniei, cunoscând greutatea opiniei țarului, se arătau mai prudenți, evitând să adopte poziții fățiş contrare intereselor Rusiei. Bismarck ştia, de pildă, că

împăratul său era maleabil, că îl putea oricând determina să-i îmbrățișeze opiniile. Țarul era însă imprevizibil. Caracterul său fantasc, plin de toane, îi silea pe delegații austrieci și germani să-i menajeze susceptibilitățile. Andrassy și mai ales Bismarck aveau tot interesul să nu indispună pe stăpânul a peste o sută de milioane de supuși.

Îl mai reținea pe țar la Berlin și dorința de a stăvili masacrele săvârșite de turci în Balcani. Dacă într-o vreme fusese înclinat să caute o soluționare pașnică a litigiului ruso-turc, acum nu mai credea în asemenea utopii. Trebuia să țină seama și de presiunea opiniei publice, influențată de propaganda slavofililor. Un suveran autocrat are îndatoriri față de supușii săi, chiar dacă voința lui este deasupra oricăror îngrădiri. Pentru a răspunde năzuințelor rușilor, păși se, cu mulți ani înainte, la eliberarea și împroprietărirea șerbilor. Înfruntase atunci reaua-voință a latifundiarilor și inerția autorităților. În acea epocă fusese slujit de un bărbat de stat deosebit de energic și înzestrat, generalul Miliutin, care izbutise să răstoarne barierele ridicate de cercurile conservatore în calea reformelor. Această mare înfăptuire a domniei lui fusese înlesnită poate și de avânturile-i generoase, firești tinereții. Odată cu trecerea anilor, iluziile și înclinările-i altruiste se spulberaseră. Dacă n-ar fi întâlnit-o pe Katia, care avea să joace un rol atât de însemnat în viața lui, umanizându-l, ar fi devenit un monarh sclerozat, ca și principiile nobilimii ruse, suportul cel mai sigur al tronului.

Influența tinerei femei asupra sa avea totuși efecte adeseori paradoxale. Uneori îl stimula să săvârșească fapte mari, alteori îi frânau elanul, făcându-l să fugă de lume, de politică, îndepărtându-l până și de propria lui familie. Aleksandr avea de gând să o încoroneze pe Katia împărătească după moartea actualei sale soții. Dar pentru a nu întâmpina opoziția poporului și a cercurilor conducătoare, trebuia să facă ceva pentru țară, astfel încât să dobândească, odată cu recunoștința supușilor, și încuviințarea lor tacită de a-și legitima legătura cu Katia.

Împăratul fu smuls din păienjenișul gândurilor de lătrăturile ogarilor care se repeziră iritați spre zidul înconjurător al grădinii ambasadei. Printre ramurile unui castan care-și ridica coroana stufoasă până dincolo de împrejmuire, zări o

siluetă omenească. Tresări speriat! „Să se fi cățărat acolo vreun nihilist dornic să atenteze la viața mea?", gândi. Și aghiotantul său intră în panică. Se așeză între țar și ipotetica linie de foc a armei individului din copac.

— Rog pe Maiestatea Voastră să se înapoieze în clădirea ambasadei!

Deodată, țarul izbucni în râs. O pală de vânt dăduse la o parte frunzișul castanului, lăsând să se întrevadă deslușit silueta unui copil, care se uita de sus la cei doi bărbați. Să tot fi avut șapte sau opt ani. „Am ajuns să mă înspăimânte și copiii!", reflectă Aleksandr, nu fără amărăciune.

Se apropie de copac.

— Ce cauți acolo, băiatule?, îl întrebă în germană, zâmbindu-i prietenos.

Îi răspunse un glas subțirel:

— Am vrut să te văd mai de aproape!

— De ce?

— Pentru că toată lumea vorbește despre tine.

— Cum te cheamă, copilule?

— Ulrich.

— Locuiești în vila aceea?

— Da. De aproape un an.

— Și eu am un băiat de vârsta ta, Ulrich.

— Aș putea să mă joc cu el?

— Nu este aici, Ulrich. A rămas la St.-Petersburg.

— Îmi pare rău!

— Nu trebuie să-ți pară rău. Am să-l aduc într-o zi aici, la Berlin, să vă jucați împreună.

Țarul flutură din mână.

— Te las cu bine, Ulrich!

— Mâine mai vii la gard?, îl întrebă copilul.

Aleksandr rămase încântat de inocența lui.

— Vrei să ne mai vedem?, îl întrebă.

— Sigur!

Copilul era îmbrăcat într-un costumaș de catifea. Purta un guler alb, scrobit, care-i scotea în evidență obrazul trandafiriu și părul blond, cârlionțat. „Seamănă cu fiul meu, Iurii", își zise înduioșat țarul!

— Bine, Ulrich, am să vin și mâine!

— Tot la ora aceasta?, întrebă glasul subțirel.

— Tot!

— Am să te aştept!

Aleksandr se înapoie înviorat în clădirea ambasadei. Întâlnirea cu copilul îi risipise gândurile triste. Aghiotantul se simțea ruşinat de falsa lui alarmă.

— Aş dori un ceai!, spuse țarul ofițerului.

— Imediat, Maiestate.

Țarul intră într-unul dintre saloanele de la etajul nobil. Se aşeză pe un fotoliu în dreptul ferestrei deschise spre vila învecinată. Acolo locuia băiețelul şi tot acolo stătuse şi Katia anul trecut.

Ogarii se aşezaseră leneşi la picioarele lui. Un lacheu cu perucă pudrată aduse pe o masă cu rotile un magnific serviciu de ceai din porțelan de Sèvres şi un samovar pântecos. Turnă într-o ceaşcă băutura aburindă. Țarul sorbi câteva înghițituri. Era într-o bună dispoziție rar încercată.

O uşă cu două canaturi se deschise. Majordomul anunță ceremonios:

— Prințul Gorceakov, Maiestate!

Țarul, care-şi ducea tocmai ceaşca la gură, rosti cu grabă:

— Să intre! Să intre!

Era curios să afle ştiri de la conferință.

Gorceakov pătrunse în salon, păşind cu vioiciune. Nu s-ar fi zis că depăşise cu mult şapte decade de existență.

— Ce noutăți îmi aduci, prințe?

— Acum câteva minute a fost semnat memorandumul, Maiestate. Punctul nostru de vedere a triumfat pe toată linia!

— Ia loc, Gorceakov! Enunță pe scurt punctele principale!

— Maiestate, sultanul este somat să ia o serie de măsuri: întâi să reconstruiască locuințele distruse ale creştinilor, să furnizeze vite, provizii, unelte de lucru țăranilor păgubiți de război. Totodată să-i scutească de plata impozitelor timp de trei ani.

— Până aici foarte bine! Mai departe?

— Punctul doi: să desemneze o comisie de herțegoveni şi bosniaci creştini care să distribuie ajutoarele.

— Bun!

— Punctul trei: trupele turcești să fie retrase. Să li se îngăduie a păstra doar zece fortărețe, care vor fi stabilite ulterior. Punctul patru: creștinii să fie autorizați a-și reține armele până ce vor fi îndeplinite toate reformele făgăduite de Sublima Poartă. În sfârșit, punctul cinci: consulii sau delegații marilor puteri vor avea dreptul să supravegheze traducerea în fapt a reformelor.

— Din ce în ce mai bine!, conveni țarul.

Ochii prințului scăpărară, oglindindu-i satisfacția:

— Urmează un articol de o însemnătate capitală, Maiestate: cele „Trei Imperii" pretind ca Turcia să acorde de îndată un armistițiu provinciilor răsculate. Dacă în curs de două luni puterile nu vor reuși să-și realizeze țelurile propuse, cele trei Curți imperiale sunt de acord să adauge acțiunii lor diplomatice *măsurile eficiente* pe care le vor considera necesare în interesul păcii generale și în vederea înlăturării răului. Trebuie să supun atenției Maiestății Voastre acest ultim articol care cuprinde, în sfârșit, mult-așteptatele *sancțiuni* preconizate de noi încă de la primele discuții cu partenerii noștri.

Țarul își frecă încântat mâinile.

— Bravo! Ați realizat un progres remarcabil! Turciei nu-i rămâne acum decât să adere sau să înfrunte riscul unei campanii militare împotriva marilor puteri...

— În măsura în care Italia, Franța și Anglia vor adera la acest memorandum, Maiestate. Credem însă că guvernele acestor țări nu ne vor face dificultăți.

— Pentru prima oară aud o veste cu adevărat bună, Gorceakov! Ia spune-mi, ai vorbit cu Andrassy?

Prințul surâse încântat de această întrebare, pe care o așteptase:

— Desigur, Maiestate! I-am explicat contelui – așa cum mi-a sugerat Maiestatea Voastră – că nu are rost să discutăm în trei criza orientală, chestiune arzătoare numai pentru Austria și Rusia, țări limitrofe Turciei, și că această chestiune este mai normal să o discutăm numai noi, fără... „sprijinul" Germaniei.

— Și, și?!, întrebă țarul cu nerăbdare copilărească.

— Andrassy a acceptat ideea unei întrevederi secrete între Maiestatea Voastră și împăratul Franz-Josef. Urmează să

supună suveranului său propunerile noastre şi să stabilim ulterior data şi locul întrevederii.

O umbră se aşternu fugitiv pe fruntea ţarului:

— Nu crezi că Bismarck va încerca să ne torpileze planurile de îndată ce va afla că am tratat cu austriecii, lăsându-i pe nemţi în afară?

— Va încerca, Maiestate, dar va fi prea târziu. Îl vom pune în faţa faptului împlinit. Omul acesta nu-mi inspiră nicio încredere. Stăruinţele lui de a face pe intermediarul între noi şi Austria, pe de o parte, şi între noi şi englezi, pe de altă parte, îmi dau de bănuit. Am impresia că Bismarck încearcă să ne tragă într-o cursă, Maiestate. Bunăvoinţa sa e numai de paradă. În sinea lui, năzuieşte să nimicească Rusia.

— Disraëli visează acelaşi lucru, Gorceakov.

— Până la urmă îi vom face pe amândoi să-şi muşte pumnii. Rusia nu poate fi călcată în picioare!

Ţarul se uită amuzat la ogarii care dădeau târcoale cancelarului, apoi grăi cu optimism:

— Aş fi tare curios, prinţe, să văd ce mutră va face sultanul la primirea memorandumului...

După ce strânse mâna cancelarului Bismarck şi a celorlalte personalităţi politice şi diplomatice care-l conduseseră la gară, contele Andrassy şi membrii suitei sale se urcară în trenul special, tras pe linia întâi a gării centrale a oraşului Berlin. Cancelarul Austro-Ungariei trecu la una dintre ferestrele deschise ale vagonului-salon şi de acolo zâmbi cu prietenie colegului său german. Îi zâmbi şi Bismarck, înclinând din cap ca o figurină chinezească. Trenul special se puse în mişcare. Cei doi cancelari îşi făcură cordial semn cu mâna. Încetul cu încetul, peronul cu oficialităţi rămase în urmă. Când gara dispăru din faţa ferestrelor vagonului-salon, contele Andrassy izbucni în râs:

— În sfârşit, cortina s-a lăsat după ultimul act al comediei.

Consilierul Falke von Lilienstein, unul dintre membrii suitei sale, îi cântă în strună:

— Excelenţă, nu încerc să vă flatez, dar v-am admirat abilitatea cu care l-aţi jucat pe prinţul Gorceakov!

Râse și contele Theodor von Revertera, alt personaj din suită.

— Bietul bătrânel, venise cu lecția învățată. Ne-a înfățișat foarte mândru proiectul său. N-am să uit, Excelență, seriozitatea cu care i-ați declarat admirația dumneavoastră: „Ați realizat aici o culme a artei diplomatice!". După ce l-ați lăsat să se umfle în pene, i-ați combătut punct cu punct proiectul, propunând amendamente care l-au modificat fundamental.

Von Lilienstein reluă firul:

— N-am să uit mutra lui Gorceakov când a mărturisit perplex: „Văd că n-a mai rămas nimic din lucrarea mea!". Mi-a făcut milă.

— Bismarck jubila!, adăugă Revertera. Îl amuza enorm talentul cu care l-ați îmblânzit pe Gorceakov, gâdilându-i vanitatea.

— Cancelarul rus a obținut totuși o concesie importantă, interveni cu seriozitate consilierul baron Konrad von Konradstein. Mă refer la sancțiuni.

Andrassy făcu un gest de nepăsare:

— Oh, concesia aceasta ne angajează doar teoretic. Spre a deveni operante, sancțiunile trebuie aprobate și de celelalte mari puteri. Or, Anglia nu va accepta memorandumul. Pariez că va face tot ce-i va sta în putință spre a-i zădărnici efectele.

— Pentru Gorceakov ar fi o grea lovitură, opină von Revertera. N-am să uit patetismul cu care a declarat la ultima ședință a conferinței: „Când va fi să părăsesc lumea aceasta, n-am să mă sting ca o lampă care fumegă, ci am să apun ca un astru".

Andrassy urmări câteva momente cu privirile peisajele periferiei Berlinului, care defilau prin fața ferestrelor vagonului.

— Memorandumul pe care l-am semnat aici nu reprezintă decât o fațetă a politicii noastre duble față de Sublima Poartă. În viitorul apropiat vom întreține – pe cât posibil – relații de bună vecinătate cu Turcia. Ceva mai mult, vom trimite ambasadorului nostru la Constantinopole un mesaj cifrat cerând să recomande marelui vizir o politică mai suplă față de Muntenegru. Oferind acestei țări concesii teritoriale și

chiar politice, vom rupe înțelegerea ei cu Serbia, ceea ce va fi în avantajul nostru. Trebuie să spargem cu orice preț și sub orice formă unitatea de luptă a slavilor. Este imperios necesar pentru noi ca Turcia europeană să supraviețuiască o perioadă relativ lungă, spre a ne da timp să ne completăm pregătirile militare.

— Contele Zichy este un diplomat experimentat, care se descurcă satisfăcător în marea viermuială de intrigi de la Constantinopole, grăi Revertera.

— Mă tem să nu se lase jucat de Elliot și de Ignatiev, aceşti vulpoi deosebit de periculoşi, zise Lilienstein.

Lui Andrassy nu-i plăcu remarca. Lilienstein nu-i iubea pe unguri. Și antipatia lui răzbătea la suprafață chiar și împotriva voinței sale. Cancelarul s-ar fi lipsit de serviciile lui Lilienstein, dar acesta avea protectori puternici la Hofburg. Dualitatea austro-maghiară devenise o realitate politică și administrativă. Dar trebuiau să se mai scurgă mulți ani până ce germanii din Austria se vor resemna a-i considera egali pe maghiarii din pusta Panonică.

Trenul ieşise din Berlin şi acum trecea un pod metalic, care huruia ritmic...

Benjamin Disraëli se uita pe sub pleoapele lăsate pe jumătate la tânărul Henry James, un foarte bătăios membru al opoziției liberale, care se lansase într-o violentă diatribă față de politica externă a cabinetului conservator. Glasu-i aspru, cu inflexiuni metalice, răsuna sub bolta roşiatică a Camerei Comunelor, făcându-se auzit cu aceeaşi limpezime de parlamentarii de pe băncile majorității și ale opoziției, de ziariştii buluciți în Galeria Roşie, cât şi de invitații care se striveau în galeria publicului.

— Primul Lord al Trezoreriei, prea onorabilul Benjamin Disraëli, perora onorabilul Mr. James, a fost oare informat de masacrele săvârşite de turci în Bulgaria? I-au căzut oare privirile asupra primei pagini a ziarului *Daily News,* care dezvăluie asasinarea în masă a populației civile creştine de către başibuzucii şi cerchezii sălbatici, fanatizați, setoşi de sânge? Ştie prea onorabilul prim-ministru că osmanlâii protejați de Domnia Sa şi de cabinetul pe care-l prezidează violează femei

și fete, ucid copiii și pruncii din leagăn, leagă pe bătrâni și pe preoți de șei și-i târăsc în goana cailor până ce le înfrățesc oasele cu țărâna? Iar când se satură de sânge, adună tineri, în special fete, și-i trimit în turme spre a fi vânduți în târgurile de sclavi? Știe prea onorabilul că mii, zeci de mii de creștini sunt înghesuiți în școli, în cazărmi și în spitale transformate în închisori pentru că temnițele au devenit neîncăpătoare pentru uriașul număr de deținuți politici? Întreaga lume civilizată se cutremură de oroare! Numai membrii cabinetului Maiestății Sale sunt nepăsători, senini și, în ciuda celor mai elementare legi umanitare, continuă să sprijine Turcia și pe turci!

Cu mâinile încrucișate pe piept, cu pălăria cilindru lăsată pe ochi, Benjamin Disraëli asculta nemișcat filipica.

Tânărul Henry James neglija regula de secole încetățenită în Camera Comunelor de a angaja discuțiile – chiar și cele în contradictoriu – folosind un ton scăzut, ca și când ar fi purtat o conversație banală. „A primit probabil instrucțiuni de la Gladstone. Ticălosul ăsta bătrân nu pierde prilejul să lovească în conservatori!", cugetă Disraëli. Cei care nu-l cunoșteau și-ar fi închipuit că doarme, atât de perfectă îi era imobilitatea.

Primul-ministru avea oroare de ziare și de ziariști, mai ales când reflectau opiniile opoziției. Or *Daily News,* o gazetă înfeudată liberalilor, se bucura de multă popularitate, așa că nu i-ar fi fost prea greu să surpe încrederea opiniei publice în conservatori. În cursul unei călătorii la Constantinopole, Disraëli fusese primit cu toate onorurile de oficialitățile otomane. Demnitarii turci pe care-i cunoscuse stăpâneau limbi străine, erau culți, aveau maniere alese și foloseau un limbaj înflorat, poetic. Nu-i venea să creadă că acești oameni blânzi și rafinați erau capabili să încurajeze atrocitățile unor subalterni prea zeloși. În Balcani se dezlănțuise un șir de răscoale sângeroase. Era natural să atragă represaliile autorităților de stat. Numai niște europeni naivi erau în stare să privească altfel lucrurile. Turcii se străduiau să înăbușe răzmerițele creștinilor și erau în drept s-o facă!, aprecia Disraëli.

Era însă conștient că interpelarea tânărului liberal tulbura *dolce franiente*-le parlamentarilor și al galeriei, care îl ascultau cu atenție încordată. *Speaker*-ul nu-l întrerupsese pe Henry James spre a-i reproșa violența termenilor. Disraëli

constatase, de la o vreme, o scădere a nivelului academic al dezbaterilor parlamentare. Tonul reprezentanților tineri era tot mai pătimaș. Moderația care domnea odinioară în raporturile dintre majoritate și opoziție lăsase locul unor violențe de limbaj cu totul regretabile. Proiectul său de lege referitor la *Titlurile Regale* stârnise o asemenea furtună, încât un neavizat care ar fi asistat la discuțiile din Cameră ar fi putut să-și închipuie că a intrat într-un ospiciu de nebuni furioși.

Când i se dădu cuvântul în replică, Disraëli se ridică în picioare, își scoase tacticos pălăria înaltă, o așeză pe banca îmbrăcată în piele verde și, după ce prinse cu degetele-i subțiri, foarte îngrijite, reverele redingotei, într-o postură aproape tradițională, aruncă o privire circulară asupra băncilor ocupate de opoziția liberală, asupra propriilor săi partizani, asupra galeriilor arhipline, conștient că răspunsul său era așteptat cu mare curiozitate. Știa că nu-i va fi ușor să răstoarne curentul de opinie în favoarea sa. În timpul interpelării lui Henry James îi ajunseseră la ureche exclamațiile unor parlamentari incapabili să-și mai stăpânească revolta, indignarea.

Rosti primele fraze cu gravitate, spre a nu da impresia că tratează cu ușurință un subiect căruia opoziția îi acorda o importanță atât de mare.

— Conținutul articolului din *Daily News,* citat de „prea onorabilul" meu coleg, este prea dramatic ca să nu ne trezească atenția. Presa cade însă adeseori în păcatul exagerărilor. Pentru a-și convinge cititorii, unii gazetari nu ezită să orneze realitatea cu înfloriturі, deformând astfel adevărul. Eu cred în bunătatea firii umane, cred în generozitate, cred în dragostea pentru aproapele nostru. Această credință fermă în omenie mă face să privesc cu suspiciune tot ceea ce tinde să întunece acele calități ale oamenilor care au dus la făurirea civilizației, a culturii, a credințelor religioase. Voi cere informații cât mai cuprinzătoare agentului nostru diplomatic din Constantinopole. Sunt convins că acesta va dezminți alegațiile din *Daily News.* Nu contest că în Bulgaria s-au săvârșit atrocități. Mă îndoiesc însă că fete tinere au fost vândute în târgurile de sclavi, că mii de persoane au fost aruncate în temnițe...

Un zâmbet ironic îi flutură pe chip. Lăsa să se scurgă câteva clipe, apoi reluă cu ton ușor persiflant:

— Cunosc, ca și dumneavoastră, reputația turcilor. Nu cred că e nevoie de atâtea închisori, cum afirmă prea onorabilul meu coleg, nici că s-au aplicat torturi pe o scară întinsă. Surâse fin: Turcii sunt un popor oriental. Nu au nevoie de temnițe și de cazne. Pe cei scoși în afara legii îi lichidează într-un mod mai expeditiv...

Gluma nu avu efectul așteptat. Câțiva deputați de pe băncile majorității zâmbiră complezent, dar murmurele de nemulțumire din rândurile reprezentanților opoziției și mai ales tăcerea jenantă a multora dintre propriii săi partizani îl făcură pe Disraëli să surâdă cu indulgență și amuzată superioritate, de parcă ar fi avut de-a face cu niște arierați mintali, incapabili să prețuiască perlele spiritului său.

— Gentlemeni, țin să repet făgăduiala mea! Veți avea o foarte promptă explicație! Pot să vă asigur anticipat de sinceritatea mea deplină. Nu voi încerca să transform negrul în alb sau albul în negru, așa cum prea onorabilul meu coleg a lăsat să se înțeleagă.

Înclină din cap spre *speaker,* mulțumindu-i că a fost lăsat să-și spună în liniște cuvântul. Se așeză pe bancă și, după ce își puse pălăria înaltă, și-o lăsă pe ochi, ca și când restul dezbaterilor nu l-ar mai fi interesat. În realitate, era foarte atent. La ordinea de zi fusese înscrisă o interpelare a lui John Mc Kinley asupra proclamării *Titlurilor Regale.* Mc Kinley, un orator dibaci, analiză în paralel argumentele pro și contra cu o aparentă obiectivitate. Cei care nu-i cunoșteau viclenia îl socoteau imparțial. Mc Kinley își punea singur întrebări, cu un fel de naivitate dezarmantă, având grijă să pregătească terenul pentru elementele favorabile tezei sale, pe care le construia cu abilitate, dând auditoriului impresia că el nu face decât să-și însușească o poziție conform intereselor întregii colectivități și nicidecum a unui purtător de cuvânt al propriului său partid. Disraëli intuia că argumentele insidioase ale lui Mc Kinley împotriva proclamării reginei Victoria drept împărătească a Indiei vor fi urmate de atacuri mult mai violente ale altor membri ai opoziției, pe care presa britanică

se va grăbi să le speculeze în articole fulminante, mult gustate de cititori.

Disraëli era convins că majoritatea conservatoare îl va sprijini. Chestiunea masacrelor din Bulgaria fusese pusă pe tapet doar spre a tulbura apele. Opinia publică, alertată de apelurile umanitare ale opoziției, va adopta o atitudine contrară poziției guvernului, acuzându-l de rea-credință. Prin ricoșeu, își va manifesta ostilitatea sa și față de adoptarea *Titlurilor Regale*.

„Ce se întâmplă în realitate la Constantinopole?", se întreba totuși Disraëli. Îl dezinformase oare sir Henry Elliot, prezentând situația din Balcani în culori mai trandafirii decât s-ar fi cuvenit? Fițuici de scandal merseseră până acolo încât îl acuzaseră pe ambasadorul Angliei de complicitate cu asasinii din Bulgaria. Acum, în preajma unor inevitabile complicații politice anglo-ruse, ar fi fost de nedorit ca opinia publică din Insulele Britanice să adopte o atitudine turcofobă. Culmea ar fi fost ca John Mc Kinley să facă o apropiere între masacrele din Balcani și complezența manifestată de regina Victoria față de Sublima Poartă...

Ori de câte ori trebuia să se înfățișeze la castelul Windsor sau la Palatul Buckingham, contesa de Bunsen era cuprinsă de fiori, ca în copilărie, când era scoasă la tablă spre a răspunde profesorului de matematică, un ins – după părerea ei – antipatic, veșnic încruntat, veșnic pus pe harță. Părul contesei era acum alb, copiii ei deveniseră oameni maturi și făcuseră la rândul lor copii, iar profesorii de matematică ai nepoților ei de vârstă școlară se ploconeau cu respect. În înalta societate britanică ocupa un rol proeminent grație rangului ei, dar mai ales prestanței manierelor și acelui *grand air* care o prindeau atât de bine.

În fața reginei Victoria, bătrâna contesă de Bunsen se pierdea însă de parcă ar fi fost o copiliță chemată să facă pentru prima oară o reverență în fața unui înalt personaj.

Acum, în vreme ce prima ei cameristă îi prindea în părul alb diadema cu briliante, purtată numai la recepțiile de gală, simțea cum i se umezesc palmele numai la gândul că avea să stea la aceeași masă cu regina. Bătrâna suverană avea

un fel de a fi care îi înstrăinase simpatiile doamnelor desemnate a-i ține de urât în momentele ei de plictis, ori a-i alcătui un strălucitor fundal la solemnitățile oficiale. Ursuză, irascibilă, despotică, puritană, devenise un fel de sperietoare. O apreciau doar doamnele de onoare – și ele bătrâne, ursuze și puritane –, fiindcă erau de asemenea văduve și îi înțelegeau crizele sufletești.

Emoția contesei de Bunsen era sporită și de o incomoditate inofensivă, dar care în condiția vizitei sale la Curte lua proporții de catastrofă. De câteva zile o supăra un guturai rebel. Or, în prezența reginei nu era de conceput folosirea unei batiste în scopul inavuabil de a sufla nasul. Bolile, oricât de neînsemnate, o indispuneau pe suverană. Membrii Casei Regale trebuiau să întruchipeze sănătatea, chiar dacă unii dintre ei atingeau vârste biblice. Contesa va trebui să facă minuni de ingeniozitate spre a-și ascunde sub batista de dantelă fină și decorativă, indispensabilă toaletei feminine, batista prozaică de olandă, atât de necesară celor atinși de guturai. Ar fi putut să absenteze, invocând o indispoziție mai gravă, dar s-ar fi găsit binevoitoare care s-o informeze pe Maiestatea Sa că „ingrata" contesă de Bunsen se folosește de un tertip ieftin spre a scăpa de „corvoada" unui dineu la Curte. Regina nu ar fi iertat-o în veci. Abia ar fi așteptat un prilej ca să o umilească în public. Era încă viu în amintirea curtenilor afrontul făcut de suverană indirect prințesei de Walles, ce introdusese bretonul în coafura feminină, modă pe care regina o detesta, ca de altfel tot ce era nou. Când o doamnă de onoare a prințesei, lady Suffield, se înfățișase la o recepție arborând un breton ce-i dădea un aer ștrengăresc, îi trimisese vorbă printr-un șambelan să-și suspende vizitele la Curte până ce îi va crește părul de pe frunte.

La dineurile prezidate de regină, rochiile cu *grand decolleté* erau de rigoare, deși în apartamentele regale și în camerele de paradă se vânturau curenți reci de aer, chiar și în toiul verii. Iarna, temperatura atingea niveluri dezagreabil de scăzute. Contesa de Bunsen ar fi preferat să-și pună pe umeri un șal de dantelă, dar bătrâna suverană nu admitea asemenea „excentricități". Marile decolteuri fuseseră la modă în anii tinereții

ei, şi la modă trebuiau să rămână în continuare, cel puţin la palat, edictase Victoria.

Contesa de Bunsen sosi la castelul Windsor respectând cu exactitate ora prevăzută în invitaţie. Se consolă la gândul că dineul de gală – oferit în onoarea împărătesei Augusta a Germaniei, aflată în vizită la Londra – nu va dura mult. Regina mânca foarte repede, impunând şi oaspeţilor ei acelaşi ritm.

În aşteptarea suveranei, invitaţii stăteau în Marea Sală de Recepţii împărţiţi în grupuri, după simpatii, interese ori clanuri. În încăperea decorată în stilul francez al secolului al XVIII-lea dominau tonurile de alb şi aur. O suită de tapiserii de Gobelins, achiziţionate de la Paris pentru răposatul rege George al IV-lea, înfăţişau legenda lui Jason şi a Lânii de Aur. Ca să-şi poată şterge nasul neobservată, contesa de Bunsen se adăposti după un imens vas de malahit verde, oferit reginei Victoria de către ţarul Nikolai I. Curând îşi făcu şi Mr. Disraëli apariţia. Primul-ministru era într-o excelentă dispoziţie sufletească. Ochii îi străluceau, ţinea pieptul scos înainte, iar mişcările aveau o vioiciune tinerească.

— Pariez că Mr. Disraëli a obţinut un mare succes în Camera Comunelor, şopti contesei de Bunsen ducesa văduvă de Sunderland-Northland. Se învârteşte printre doamne ca un vrăbioi amorezat. A uitat, se pare, de multiplele lui maladii.

Cuvântul „maladii" răscoli iarăşi temerile contesei, care-şi reaminti de propriul ei guturai. Chiar în clipa aceea, maestrul de ceremonii anunţă sosirea reginei şi a împărătesei Augusta. Invitaţii se aliniară pe două rânduri şi salutară până la pământ.

Înainte de a trece la masă, Victoria schimbă câteva cuvinte cu fiecare invitat în parte. Avea o memorie prodigioasă. Era în stare să schiţeze un *curriculum vitae* al oricărui personaj prezentat. Remarcă nasul roşu al contesei de Bunsen.

— Mă tem că ai plâns! De ce? Ştiam că nepoţelul dumitale este pe cale să se vindece de scarlatină. A intervenit vreo complicaţie?

— Oh, nu, Maiestate. Am vărsat câteva lacrimi fiindcă mi-am prins degetul în uşa de la trăsură.

— Ce rău îmi pare!

— Durerea s-a calmat aproape de tot, Maiestate.

— Mă bucur, mă bucur...

Regina trecu la alt invitat. Contesa de Bunsen răsuflă ușurată. Deodată își duse mâna stângă la nas și cu degetele-i manichiurate își strânse tare nările, spre a-și înăbuși un strănut. Expulzarea cu zgomot pe gură a aerului din plămâni printr-o mișcare bruscă și involuntară a mușchilor expiratori, în plină sală de recepție, ar fi echivalat cu o încălcare gravă a respectului datorat reginei. Eforturile contesei fură încununate de succes. Depăși punctul culminant al exploziei buconazale, care se stinse fără a se fi manifestat gălăgios.

În vreme ce *madame* de Bunsen se lupta cu măruntele-i incomodități fiziologice, Victoria ajunsese la primul- ministru.

— Îmi aduci vreo veste, Mr. Disraëli?

Acesta descifră pe chipul suveranei o mare tensiune nervoasă. „Știe că în după-amiaza asta s-a discutat la Cameră chestiunea *Titlurilor Regale*, reflectă Disraëli. Are cearcăne negre. Pun rămășag că n-a dormit toată noaptea. Grija i-a izgonit somnul". O lăsă să se mai frământe câteva clipe, apoi zâmbi:

— Maiestate, am plăcerea să repet vorbele lui Cromwell după bătălia de la Worcester: „Inamicii sunt la picioarele noastre". În chestiunea proclamării *Titlurilor Regale* am obținut o victorie totală. Votul de cenzură propus de sir Henry James împotriva guvernului a fost respins. Am obținut adoptarea legii cu o majoritate confortabilă. Peste o sută de voturi.

Ochii reginei scânteiară. Chipul ei reflecta un mare triumf.

— Mulțumesc, Mr. Disraëli!

— Maiestate Regală și Imperială, mă bucur fiindcă am cel dintâi prilejul să mă aștern la picioarele Maiestății Voastre, folosind noul vostru titlu de Împărătească a Indiei!

Victoria îi întinse grațios mâna. Disraëli i-o sărută cu devoțiune.

Invitații trecură în salonul Waterloo, unde urma să li se servească cina. Masa întinsă pentru o sută de persoane era dominată de portretele uriașe ale ducelui de Wellington, ale regilor Angliei contemporani cu Napoleon, precum și ale câtorva înalte personaje străine care contribuiseră la doborârea imperialului „tiran" al Franței.

Contesa de Bunsen se văzu plasată sub chipul zugrăvit în ulei al cancelarului Metternich. Mulțumi proniei, fiindcă doisprezece convivi o despărțeau de regină. În acest chip, gutuiaul ei avea toate șansele să scape neobservat de augusta-i stăpână. Vestea succesului obținut de Disraëli în Camera Comunelor trecu din gură în gură, fiind comentat cu entuziasm de toți cei prezenți. Votul Camerei Lorzilor se va reduce la o simplă formalitate.

Ridurile reginei Victoria, fața pungită a împărătesei Augusta și obrajii smochiniți ai doamnelor de onoare, văzute în lumina candelabrelor de cristal cu foarte multe lumânări, amintiră contesei de Bunsen comparația spirituală, dar și foarte caustică, a contelui Vasili, care o asemuise pe regină și pe cernitele ei însoțitoare cu un sfinx înconjurat de mumii. Deși era vârstnică, *madame* de Bunsen detesta bătrânețea și compania oamenilor bătrâni.

Mâncă foarte puțin, fiindcă nu-i era foame. Se distra urmărind indispoziția zugrăvită pe chipul reginei ori de câte ori Disraëli făcea complimente împărătesei Augusta. Gelozia Victoriei o înduioșa. „Nu uită că este femeie, deși vârsta și Coroana i-ar impune o atitudine mai rezervată".

Dineul, deși bogat, fu expediat în mai puțin de trei sferturi de oră. După ce se ridică de la masă, Victoria schimbă câteva cuvinte cu invitații, apoi se retrase împreună cu împărăteasa Germaniei. Ceremonia oficială se încheiase. Bărbații trecură în sala de biliard și în fumoar, iar doamnele rămaseră între ele, spre a mai pălăvrăgi înainte de a comanda trăsurii să tragă la scară.

Înconjurat de câteva personaje din Casa reginei, Disraëli povestea cu vervă peripețiile memorabilei ședințe care consfințea titlul imperial al suveranei. Rezuma tocmai interpelarea lui sir Henry James, când șambelanul de serviciu îl anunță cu discreție că Maiestatea Sa îl așteaptă în salonul de primire.

Disraëli intră în somptuoasa încăpere îmbrăcată în mătase roșie, dominată de portretul copiilor regelui Charles I pictat de Van Dyck, și o găsi pe regină stând țeapănă și întunecată în dreptul unui sfeșnic cu multe brațe, care lumina o cărțulie deschisă.

— Regret, Mr. Disraëli, că nu am privilegiul să te întâmpin și eu cu o veste bună. Luă cărțulia și o întinse primului-ministru. Iată ce mi-a căzut în mână! Un pamflet imund al lui Mr. Gladstone împotriva aliaților noștri turci, intitulat „Ororile din Bulgaria și chestiunea orientală". Citește, te rog, frazele pe care le-am subliniat!

Disraëli își plecă privirile asupra paginilor zebrate cu un creion roșu. Violența termenilor utilizați de șeful partidului liberal tindea să provoace revolta cititorilor: „Orgia barbară și satanică a islamicilor... Turcii, specimene antiumane ale umanității... Nici un criminal din închisorile noastre, nici un canibal din Mările Sudului n-ar asculta despre puhoiul de crime săvârșite de osmanlâi fără să se cutremure de indignare... Remediul? Să-i silim pe turci să ne scutească de nelegiuirile lor scutindu-ne în primul rând de propria lor prezență... Nu există guvernământ care să fi săvârșit păcate mai mari, care să se fi dovedit mai incorigibil în repetarea nelegiuirilor și mai incapabil să facă reforme... Zaptiehii și mudirii, bimbașii și iuzbașii, pașalele și kaimakamii, toți, încărcați cu armele și cu bagajele lor, să părăsească provinciile pe care le-au pustiit și le-au profanat!".

Regina izbi cu bastonul în podea:

— Ce zici de infamiile astea? Mr. Gladstone este fie nebun, fie dușmanul declarat al intereselor Angliei? Dacă este nebun, să-l vârâm în cămașă de forță! Dacă este lucid, să-l dăm pe mâna justiției!

Disraëli plecă fruntea în semn de încuviințare. Cunoștea eforturile turcofobilor de a mobiliza opinia publică. Interpelarea lui Henry James din Camera Comunelor fusese o mostră a acestei campanii nu numai virulente, dar și deosebit de primejdioase.

— Voi face tot posibilul, Maiestate, spre a zădărnici efectele ofensivei liberalilor! Lansă o săgeată: Mr. Gladstone nu urmărește decât să sape încrederea opiniei publice în cabinetul conservator. Vrea să-l doboare spre a pune mâna pe putere.

— Niciodată!, exclamă regina. Niciodată!... Nu voi tolera ca Mr. Gladstone să devină prim-ministru!

— Perfidia liberalilor n-are margini, Maiestate!, declară Disraëli, luându-și un aer de martir. Dar ne vom lupta cu

îndârjire spre a restabili adevărul. Până la urmă, oştile binelui vor învinge!

Primul-ministru părăsi Castelul Windsor într-o dispoziţie nu tocmai roză. Câştigase bătălia *Titlurilor Regale*, dar liberalii nu-i vor ierta acest succes. Acum îl atacau pe tărâmul politicii externe. Nu-şi făcea iluzii că îi va înfrânge cu uşurinţă. Gladstone era un adversar dârz, care nu-şi alegea mijloacele când socotea că a sosit momentul să lovească. Disraëli nu era însă la prima lui bătălie. Se va bate cu neostoită energie, astfel încât până la urmă să obţină victoria. Trebuia să iasă învingător! Trebuia!

A doua zi de dimineaţă, primul-ministru primi o ştire care-i ridică tensiunea arterială la un nivel primejdios. Era într-o sâmbătă. Se pregătea să plece la gară. Fusese invitat să-şi petreacă sfârşitul de săptămână la Hardwicke Castle, una dintre reşedinţele estivale ale ducelui de Northland, când lordul Derby îşi anunţă vizita. Disraëli îşi zise că interveniseră fapte grave, de vreme ce ministrul afacerilor străine îl deranja într-o zi dedicată odihnei. Primi pe lord în camera de lucru.

— Mă tem, sir, că veştile mele vor tulbura liniştea sfârşitului dumneavoastră de săptămână, spuse Derby. Cancelarii Austriei, Germaniei şi Rusiei, întruniţi la Berlin, au încheiat un memorandum destinat, în concepţia lor, să pună capăt tulburărilor din Balcani.

— Ştiam, răspunse calm Disraëli. Au găsit necesar să ne ignore şi pe noi, şi pe francezi, şi pe italieni.

— De Franţa şi de Italia se puteau dispensa. Mai serioasă este poziţia celor trei imperii faţă de noi.

— Cred şi eu, zise Disraëli. Până la urmă îşi vor da seama însă că au făcut un *faux-pas*. Marea Britanie este o mare putere, care nu permite să fie ignorată.

— Nesocotinţa celor trei cancelari este cu atât mai flagrantă, sir, cu cât au preconizat trimiterea unor vase de război în apele turceşti, în scopul de a exercita presiuni asupra Sublimei Porţi.

Un zâmbet lipsit de veselie se aşternu pe buzele vinete ale primului-ministru.

— Flotele reunite ale celor trei imperii nu se ridică nici la jumătatea tonajului forțelor noastre navale. Fără sprijinul nostru, sunt legați de mâini și de picioare, lord Derby.

— La concluzia aceasta au ajuns, cred, până la urmă, și ei, de vreme ce ne-au trimis în copie memorandumul, solicitându-ne acordul cel mai târziu până la data de luni, 15 mai.

Primul-ministru făcu o schimă care-i exterioriză perplexitatea.

— Ei, dar astăzi suntem în 13 mai! Și, pe deasupra, într-o sâmbătă!

— Ciudățenia aceasta am remarcat-o și eu.

Disraëli se încruntă. Mândria lui de șef al cabinetului britanic fusese grav rănită.

— Invitația celor trei cancelari seamănă a ultimatum, lord Derby. Nu știau oare că memorandumul are să ne parvină la sfârșit de săptămână? Că nu vom putea convoca Parlamentul și Consiliul de miniștri într-o zi de duminică? Sau au procedat așa în mod deliberat, spre a ne pune cu spatele la zid?

— Impresia mea, sir, este că aceasta a fost intenția celor trei cancelari.

Disraëli se ridică brusc de pe scaun.

— Se înșală reprezentanții celor trei imperii dacă-și închipuie că Marea Britanie se va lăsa intimidată! Lord Derby, chestiunea este prea gravă ca să nu o aduc imediat la cunoștință Maiestății Sale. Vreți să mă însoțiți la Windsor?

— Sunt la dispoziția dumneavoastră, sir.

Curând după ora prânzului, cei doi bărbați de stat fură primiți în audiență de regină. Informată de demersul celor trei cancelari, Victoria explodă indignată:

— Marea Britanie nu va tolera să i se forțeze mâna. Ce părere ai, Mr. Disraëli?

— Împărtășesc întru totul mânia Maiestății Voastre.

Regina se întoarse spre ministrul afacerilor străine:

— Cunosc, lord Derby, concepțiile dumitale pașnice. Sper că nu vei merge până acolo cu concesiile încât să mă sfătuiești a-mi da acordul! Nu concep să facem jocul rușilor! Prietenia noastră cu Imperiul Otoman se bazează pe o comunitate de interese. Existența Turciei în Balcani este esențială, mai mult decât atât, indispensabilă pentru politica noastră imperială!

Disraëli se străduí să pună o oarecare surdină agresivității reginei. Miniștrii – geloși pe prerogativele lor – nu vor privi cu ochi buni un amestec direct al Coroanei în rezolvarea crizei orientale. Trebuia să prepare minuțios terenul înainte de a încerca să impună membrilor cabinetului punctul de vedere al reginei.

— Lord Derby, Maiestatea Sa, în dorința respectării prevederilor constituționale, este desigur potrivnică luării unei hotărâri în comitet restrâns cu privire la acordul nostru asupra memorandumului. Cred că soluția cea mai înțeleaptă este să convocăm cabinetul la începutul săptămânii viitoare. În urma unor discuții cuprinzătoare, vom decide asupra căii de urmat.

— Răspunsul nostru este așteptat luni, sir.

— Cu atât mai bine! Îl vor mai aștepta câteva zile!

Regina fierbea. Deodată, izbucni cu patimă în glas:

— Abia acum înțeleg bine jocul lui Mr. Gladstone și al acoliților lui. Ai fost informat, Mr. Disraëli, că ieri a avut loc în City o manifestație antiturcă, prezidată de ducele de Westminster, la care au asistat alături de radicali notorii, Mr. Gladstone și lordul Shaftesbury? Oamenii aceștia ar trebui dați pe mâna procurorului general! Îndeamnă populația la revoltă. Adunările lor sunt neconstituționale!

Disraëli se feri să-i demonstreze că libertatea cuvântului era garantată de constituție. Regina se mâniase atât de tare, încât nu numai că nu l-ar fi ascultat, dar ar fi ajuns să vadă în el un dușman. În realitate, Disraëli îi împărtășea ideile. Și el năzuia să facă din Marea Britanie un imperiu atât de puternic, încât să joace un rol de arbitru între popoarele lumii, iar la nevoie să le impună propria sa voință. Dar, spre deosebire de regină, partizană a unei politici de mână forte, primul-ministru considera preferabilă o împletire a argumentelor militare cu cele diplomatice. În acest mod își va atinge scopul fără să declanșeze un război de mari proporții.

Înainte de a se retrage, făgădui reginei-împărătese că nu va precupeți niciun efort pentru ca prestigiul și interesele Angliei să rămână intacte.

În drum spre Londra, folosi față de lordul Derby cele mai iscusite argumente spre a-l convinge că o continuare a unei

politici de pace cu orice preț risca să dezavantajeze Marea Britanie.

— Când te afli între lupi, trebuie să urli ca lupii! Dacă interlocutorii noștri lovesc cu pumnul în masă, nu ne rămâne decât să ripostăm cu aceeași violență!

Disraëli utiliză aceeași teorie și în lunea următoare, în prezența membrilor cabinetului întruniți la reședința sa din Downing Street.

— Gentlemeni, atâta vreme cât am fost în opoziție, am reproșat predecesorului meu, Mr. Gladstone, politica sa de ploconire față de marile puteri. În anii guvernării noastre, i-am deprins pe interlocutorii noștri din Europa și de peste mări cu un limbaj și cu măsuri energice. Transvaalul a fost adăugat coloniilor britanice din Africa Australă. Am devenit stăpânii Canalului Suez și în scurt timp vom obține înfeudarea financiară și politică a Egiptului, care va fi silit să urmeze cortegiul triumfal al marelui nostru imperiu. În Asia am pus stavilă cuceririlor rusești, care au culminat cu ocuparea Khanatului Khokandei. Am consolidat puterea noastră în India, transformând-o într-un imperiu ce constituie cel mai frumos giuvaer al Coroanei. Nave ale flotei noastre de război sunt prezente în apele Mediteranei răsăritene și ale Mării Marmara. Anul trecut, grație intervenției noastre ferme, Europa a fost scutită de un război care amenința să izbucnească între Germania și Franța. Marea Britanie a atins culmi nemaiîntâlnite în cursul istoriei sale multiseculare. Ne este oare îngăduit nouă să o coborâm de pe piedestalul ei, acceptând îngenuncherea Turciei, un aliat loial, ale cărui interese coincid cu ale noastre? În cursul crizei franco-germane de anul trecut, am fost alături de ruși. Astăzi, țelurile noastre și ale lor sunt divergente. Guvernanții din St.-Petersburg, în complicitate cu cei de la Viena și Berlin – să-mi fie iertată brutalitatea termenului pe care l-am folosit –, încearcă să ne pună în fața faptului împlinit, invitându-ne să acceptăm fără discuții un memorandum cu totul străin intereselor noastre. Este cazul să ne înclinăm în fața acestui ultimatum? Desigur că nu. Adversarii noștri politici, liberalii, vor striga până la răgușire că împingem Anglia la război. Dumnezeu mi-e martor: nu doresc

o conflagrație susceptibilă să cuprindă întreaga Europă. Mă îndoiesc însă că ar exista aici, printre noi, un singur om în stare să accepte cu seninătate umilirea Angliei. Ne-am mai bătut o dată cu rușii, acum douăzeci de ani, în Crimeea. Și am ieșit învingători. Dacă vom fi siliți să ne batem din nou cu rușii, vom avea alături de noi pe turci și pe austrieci. Germania nu se va alătura Imperiului Țarilor, pentru că ochii ei sunt îndreptați spre Franța, aliata Rusiei. Putem deci privi cu încredere și fermitate viitorul. Referitor la memorandum, sunt, cred, în asentimentul dumneavoastră dacă propun să-l respingem. Vom demonstra lumii întregi că suntem loiali față de prieteni.

De afară, din stradă, se ridică treptat vuietul unei mulțimi dezlănțuite: „Jos turcii! Jos Disraëli! Jos vânduții osmanlâilor! Jos turcii!".

Privirile miniștrilor se îndreptară spre ferestre. Câțiva se ridicară și se uitară pe geamuri. Sute, poate mii de manifestanți, se îmbulzeau în fața reședinței primului-ministru. Unii răcneau ca scoși din minți: „Afară cu turcii din Europa!", „Osmanlâii să se întoarcă de unde au venit, în străfundurile Asiei!", „Să înceteze crimele din Bulgaria!", „Jos întunericul islamic!", „Anglia nu trebuie să se bată pentru dușmanii creștinismului!".

Și Disraëli se uita la mulțimea care tălăzuia jos, în stradă.

— Asta e opera lui Mr. Gladstone! Un maniac fără principii, un amestec de invidie, de ipocrizie, de superstiții și de vulgaritate. Lider al opoziției sau prim-ministru, la tribună ori între acoliții lui, în saloane sau prin mahalalele pe care le frecventează cu predilecție, Mr. Gladstone este o negație vie a ceea ce se numește un *gentleman!*

Secretarul de stat al afacerilor interne, prea onorabilul Robert Cross, își mângâie gânditor barbetele sure:

— În ultimul raport primit de la Liverpool, mi s-a semnalat un fapt semnificativ. Se juca *Othello*. Când unul dintre actori a rostit fraza: „Turcii s-au înecat cu toții", publicul s-a ridicat în picioare și-a aplaudat la scenă deschisă.

— Mr. Gladstone a pus în mișcare un foarte puternic curent de opinie, interveni contele de Malmesbury, Lordul Sigiliului Privat.

— Demagogie!, exclamă cu dispreț contele de Carnarvon, secretarul de stat la Colonii.

— Agitațiile populare sunt o armă periculoasă. Nu știi niciodată cum se vor termina, declară primul lord al amiralității, prea onorabilul Ward Hunt. Mr. Gladstone ar trebui să cunoască acest adevăr.

Disraëli își încleștă pumnii:

— Sunt hotărât să nu cedez în fața presiunii opiniei publice! Când poporul înnebunește, nu-ți rămâne decât să aștepți a-i trece criza. În fond, ce vrea Mr. Gladstone? Este pacifist sau belicist? Dorește să declarăm război Turciei? Să punem capăt atrocităților din Bulgaria dezlănțuind un măcel pe scară mondială?

Marele cancelar, lordul Cairns, clătină din cap cu îndoială.

— Mă întreb dacă nu greșim susținând, fără rezerve, Sublima Poartă. În Balcani se săvârșesc totuși crime odioase! Ce va spune posteritatea despre politica externă a Angliei din acești ani?

Disraëli îl privi cu asprime:

— Lord Cairns, cunoașteți cred dictonul: „Are sau nu dreptate, țara mea este mai presus de toate!".

Ducele de Richmond, lordul președinte al Consiliului privat, își îngăduia sinceități pe care ceilalți miniștri le-ar fi evitat.

— Dragul meu Mr. Disraëli, îi iubiți realmente pe turci?

Primul-ministru îi aruncă o privire peste umăr:

— Aș ridica primul piatra împotriva lor dacă interesele Angliei ar cere!

— Respingerea memorandumului nu ne va împinge inevitabil la război?

— Anglia duce o politică de pace, răspunse lordul Derby în locul primului-ministru.

Disraëli surâse în colțul gurii:

— Îmi permiteți să fac o completare, lord Derby! Anglia duce o politică de pace, dar nici o națiune nu este mai bine pregătită de război decât țara noastră. Dacă se angajează într-o luptă care pune în cauză libertatea, independența, interesele sale imperiale, găsește resurse inepuizabile spre a se bate

până la capăt. Nu este una dintre acele țări care, intrând în luptă, se întreabă dacă va suporta o prelungire a campaniei. Când începe un război, știe că nu-l va termina decât ieșind învingătoare.

Lordul Derby îl privea întrebător. Câteodată, Disraëli îl uluia. Evreul acesta devenise mai englez decât englezii „pursânge". Zâmbi imperceptibil. Ajunsese să se folosească de terminologia hipică chiar și în chestiunile de politică înaltă. Oricum, Disraëli rămânea un personaj paradoxal. Preamărea pacea, dar nu evita cu orice preț războiul.

Voia să lovească în ruși, chiar dacă în acest chip lovea și în asupritele popoare din Balcani. El, Edward Derby, acceptase portofoliul Afacerilor Externe spre a promova o politică de pace. În ciuda convingerilor lui pacifice, se simțea împins încet, dar inexorabil, spre război. Se lăsase oare dominat de personalitatea primului-ministru în asemenea măsură încât nu mai era în stare să-și apere propriile convingeri?

Când cabinetul fu chemat să delibereze în chestiunea respingerii memorandumului, se alinie celorlalți miniștri și vota în sensul vederilor lui Disraëli, deși sufletește ar fi optat pentru deschiderea unor negocieri diplomatice de lungă durată. Poate că politica struțului nu era cea mai bună, însă drumul pe care se angajase Anglia ducea sigur la război.

Cu inimă grea, lordul Edward Derby notifică marilor puteri respingerea memorandumului de către cabinetul britanic. Potrivit instrucțiunilor primului-ministru, trimise în aceeași zi o notă lui sir Henry Elliot, ambasadorul englez pe lângă Sublima Poartă: „Îmi fac o datorie să vă declar că, de la începutul răscoalei din Bosnia și Herțegovina, guvernul Maiestății Sale și-a asumat sarcina de a paraliza acțiunea diplomatică a celorlalte puteri în ceea ce privește afacerile din Imperiul Otoman".

O săptămână mai târziu, ambasadorii britanici din Viena, St.-Petersburg, Berlin, Paris și Roma îl anunțară că marile puteri semnatare ale memorandumului hotărâseră să-l prezinte la Constantinopole fără să țină seama de refuzul Angliei.

Îngrijorat, lordul Derby informă pe șeful guvernului asupra atitudinii marilor puteri.

— Mă tem, sir, că între Anglia și partenerii ei de pe continent s-a produs o fisură greu de reparat.

Disraëli râse cu nepăsare:

— Totul nu este decât un bluff, lord Derby.

— N-aș fi atât de sigur, sir. Dacă Sublima Poartă respinge memorandumul, războiul va izbucni inevitabil.

— Nu! În clipa de față, Europa nu este coaptă pentru un război generalizat. Până una, alta, ambasadorii noștri la Paris și la Roma să exercite discret presiuni asupra guvernelor respective spre a le determina să-și modifice atitudinea față de Sublima Poartă. Mijloace avem destule...

Midhat Pașa trase șase focuri. Unul după altul, la intervale scurte. Zâmbi satisfăcut. Toate gloanțele atinseseră semnul exact în centru. Se folosise de un pistol *Colt* fabricat în 1873, o noutate revoluționară în domeniul armelor de foc. Midhat Pașa era un trăgător de elită. Putea să ochească și din galopul calului fără să-și rateze semnul.

Prefera țintele vii. Păsări în zbor, fiare și chiar oameni. Dacă trăgea la semn, își închipuia că are în față pe vreunul dintre dușmanii săi. Ochea atent, în inimă, și se bucura ori de câte ori lovea cu precizie.

În fiecare dimineață făcea exerciții de tir. Și la scrimă era neîntrecut. Avea o foarte aspră concepție asupra vieții, rezumată în formula: „Un om adevărat trebuie să știe să cadă și să se apere spre a nu fi ucis". Detesta jumătățile de măsură. *Aut Caesar, aut nihil.*

Ambiția – o ambiție frenetică, mistuitoare, nemăsurată – îi furniza uriașe resurse de energie, care îl ajutaseră să se ridice de la modesta condiție a familiei sale la cele mai înalte demnități din stat. Începuse prin a îndeplini funcții subalterne în administrația turcă. Acționând metodic și cu o implacabilă lipsă de scrupule, își măgulise șefii, săpându-i pe ascuns spre a le lua locul, lovise în stânga și în dreapta, călcase peste cadavre, își făcuse din concepțiile sale naționaliste o armă, necruțând partizanii pe care-i folosise pentru propria sa ascensiune. Se documentase asupra Europei occidentale, studiind instituțiile celor mai importante țări, își desăvârșise cultura citind tone de cărți, iar în domeniul politicii își făcuse din „Principele"

lui Machiavelli un al doilea Coran. Fusese guvernator în Uscup şi Prisrend, apoi pe rând ministru al lucrărilor publice, guvernator al provinciei Irak-Arabi şi, în sfârşit, mare vizir. Dar setea lui de putere era atât de mare, încât sultanul Abdul Aziz intuise în noul său prim-sfetnic o primejdie latentă, capabilă – într-o zi – să-i creeze dificultăţi anevoie digerabile. După două luni de mare vizirat, Midhat Paşa se văzuse înlăturat de pe noul şi strălucitorul său soclu şi aruncat într-o dizgraţie care voia să fie definitivă.

Loviturile cele mai grele nu-l dezarmau însă pe Midhat. Intrat în umbră, continuase să opereze, mutând centrul de greutate al preocupărilor lui pe tărâmul politicii naţionaliste de mase, făcând din gruparea „Junilor Turci" – care avusese la început un caracter cultural – un adevărat partid politic. Înlăturarea lui Mahmud Nedim Paşa – acuzat a fi primit subsidii de la generalul Ignatiev, ambasadorul rus – dusese la o remaniere a guvernului turc. Deşi îi repugna, Abdul Aziz fusese silit să-l accepte pe Midhat Paşa în postul de ministru fără portofoliu. Relaţiile lor, aparent neutre, erau în realitate extrem de încordate. Prin oamenii lui de încredere, sultanul îl pândea, dornic să-l prindă în greşeală, spre a-l zdrobi. Lui Abdul Hamid îi încredinţase misiunea de a se informa în taină dacă între prinţul Murad – moştenitorul prezumtiv al tronului – şi Midhat nu se ţesuseră legături ascunse.

Şi Midhat se pregătea de luptă. Bătălia finală dintre el şi sultan avea să se dea în curând. Nu-i mai rămânea decât să convingă pe câţiva colegi din guvern să i se alăture...

După ce descărcă ultimele două gloanţe în ţintă, Midhat încredinţă pistolul său armurierului, apoi ordonă să i se înşeueze calul. Înainte de a pleca la Palatul Top-Kapi, unde urma să se ţină o şedinţă a Consiliului de miniştri, scoase dintr-un sertar ascuns al mesei de lucru un document pe care-l vârî în buzunarul dinăuntru al redingotei.

Reuniunea membrilor guvernului se desfăşură într-o atmosferă foarte încărcată. Se ştia că marile puteri, cu excepţia Angliei, pregăteau o lovitură de teatru. Unicul punct al ordinii de zi era legat de înzestrarea trupelor combatante cu armament modern. Războiul – spuneau toţi – devenise de neînlăturat. Un raport al ministrului de finanţe pusese într-o

lumină crudă dezastruoasa secătuire a tezaurului public. Husein Avni Paşa, ministrul de război, raportă că făcuse o ultimă încercare pe lângă sultan spre a-l determina să acorde un împrumut din caseta sa particulară, grație căruia să se achiziționeze echipament de război din Anglia. Abdul Aziz refuzase orice ajutor financiar. Şedința se încheie fără a se fi găsit o soluție a crizei. Cei mai mulți miniştri părăsiră Palatul Top-Kapi apăsați de gânduri negre.

Marele vizir Ruşdi Paşa reținu în cabinetul său pe Husein Avni Paşa – ministrul de război, pe Ahmed Kaiserli Paşa – titularul departamentului Marinei, pe Redif Paşa – preşedintele Consiliului de război, pe Savfet Paşa – ministrul afacerilor străine şi pe Midhat Paşa. La acest grup se alipi şi Mahmud Damad, cumnatul sultanului.

— Fratele meu a rămas la palat, explică Mahmud Damad. Nu putea să plece fără să trezească bănuieli. Am mandat să-l reprezint şi pe el.

Marele vizir înclină din cap.

— Putem deschide discuțiile. Am dat ordin să nu fim deranjați. Nimeni nu va pătrunde până la noi. V-am convocat aici la cererea colegului nostru Midhat Paşa, care are să ne facă importante comunicări. Midhat Paşa, te ascultăm!

Miniştrii schimbară priviri încărcate de curiozitate. Simțeau instinctiv că se apropie clipa cea mare. Midhat îşi plimbă privirile asupra auditoriului, sporindu-i intenționat tensiunea nervoasă.

— Domnilor, în cursul nopții trecute am primit vizita unui funcționar al ambasadei franceze – stipendiat de mine – care mi-a furnizat textul integral al memorandumului semnat la Berlin.

— În linii mari, îl cunoaştem!, rosti dezamăgit ministrul marinei, care se aşteptase la mai mult.

Midhat fusese sigur că va primi această replică. Abia acum declanşa bomba pregătită cu migală:

— Memorandumul, deşi respins de Guvernul Marii Britanii, va fi prezentat în cursul zilei de 30 mai Sublimei Porți de către ambasadorii Rusiei, Germaniei, Austro-Ungariei, Franței şi Italiei.

Miniştrii se priviră alarmați.

— Deci izbucnirea marii crize este mai aproape decât ne aşteptam!, exclamă Husein Avni.

— Anglia are să ne sprijine!, susţinu ministrul afacerilor străine. Sir Henry Elliot mi-a trimis o notă a lordului Derby...

— Trebuie să ne bizuim numai pe noi înşine!, îl întrerupse cu brutalitate Midhat. În mod practic, Anglia a pus stăpânire pe Egipt. Acum îi scapără ochii după Cipru şi după Creta. Îi plătim prea scump prietenia!

— Atunci ce crezi că e de făcut?, întrebă marele vizir.

— Să acţionăm neîntârziat şi cu toată energia, potrivit planului adoptat de comun acord săptămâna trecută. Ora „H" a sosit.

Kaiserli Paşa se scărpină în barbă:

— Mă tem că momentul nu este prea bine ales...

— Dimpotrivă! Memorandumul este adresat sultanului Abdul Aziz. Dacă pe tron se va afla alt sultan, ambasadorii vor trebui să ceară noi instrucţiuni guvernelor respective... Astfel câştigăm timp, iar lor le tulburăm apele!

— Raţionamentul este inteligent!, opină marele vizir.

Redif Paşa făcu un rapid calcul mintal şi ajunse la aceeaşi concluzie.

— Da! A sosit ceasul răfuielilor! Midhat, ai reuşit să obţii încuviinţarea lui Kairulah?

— Da! Şeicul-Islam a semnat o *fetva* prin care ne dă dezlegarea să acţionăm. Iat-o! Scoase din buzunarul dinăuntru al redingotei un document şi îi dădu citire: „Dacă sultanul, şeful suprem al drept-credincioşilor mahomedani, are o purtare nesocotită, dacă este lipsit de cunoştinţele politice necesare guvernării, dacă face cheltuieli personale pe care imperiul nu le poate suporta, dacă menţinerea lui pe tron riscă să aibă urmări funeste pentru ţară, trebuie sau nu să fie detronat? Răspunsul legii religioase este: Da! Semnat: Hasan Kairulah, Şeicul-Islam, binecuvântat de Allah!".

Documentul trecu din mână în mână.

— Biserica, armata şi poporul sunt alături de noi!, zise Midhat. Nu ne rămâne decât să trecem la acţiune!

— Când?, întrebă Savfet Paşa.

— La noapte. Îndată după miezul nopţii, zise Midhat.

— Eşti sigur, Midhat, că unităţile de gardă de serviciu la palat nu ne vor pune piedici?, întrebă ministrul de externe.

— Ofiţerii au şi primit ordin să nu iasă din corpul de gardă, orice s-ar întâmpla!, interveni Mahmud Damad, cumnatul sultanului.

Pe chipul lui Redif Paşa se aşternu un zâmbet rău:

— Midhat Paşa, ai declanşat acţiunea fără să ne consulţi!

— Eram sigur că voi obţine acordul dumneavoastră, al tuturor! De altfel, nu mai aveam timp de pierdut. Orice amânare ar putea să ne fie fatală.

— Ai dreptate!, zise marele vizir. Ai procedat bine. Cred, domnilor, că sunteţi cu toţii de acord cu procedeul lui Midhat Paşa!

Miniştrii, cu excepţia lui Redif Paşa, înclinară din cap în semn de asentiment.

— Nu-mi place să mi se forţeze mâna, Midhat!, se răsti Redif Paşa. Stabilisem ca orice măsură să fie luată numai în baza unei hotărâri unanime!

Midhat Paşa îl înfruntă cu privirile!

— Ai o soluţie mai bună, Redif?

Chipul lui Redif se împurpură. Mâna stângă i se încleştă pe mânerul sabiei. Marele vizir îşi dădu seama de primejdie.

Orice neînţelegere între conjuraţi, acum, în ceasul al doisprezecelea, putea da complotul peste cap.

— Redif, trebuie să înţelegi imperativele care l-au determinat pe Midhat să acţioneze! Chiar dacă s-a pripit, intenţiile lui au fost dintre cele mai bune.

Preşedintele Consiliului de război îşi stăpâni cu greu mânia. Lucrând din proprie iniţiativă şi peste capul colegilor săi, Midhat îşi asumase în mod practic conducerea operaţiilor.

— Şi dacă Midhat dă greş? Suportăm cu toţii consecinţele grabei lui?

— Nu voi da greş!, ripostă Midhat. Răspund cu capul!

Pe Redif nu-l impresionau atitudinile teatrale ale ambiţiosului său coleg. Nu avea de gând să-l lase a-şi atribui singur laurii înlăturării lui Abdul Aziz şi, prin urmare, recunoştinţa noului padişah.

— Eu voi conduce personal grupul de conjuraţi desemnaţi a-l aresta pe sultan!, rosti Redif implacabil.

Midhat surâse cu indulgență, ca și când ar fi avut de-a face cu un copil răsfățat.

— În ceea ce mă privește, nu am nimic împotrivă, Redif Pașa! Dacă și ceilalți colegi ai noștri sunt de acord, sunt gata să-ți predau conducerea operației și să-ți urez succes!

Marele vizir și miniștrii se consultară din priviri.

— Facă-se voia ta, Redif!, zise Ruşdi Pașa.

Seara coborâse asupra Constantinopolelui. Palatul Kiatha, reședința de vară a prințului Abdul Hamid, era cufundat în întuneric. La o singură fereastră se filtra printre draperii o lumină gălbuie, bolnăvicioasă, abia vizibilă printre coroanele arborilor ornamentali orânduiți simetric în grădina din jur. Porțile monumentale de fier de la intrarea parcului erau zăvorâte. În camera cu draperii trase, Abdul Hamid stătea ghemuit pe o sofa ținându-și genunchii la gură. Trăgea cu urechea la zgomotele de afară, dar nu auzea decât țârâitul greierilor, împletit cu orăcăitul broaștelor oploșite pe marginea micului lac artificial străjuit de boschete de trandafiri, ficuși și rododendroni.

Știa că în noaptea aceasta aveau să se întâmple evenimente hotărâtoare pentru existența Turciei. Frații Mahmud Nuri Damad, cu care juca adeseori cărți pe sume mari, îl lăsaseră să înțeleagă că zilele domniei lui Abdul Aziz erau numărate. Atât de înverșunați se arătau față de imperialul lor cumnat, încât ajunseseră să-l critice chiar și în prezența unor membri ai familiei în care își închipuiau că se pot încrede. Abdul Hamid ar fi putut să-i denunțe sultanului, dar se abținuse. El, care raporta unchiului său toate cancanurile de la Curte, toate zvonurile, oricât de neînsemnate, omitea să-l informeze asupra complotului care se țesea împotriva lui. Dar în acest mod își slujea propriile interese. Căderea lui Abdul Aziz l-ar fi apropiat de tron cu încă un pas.

O schimbare de regim comportă însă riscuri. Complotiștii, îmbătați de primul lor succes, nu vor fi tentați să înlăture întreaga dinastie? Sau să instaureze republica? Franța oferea un exemplu periculos. Abdul Hamid își vârî capul între umeri de parcă l-ar fi încolțit frigul. Îi era frig sau frică?... Simți că îi clănțăne dinții.

Se gândi să stingă lumânarea, spre a atrage cât mai puțin atenția celor de afară. Apoi își zise că era mai simplu să închidă bine draperiile. Dar nu avu curajul să coboare de pe sofa. I se părea că pernele moi în care stătea cufundat îl protejau, alcătuind un parapet în calea dușmanilor.

Un zgomot ciudat făcu să-i bată tare inima. Scârțâise podeaua, trădând pașii unor ucigași?... Pârâise oare lemnul uscat al vreunei mobile? Abdul Hamid încercă să râdă de propriile sale fantasmagorii.

Trase iarăși cu urechea... Surprinse un zgomot sacadat, asemenea marșului unor soldați. Își încordă auzul, dar nu-i mai parveniră decât bătăile propriei sale inimi.

Ce n-ar fi dat să poată adormi profund și să se trezească abia mâine de dimineață, când detronarea lui Abdul Aziz va fi un fapt consumat. Îi reveni în minte prezicerea țigăncii bătrâne și urâte, care-i citise în palmă, aproape împotriva voinței lui: „Ai să fii sultan, flăcăule! Ai să fii sultan!... Văd însă în jurul tău morți, mormane de morți, și corbi, nouri de corbi... Dar ai să fii sultan!... Ai să fii sultan!... Ai să fii sultan!... Ai să fii sultan!"...

Își duse mâna la tâmplele care-i zvâcneau. Poate că profeția se va împlini chiar în noaptea asta! Conjurații îl vor încinge cu sabia lui Osman!... De ce nu?... Murad, fratele său mai mare, era un cosmopolit. Îl preocupau numai poeziile și obiectele de artă. Dar Abdul Aziz, cu excesele lui somptuoase, îi săturase pe turci de sultanii cu gusturi artistice. Acum își doreau desigur un padișah sobru, războinic, capabil să-i ducă pe drumul gloriilor dobândite de Osman, de Baiazid I, de Mehmed al II-lea, de Soliman Magnificul... El, Abdul Hamid, s-ar arăta vrednic să ridice din nou imperiul pe culmile străvechii lui străluciri. Respecta tradițiile, cultiva virtuțile străbune, împlinea cu strictețe preceptele Coranului...

Nu-i rămânea decât să aștepte hotărârea destinului...

Fahri Bey, tânărul șambelan imperial, își verifică încă o dată pistolul și, după ce constată că este încărcat, îl vârî în teaca-i de piele fixată în centură, la șold. Își pipăi instinctiv garda săbiei cu lama curbată, își potrivi fesul pe cap, apoi se uită la ceasul aurit de pe comoda îmbrăcată în lac chinezesc.

Era miezul nopții. Înainte de răsăritul soarelui, cortina se va lăsa asupra ultimului act al domniei lui Abdul Aziz. Complotul era pregătit cu atâta meticulozitate, încât era imposibil să dea greș. Se spune că în acțiunile cel mai bine calculate pot interveni imponderabile capabile să răstoarne totul. Midhat Pașa studiase însă toate ipotezele, iar în rândurile complotiștilor nu primise decât oameni foarte riguros verificați, ofițerii fuseseră aleși dintre cei mai fanatici „Juni Turci", precum și dintre dușmani personali ai sultanului. El, Fahri Bey, îl ura pe Abdul Aziz, deși se număra printre cei mai apropiați slujitori ai lui. De zece ani, de când făcea parte din personalul Curții, nu auzise un cuvânt bun din partea augustului său stăpân. Numai Mihri Sultané și rudele acesteia se bucurau de bunăvoința padișahului. El, Fahri, rămăsese la Curte fiindcă își îndeplinea cu exactitate sarcinile, iar de asemenea oameni era nevoie, cu atât mai mult cu cât favoriții deveniseră niște paraziți a căror activitate se reducea la elogierea sultanului și a iubitei sale. Cu câtă râvnă nu încercase Fahri – în primii săi ani la Curte – să intre în grațiile padișahului. Tot zelul, toate străduințele lui rămăseseră zadarnice. Abdul Aziz îl bruftuluia, îl batjocorea, îl umilea, tratându-l ca pe o slugă.

Dacă i s-ar fi permis să renunțe la această slujbă, ar fi făcut-o fără să stea la îndoială. Dar personalul Curții – începând cu înalții demnitari și terminând cu portarii – nu aveau dreptul să demisioneze. Trebuiau să rămână în activitate până ce sultanul hotăra să se dispenseze de serviciile lor.

Veninul turnat picătură cu picătură în sufletul lui Fahri ajunsese să dea peste margini. Când emisarii lui Midhat îl contactaseră, acceptase fără șovăială să se alăture complotiștilor.

Acum era de serviciu la palat. Nimeni nu putea intra în apartamentele imperiale fără știrea sa. Fahri Bey juca rolul unui câine de pază. Zâmbi strâmb. Comparația nu era potrivită. Un câine nu-și vinde stăpânul, oricât de rău ar fi tratat. Poate că el, Fahri Bey, șambelanul, era mai prejos decât un animal.

Pe unul dintre pereții camerei șambelanului de serviciu se afla un tablou cu cheile de la toate intrările din aripa clădirii rezervată apartamentelor imperiale. Fahri Bey luă cheia care servea la deschiderea ușii de la vestibulul haremului și o vârî

în buzunarul tunicii. Se uită la ceas. Era douăsprezece și douăzeci. Peste zece minute, conjurații, în cap cu Redif Paşa, aveau să intre în palat, folosindu-se de parola furnizată de comandantul gărzii, un partizan al lui Midhat Paşa. Zece minute le vor trebui pentru a străbate culoarele clădirii, până la intrarea în harem. La douăsprezece și jumătate precis, Redif Paşa, însoțit de ofițerii săi, avea să bată în ușa vestibulului potrivit unui cod dinainte stabilit.

Fahri Bey părăsi încăperea și se îndreptă spre vestibul. Încerca o mare emoție. Succesul conspirației depindea de el. Dacă ar da alarma, cele câteva unități militare de gardă rămase credincioase sultanului ar aresta pe complotişti și ar face să eşueze lovitura plănuită de Midhat Paşa. Oare Abdul Aziz i-ar recompensa gestul? La cercetările care se vor efectua negreşit, se va constata că și el, Fahri Bey, făcuse parte din grupul complotiştilor. I se va pune întrebarea: „De ce nu ai divulgat mai de mult numele conspiratorilor? De ce le-ai ținut ascunse până în ultimul moment?"

Hotărât lucru! Înapoi nu mai putea da. Străbătu un culoar păzit de o santinelă care dormita stând în picioare. Când îl simți pe şambelan, soldatul se dezmetici și luă poziția de drepți. Fahri Bey trecu și pe lângă alte santinele. Prezența lui în miez de noapte pe coridoarele palatului era firească. Şambelanul de serviciu avea, printre altele, îndatorirea de a controla dacă intrările în apartamentele imperiale erau bine ferecate. Într-un vestibul verifică atent uşile, sub privirile impasibile ale unei santinele.

Se făcuse douăsprezece și treizeci.

Inima şambelanului pulsa accelerat. Auzi cinci bătăi în uşă. Primele trei la intervale scurte, celelalte două la intervale mai lungi. Fahri Bey vârî cheia în broască și dădu să o răsucească. Santinela i se aşeză în cale.

— Am consemnul să nu las să se deschidă uşa, decât la ordinul personal al Înălțimii Sale padişahul!

„Imbecilul ăsta o să rateze complotul?", reflectă alarmat şambelanul.

— Înălțimea Sa aşteaptă o vizită, explică.

— Nu se poate!, se încăpățână soldatul.

Fahri Bey îi dădu brusc brânci, proiectându-l de o coloană de marmură. Luat prin surprindere, soldatul alunecă şi căzu cu zgomot. Până să se ridice de jos, şambelanul descuie uşa. Redif Paşa şi grupul său de ofiţeri – douăzeci la număr – intraseră în vestibul.

— Stai că trag!, strigă santinela, ridicându-se în picioare. Un ofiţer îl ocoli pe la spate şi îl izbi cu mânerul pistolului în ceafă. Soldatul icni, căzu în genunchi, apoi se prăvăli cu faţa la pământ.

— Unde e sultanul?, îl întrebă Redif pe Fahri Bey.

— În harem, Excelenţă! A intrat acum o jumătate de oră.

— Perfect! Mai avem doar un singur obstacol! Hai, dă-i drumul!

Fahri Bey se apropie de uşa înaltă de bronz masiv, împodobită cu flori de metal stilizat, care răspundea în harem. Ciocăni uşor de câteva ori. Ferestruica zăbrelită practicată într-unul din canaturi se deschise.

— Cine eşti şi ce doreşti?, se auzi un glas subţire de eunuc.

— Şambelanul de serviciu!, rosti Fahri Bey. O depeşă urgentă pentru Înălţimea Sa padişahul.

Ofiţerii se orânduiră de o parte şi de alta a intrării, lipiţi de perete, spre a nu fi văzuţi de eunuc. Pe santinela căzută în nesimţire o ascunseseră după o coloană de marmură. Uşa de bronz se deschise încet şi printre canaturi apăru mâna groasă a scapetelui.

— Predaţi mesajul, efendi!

Fahri dădu brânci canatului, răsturnându-l pe eunuc, apoi năvăli în harem urmat de Redif Paşa şi de grupul ofiţerilor. Înspăimântat, scapetele vru să strige, dar Fahri Bey îi înfipse în pântece lama sabiei.

Conspiratorii străbătură o încăpere vastă, cu pereţii îmbrăcaţi în faianţă policromă, ţâşnind apoi într-altă încăpere şi mai largă, în mijlocul căreia se afla un bazin de marmură cu *jet-d'eau*-uri sclipitoare. Pe sofale acoperite cu mătase, orânduite de-a lungul pereţilor, cadâne goale, tolănite în poziţii lascive, aşteptau să fie alese de sultan pentru o noapte de dragoste. Deşi era târziu, câteva fete se zbenguiau în apele bazinului.

La apariția ofițerilor, săriră de pe sofale, strigând foarte speriate.

— După mine!, strigă Fahri Bey complotiștilor. Cunosc bine locurile.

Sub conducerea șambelanului, traversară în fugă altă sală, plină cu femei tinere, toate intrate în panică. Țipetele lor ascuțite atraseră câțiva eunuci, lipsiți de arme, care nu opuseră rezistență conspiratorilor. Dintr-o cameră se ivi furios eunucul-șef, un nubian uriaș cu cămașa albă vârâtă în șalvari, de asemenea neînarmat, care se așează în calea ofițerilor.

— Sacrilegiu!, urlă. Haremul Înălțimii Sale sultanul este inviolabil! Sacri...

Ultimul cuvânt i se înecă în gât. Unul dintre conjurați îi vârî un pumnal în inimă. Uriașul căzu fără să scoată un geamăt.

— Sultanul trebuie să fie în camera sultanei Mifri!, strigă Fahri Bey conjuraților.

Se avântară într-acolo, în vreme ce clădirea haremului vibra ca o imensă cutie de rezonanță, multiplicând glasurile cadânelor și slujnicelor înnebunite de groază.

În fața intrării apartamentului favoritei imperiale, ofițerii se opriră, fiindcă Abdul Aziz apăruse în prag, mânios, purtând pe umeri un halat de catifea, care lăsa să i se vadă cămașa lungă până în pământ.

— Ce înseamnă asta?, tună padișahul. Cine v-a permis să intrați aici? Afară! Afară! Am să vă spânzur pe toți!

Redif salută protocolar:

— Maiestate, vă invit să vă supuneți hotărârii armatei și a poporului care au hotărât să va detroneze! În numele Înălțimii Sale Murad, noul padișah, vă poftesc să mă urmați la Vechiul Serai!

— Ce?, mugi Abdul Aziz. M-ați detronat? Voi? Ticăloșilor!

Cu pumnii ridicați, se repezi asupra lui Redif, dar ofițerii acestuia îl imobilizară cu ușurință, în vreme ce sultanul zbiera înjurând și blestemând. Mihri apăru înspăimântată, acoperindu-și imperfect formele-i magnifice sub o mantie de voal. Se aruncă la picioarele sultanului.

— Să nu te omoare, stăpâne! Este mai bine să te supui! Să nu te omoare!

Chiar atunci intră şi Pertevalé, sultana-mamă. Scundă, bătrână, neputincioasă, avea totuşi în priviri o forţă lăuntrică impresionantă. Fostă spălătoreasă, ajunsă pe tronul osmanlâilor, îşi însuşise maiestatea imperială.

— Redif Paşa, nu-mi vine să cred! Te-ai pus în fruntea unor oameni care şi-au încălcat jurământul de credinţă faţă de suveranul lor?

Generalul salută cu respect:

— Maiestate, eu nu fac decât să execut ordinele Înălţimii Sale sultanul Murad, care a preluat puterea, dând urmare chemării armatei şi a întregului popor. Detronarea lui Abdul Aziz este un fapt împlinit. Asupra acestei măsuri nu se mai poate reveni! Se întoarse către fostul sultan: Efendi, te invit să ne urmezi de bunăvoie, altfel ne sileşti să folosim forţa!

Sultana *validé* plecă încet capul. Înţelese că soarta fiului ei era pecetluită.

— Supune-te, Abdul!, îi vorbi cu glas scăzut.

— Şi tu, mamă?, gemu fostul sultan. Şi tu?

— Împotriva hotărârii destinului nu te poţi lupta, fiule! Dacă Allah va voi să-ţi recapeţi tronul, îl vei recăpăta.

Gâfâind, Abdul Aziz se întoarse către Redif:

— Ce e cu voi? V-aţi pierdut minţile? Este mare păcat să ridicaţi mâna împotriva sultanului şi stăpânului vostru!

— Totul s-a făcut potrivit legilor noastre sfinte! Scoase din buzunar un document: Iată şi *fetvaua* prin care Şeicul-Islam exprimă voia lui Allah ca tronul să fie încredinţat unui suveran mai demn, conştient de îndatoririle sale!

Moralul fostului sultan se nărui deodată. Rezistenţa lui încetă să se mai manifeste prin violenţe verbale. Scânci:

— Ce învinuiri mi se aduc?

— Ai delapidat tezaurul ţării!, rosti cu severitate Redif Paşa.

— Nu-i adevărat! Banii i-am folosit pentru înfiinţarea unei şcoli de război, pentru construirea unor cuirasate.

— Poporul e sătul de mizeria în care l-ai silit să trăiască. Pretinde o constituţie!

— Voi, supuşii mei, aţi cutezat să-mi judecaţi faptele?

— Faptele tale vor fi judecate de urmaşul tău, Murad!

Abdul Aziz izbucni într-un râs nervos:

— Nici că se putea o alegere mai bună! Se încruntă iarăși: N-ați știut că Murad e debil mintal? Că nu va fi în stare să conducă imperiul? Zâmbi cu amărăciune: Sau poate tocmai de-asta l-ați vrut pe Murad?... Ridică iarăși ochii spre Redif: Știu cine a pus la cale toată mascarada asta! Midhat! Însetat de putere, avea nevoie de un om de paie, pe care să-l manevreze după bunul său plac. Acum îl are!... Și tu, Redif... Te-ai făcut unealta lui Midhat! Acum triumfați! Dar ține minte, Redif! Beția puterii îl va pierde și pe el, și pe tine. Lăsă bărbia să i se sprijine în piept: Murad!... Alt șarpe pe care l-am încălzit la sân! Fie! Mă supun! Facă-se voia ta, Allah!

În încăperea mobilată în stil oriental, cu elemente bastarde *Louis-Philippe* și *Sécession,* prințul Murad stătea întins pe sofa, cu fața în sus, și privea jocul de umbre proiectate pe tavan de lumina caldă, intimă, a lumânărilor susținute de un sfeșnic de argint cu trei brațe.

Îmbătat de liniștea adâncă din jur, recita în șoaptă un vers de Petrus Borel, repetându-l ca pe un laitmotiv pe marginea gândurilor lui funebre:

Sur la terre ont est mal,
Sous la terre on est bien.

Borel era un boem obscur din epoca lui Nerval, dar Murad îl prețuia pentru ideile lui impregnate de obsesia morții, neantului...

Deodată tresări. Din anticameră îi ajunseră la ureche vociferări, ropot de pași, zgomot metalic de arme. Intrigat, se ridică în capul oaselor. Pe chipul său chinuit de insomnii se așternu o expresie de neliniște amestecată cu teamă.

Ușa se deschise brusc și în cadrul ei apăru silueta masivă a lui Husein Avni Pașa, conturându-se pe fundalul luminii din anticameră.

Murad coborî repede din pat și îmbrăcă un halat de mătase.

— Ce este? Ce s-a întâmplat?, articulă gutural.

Husein Avni se ploconi respectuos:

— Murad Efendi, eu sunt, Husein Avni Paşa, servitorul tău prea-plecat.

— Husein Avni? Dumneata?, bolborosi emoţionat prinţul. La ora asta? Ce vrei? Spune mai repede! Abia adormisem. M-ai trezit din somn...

Ministrul de război făcu un pas spre Murad, care se retrase precaut în spatele unui fotoliu.

— Am venit, efendi, ca să...

— Nu te apropia!

Prinţul aruncă o privire rapidă spre panoplia aninată de perete, deasupra unei console.

Nou-venitul îi surprinse intenţiile.

— N-ai de ce te teme, Murad Efendi! Ascultă-mă!

— Vorbeşte odată!, exclamă prinţul, ajuns la capătul răbdării.

— Abdul Aziz, unchiul tău, a fost detronat! Tu eşti, de acum înainte, prea-măritul nostru padişah!

Îngenunche şi făcu o nouă plecăciune, potrivit protocolului.

Murad izbucni isteric:

— Nu-i adevărat! Alergă în alt colţ al camerei: Nu! Nu vreau să fiu sultan! Îţi jur!

Se apropie cu lacrimi în ochi de Husein Avni, care rămase stupefiat de reacţia lui Murad.

— Crede-mă, Înălţimea Ta...

— Nici un cuvânt!, strigă exasperat prinţul. Ştiu! Îmi întindeţi o cursă!... Da, da! Sunt victima unei maşinaţiuni a duşmanilor mei! Îngenunche la rândul său: Jur că nu am uneltit împotriva Înălţimii Sale sultanul! Jur! Mă crezi? Eu mă chinuiesc aici cu insomniile, cu îndoielile, cu neputinţele mele!... N-am râvnit nicio clipă tronul imperial! Izbucni într-un plâns hohotit: Spune-mi că mă crezi! Îl smuci de piepţii redingotei: De ce nu mă lăsaţi în pace? Ce rău v-am făcut?

Husein Avni înţelese frământările interlocutorului.

— Liniştește-te, Înălţimea Ta!, îi vorbi domol, încercând să fie cât mai convingător: Nimeni nu-ţi vrea răul! Mai ales acum, când eşti împărat!

Murad continuă să repete mecanic, de parcă nici n-ar fi auzit vorbele ministrului:

— Jur că sunt nevinovat! Jur!... Se tângui: Lăsați-mă să dorm! Vreau să dorm!

Ochii lui căpătaseră o expresie rătăcită. Gesturile îi erau incoerente.

Husein Avni îl apucă de umeri şi îl scutură uşor:

— Înălțimea Ta, mă auzi? Trebuie să ne grăbim! Vizirii şi marii demnitari ai Curții te aşteaptă ca să ți se închine şi să te aşeze pe tronul tatălui tău, slăvitul sultan Abdul Medjid!

Murad rosti împleticit, smulgându-se parcă din transă:

— Eu, pe tronul tatălui meu?

Bucuros că a izbutit să-i trezească interesul, Husein Avni îi vorbi cu sinceritate:

— Puternice stăpân, vei domni sub numele de Murad al V-lea! Armata te-a proclamat sultan!

Murad se ridică de jos. În mintea lui, tenebrele se despicară tăiate de o sabie luminoasă. Îşi întoarse privirile către ministru, ca şi când abia atunci i-ar fi observat prezența:

— Eşti înarmat?

— Da, răspunse prompt Husein Avni, arătându-i revolverul pe care îl purta asupra lui.

— Dă-mi-l!, porunci Murad.

— De ce?, exclamă intrigat ministrul.

Murad îl fixă cu o privire tăioasă, rece:

— Dacă mă trădezi, te împuşc, Husein Avni Paşa!

După o clipă de şovăire, generalul acceptă, întinzându-i arma:

— Prea bine! Acum grăbeşte-te, stăpâne! Supuşii tăi vor să te vadă, să te aclame!

Murad simți iarăşi un fior de teamă:

— Fratele meu, Abdul Hamid, ştie?

— Abdul Hamid efendi a fost informat de hotărârea armatei şi s-a bucurat din adâncul sufletului. Aşteaptă să ți se închine, mărite stăpân!

— Bine, zise Murad, înclinând din cap. Încă ceva! Să nu vă atingeți de unchiul meu, Abdul Aziz.

Husein Avni îşi duse mâinile la piept:

— Ordinul Înălțimii Tale este lege!

— Unde trebuie să mergem?

— La Dolma-Bagtce. Chiar în noaptea aceasta vei încinge sabia lui Osman. Iar în cursul dimineții de mâine vei primi felicitările corpului diplomatic.

Murad clătină din cap.

— Bine, să mergem. Dar ai să păşeşti înaintea mea. Dacă văd ceva suspect, îți zbor creierii! Ne-am înțeles?

— Ne-am înțeles, Înălțimea Ta, suspină ministrul de război.

Când ieşi din palat şi văzu în fața intrării principale trăsura cu cifru imperial şi escadronul de gardă călare în mare ținută, care-i dădu onorul, Murad înțelese în sfârşit că Husein Avni nu-l minţise. Îi restitui pistolul şi se urcă în trăsură. Câteva ordine scurte şi cortegiul se puse în mişcare.

Murad se uită pe fereastra portierei la palatul său care rămânea în urmă. „Sunt împărat!, îşi zise. S-a închis un capitol întunecat din viața mea şi acum începe alt capitol, plin de strălucire. Ar trebui să mă bucur. Dar inima îmi este îndoliată. De ce? De ce?".

Salvele de artilerie care salutau începutul domniei sultanului Murad făceau să vibreze bolta însorită a cerului. Capitala era în sărbătoare. Ziarele apărute în cursul dimineții vestiseră constantinopolitanilor crepusculul puterii hulitului Abdul Aziz şi răsăritul unei domnii care promitea țării numai belşug şi fericire.

La palatul Dogma-Bagtce se desfăşura solemnitatea înscăunării lui Murad pe tronul strămoşilor săi. De-a lungul grilajului aurit al parcului se îmbulzeau zeci de mii de oameni care aclamau pe noul padişah. Când Murad ieşi pe balcon spre a saluta mulțimea, unitățile de gardă orânduite în curte prezentară pentru onor armele, iar uralele se întețiră.

În sala Iranului, miniştrii, generalii, înalții demnitari ai Curții, reprezentanții corpului diplomatic, notabilitățile oraşului ascultau cu o satisfacție fățiş oglindită pe chipuri zgomotosul entuziasm al mulțimii. Căpeteniile complotului, Midhat Paşa, Mehmed Ruşdi Paşa, Savfet Paşa, Redif Paşa şi Ahmed Kaiserli Paşa îşi savurau triumful, făcând de strajă în jurul tronului pe care instalaseră pe alesul lor, Murad.

Privirile lui Midhat se îndreptară asupra lui Abdul Hamid, care stătea oarecum izolat de ceilalți membri ai familiei

imperiale, ținând capul ușor plecat și cu o expresie de necuprinsă fericire întipărită pe chip. S-ar fi zis că idealul vieții lui fusese în sfârșit atins. Midhat se apropie de el zâmbind:

— Îți crește inima când îi vezi cum se bucură cu toții, efendi! Așteaptă ca noul sultan să le aducă raiul pe pământ. Sunt convins că speranțele lor nu vor fi înșelate!

Beatitudinea oglindită în ochii prințului îl făcu pe Midhat să-i admire talentul actoricesc.

— Nu ne rămâne, scumpul meu prieten, zise Abdul Hamid cu exaltare în glas, decât să înălțăm rugăciuni lui Allah pentru sănătatea augustului meu frate. Altfel, toate strădaniile dumitale și ale camarazilor dumitale vor rămâne zadarnice. Cred că îmi împărtășești părerea, nu-i așa?

Midhat îl privi lung. Abdul Hamid se pricepea să spună exact contrariul gândurilor sale, fără ca interlocutorul neavizat să-i poată desluși jocul. El, Midhat, prea hârșit ca să se lase înșelat de poza prințului.

Ceremonia înscăunării noului sultan se încheie cu un ospăț la care participară miniștrii, comandanții de armate și demnitarii Curții. În timpul festinului, un aghiotant aduse lui Husein Avni, ministrul de război, o notă pe care acesta o citi vădit preocupat, apoi o vârî în buzunar. După banchet, Midhat Pașa se apropie de colegul său:

— Am impresia că ai primit vești neplăcute, îi șopti.

Husein Avni clătină din cap, cu îngrijorare:

— Midhat, am primit o notă informativă care trebuie să ne dea de gândit. În câteva unități militare, soldații și-au manifestat nemulțumirea față de înlăturarea lui Abdul Aziz. Cică noul sultan și noi, sfetnicii lui, avem de gând să întocmim o constituție care favorizează populațiile creștine din imperiu, în dauna turcilor și a Islamului. Și unii locuitori ai capitalei cârtesc...

Midhat Pașa își trecu mâna peste fața-i transpirată:

— Asta înseamnă că Abdul Aziz rămâne primejdios, deși l-am lipsit de putere.

— Ahmed Kaiserli era de părere să-l deportăm undeva în Anatolia. Nu va fi greu să găsim o fortăreață izolată de lume. Cei doi Damad au propus o soluție radicală: lichidarea lui Abdul Aziz.

Midhat își privi pe sub sprâncene interlocutorul.

— La asta m-am gândit și eu.

Husein Avni își încruntă fruntea.

— Nu putem lua măsuri atât de grave fără încuviințarea întregului nostru grup. Una este să-l detronezi pe sultan, alta să-l ucizi. Ne asumăm în fața istoriei o răspundere...

Când se angajase să meargă alături de Midhat, nu concepuse că va trebui să recurgă la un asasinat. Midhat zâmbi mefistofelic:

— Te-a părăsit curajul, Husein? Îți dai seama că nu ne putem opri la jumătatea drumului. Dacă Abdul Aziz ar reveni pe tron, n-ar ezita să ne decapiteze. Se vor găsi destui descreierați să-l susțină. Nu! Nu avem nevoie de un război civil în aceste momente de mare criză pentru țară.

Husein Avni plecă posomorât fruntea. Ar fi fost tentat să-l întrebe pe Midhat dacă grija lui pentru bunul mers al țării nu atârna în balanță mai puțin decât setea de a-și consolida puterea. Se lăsase antrenat într-un joc din care nu se mai putea desprinde. Dacă ar face opinie separată, nu l-ar ierta nici Midhat și nici ceilalți conjurați.

— Găsesc totuși necesar să luăm în comun această hotărâre supremă...

— Desigur, Husein! Propunerea ta este foarte cuminte. Chiar în seara aceasta vom convoca vârfurile grupului nostru. Mai precis, comisia supremă, din care faci parte și dumneata, alături de Ruşdi Paşa, de Mehmed Damad și de Şeicul-Islam Hairulah.

— Și pe ceilalți?

— Nu e bine să amestecăm prea mulți oameni în treaba aceasta. După ce-i vom pune în fața faptului împlinit, nimeni nu va cuteza să crâcnească.

— Nu cred că este înțelept să-l lași pe dinafară pe Ahmed Kaiserli. A fost întotdeauna alături de noi. Și Redif Paşa, și Savfet ar putea să se supere dacă i-am ignora.

Midhat râse:

— Te înțeleg, Husein! Vrei să împarți responsabilitatea cu cât mai mulți oameni.

— Exact! De ce să ascund adevărul? În felul ăsta nu se vor putea ridica mai târziu împotriva noastră. De ce să nu se compromită cu toții?

— Bine. Accept pe Ahmed Kaiserli şi pe Redif. Mă opun însă în privința lui Savfet. În calitatea lui de şef al departamentului Externelor se va opune acestei măsuri radicale menite – va spune el – să ne facă o reclamă proastă în Occident. Pe Savfet îl lăsăm deoparte!

— Fie! Pe ceilalți te obligi să-i atragi de partea ta?

— Da! Ahmed Kaiserli nu va face dificultăți. Iar Redif se va vârî până în gât în această afacere, ca să nu se spună că este mai prejos decât mine. Mă invidiază cumplit omul ăsta.

— Important este că trage la ham. Operația debarcării lui Aziz a dus-o la capăt fără greş.

— Mulțumesc. Potrivit planurilor mele!

Husein Avni zâmbi cu indulgență.

— Generalii au nevoie de subalterni care să le execute ordinele.

Midhat aprecie finețea cu care ministrul de război îi flata vanitatea.

— Şi acum să-ți dau o veste bună, Husein. Unul dintre cele mai importante obiective pe care le-am urmărit prin răsturnarea lui Abdul Aziz a fost atins. Ambasadorii marilor puteri au renunțat să mai prezinte Sublimei Porți memorandumul semnat la Berlin. Cred că în clipa asta Ignatiev se căieşte amarnic fiindcă a pierdut momentul...

Chipul lui Husein Avni se lumină.

— Eşti un adevărat vrăjitor, Midhat! Un mare vrăjitor!

*

* *

Mustafa, atletul, făcu o mutră tâmpă când Nuri Damad efendi, bogatul şi puternicul său protector, îi spuse într-o doară:

— Dacă ți-aş cere, ai fi în stare să ucizi un om? Ce-ai zice dacă ți-aş mai spune că pentru asta ai primi o pensie care să te scape de grija zilei de mâine? De spectrul unei

bătrâneți mizere? Căci vigoarea şi tinerețea se duc pe nesimțite, Mustafa...

Nuri Damad pusese degetul pe rană. De câteva luni încoace, Mustafa era muncit de gânduri negre. El, regele luptelor, idolul constantinopolitanilor, omul cu mușchii de oțel, simțea de la o vreme că puterile îl părăsesc. Obținea victoriile cu prețul unor eforturi tot mai mari, care-l lăsau secătuit ca o lămâie stoarsă de sevă. Pe capul lui se puneau încă mari rămăşaguri. Va fi însă destul să piardă o luptă, ca admiratorii să-l părăsească. Chiar şi Nuri Damad, marele lui protector, îi va da cu piciorul. Mustafa retrăia tragedia atâtor atleți ajunşi pe panta declinului. Ca şi în lumea fiarelor, prima înfrângere atrage după sine sfârşitul.

Prin mâinile lui Mustafa trecuseră mulți bani, dar belşugul nu prinsese rădăcini, căci lui îi plăceau tare mult femeile. Iar ele, nesățioase, îi ronțăiseră câştigurile, oferindu-i, în schimb, doar îmbrățişări efemere.

În tinerețe, Mustafa respinsese solicitările echivoce ale unor turci bogați, ispitiți de frumusețea corpului său magnific. Poate că acum n-ar mai fi făcut nazuri, însă după ce îi apăruseră fire albe în păr iar trăsăturile tinereşti i se înăspriseră, avansurile încetaseră. Propunerea lui Nuri Damad sosea într-un moment de mare criză, când opțiunile lui se reduseseră la minimum. Nuri şi fratele său, Mahmud, erau membri ai familiei imperiale, iar protecția lor i-ar fi asigurat imunitatea.

La Constantinopole, asasinatele săvârşite de inşi tocmiți de către personaje sus-puse, dornice să rămână în umbră, erau monedă curentă. Mustafa îşi zise că i se va cere să sugrume vreun soț jenant, vreun unchi care refuza să moară spre a-şi lăsa averea nepoților ori vreun creditor hapsân. Era convins că protectorul său îl va acoperi. O eventuală arestare a executantului crimei ar avea drept urmare demascarea şi compromiterea autorului moral, iar lui Nuri Damad efendi nu i-ar conveni aşa ceva.

— Stăpâne, pe cine trebuie să ucid?, vorbi supus Mustafa binefăcătorului său. Am să-ți aduc pe tavă capul său tăiat!

— Răbdare! N-ai să lucrezi singur! Am să fiu şi eu lângă tine!

Chipul atletului se lumină. I se oferea o garanție în plus.

— Cu atât mai bine, stăpâne! Când ne punem pe lucru?

— Mâine, după lăsatul nopții, Mustafa! Ai să afli până atunci ce ai de făcut!

Abdul Aziz se uita pe fereastra zăbrelită cu admirabile dantele de fier forjat la cerul înstelat, sprijinit de culmile copacilor din grădină. Deși geamurile erau deschise, nici o undă de răcoare nu-i mângâia obrajii încinși. Apucă barele de fier împodobite cu flori metalice și își încordă puterile într-o zadarnică încercare de a le urni. Nu era la prima lui tentativă. Știa că nu le putea smulge, dar eforturile lui, deși sterile, îi mai descărcau tensiunea nervoasă.

Își luă mâinile de pe grilaj și se întoarse cu fața spre interiorul salonului care-i servea drept celulă. Între pereții îmbrăcați în faianță împodobită cu motive orientale erau adunate de-a valma, ca într-o hală de vechituri, piese în stilurile *Louis XIV, Empire, Queen Anne* și *Louis-Philippe*. Covoare turcești și persane emanau miros de mucegai și de praf. Sofaua mare, ridicată pe câteva trepte și acoperită cu o cuvertură înflorată, semăna cu un catafalc pe care fuseseră împrăștiate buchete cu flori fanate.

Pradă unui neastâmpăr greu de stăpânit, Abdul Aziz se așeză pe un scaun. Se istovise umblând încoace și încolo prin încăperea cu aer închis, stătut, în care simțea că se înăbușă. Dar frământarea lăuntrică nu-i dădu răgaz să se odihnească. Se ridică în picioare ca împins de un resort și trecu din nou la fereastră.

Era exasperat. El, sultanul Abdul Aziz, stăpânul Imperiului Otoman, fusese redus la rolul de simplu particular de către un grup de ticăloși, în cap cu Midhat Pașa. Când îl acceptase în guvern, după debarcarea fidelului său Mahmud Nedim, se dăduse legat pe mâna „Junilor Turci". Dacă ar fi știut atunci ce soartă i se pregătea, l-ar fi strangulat cu mâinile sale pe Midhat.

Își încleștă pumnii și gemu cu mânie neputincioasă. Supărarea îi ardea ficații, îi răsucea în stomac gheare nevăzute.

Pierderea tronului îl durea mai puțin decât despărțirea de neprețuita lui Mihri. O voce lăuntrică îi spunea că nu avea să

o mai vadă vreodată. Dacă nemernicii i-ar fi lăsat-o pe Mihri, ar fi suportat mai uşor prăbuşirea. Mângâierile ei i-ar fi alinat suferinţele morale.

Începu să se izbească în cap cu pumnii. Cum de nu îşi luase dinainte măsuri de siguranţă? Cum de se lăsase jucat ca un copil!? Izbucni în plâns. Un plâns nervos, hohotit, care-i mai linişti nervii. Bine, cel puţin, că nu-l asasinaseră. Nepotul său, denaturatul Murad, îi garantase viaţa şi libertatea. Abdul Aziz zâmbi amar. Era liber între cei patru pereţi ai unei odăi cu gratii la ferestre şi cu ieşirea ferecată.

Auzi paşi în anticameră. Cheia se răsuci în broască. Uşa se deschise încet şi un paj intră împingând cu grijă o masă pe rotile. Capace de argint, asemenea unor cupole miniaturale, acopereau diverse farfurii.

Pajul făcu o temenea:

— Cina, stăpâne!

— Cum te cheamă?, întrebă Abdul Aziz.

— Tusuf, stăpâne!

Pajul trase măsuţa în dreptul unui fotoliu.

— Bine, Tusuf! Poţi pleca. Mă servesc singur.

Băieţandrul salută din nou şi ieşi. Uşa se închise în urma lui. Abdul Aziz auzi din nou cheia răsucindu-se în broască. Se apropie de măsuţă, ridică pe rând capacele de argint şi examină mâncărurile îmbelşugate, încercând să ghicească dacă nu erau otrăvite. Apucă suspicios o carafă de lapte şi, după ce turnă puţin într-o cupă de cristal, o apropie de nas şi o mirosi cu precauţie.

Făcându-şi curaj, se aşeză pe un scaun, îşi puse un şervet pe genunchi, şi începu să mănânce. Întotdeauna fusese un gurmand. Supărarea nu-i tăiase apetitul.

Atacă o friptură de fazan. Mesteca fiecare îmbucătură cu multă grijă. Deodată ciuli urechile. Auzise un zgomot ciudat pe aleea pietruită din faţa ferestrei. S-ar fi zis că cineva umbla tiptil. Încremeni cu mâncarea în gură. Nu mai îndrăznea să facă o mişcare. După câteva momente de ascultare încordată se linişti, căci zgomotul nu se mai repetă. Îşi reluă cina. Se alarmase fără rost. Friptura de fazan era delicioasă. Merita sa fie savurată. Se înfruptă şi dintr-un homar cu ciuperci şi încheie cu o musaca de Alep. Ar fi gustat şi dintr-o farfurie cu

porumbei preparați după o rețetă franțuzească, dacă oboseala n-ar fi început să-i încețoşeze privirea. Surprins, scutură din cap. Văzu din nou clar. Alarma sa lăuntrică se stinse pentru câteva clipe. Cu gesturi calme, luă o cupă cu hidromel şi o duse la buze. Sorbi o înghițitură. Ceața i se lăsă din nou pe ochi. Își agită fruntea, dar o moleşeală bizară îi cuprinse treptat întreaga ființă. Pleoapele i se lăsară grele. Cupa cu hidromel îi scăpă printre degetele amorțite şi se lovi de colțul măsuței, spărgându-se cu zgomot...

Cei doi aghiotanți imperiali, Ali Bey şi Negib Bey, care preluaseră paza fostului sultan, expediind la corpul de gardă santinela desemnată să facă de veghe în anticameră, auziră zăngănitul cupei făcută cioburi.

— Cred că somniferul şi-a făcut efectul, şopti Ali Bey.

— I-am pus o doză suficientă să adoarmă un cal, replică Negib cu glas scăzut. De ce or fi întârziind oamenii noştri?

Auziră paşi pe coridor. Uşa anticamerei se deschise încet. Apăru şambelanul Fahri Bey, urmat de frații Mahmud şi Nuri Damad, precum şi de atletul Mustafa. Cortegiul era încheiat de un zăplan cu un cap mai înalt decât ceilalți, grădinar la Ceragan, pe care-l chema tot Mustafa.

— Gata?, întrebă Negib Bey.

— Gata!, răspunse Nuri Damad. Dă-le drumul înăuntru!

Ali Damad vârî cheia în broască şi o răsuci fără zgomot. Apăsă clanța şi împinse canatul. Mahmud Damad făcu semn cu mâna celor doi Mustafa să intre. Atletul şi grădinarul se strecurară tăcuți în camera fostului sultan.

Prin uşa rămasă deschisă, şambelanul Fahri Bey văzu întreaga scenă. La apariția celor doi indivizi, Abdul Aziz deschise buimac ochii. Se ridică din fotoliu clătinându-se, dar nu reuşi să-şi păstreze echilibrul şi se prăbuşi peste masa cu rotile, răsturnând-o.

— Cine sunteți?, bolborosi, încurcându-se în limbă. Ce vreți cu mine?

Simțise instinctiv primejdia. Adunându-şi toate puterile, se săltă în patru labe, uitându-se la huidumele care-l încadraseră si se pregăteau să-l atace.

— Garda! Garda la mine!, zbieră răguşit fostul suveran.

Izbuti să se ridice în picioare, dar, în ciuda eforturilor lui, nu-şi putea coordona mişcările. Disperat, se retrase cu spatele spre fereastră, uitându-se prin ceaţă la cei doi indivizi care-l încolţiseră. Îndobitocit, clătină din cap, încercând să rupă vălul care-i tulbura vederea.

— Pe el!, zbieră Nuri Damad. Ce aşteptaţi?

Şambelanul se uita fascinat la cei doi Mustafa care se năpustiră asupra lui Abdul Aziz, înşfăcându-l de braţe. Cu o putere neobişnuită, acesta se smuci, reuşind să se elibereze pentru o clipă.

— Nu mă atingeţi!, urlă gutural. Garda la mine! Garda!

Uriaşii se repeziră iarăşi asupra lui. Atletul îl imobiliză, iar grădinarul îi apucă braţul stâng. Cu mâna rămasă liberă, scoase de la brâu un jungher şi apropie lama de oţel de încheietura mâinii, dând să-i taie vinele. Abdul Aziz se smuci brusc, astfel încât jungherul crestă adânc încheietura antebraţului. Sângele ţâşni, împroşcându-i pe cei doi ucigaşi. Abdul Aziz scoase un răget.

— Jugăneşte porcul!, strigă excitat Nuri Damad. Spintecă-l!

— Ce-ai înnebunit?, zbieră fratele său. Se întoarse spre cei doi Mustafa: Ţineţi-l nemişcat până ce i se va scurge tot sângele! Să pară că şi-a făcut singur seama! Nu vă luaţi după nebunul ăsta!

Lui Fahri Bey îi veni să verse. Îşi scoase atunci batista din buzunar şi şi-o duse la gură, prefăcându-se că îşi stăpâneşte un acces de tuse.

Abdul Aziz se zbătea zadarnic spre a se smulge din strânsoarea celor doi ucigaşi. Sângele îi ţâşnea din artere, pulsând ca nişte minuscule fântâni arteziene.

— Lăsaţi-mă!... Lăsaţi-mă!... gemea clătinând din cap şi zvâcnind din tot corpul ca o pasăre abia tăiată...

În camera sa de culcare din palatul Dolma-Bagtce, Murad, noul padişah, stătea tolănit într-un jilţ din piele de Cordoba şi se uita impasibil la cei patru slujitori care-i făceau simultan pedichiura şi manichiura. Câţiva demnitari ai Curţii asistau tăcuţi la toaleta matinală.

Soarele pătrundea prin ferestrele deschise, laolaltă cu trilurile unor privighetori. În ambianța aceea calmă, o ușă se deschise și Fahri Bey, șambelanul, pătrunse în încăpere. Pe chipul lui se citea o mare agitație. Își salută din prag suveranul.

Murad ridică privirile, indispus fiindcă fusese deranjat.

— Ce este, Fahri Bey?

Nou-venitul i se aruncă la picioare.

— Înălțimea Ta, s-a întâmplat o mare nenorocire!

Demnitarii își aruncară priviri întrebătoare.

— Nenorocire? Ce nenorocire?, exclamă răstit padișahul.

— Abdul Aziz efendi... Unchiul Înălțimii Tale... S-a sinucis!

Murad căscă gura, fără să poată emite un sunet. Arăta ca un pește scos pe uscat, care încearcă zadarnic să respire. După câteva clipe, reuși să șoptească:

— Nu se poate! Nu se poate!

— Azi-dimineață, când slujitorii au intrat în camera sa de culcare spre a-l trezi din somn, l-au găsit pe podea într-o baltă de sânge. Își tăiase venele...

Ochii padișahului se făcură sticloși. Se ridică brusc în picioare. Pleoapa ochiului stâng prinse să-i tremure, fața i se schimonosi, gura i se crispă. Începu să geamă. Treptat, gemetele crescură în intensitate, transformându-se în urlete animalice. Servitorii care-i făceau toaleta se traseră speriați la o parte. Demnitarii schimbau priviri consternate, neștiind cum să reacționeze.

Murad făcu câțiva pași și, într-un acces de furie necontrolată, începu să-și rupă hainele și să se tăvălească pe podea. Abia atunci doi dintre demnitarii prezenți îl ridicară de jos și îl așezară pe pat.

Mareșalul Curții ordonă unui servitor:

— Cheamă doctorul! Repede!

Vestea sinuciderii lui Abdul Aziz, urmată de criza nervoasă a noului sultan, zbură din gură în gură, făcând într-un timp-record ocolul întregului oraș. Ambasadorii marilor puteri acreditați la Constantinopole trimiseră urgent rapoarte guvernelor respective, comentând cele două evenimente și prezicând fundamentale schimbări în politica internă și externă a Sublimei

Porți. Numai generalul Ignatiev, reprezentantul Rusiei, făcu excepție, afirmând că sângeroasa rocadă a sultanilor nu va modifica atitudinea turcilor față de criza orientală.

În anticamera dormitorului imperial din Palatul Dolma-Bagtce se adunaseră toți miniștrii în așteptarea verdictului medicilor. Starea „afecțiunii psihice" a lui Murad părea să se fi agravat. Se aflau acolo, pe lângă membrii comisiei supreme, autorii morali ai asasinării lui Abdul Aziz și ceilalți miniștri care nu avuseseră niciun amestec în lovitura de la palat: Iusuf Pașa, șeful departamentului Finanțelor, Kabuli Pașa, ministrul comerțului, Server Pașa, președintele Consiliului de Stat și Comisar Imperial în Bosnia și Herțegovina, precum și Said efendi, ministrul de interne. Savfet Pașa, șeful diplomației otomane, stătea posomorât deoparte. Își dădea seama că Midhat lucrase fără știrea lui și aceasta îl îngrijora. Midhat era omul zilei. Mâine va fi poate unicul stăpân al imperiului. Când un astfel de personaj te suspectează, îți poți socoti cariera grav primejduită.

— Un lucru nu-mi este clar, reflectă cu voce tare Said efendi, în auzul unui grup de miniștri care-l înconjurau. Sinuciderea lui Abdul Aziz ridică unele semne de întrebare. De ce și-a crestat vinele la încheietura antebrațului și nu la încheietura mâinii, așa cum se procedează în cazuri de-astea?

Lui Midhat nu-i scăpară vorbele ministrului de interne. Încerca Said efendi un discret șah la rege?

— Cred că Abdul Aziz a vrut să fie original și în pragul morții. Nu se putea sinucide ca orice muritor de rând!, spuse Midhat cu umor.

— Ar fi o explicație!, zâmbi enigmatic Said efendi.

— Asta sau alta, situația nu se schimbă cu nimic!, rosti cu bruschețe Midhat. A murit și cu asta basta! Acum trebuie să ne preocupe doar sănătatea prea iubitului nostru sultan!

Apăru Refik Bey, șeful Poliției secrete. Se apropie de ministrul de interne și-i vorbi în șoaptă. Said efendi se întoarse către colegii săi:

— O veste de ultimă oră! Mihri Circaziana a murit!

— Adevărat?, exclamă Savfet Pașa, fulgerat de o bănuială cumplită.

— Să nu-mi spui că și ea s-a sinucis!, rosti Server Paşa în liniştea grea, lăsată brusc asupra încăperii.

— Când i s-a anunțat moartea lui Abdul Aziz, au apucat-o durerile facerii, explică Refik Bey cu derutant calm.

— Şi?, întrebă Kabuli Paşa.

— A murit în timpul naşterii.

— O să auzim vorbindu-se şi despre alte decese ciudate!, zise Server Paşa, pe un ton care nu-i plăcu deloc lui Midhat.

— Probabil că ministrul nostru de interne va ordona deschiderea unei anchete!, rosti Midhat cu un calm înghețat, încărcat de amenințări ascunse.

Said Paşa era prudent. Nu-i plăcea să scuipe împotriva vântului. Nu concepea să intre în conflict cu Midhat, omul zilei.

— Nu am de gând să încalc domeniul justiției. Judecătorii să aprecieze dacă este sau nu cazul să deschidă o anchetă. Atâta vreme cât nu voi primi o reclamație însoțită de dovezi serioase, nu voi lua nicio măsură.

— Cine să reclame?, zise Server Paşa. Morții?

Din dormitorul imperial veni Abdul Rahman, medicul personal al sultanului. Miniştrii îl înconjurară plini de curiozitate.

Marele vizir Mehmed Ruşdi Paşa îl întrebă cu îngrijorare:

— Ce se aude, efendi?

Medicul ridică mâinile, invocând milostivirea cerului.

— Domnilor, situația Înălțimii Sale este serioasă! Foarte serioasă!

— Şi-a revenit?, întrebă Redif Paşa.

— Nu! Şi nu cred că își va reveni curând.

Salută pe cei prezenți şi părăsi încăperea.

Savfet Paşa făcu o mutră lungă:

— Acum ce facem?

Midhat Paşa, atribuindu-şi din proprie autoritate calitatea de purtător de cuvânt al colegilor săi, se adresă marelui vizir:

— Ruşdi Paşa, socotim necesară convocarea imediată a Consiliului de miniştri!

În aceeaşi zi, dar câteva ore mai târziu, cabinetul turc se întruni în marea sală a consiliului din Palatul Top-Kapi.

Miniştrii stăteau ghemuiţi pe scaunele lor, privindu-se cu ostilitate surdă. Între membrii grupului Midhat şi colegii lor cu alte convingeri politice începeau să se ridice divergenţe pe care nesiguranţa creată de agravarea stării sănătăţii sultanului nu putea decât să le înăsprească.

Marele vizir Ruşdi Paşa simţea tensiunea din aer şi se străduia să adopte o atitudine neutră, spre a menţine măcar de formă un echilibru între cele două facţiuni. Midhat Paşa ceru primul cuvântul:

— Excelenţă, domnilor miniştri, vreau să trag un semnal de alarmă! Vă previn că situaţia Turciei la ora actuală este foarte complicată! Prin înlăturarea lui Abdul Aziz – de tristă memorie –, am dejucat încercările marilor puteri europene de a ne impune condiţiile cuprinse în memorandumul de la Berlin. Am obţinut un scurt răgaz. Cei trei împăraţi din nord urmăresc cu atenţie fiecare mişcare a noastră. Aşteaptă constituţia pe care am făgăduit-o. Or, această constituţie nu poate apărea încă. Ne împiedică să purcedem la concretizarea ei starea sănătăţii Înălţimii Sale sultanul Murad.

— Nu stă în puterea noastră să grăbim însănătoşirea Înălţimii Sale, zise ministrul de război. Trebuie să luăm măsuri în consecinţă.

— Ce înţelegi prin măsuri în consecinţă?, întrebă Server Paşa cu prefăcută naivitate.

Savfet Paşa intui capcana întinsă de preşedintele Consiliului de Stat. Server încerca să obţină o declaraţie compromiţătoare de la Midhat Paşa. Dacă acesta va propune să se treacă la elaborarea constituţiei mai înainte ca sultanul să-şi poată spune cuvântul, va acuza grupul Midhat că încearcă să uzurpe autoritatea supremă în stat. Savfet interveni abil:

— Colegul nostru Husein Avni a avut în vedere presiunile exercitate de către ambasadele rusă, germană şi austro-ungară. Sublima Poartă este literalmente bombardată cu întrebări: „Când apare constituţia? În ce stadiu se află elaborarea ei? Ce măsuri s-au luat în vederea acordării de drepturi populaţiilor creştine din Imperiul Otoman?“ Evident, nimeni nu se gândeşte să încalce prerogativele Înălţimii Sale sultanul. Vom formula doar propuneri, pe care i le vom supune de îndată ce sănătatea sa...

Canaturile ușii sălii de consiliu fură date cu putere de perete și în prag se ivi Hasan Bey, cumnatul răposatului Abdul Aziz, ținând un revolver în mână. Uriaș, cu ochii injectați de mânie, cu brațele îndepărtate de corp și cu torsul ușor aplecat într-o poziție plină de încordare, își plimbă agresiv privirile asupra miniștrilor. Unii se ridicară pe jumătate de pe scaune, alții încremeniră hipnotizați de insolita apariție. Explicația iruperii lui Hasan Bey era simplă pentru toți cei de față. Hasan Bey voia să răzbune moartea surorii sale Mihri și asasinarea lui Abdul Aziz.

Husein Avni Paşa țâșni ca un iepure de pe scaunul său și o luă la fugă spre ușa din celălalt capăt al sălii. Hasan Bey îndreptă arma asupra lui și trase. Lovit între omoplați, ministrul de război ridică brațele și se prăbuși pe covor. Detunătura trezi din transă pe ceilalți membri ai cabinetului, care săriră de la masă și se năpustiră spre ușă într-o fugă dezordonată. Îmbrâncindu-se, lovindu-se cu pumnii, se străduiau să iasă care-de-care mai întâi.

Circazianul trase iarăși în grămadă. Atins în vârful plă-mânului stâng, Redif Paşa căzu în genunchi, apoi se prăvăli pe podea vărsând sânge. Hasan Bey apăsă din nou pe trăgaci, dar arma i se blocă. O aruncă furios, își smulse sabia din teacă și se repezi asupra lui Husein Avni, care se târa spre ușă, lăsând pe podea o urmă roșie de sânge. Cu câteva lovituri scurte, îl lichidă. Ministrul de război își dădu ultima suflare, stând pe spate și privindu-și cu ochii sticloși asasinul.

Între timp, marele vizir și ceilalți membri ai cabinetului izbutiseră să se refugieze într-o cameră alăturată. Midhat închise canaturile ușii în care colegii lui se proptiră spre a-l împiedica pe circazian să ajungă până la ei. Cu o forță care băgă groaza în demnitari, Hasan se repezi ca o catapultă peste ușa în dosul căreia stăteau îngrămădiți vizirii. Când văzu că nu o poate deschide sau sparge, se opri și strigă gâfâind:

— Deschideți! Nu vă fac niciun rău! Pe cuvântul meu de onoare! Dați-mi-l pe Ahmed Kaiserli, ministrul marinei. Numai pe porcul ăsta îl mai vreau! Sultanul Abdul Aziz l-a ridicat din noroi și l-a făcut vizir. Drept recompensă și-a sugrumat stăpânul! Cu voi, ceilalți, n-am nimic! Vă jur! Bătu iarăși cu putere în ușă: Deschideți!

De cealaltă parte a baricadei, Ruşdi Paşa încercă să-l îmblânzească:

— Nu acum, fiule! Eşti prea furios!

Pe uşa prin care dăduse năvală Hasan se avântară în sala consiliului trei ofiţeri cu săbiile scoase, urmaţi de câţiva soldaţi din gardă.

— Puneţi mâna pe el, mort sau viu!, strigă primul ofiţer. Să nu vă scape!... Nemerni...

Ultimul lui cuvânt se încheie într-un gâlgâit de sânge. Lama sabiei lui Hasan îi perforase beregata, secţionându-i artera carotidă. Al doilea ofiţer se aruncă cu sabia scoasă asupra mastodontului, dar acesta îi pară lovitura, apoi cu propria lui sabie îi perforă intestinele. Pe când al treilea ofiţer şi soldaţii încercau să-l înconjoare, Hasan se plecă şi smulse pistolul primului ofiţer căzut. În vreme ce para cu sabia loviturile adversarilor, trase două focuri în uşa în care stăteau proptiţi miniştrii ascultând zgomotul luptei din sala de consiliu.

— M-a atins, ticălosul!, gemu marele vizir, lăsându-se să cadă moale pe podea.

Înspăimântaţi, fiindcă nici uşa nu-i mai putea apăra de furia circazianului, demnitarii o luară la fugă care încotro. Mai îndrăzneţ, Midhat Paşa ieşi într-un culoar şi de acolo, ocolind un şir de încăperi, ajunse în sala de consiliu pe urmele soldaţilor care-l încolţiseră pe Hasan. Acesta se apăra ca un mistreţ împresurat de câini. Împărţea lovituri în stânga şi în dreapta, continuând să tragă şi cu pistolul, de data aceasta asupra soldaţilor. Sabia lui grea se rotea ucigaş, retezând capete, străpungând organe vitale. Sângele ţâşnea din răni, stropind pereţii, covoarele, masa consiliului. Midhat socoti de datoria lui să intervină în luptă, deşi măcelul la care asista l-ar fi îndrituit la o atitudine mai prudentă. Hasan îi găuri antebraţul drept şi poate că l-ar fi trecut în lumea dreptţilor cu o fandare năprasnică dacă un soldat nu s-ar fi interpus între sabie şi pieptul generalului. Eroismul său îl costă însă viaţa.

Atraşi de strigătele din sala de consiliu, apărură alţi soldaţi din gardă. În cele din urmă, Hasan nu mai fu în stare să facă faţă peretelui de oameni care se strângea în jurul lui. Ucisese doi ofiţeri şi trei soldaţi şi rănise alţi şase. Prins şi dezarmat, fu pus în lanţuri şi dus sub escortă la închisoarea militară.

În aceeași noapte, un tribunal extraordinar îl condamnă la moarte. Sentința avea să fie executată prin spânzurătoare a doua zi de dimineață, în piața Seraskieratului. În ultimele ceasuri pe care și le petrecu singur în celulă, Hasan își înveseli macabra așteptare cântând aria tenorului din *Lucia de Lammermoor*.

Unul dintre cele mai sângeroase episoade din istoria Turciei se încheia în ambianță de operetă...

*
* *

Lui Felix Blümmel îi era frică de fericire. Existența lui de chelner la restaurantul *Kaiser Friedrich* se scurgea fără suișuri și coborâșuri senzaționale. Se mulțumea cu puțin, trăindu-și în microcosmosul propriului său eu bucuriile și micile amărăciuni inerente vieții lui solitare. Deși prin însăși activitatea lui se afla mai tot timpul în mijlocul unei lumi agitate și deosebit de interesante, era un singuratic. Nu se pricepea să-și facă prieteni și nici nu-i căuta. Aventurile din epoca primei lui tinereți, cu femei bogate și capricioase care-l cumpărau așa cum ai cumpăra o sticlă cu șampanie sau un carton cu prăjituri, nu atinseseră nicicând proporțiile unor legături sentimentale durabile.

Maturizându-se, pierduse preferințele acestor doamne atrase doar de prospețimea tinereții. Găsise în viață alte plăceri, mai simple, dar nu mai puțin demne de a fi apreciate. O haină frumoasă, o mâncare bună, un pahar cu vin vechi, o plimbare prin parc, o muzică antrenantă. Pentru că nu cerea mult de la viață, își regăsise ușor echilibrul sufletesc. Cunoscuse în acea epocă farmecul lecturii. În puținul timp liber citea romane sentimentale, în fascicule, compătimind eroinele virginale abandonate de bărbați perfizi și lași. Odată, după ce parcursese ultima pagină a unei povești de dragoste înșiruite în multiple tomuri, închisese cartea și exclamase beat de încântare: „Există oare o plăcere mai mare decât voluptatea imaginației dezlănțuite?" Citise atât de mult, încât se familiarizase cu unii termeni sofisticați, chiar dacă la început nu se prea dumirise asupra adevăratului lor sens. După această

explozie de optimism, veniseră zilele negre ale racolării lui forțate în trena Serviciului secret. Discuțiile clienților, pe care le asculta înainte pentru propria lui desfătare, le transmitea acum agenților care-l frecventau cu regularitate. Felix era un animal ușor adaptabil condițiilor vitrege. Din crâmpeiele conversațiilor surprinse, își dăduse seama că în lume erau multe suferințe. Față de acestea, viața lui personală amintea calmul unei oaze într-un deșert torid. Se vorbea despre frământările sângeroase din Balcani, despre posibilitatea izbucnirii unui război european generalizat, despre măsurile militare luate de către marile puteri. Felix mai aflase că în Austro-Ungaria se făceau concentrări masive în vederea manevrelor de toamnă. Aceasta era explicația oficială. Oamenii politici și ofițerii serviți de Felix la masă vorbeau fără ocol desre pregătiri militare febrile, despre posibilitatea unui conflict armat între Austro-Ungaria și Rusia. Mulți dintre clienții lui primiseră ordine de concentrare. Felix ajunsese la concluzia că existența lui liniștită și confortabilă era de invidiat. Mulțumise proniei fiindcă îi încredințase un rol marginal în frământările care stăpâneau acum lumea.

Tocmai atunci îi căzuse pe cap o pacoste care-l prinsese nepregătit sufletește. După un foarte obositor serviciu de noapte la restaurant, dormise toată dimineața până aproape de prânz. Se trezise din somn buimac și își prepară tocmai o cafea, când poștașul îi adusese un ordin de concentrare. În maximum trei zile trebuia să se prezinte la unitatea sa militară din Spalato. Șocul îl trezise din mahmureală mai vârtos decât cafeaua concentrată pe care și-o pregătise. Își făcuse la repezeală bagajele și, înainte de a pleca la drum, anunțase conducerea restaurantului. Patronul îl bătuse pe umăr, urându-i serviciu ușor și făgăduindu-i că îi va păstra postul. În sinea lui era bucuros să scape de un chelner cu relații suspect de strânse cu Serviciul secret.

Se spune că Dumnezeu, în dorința lui de a-i face pe oameni mai buni, s-a gândit să le arate la ce recompensă frumoasă se pot aștepta cei care-i respectă poruncile, și atunci, în chip demonstrativ, a coborât pe pământ un colț de rai, alegând în acest scop coasta dalmată. Felix cunoștea legenda, dar starea lui sufletească era atât de mizerabilă, încât, în dimineața

în care vaporașul-cursă îl debarcă la Spalato, avu impresia că fusese aruncat într-unul dintre cele mai hâde locuri de pe pământ. Cerul îi păru spălăcit ca plumbul topit, soarele îngrozitor de fierbinte, marea zbârlită și neprietenoasă, orășelul un fel de târg insipid, cu oameni ostili și răi.

Îndată ce se prezentă la unitatea sa, fu îmbrăcat în uniformă și încadrat într-un detașament trimis în grabă pe graniță, spre a întări paza militară. Pentru Felix, deprins cu viața confortabilă din capitală, patrulările istovitoare de zi și de noapte pe cărările munților sălbatici, bivuacurile lipsite de comoditate, prezența unor camarazi de arme necioplițți și enervant de familiari, severitatea disprețuitoare a ofițerilor, grosolănia *feldwebelilor* și a gradaților, pedepsele aspre care plouau pentru cele mai ușoare greșeli erau demoralizante, scufundându-l în prăpăstii de deznădejde. Mirosul de sudoare, de iuft, de mâncare proastă îl umplea de dezgust.

Noaptea, când se afla în patrulare și liniștea munților era tulburată de răpăitul îndepărtat al împușcăturilor de pe teritoriul Bosniei învecinate, i se încrâncena pielea. Uneori se auzeau foarte aproape de graniță detunături răzlețe de armă. Adeseori, patrula surprindea cete de refugiați bosniaci care încercau să treacă frontiera clandestin. Pe Felix îl cutremura indignarea când nenorociții ce-și căutau salvarea în Dalmația erau respinși cu brutalitate și siliți să facă drumul întors.

Fiindcă stătea oarecum izolat, camarazii lui începuseră să-l privească pieziș. Unii îl luau în derâdere:

— Domnul baron nu se simte în largul său printre noi, mitocanii!

— Slugărind pe nobili, își închipuie că s-a molipsit de la ei și că i s-a albăstrit sângele!

— Mă întreb de ce nu se duce să mănânce cu ofițerii, la popotă!

Felix Blümmel se prefăcea că nu aude sarcasmele, deși în sinea lui fierbea. Treptat, situația lui devenise de nesuportat. Fiindcă se spăla până la brâu și dimineața, și seara, fiindcă își peria dinții și se pieptăna cu grijă, fiindcă uniforma lui era întotdeauna scuturată și călcată, iar bocancii străluceau ca lacul de Chantily, camarazii lui, în majoritate țărani, nu prea buni prieteni cu igiena, începuseră să vadă în el un fel

de dihanie, cu atât mai vârtos cu cât ofițerii și gradații îl lăudau pentru curățenia lui și îl dădeau de exemplu.

Feldwebelul Schulze îl supărase într-o zi, exclamând în fața trupei:

— Ești cochet ca o femeie, Blümmel!

Soldații începuseră să râdă și să-și facă semne cu cotul.

Schulze era un zăplan de aproape doi metri, cu un cap mare și fălcos, lipit de un corp pătrat, numai mușchi. Respira forța neîmblânzită, brutalitatea. Soldații intrați în pumnii lui, aplicați pe înfundate, la strâmtoare și fără martori, rămâneau cu dureri surde în coaste sau în șale zile sau chiar săptămâni de-a rândul.

Felix băgă de seamă, cu bucurie și recunoștință, că plutonierul îl vedea totuși cu ochi buni. Începuse să-i acorde mici avantaje. Îi schimba efectele uzate cu altele noi, îi dădea suplimente la mâncare și la tutun, îi aproba scurte învoiri, foarte prețuite printre soldații ținuți cu lunile în creierii munților.

Bunăvoința lui Schulze se manifestă vizibil și în public, când Felix fu trecut la cancelaria companiei, unde – toți știau acest lucru – avea să se bucure de un tratament excepțional. În loc să mai umble pe coclauri, de ajungeau să-i ardă tălpile, i se încredințase ținerea la zi a unor registre foarte simple.

Când se văzu în încăperea aceea frumos zugrăvită, răcoroasă și atât de liniștită, își zise că Dumnezeu și-a coborât iarăși harul asupra lui. Lângă cancelarie se afla o cămăruță cu un pat, cu așternuturi curate, în care avea să doarmă. Masa era foarte bună, fiindcă se putea înfrupta – la bucătărie – din mâncăruri pregătite pentru popota ofițerilor. Bucătarul, știindu-l în grațiile atotputernicului *feldwebel,* de care soldații se temeau mai strașnic decât de ofițeri, îi furniza tot felul de delicatese.

— Aș fi putut să te repartizez la popotă, îi spuse Schulze într-o dimineață, pe când era în toane bune. Ai fi servit la masă pe domnii ofițeri. Dar aceștia sunt tare capricioși. Te-ar fi hărțuit ca pe hoții de cai. Aici însă ești mai liniștit decât la tine acasă. Da, da, mai liniștit, fiindcă n-ai de plătit chirie Și nu te supără vecinii zgomotoși. Cu mine ai să te înțelegi foarte bine.

Felix îl privea cu ochi de cățel supus și recunoscător. Schulze, în ciuda brutalității lui ajunsă proverbială, devenise alt om. Se făcuse prevenitor, blând, glumeț.

Dar fericirea lui Felix nu dură mult.

La cancelarie fu repartizat un recrut, protejat de comandantul de batalion. Nou-venitul, tânăr, frumușel, cochet, deveni în curând favoritul *feldwebelului*. Nedumerit, apoi nelinițtit de răceala bruscă a șefului său, Felix se pomeni definitiv detronat din poziția-i privilegiată și retrimis la unitatea sa din creierii munților. Camarazii lui, încântați de prilejul care li se oferea, reîncepură să-i facă tot felul de mizerii.

Noua fază în activitatea sa militară avea să fie de scurtă durată. Într-o dimineață fu chemat la cancelarie. Lui Felix îi bătea inima de-i răsuna coșul pieptului.

— Blümmel, ți-a venit ordin de desconcentrare!, îl întâmpină *feldwebelul* morocănos. Mărimi au intervenit pentru tine la Viena de te-au scos de aici, învârtitule!

În aceeași după-amiază, Felix se înapoie la Spalato. Își petrecu noaptea într-un han modest, căci ultimul vapor-cursă din ziua aceea plecase spre Zara cu un sfert de oră înainte.

După o cină frugală, stropită cu o jumătate de sticlă de vin unguresc, Felix făcu o plimbare prin oraș. De data aceasta îl încântară și străzile întortocheate, dar atât de pitorești, și cheiul argintat de razele lunii, și camera lui mică și sărăcăcioasă, în care avea să-și petreacă noaptea. A doua zi de dimineață își luă micul dejun într-o cofetărie din Piazza dei Signori, apoi se îndreptă spre port.

Abia aștepta să se înapoieze la Viena, să-și reia activitatea atât de plăcută de la restaurantul *Kaiser Friedrich*. Fiindcă avea bani destui asupra lui, își propuse să transforme drumul de întoarcere într-o călătorie de plăcere. Va face o escală de o zi la Zara și altă escală la Trieste. Apoi va poposi o noapte la Graz, unde locuia un unchi dinspre mamă.

Când ajunse în port, vaporul-cursă – alb și cochet ca un iaht imperial – aștepta la chei. Plin de voioșie, își cumpără un bilet și se îmbarcă, instalându-se pe o bancă la pupa, spre a se prăji la soare. Era fericit. Atât de fericit, încât îl străbătu un fior de teamă. Stătea cu ochii întredeschiși spre marea azurie, netedă ca un lac.

Un bărbat în haine civile se aşează lângă el pe bancă. Iritat de prezenţa intrusului care-i tulbura liniştea, Felix îi aruncă o privire peste umăr. Deodată îngheţă, deşi soarele îl pripea. Lângă el se afla blestematul de comisar căruia, de voie, de nevoie, îi furniza, la Viena, informaţii asupra clienţilor săi.

— Bună ziua, Blümmel.

— Bună ziua, domnule comisar, rosti pierit chelnerul.

— Frumoasă zi, nu-i aşa, Blümmel?

— Frumoasă, domnule comisar.

Felix avea senzaţia că este un şoarece pândit de o pisică vicleană cu ghearele scoase.

— Nu mă întrebi cum de ne-am întâlnit, Blümmel?

Insistenţa cu care comisarul îi repeta numele îi păru de rău augur.

— Sunteţi desigur în vacanţă, domnule comisar!

— Nu, Blümmel. Sunt în serviciu comandat. Mai precis, am venit după tine.

— După mine, domnule comisar?, bâigui chelnerul.

— Ascultă, Blümmel, ai fost desconcentrat, dar asta nu înseamnă că obligaţiile tale către ţară au încetat. Ai fost lăsat la vatră pentru că ţi se va încredinţa altă misiune. Mult mai frumoasă. Ce limbi străine cunoşti, Blümmel?

— Franceza, sârba, italiana şi, bineînţeles, germana, dialectul vienez.

— Ştii bine italieneşte, nu-i aşa? Bunica dumitale a fost italiancă, dacă nu mă înşel!

— Întocmai cum spuneţi dumneavoastră, domnule comisar.

— Înseamnă că nu-ţi va fi greu să înveţi limba română, căci e înrudită cu italiana. În trei luni ai să te descurci bine în româneşte.

Felix avea senzaţia că i se aşezase o povară mare pe piept, care-i îngreuna respiraţia. Îndrăzni să întrebe:

— De ce trebuie să învăţ limba română?

— Fiindcă ai să pleci la Bucureşti şi ai să te angajezi chelner la *Capşa*. *Capşa* este un restaurant de lux din capitala Ţării Româneşti. Acolo ai să faci acelaşi lucru ca şi la Viena. Vei informa pe un agent al nostru asupra discuţiilor purtate de clienţii dumitale.

— Și cu postul meu de la *Kaiser Friedrich* ce are să se întâmple?

— Au să ți-l păstreze până ce ai să-ți termini misiunea la București. Blümmel, curaj! Toți trebuie să ne facem datoria către țară. Bănuiesc că preferi să fii chelner la *Capșa,* decât concentrat pe frontieră?

Comisarul zâmbea, dar tonul său ascundea imperfect o amenințare surdă. Chelnerul conveni în sinea lui că varianta care i se oferea era de preferat. Îl fulgeră deodată o bănuială care îl făcu să se înfioare. I se cerea să fie spion? Dacă îl vor prinde românii? Îl vor spânzura sau îl vor pune la zid?

Primejdiile cele mai mari erau însă preferabile patrulărilor pe frontieră și companiei *feldwebelului* Schulze.

— Domnule comisar, mă duc la București, dacă așa socotiți dumneavoastră că este bine, rosti resemnat.

Comisarul îl bătu din nou pe umăr:

— Bravo! Știam eu că ești om de înțeles. Ehe, Bucureștiul este un oraș frumos. Acolo o să ai mare trecere. Ești încă tânăr, arătos... Femeile au să se bată pentru tine!

Sirena vaporului sună prelung.

Podeaua prinse să vibreze sub tălpile lui Felix. Apoi, cheiul de piatră începu să se depărteze de flancul navei.

Contele de Paris venise la Bad Ems ca să vadă și ca să fie văzut. Capetele încoronate, ca și pretendenții la tron, au nevoie de popularitate, asemenea actorilor și cântăreților. Sperase ca aici, în mult apreciata și foarte mondena stațiune climaterică de pe malurile râului Lahn, să poată trage sforile în folosul restaurării monarhiei în țara sa. Unul dintre prietenii și partizanii săi cei mai convinși, ducele de Fitz-James, constatase cu un oarecare umor că Bad Ems, în plin sezon, concura cu succes Viena din epoca marelui Congres de pace, atât de mare era afluența de monarhi, principi și înalți demnitari, veniți de prin mai toate colțurile Europei. Îi întâlneai și pe aleile grădinii publice, și la Kurhaus, și prin magazine, și în holurile hotelurilor, și pe stradă, și în împrejurimile atât de pitorești, îi vedeai plimbându-se pe jos sau în trăsură, consumând cafea cu lapte, *Kremschnitt* ori *Kapuzinner* pe terasele cofetăriilor, populând restaurantele de lux și cârciumioarele cu ambianță

intimă, ori dansând vals prin grădinile de vară cu artişti de cabaret, muzică multă, vin de Rin şi bere bavareză. Suveranii doreau să-şi păstreze incognitoul, dar ficţiunea nu înşela pe nimeni. Adeseori, trecătorii se întorceau pe stradă după câte un personaj în haine civile şi îşi şopteau cu extaz:

— Regele Spaniei! Ce tânăr e!

— Iată şi pe împăratul nostru! Ai zice că e un bătrân pensionar ieşit la plimbare!

— Ştiţi cine a trecut pe lângă noi? Regele Suediei! Ce elegant e! Şi ce prestanţă are!

— Ţarul, copii! Ţarul Aleksandr! Mai chipeş decât toţi! Are siluetă de locotenent!

— Bătrânelul din trăsură e prinţul Gorceakov!

— Iar orientalul cu fes este Musurus Paşa!

— Uite şi pe Prinţul de Wales! Îşi saltă burta ca un vrăbioi! Se zice că este arbitrul eleganţei.

— Scoate pălăria, băiete! Vine spre noi cancelarul! Cancelarul Bismarck, prostule!

— Uite şi pe împărăteasa Elisabeth! Superbă femeie!

Exclamaţiile erau emise mai ales de vilegiaturiştii ocazionali veniţi la cură. Localnicii se obişnuiseră cu „mărimile", aşa că nu le mai făceau nicio impresie.

Contelui de Paris nu-i lipsea modestia. Dar amorul lui propriu suferea în taină. El, reprezentantul casei regale de Bourbon, trecea neobservat printre celelalte personaje „ilustre", înconjurate de o aureolă adeseori nemeritată. Regii detronaţi sunt asemenea unor obiecte scoase din uz. Nu li se mai dă importanţă. Dacă nu sunt aruncate la gunoi, rămân, în cel mai fericit caz, să se prăfuiască într-o cameră cu vechituri. Uneori sunt exhibate la lumină fiindcă li se găseşte o întrebuinţare, dar şi în această eventualitate sunt socotite tot nişte obiecte de ocazie, de care te debarasezi de îndată ce li se găseşte un înlocuitor mai bun. Contele de Paris nu putea uita că bunicul său, Louis-Philippe d'Orleans, fusese rege al Franţei, un „rege burghez", fiindcă folosea în locul sabiei o prozaică umbrelă. Drama lui provenea tocmai din nepotrivirea dintre înfăţişarea-i de târgoveţ şi atributele tradiţionale ale unui monarh destinat să poarte sceptru, coroană, decoraţii şi să joace un rol ornamental la recepţiile de gală şi la paradele

militare. Pentru monarhiști, Louis-Philippe fusese un burghez, iar pentru radicali, un monarh. Plutise între două lumi, respins și de una, și de cealaltă, asemenea corciturilor patrupede ce stârnesc râsul sau mila prin aspectul lor compozit. Se spunea că unul dintre fiii săi, aflându-se la studii în Anglia, ar fi fost surprins pe stradă de o ploaie de vară. Un coleg care-l însoțea i-ar fi oferit prevenitor propria lui umbrelă. „Iartă-mă, dar am jurat să nu mă folosesc niciodată de un astfel de obiect", ar fi răspuns prințul.

Pe Louis-Philippe, un complex favorabil de împrejurări îl scosese din camera cu vechituri a istoriei și îl plasase pe tron. După o domnie scurtă, plină de echivocuri, fusese zvârlit în anonimatul din care abia ieșise.

Contele de Paris era dornic să vadă casa din Bourbon repusă în drepturile ei. Mersese până acolo cu concesiile și compromisurile, încât renunțase la pretențiile personale în favoarea vărului său, prințul Henri d'Artois, conte de Chambord, reprezentantul ramurii principale a familiei de Bourbon. Chambord fiind lipsit de copii, după moartea sa, drepturile de candidat la tronul Franței aveau să treacă asupra contelui de Paris.

Din nefericire pentru cauza legitimistă, Chambord nu fusese la înălțimea așteptărilor și a încrederii pe care monarhiștii și-o puseseră în steaua lui. Limitat intelectual, încăpățânat, retrograd, pretinsese ca Franța să revină la absolutismul regal dinaintea Marii Revoluții. Concepțiile lui absurde compromiseseră cauza monarhică. Când fusese pe punctul de a pune mâna pe coroană, ratase totul și fusese nevoit să se întoarcă umilit în obscurul său exil.

Contele de Paris nu renunțase la luptă. Știa că insuccesul vărului său era cauzat în parte și de cancelarul Bismarck, cu totul ostil restaurării în Franța a unei monarhii prin definiție militariste. Cancelarul de Fier prefera să aibă dincolo de Rin o republică vecină frământată de curente politice antagoniste. Contele de Paris sosise la Bad Ems cu intenția de a-și crea prieteni și de a câștiga sprijinul suveranilor și oamenilor politici ostili Reichului german. Spre dezamăgirea sa, nu trezise niciun interes printre cei care ar fi putut face ceva pentru el și pentru monarhia franceză. Nu se vorbea decât despre

chestiunea orientală şi despre iminenta izbucnire a unui război ruso-turc, în care Anglia s-ar angaja automat cu toate forţele, spre a zăgăzui expansiunea rusă, atât de supărătoare pentru interesele britanice din Asia şi din Europa.

Contele de Paris spera totuşi să găsească un mijloc spre a se apropia de ţar şi de cancelarul Gorceakov, care-şi manifestaseră nu o dată simpatia faţă de casa de Bourbon. Nu pierdea o zi să nu iasă la plimbare, singur, cu mâinile la spate, aparent nepăsător la lumea din jur, alegând însă locurile frecventate de Aleksandr I şi de matusalemicul său cancelar. Prefera să nu fie însoţit de vreunul dintre partizanii săi, pentru că discuţiile purtate fără martori au mai multe şanse să ducă la rezultate practice.

Dar pronia părea să se împotrivească gândurilor contelui. Întâlnirea dorită şi aşteptată cu atâta nerăbdare nu se materializa.

Într-o dimineaţă de iunie, cu nori pufoşi, decorativi, tiviţi cu aur de soarele văratic, contele, obosit de hoinăreală, se aşezase pe o bancă în grădina publică alături de o fântână arteziană care-i răcorea din când în când obrazul cu o boare da apă purtată pe aripile unui vânticel sprinţar.

În preajma contelui se opri deodată, în *contre jour,* un bărbat înalt, subţire, cu trăsături nedesluşite. Nou-venitul se înclină:

— *Monseigneur!*

Abia atunci contele de Paris recunoscu glasul vicontelui de Gontaut, ambasadorul Franţei la Berlin.

— Dragul meu viconte, mă bucur mult că te văd!

Îl pofti pe bancă.

Gontaut îşi scoase pălăria şi îşi şterse cu batista fruntea perlată de transpiraţie.

— Credeam, *monseigneur,* că voi avea parte de un concediu liniştit. La ora actuală însă, Bad Ems este un uriaş cazan în care fierb la foc înalt interese, intrigi şi tot felul de jocuri subterane.

Câteva fetiţe gălăgioase începură să se joace „de-a v-aţi ascunselea" în jurul băncii ocupate de cei doi francezi, silindu-i să-şi caute refugiu în alt ungher al grădinii. Mergeau agale pe o alee umbrită de copaci, vânând altă bancă liberă.

— Franța se află la mare răspântie, *monseigneur*. Suntem puși în cea mai idioată situație. Trebuie să ne alăturăm fie ruşilor, şi atunci îi supărăm pe englezi, fie englezilor, şi atunci ne stricăm cu ruşii.

— O cale de mijloc nu e posibilă?

— Ar însemna să-i supărăm şi pe unii, şi pe alții. După aceea am rămâne singuri în fața balaurului german. Eh, iată-l şi pe Gorceakov!

Contele de Paris tresări. Printre siluetele doamnelor care se plimbau pe alee zări, ceva mai departe, pe cancelarul rus, însoțit de contele Karoly şi de baronul Jomini. Gorceakov se opri să strângă mâna contelui de Paris şi ambasadorului Franței.

— *Monseigneur,* iată o plăcută surpriză! A trebuit să ne aducă întâmplarea la Ems ca să putem schimba câteva cuvinte. Viconte, se adresă ambasadorului, abia aşteptam să vă vorbesc. Ultimele evenimente din Constantinopole au complicat considerabil situația politică.

Contele de Paris zâmbi:

— Domnilor, vă stingheresc, desigur. Am să mă retrag...

— Vă rog să rămâneți, *monseigneur!* Vom vorbi despre Franța. Chestiunile legate de Franța vă privesc şi pe dumneavoastră.

Contele răspunse la politețea cancelarului rus, înclinându-se.

— Vă mulțumesc, Excelență!

— Viconte, vorbi Gorceakov lui Gontaut, sunt indispus de atitudinea adoptată recent de Franța. Invocând revoluția de palat de la Constantinopole, a amânat remiterea memorandumului şi a recunoscut pe noul sultan fără să se pună în prealabil de acord cu guvernul rus. Acestea sunt incontestabil rezultatele manoperelor cabinetului britanic, care nu pierde ocazia să ne contracareze planurile. Regret că Franța, care ne datorează poate existența ei – nu mai este nevoie, cred, să vă reamintesc evenimentele de anul trecut – s-a făcut unealta perfidiei britanice.

— Termenul este tare, Excelență!, replică Gontaut.

— Tare? La ce anume vă referiți? La „unealtă" sau la „perfidie"? Se întoarse spre contele de Paris: *Monseigneur,* Franța lui Louis XIV şi a lui Louis-Philippe nu s-ar fi pretat la un

asemenea joc. Războaiele dintre națiunile europene tot pe teritoriul Europei își găsesc principalul teatru de operații. Bătăliile navale nu au decât un caracter secundar.

Ar fi fost ispitit să facă o aluzie răutăcioasă la „ajutorul" dat de Anglia „aliată" Franței în campania din 1870, dar se abținu, căci nici Rusia nu se remarcase atunci printr-o solicitudine deosebită față de imperiul lui Napoleon III.

Referirea lui Gorceakov la domnia lui Louis-Philippe făcu plăcere contelui de Paris. Însemna nu numai că dinastia de Bourbon-Orleans nu fusese definitiv uitată, dar că în calculele oamenilor politici ruși restaurarea monarhiei în Franța devenea o ipoteză demnă de luat în seamă.

Contele de Paris se feri totuși să se amestece în discuție, spre a nu complica rolul lui Gontaut și al ministrului de externe Decazes. Ambasadorul francez îi fu recunoscător.

Gorceakov reproșă cu vizibilă amărăciune incorectitudinea guvernului de la Londra față de Rusia.

— Toate discuțiile purtate de lordul Derby cu ambasadorul nostru Șuvalov, întreaga noastră corespondență diplomatică referitoare la chestiunea orientală sunt comunicate fără întârziere de cabinetul britanic lui Musurus Pașa, reprezentantul Turciei la Londra. Procedeu incalificabil, cu atât mai mult cu cât, în ultimă instanță, sabotează eforturile noastre de a elibera popoarele creștine din Balcani de sub jugul otoman.

Gontaut înclină din cap în semn de tăcută încuviințare.

— În tratativele marilor puteri cu Sublima Poartă, ne putem dispensa de Anglia, continuă Gorceakov. Dacă am remite guvernului turc memorandumul, așa cum s-a convenit inițial, și am acționa în consecință, criza din Orient ar fi rapid rezolvată. Este destul să vă relev impresia puternică pe care ar face-o trimiterea unor nave de război franceze în apele turcești pentru a sprijini activ nota comună a marilor puteri.

Gorceakov își consultă ceasul, apoi își întrerupse tirada:

— Mă iertați, dar trebuie să vă părăsesc. La prânz sunt invitat de către Majestatea Sa țarul. Nu mă îndoiesc, *monseigneur,* că Majestatea Sa va fi încântată să vă vadă. Voi aranja o întâlnire. Iar noi, viconte, ne vom revedea spre a continua această discuție. V-aș ruga să informați pe ducele Decazes asupra punctului nostru de vedere.

A doua zi, contele de Paris și ambasadorul Franței primiră invitația să cineze în compania țarului. Ca și cancelarul său, Aleksandr le împărtăși resentimentele lui față de Anglia și dezamăgirea pe care i-o provocase atitudinea echivocă a guvernului de la Paris.

— Dacă Franța ne abandonează, mă voi mulțumi cu o acțiune militară austro-germano-italo-rusă împotriva Turciei. Criza orientală trebuie definitiv lichidată.

Vicontele Gontaut remarcă, nu fără emoție, că, de la ultima sa întrevedere cu Gorceakov, tensiunea din tabăra rusă crescuse. Aleksandr II nu se mai limita la preconizarea unui demers diplomatic comun al marilor puteri. Posibilitatea izbucnirii războiului intrase în domeniul probabilităților. Cu o seară înainte, Gontaut primise o depeșă cifrată de la Decazes, care îl prevenea să nu-și ia angajamente formale față de țar și de Gorceakov, deoarece opoziția și opinia publică preferau să păstreze și să consolideze prietenia cu Marea Britanie, chiar dacă în acest mod se deteriorau relațiile cu Rusia. La Paris se știa că Anglia deplasase în apele Levantului douăzeci și una de nave militare și că guvernul britanic era hotărât să-și apere, la nevoie, prin forță poziția adoptată recent față de chestiunea orientală.

În cercurile diplomatice din capitala Franței circula zvonul că între Londra și Berlin s-ar fi încheiat un acord secret la care ar fi aderat și Viena. În aceste condiții nu era de conceput ca Franța să accepte o izolare politică de dragul Rusiei. Decazes sublinia impresia urâtă pe care o făcuse în cercurile guvernamentale franceze limbajul belicos al factorilor de răspundere de la St.-Petersburg. Franța nu admitea ideea unei intervenții militare împotriva Turciei și nici o ocupare temporară a teritoriului acesteia. Decazes nu uitase să sublinieze ușurarea pe care o încercase când dăduse instrucțiuni ambasadorului de Bourgoing să nu mai remită memorandumul Sublimei Porți, folosindu-se de pretextul înlocuirii lui Abdul Aziz cu Murad V. Spera să găsească o formulă acceptabilă și pentru ruși, și pentru englezi, în vederea reluării tratativelor cu turcii. Până atunci, Franța nu va face nicio mișcare susceptibilă să indispună Marea Britanie, Decazes încheia mesajul cu o frază ușor

cinică: „Adio, dragul meu prieten! Regret că tratativele acestea ți-au stricat vacanța".

Ministrul nu era lipsit de un umor negru. Cum putea numi vacanță timpul pe care el, Gontaut, și-l petrecea la Bad Ems străduindu-se să domolească mânia ursului nordic, aţâţat de înţepăturile lui John Bull?

Când ambasadorul încercă să explice țarului poziția Franței – bineînțeles cu menajamente –, imperialul său interlocutor se întunecă la față.

— Dacă Franța înțelege să se înfeudeze politicii britanice, n-are decât. O face însă pe riscurile ei. În ceea ce mă privește, nu voi ezita să trimit o notă severă Constantinopolelui, chiar dacă demersul va fi susținut de numai patru puteri în loc de șase.

Discuțiile purtate oficios de Gontaut păreau să fi ajuns la un punct mort, când atmosfera fu înveninată iarăși de o știre sosită simultan de la Constantinopole și Belgrad. La 8 iunie, guvernul turc adresase prințului Milan al Serbiei o telegramă formulată în termeni duri: „Sublima Poartă nu poate asista indiferentă la înarmările Serbiei, care în ultimele zile au luat proporții. În interesul armoniei care trebuie să domnească între noi, suntem obligați să vă cerem explicații asupra scopului acestor înarmări".

— Midhat Paşa începe să-şi arate colții, comentă acid Gorceakov.

— Vom tolera oare ca turcii să-i sugrume și pe sârbi?, se mânie țarul.

— Sârbii sunt bine înarmați de noi, Maiestate. Dacă se va ajunge la o confruntare militară, turcii vor fi debordați de armatele sârbești. Să nu uităm că la comanda lor se află Cernaiev, unul dintre cei mai destoinici generali ai noștri.

Un dineu la care fuseseră invitați Gontaut și contele de Paris fu decomandat de țar în ultimul moment. Candidatul prezumtiv la tronul Franței înțelese că problema restaurării monarhiei în țara sa își pierduse pentru moment actualitatea. Rusia avea chestiuni mai importante de rezolvat.

— Germanii din vremurile îndepărtate aveau o credință religioasă care m-a cucerit prin frumusețea ei, spuse cancelarul Bismarck colaboratorului său, prințul de Hohenlohe, în

vreme ce se plimbau pe malul râului Lahn. Erau convinși că după moarte se întâlneau în infern cu toți câinii care i-au slujit în timpul vieții. Mi-aș dori să pot crede și eu acest lucru.

Îmbrăcați în haine albe de vară, păreau niște burghezi de rând ieșiți la aer. Nu erau însoțiți decât de imenșii dogi germani ai cancelarului, care alergau încolo și încoace, zbenguindu-se, tulburând păsările și șopârlele ce se prăjeau la soare. Hohenlohe știa însă că singurătatea aceasta era numai aparentă. Numeroși agenți acoperiți, ascunși pe după copaci ori pe după boscheți, îl escortau pe cancelar, spre a-l feri de un eventual atentat nihilist.

— Îți aduci aminte, principe, de Sultan, frumosul meu dog pe care mi l-a dăruit prințul marocan..., i-am și uitat numele, căci prea era complicat. În public îi spuneam câinelui Sultl, ca să nu creez un conflict diplomatic cu Turcia și cu țările arabe. Sultan mă întovărășea pretutindeni, chiar și la recepțiile oferite de mine la Varzin sau la Friedrichsruhe. La Wilhelmstrasse primeam audiențele avându-l pe Sultan lângă mine. Să-i fi văzut pe miniștri, pe conții delicați și pe principii plini de morgă cum se schimbau la față când îl vedeau pe câine lângă piciorul meu. Sultan era prietenos cu oamenii buni și mârâia la cei răi. Avea un instinct sigur, după care – mărturisesc – m-am călăuzit și eu de multe ori. N-am angajat niciodată intendenți ori servitori care nu erau pe placul lui Sultan. Mi s-a întâmplat să mă folosesc de acest criteriu și în alegerea unor înalți demnitari. Indicațiile lui Sultan nu m-au înșelat niciodată.

Câțiva pescari stăteau nemișcați pe malul râului, pândind cu încordare dopul de plută de la capătul undițelor. Apariția dogilor, lătrând și hârjonindu-se, îi făcu să sară speriați în picioare.

Bismarck observă scena. Cu prefăcută severitate își chemă câinii poruncindu-le să rămână lângă piciorul său. Bombănind iritați, dar neîndrăznind să facă scandal, pescarii se înapoiară la ocupațiile lor.

— Tot în chipul ăsta m-a supărat o dată Sultan, adăugă Bismarck cu melancolie. Am ordonat să fie pus în lanț. A doua zi de dimineață, servitorii au găsit lanțul rupt și lemnul de care se ținea ros și cu urme de sânge. Sultan, nicăieri. Am trimis

slugile pe urmele lui, dar nu l-am mai găsit. Câteva săptămâni a bântuit pădurea din jur, hrănindu-se cu iepuri şi căprioare. Devenise un animal periculos. Unii oameni mă sfătuiau să trimit potere, să-l împuşte. Cică decima vânatul. Am refuzat şi bine am făcut. Într-o zi mă plimbam prin pădure. De sub nişte tufe a apărut Sultan. Dând din coadă, s-a apropiat de piciorul meu. Ne împăcasem. L-am mângâiat pe cap şi i-am cerut scuze fiindcă l-am pus în lanţ. Câţiva ani mai târziu a murit. Am suferit atunci de parcă aş fi pierdut un copil...

Cancelarul făcu o pauză. Se uită îndelung după o rândunea care descria pe cer volte rapide.

— Se spune despre mine, principe, că sunt dur, violent, neîndurător. În realitate am o fire visătoare, sentimentală... Oamenii m-au făcut aspru, oamenii m-au înrăit...

Pe drumul pietruit care şerpuia de-a lungul râului apărură două trăsuri trase de cai albi.

Hohenlohe îşi făcu mâna streaşină, spre a-şi feri ochii de arşiţa orbitoare a soarelui.

— Împăratul nostru şi ţarul sunt în prima trăsură!, spuse.

Când ajunseră în preajma cancelarului, cele două echipaje se opriră. Bismarck şi Hohenlohe îi salutară pe cei doi împăraţi, foarte puţin marţiali în costumele lor civile. Wilhelm I, cu o pălărioară de vânător împodobită cu o pană de păun, arăta ca un bunic blajin. Ţarul avea aspectul unui *ancien beau* care-şi păstra încă prestanţa tinereţii.

Din a doua trăsură coborâră cancelarul Gorceakov şi marele şambelan al Curţii regale prusace, contele von Redern.

— Ce-ar fi să ne dezmorţim şi noi picioarele?, propuse Kaiserul. Puţină plimbare pe jos nu ne-ar strica!

Ţarul se declară numaidecât de acord. Îi plăcea sportul sub toate formele. Coborî cel dintâi din trăsură şi îl ajută şi pe unchiul său, Kaiserul, să coboare. Grupuri de călăreţi civili prinseră să treacă în sus şi în jos pe şosea, aparent în plimbare. Bismarck ştia însă că toţi aceştia erau agenţi ai poliţiei, deghizaţi în amatori de cavalcade.

Dogii lui Bismarck alergau, săreau, făceau tot felul de giumbuşlucuri, fără să acorde atenţie imperialelor personaje. Unul dintre câini trecu în goană pe lângă împăratul Wilhelm,

făcându-l să scape bastonul în care se sprijinea. Redern ridică bastonul de jos, îl șterse de țărână cu propria lui batistă și îl înapoie suveranului.

— Aceștia sunt faimoșii dumitale dogi, principe?, se adresă Kaiserul iritat cancelarului Bismarck. Nepotul meu, țarul, mi-a vorbit despre ei cu admirație. Mie, drept să-ți spun, nu prea îmi plac. Așa, cu urechile tăiate, seamănă cu niște corcituri.

Contele von Redern zâmbi ca de o glumă bună. Chipul lui Bismarck rămase de marmură. Nu-i plăcuseră vorbele monarhului. Hohenlohe își aminti aprecierile șefului său, care împărțea oamenii în buni și răi după cum erau sau nu agreați de câinii lui.

Țarul își dădu seama că unchiul său făcuse o gafă. Ca să înseneineze atmosfera, schimbă subiectul conversației.

— Dragul meu principe, se întoarse spre Bismarck, ai fost informat de răspunsul dat turcilor de către Milan al Serbiei?

— Nu încă, Maiestate. Presupun însă că o copie a sosit în cursul acestei dimineți.

— Și principele Gorceakov tot astăzi a primit-o.

— Nu mă îndoiesc că Milan a dat o ripostă tăioasă notei Sublimei Porți. Intensele pregătiri militare ale Serbiei...

— Tocmai că răspunsul său a fost extrem de conciliant!, interveni Gorceakov. Am apreciat moderația tonului. A declarat că nu dorește să aducă vreo atingere bunelor sale relații cu Sublima Poartă și nici să știrbească integritatea Imperiului Otoman. A mai anunțat trimiterea unui delegat sârb la Constantinopole, însărcinat să furnizeze toate explicațiile necesare spre a restabili armonia și încrederea reciprocă. Să mai invoce acum Marea Britanie belicismul Serbiei, alimentat în taină de Rusia!

— Reaua-credință a englezilor e manifestă, întări țarul. „Perfidul Albion" nu-și dezminte reputația!

Bismarck zâmbi placid:

— Germania își permite să vă ofere, Maiestate, întregul său concurs în vederea găsirii unei formule sortite să ducă la o apropiere între punctul de vedere al Maiestății Voastre și cel al cabinetului britanic. Da, da, Germania este gata să joace rolul

unui mediator. Principe, se adresă Bismarck lui Hohenlohe, presupun că şi Parisul va sprijini iniţiativa noastră.

Hohenlohe găsi ocazia să arunce o săgeată:

— Parisul, Alteţă, şi-a definit poziţia, adoptând o atitudine net probritanică.

Bismarck clătină din cap cu afectată părere de rău.

— Nu înţeleg jocul Franţei! Doreşte oare împărţirea Europei în două tabere? Noi vom fi în orice caz alături de Rusia!

Ambasadorul său la Paris îi dăduse exact răspunsul pe care-l aştepta. Pe marginea lui îşi permise să brodeze în continuare:

— Simpatiile francezilor şi englezilor pentru Turcia – persecutoare prin definiţie a creştinismului – sunt împotriva naturii!

Era încântat că dăduse o primă lovitură de târnăcop blocului antigerman constituit de Anglia, Rusia şi Franţa cu un an în urmă.

Vorbele lui nu-i displăcură lui Gorceakov. În cazul izbucnirii ostilităţilor între Serbia şi Turcia, ceea ce nu era deloc exclus, în ciuda asigurărilor paşnice ale principelui Milan, n-ar fi fost imposibilă o agravare a situaţiei politice europene. În asemenea eventualitate, îi convenea să se ştie că Rusia nu va rămâne izolată. Prietenia discutabil de sinceră a Germaniei era mai bună decât nimic.

— Austro-Ungaria reprezintă un mare semn de întrebare, reluă ţarul. Punctul ei de vedere faţă de chestiunea orientală nu coincide cu al nostru. Dacă lucrurile s-ar complica...

Bătrânul împărat Wilhelm interveni în sprijinul cancelarului său. În definitiv, Bismarck apăra interesele Germaniei.

— Nu cred imposibilă o revizuire a atitudinii Vienei, rosti cu glasul său domol, pe care bătrâneţea îl îngroşase în loc să-l subţieze. Rămâne doar de găsit un limbaj comun. În fond, dragul meu nepot, o reconstituire a înţelegerii celor trei împăraţi ar întări ordinea, disciplina, respectul legilor în întreaga lume. Gorceakov clătină din cap, aparent pătruns de înţelepciunea concepţiilor Kaiserului. În sinea lui era mai puţin entuziasmat de ideile lui Bismarck. Vorbele lui nu reuşeau să-l amăgească. El, Gorceakov, ar fi un mare naiv dacă ar accepta să aşeze

Rusia la remorca Reichului german. Ideea unor tratative directe cu Austria, peste capul Germaniei, l-ar fi ispitit mai mult. Dar aceste proiecte de viitor nu trebuiau să eclipseze demersul pe care Rusia voia să-l facă pe lângă Sublima Poartă, laolaltă cu celelalte mari puteri. S-ar fi mulțumit și cu o notă comună, dacă ideea memorandumului căzuse definitiv.

— Am dori să știm, principe, se adresă Gorceakov lui Bismarck, dacă, în primul rând, Germania este dispusă să semneze alături de noi un avertisment destinat Sublimei Porți și, în al doilea rând, dacă Reichul s-ar ralia Angliei în cazul izbucnirii unui conflict între Marea Britanie și Rusia?

Bismarck se înclină în fața Kaiserului:

— Am asentimentul Maiestății Sale împăratul să vă răspund afirmativ la prima întrebare și negativ la a doua. Pe scurt, Germania va sprijini Rusia în ambele eventualități.

Prințul de Hohenlohe aduse în sinea lui un nemărturisit omagiu cancelarului Bismarck. „Omul acesta știe să-și slujească interesele cele mai egoiste, dând impresia interlocutorului ajuns la strâmtoare că i se alătură cu toată generozitatea. Machiavelli i-ar fi dedicat un înflăcărat elogiu. Voi putea oare să calc vreodată pe urmele cancelarului meu? Mi-ar trebui o extraordinară duplicitate sau, poate, o minte genială".

*
* *

Ultimii invitați părăsiră ambasada rusă din Londra după un bal care durase până în zori. Contele Șuvalov strânse mâinile colaboratorilor care contribuiseră la reușita serbării ocupându-se de fiecare oaspete, astfel încât toată lumea să plece cu o impresie deosebit de frumoasă. Obosit, se îndreptă apoi spre apartamentul său. Traversă posomorât saloanele de recepție, unde personalul de serviciu intrase deja spre a face curățenie, și se opri câteva clipe în fața unei ferestre deschise. Aspiră adânc aerul îmbălsămat cu miresme de trandafiri, apoi urcă încet scara care ducea la camerele de culcare. Soția lui, contesa, se retrăsese ceva mai devreme, invocând o migrenă insuportabilă. Ambasadorul spera că absența ei scăpase neobservată. Doamnele din înalta aristocrație britanică

erau foarte susceptibile şi condamnau cu asprime orice ştirbire adusă protocolului.

Balul, deşi foarte reuşit, nu-i tihnise. În cursul dimineţii primise o scrisoare personală de la cancelarul Gorceakov, care-i cerea să ia contact cu lordul Derby şi cu Disraëli spre a netezi asperităţile ivite în relaţiile anglo-ruse.

Mă bizui pe abilitatea dumneavoastră spre a izbândi în această importantă misiune. Nu este nevoie, cred, să vă reamintesc importanţa acordată de Maiestatea Sa împăratul unei note comune pe care marile puteri, inclusiv Anglia, ar urma să o trimită Sublimei Porţi.

Şuvalov îl ura pe cancelar. Şi pentru aceasta avea motive temeinice. Gorceakov dăduse dovadă de o mare perfidie recomandând ţarului să-l numească pe Şuvalov ambasador în cel mai însemnat post diplomatic din străinătate. Ştia că încordarea dintre Marea Britanie şi Rusia avea rădăcini atât de adânci, încât orice agent diplomatic, oricât de iscusit, trebuia să-şi rupă inevitabil dinţii. În scrisoarea sa, Gorceakov îi lăuda abilitatea tocmai spre a-i demonstra diabolic – printre rânduri – că ingeniozitatea, rafinamentul şi capacitatea sa de negociator nu erau la înălţimea sarcinii încredinţate. Îi amintise apoi de ţar, spre a-i spori tensiunea nervoasă. La gândul că acesta era cu ochii pe el, Şuvalov va face greşeli fatale. Gorceakov cunoştea, desigur, şi cauzele intime care duseseră la înlocuirea lui Şuvalov din postul de şef al poliţiei politice şi secrete.

În cursul dimineţii, ambasadorul rus fu anunţat că va fi primit de primul-ministru, întrucât lordul Derby se afla la ţară. Nu-şi făcea iluzii asupra rezultatului întrevederii. Disraëli era un adversar declarat al ruşilor, iar Derby, deşi mai moderat, îi împărtăşea opiniile.

Şuvalov încercă să doarmă câteva ceasuri, dar somnul nu i se lipi de gene. Spre a-şi mai limpezi gândurile, încercă să se adâncească în lectura unui roman de Stendhal. Dar după ce frunzări câteva pagini, constată că mintea îi zbura aiurea şi că nici nu-şi amintea ceea ce citise. Aruncă volumul şi porunci

să i se aducă o cafea tare. După ce goli două cești, făcu o baie, apoi se îmbrăcă pentru audiența fixată la ora 11.00.

Șuvalov se înfățișă punctual în Downing Street. Șeful de cabinet îl introduse imediat în cabinetul primului-ministru.

Diplomații știu să se sfâșie cu zâmbetul pe buze.

În vreme ce se juca neglijent cu șnurul de mătase al monoclului, premierul britanic își pofti oaspetele să ia loc. Ambasadorul se lansă într-o amplă expunere asupra necesității unei intervenții comune a marilor puteri în Balcani.

— Regret, conte, dar cabinetul Maiestății Sale socotește o asemenea intervenție cu totul inutilă, replică surâzând Disraëli.

— Inutilă? Știți poate că relațiile dintre Turcia și Serbia se deteriorează pe zi ce trece. Vreți să asistăm la o nouă baie de sânge?

Disraëli ridică din umeri, lăsând să i se aștearnă pe chip o expresie de oboseală.

— Am să fiu sincer cu dumneavoastră, conte!

Șuvalov știa ce preț putea pune pe sinceritatea primului-ministru. Dar se abținu a face comentarii.

— Sunt convins, continuă Disraëli, că o notă comună adresată Sublimei Porți nu va putea împiedica o răfuială sângeroasă între turci și sârbi.

— Sunteți informat, cred, domnule prim-ministru, că Rusia s-a străduit să împiedice o extindere a incendiului în Balcani.

Disraëli zâmbi cu nevinovăție factice:

— Voluntarii ruși și armele trimise de slavofili în Serbia sunt realități care nu pledează în favoarea tezei dumneavoastră, conte. Nu vă pun la îndoială buna-credință, presupun însă că n-ați fost informat asupra acestor măsuri, în concepția mea, foarte grave, fiindcă amenință să știrbească drepturile unui stat suveran. Dar să revenim la oile noastre. Sângele va continua să curgă în Balcani, indiferent de dorințele noastre. Să analizăm însă care vor fi urmările conflictului sârboturc. Dacă Turcia va fi înfrântă, vom aviza la momentul oportun asupra deschiderii succesiunii ei. Dacă sârbii vor fi zdrobiți, vom căuta de comun acord o formulă care să îndulcească urmările înfrângerii lor. Îi vom sili pe turci să dea dovadă

de moderație în aplicarea represaliilor. Sunt convins că lordul Derby – după înapoierea sa de la țară – va formula aceleași obiecții ca și mine. Credeți-mă, conte, este mai înțelept să lăsăm timpul să lucreze.

Ambasadorul rus părăsi mânios reședința primului-ministru. Suferise o înfrângere diplomatică pe care Gorceakov nu va întârzia să o speculeze. Spre a epuiza toate căile de luptă, solicită o întrevedere și lordului Derby, îndată după înapoierea acestuia la Londra. Șeful departamentului Externelor se arătă și mai dur decât premierul britanic.

— Vă mărturisesc, domnule ambasador, că nu împărtășesc opinia primului-ministru referitoare la necesitatea unei intervenții pe lângă Sublima Poartă în favoarea creștinilor, în eventualitatea înfrângerii acestora. Este natural ca statul să pedepsească sever niște insurgenți, indiferent de credințele lor religioase. Creștinii din imperiul turcesc nu sunt deloc interesanți. Aș putea spune că ne-am complica inutil existența dacă le-am lua apărarea, încălcind drepturile suverane ale Turciei. După cum am avut onoarea să-i spun și colegului dumneavoastră francez, ambasadorul marchiz d'Hareourt, apreciez că la ora actuală nu-și are rostul o intervenție europeană colectivă sau individuală.

Gorceakov primi raportul lui Șuvalov în ajunul plecării țarului din Bad Ems. Insuccesul ambasadorului rus la Londra punea capăt încercărilor Rusiei de a se concilia cu Anglia. De altfel, complicarea situației din Serbia avea să dea o întorsătură dramatică evenimentelor...

Profesorul Basil Bordey de la Universitatea din București trăia o mare dramă. Prin înclinare era conservator, prin interese – liberal. Celor care-l întrebau de ce semnează Bordey cu „y" le explica volubil că familia sa, originară din Franța, părăsise această țară cu câteva secole în urmă, stabilindu-se ulterior în Valahia. În trecutul îndepărtat, numele de Bordey se scria sub forma Bordeilly, ca de pildă Chantilly. Asemănarea nu era întâmplătoare. Strămunii lui Bordeilly s-ar fi înrudit cu principii francezi de Conde, care posedau printre numeroasele lor proprietăți domeniul și castelul Chantilly. După ce își mutase penații în Valahia, numele de Bordeilly se transformase în Bordey, căci vechea formă ar fi fost prea complicată

pentru scrierea și pronunțarea românească. După așezarea lor definitivă în țara de la gurile Dunării, cei din neamul Bordey se încuscriseră cu unele familii boierești, mai mult sau mai puțin autohtone. Străinii au avut întotdeauna trecere pe ospitalierul pământ valah. Dacă Basil Bordey își clama cu energie obârșia aristocratică, lucrurile se schimbau de îndată ce intrau în joc interesele lui imediate. Căci Basil Bordey era un ambițios. Năzuia să ajungă rector al universității și – de ce nu? – ministru al cultelor. De vreme ce titular al acestui departament fusese nu de mult Titu Maiorescu, un tânăr junimist pentru care Bordey nu avea niciun fel de stimă, de ce nu i s-ar fi cuvenit și lui să aspire a deține un rol de prim-rang în cultura românească?

Nenorocirea profesorului era că boierimea conservatoare nu îl socotea a fi unul de-ai lor, iar burghezia liberală îl suspecta, atribuindu-i idei retrograde. Dar profesorul Bordey era înzestrat cu o tenacitate de catâr. „Dacă nu mă vreți voi pe mine, vă vreau eu pe voi!", repeta vorbele lui Alexandru Lăpușneanu, descoperite într-o veche cronică.

Spre a-și consolida poziția în sânul boierimii, se căsătorise cu Elvira Craiovescu, coborâtoare dintr-o ilustră familie, însă intrată într-un ireversibil crepuscul. Bătrânul Tache Craiovescu, tatăl Elvirei, se împușcase la Baden Baden după ce-și spulberase ultimii bani pe masa verde.

Orfana își petrecuse copilăria și adolescența într-un mare și foarte luxos pension din Elveția, fiindcă unchiul și tutorele ei, latifundiarul Manole Vulturescu, hotărâse să-i asigure o educație aleasă și relații sus-puse, menite să-i netezească drumul spre o căsătorie convenabilă rangului ei. Când Elvira se înapoiase în țară – după terminarea studiilor –, candidații la mâna ei intraseră în mișcare. Printre aceștia nu se numărau tineri bogați sau bărbați cu situații înalte, fiindcă Elvira era lipsită până și de privilegiul frumuseții. Pentru a-i spori șansele, tutorele o înzestrase cu o fișteică de moșie ruptă din propriile sale domenii.

Printre amatorii de căpătuială prin intermediul protecției Vulturescului se ivise la start și tânărul Basil Bordey, care abia își terminase studiile universitare. Dintre carieriștii angajați în competiție, bătrânul îl preferase pe Bordey,

care nu era lipsit de inteligență și nici de cultură. „Băiatul ăsta va ajunge departe, iar alături de el Elvira va dobândi în societate o situație potrivită rangului ei boieresc", apreciase Manole Vulturescu. Căsătoria se înscrisese printre evenimentele mondene ale timpului. Înainte de a-i da drumul în lume tinerei perechi, tutorele – căruia i se încheiase mandatul – voise să se achite cu generozitate de obligațiile morale asumate din proprie inițiativă față de nepoata sa. Grație lui Manole Vulturescu, lider al partidului conservator și de mai multe ori ministru, Basil Bordey ajunsese profesor universitar și deputat, fiind acceptat, în sfârșit, în rândurile boierimii, așa cum visase. Ambiția lui tindea spre înălțimi și mai mari: rector al universității, ministru și, în final, șef de guvern.

Căderea de la putere a conservatorilor intervenise însă într-un moment nepotrivit pentru interesele lui Bordey. Actualul rector urma să se retragă din activitate datorită vârstei și mai ales unei boli care-l măcina de multă vreme. Ce sorți de izbândă avea Bordey – conservator notoriu și om de casă al lui Manole Vulturescu – să pună mâna pe rectorat sub un guvern liberal? Exista totuși o soluție pe care candidatul la glorie cu orice preț socotea că o va găsi tot în preajma protectorului său. Printre ginerii lui Manole Vulturescu se afla și un liberal, intrat în familie pe ușa din dos: Iordan Boldescu, avocat cu renume și ministru în guvernul liberal. Basil știa că nu-i va fi ușor să-și schimbe de pe o zi pe alta penajul politic, dar potul merita miza.

În dimineața aceea fierbinte de iunie, profesorul își făcu elaborat toaleta, apoi coborî în sala de mâncare de la parter, unde Elvira îl aștepta cu micul dejun. Era o încăpere în stil românesc, în armonie cu conacul clădit după planurile unei cule oltenești. Bordey socotea că Manole Vulturescu ar fi putut să ridice un edificiu mai arătos pentru nepoata sa, căci banii nu-i lipseau, dar Elvira – înzestrată cu mai mult bun-simț decât soțul ei – îi replicase sentențios: „Calul de dar nu se caută la dinți. Tot ce avem aici – mult sau puțin – lui *oncle* Manole îi datorăm. De acum înainte trebuie să ne bizuim pe puterile noastre. Să adunăm bani și să ne rotunjim moșia". Basil ripostase cu parapon: „De unde bani? Unchiul tău n-a binevoit să reverse cornul abundenței asupra noastră. Salariul

de profesor universitar nu aduce bogăția. Ar fi putut să mă bage în consiliul de administrație al vreunei bănci. Dar n-a făcut-o. Eh, un egoist fără pereche!". Elvira ofta fără să-i mai răspundă.

După ce se înfruptă cu două ouă fierte, cu un caşcaval la capac, toate stropite cu o cafea tare, îşi luă rămas bun de la soție şi plecă la drum. Avea o brișcă trasă de doi cai negri pe care o mâna singur. Vanitatea lui suferea, fiindcă vehiculul acesta era mai mult decât modest în comparație cu echipajele magnifice ale bătrânului Manole.

După aproape două ore de mers la trap pe domeniul Vultureştilor – întinderea lui îl umplea de exasperare –, pătrunse în imensul parc al conacului, populat de căprioare, păuni şi lebede. Clădirea, durată în stilul palatului de la Versailles, era un monument de eleganță. Ori de câte ori îi zărea silueta ivindu-se la capătul unei alei lungi, frumos pietruite, încadrată de brazi uriaşi, Basil simțea cum i se răscoleşte fierea... „Bogăția nenorociților ăstora are să mă îmbolnăvească de gălbenare!", îşi zicea morfolindu-şi invidia şi ura. Scara de marmură roz în formă de scoică de la intrare, uşile înalte, cu ochiuri de cristal, lacheii care-l întâmpinau spre a-i lua pălăria şi mănuşile, vestibulul de marmură verde, coridoarele lungi, împodobite cu statui şi tablouri de valoare, saloanele vaste, decorate în stilurile *Louis XIV, XV* şi *XVI*, îl enervau în aşa hal încât tensiunea lui înregistra salturi, provocându-i ameţeli şi dureri de cap.

Îl găsi pe Manole Vulturescu trebăluind într-o încăpere de sticlă, cu plante luxuriante şi cu numeroase colivii în care se agitau tot felul de păsări exotice. Bătrânul dădea de mâncare unor papagali stropiți cu toate culorile curcubeului, alegând cu grijă semințe dintr-un coş ținut de un lacheu în livrea. În preajma lui stătea respectuos administratorul Plopeanu.

Pe chipul lui Bordey se aşternu o expresie de amabilă încântare.

— Ce tablou idilic, domnule Vulturescu!

Deşi era căsătorit de cincisprezece ani cu Elvira, nu obținuse privilegiul de a se adresa bătrânului cu acel intim *oncle* Manole, folosit de celelalte rude colaterale ale acestuia.

— Ce vânt te aduce pe aici, Basil?

— Am sosit aseară de la Bucureşti. V-am adus ştiri proaspete. Agitaţia politică a atins paroxismul.

— Mai mult mă preocupă agitaţia de aici. Plopeanu mi-a raportat că, în cursul nopţii, Argeşul s-a umflat atât de tare încât a început să dea peste albie. Cică ar fi ploi mari la munte.

— În zori, apele au intrat în satul din vale, explică administratorul, bucuros de interesul pe care-l trezise. Casele sunt pe jumătate înecate.

— Şi oamenii? Vitele?, întrebă Manole.

— Oamenii s-au refugiat care pe unde au putut! Vitele, pe multe dintre ele, le-a luat apa.

Profesorul ţâţâi din buze.

— Aseară, când am trecut podul peste Argeş, mi s-a părut că nivelul apei era în creştere. Dar nu mi-am închipuit că...

— Podul nu mai există!, zise Plopeanu cu importanţă. L-a luat puhoiul!

— Să nu înece şi conacele noastre!, se alarmă Bordey.

Vulturescu zâmbi amuzat de frica aşternută pe chipul profesorului.

— Conacul vostru e construit pe un loc înalt. Ştiu asta fiindcă eu i-am ales amplasamentul. Ca să ajungă apele la voi, ar trebui să inunde întreg judeţul. Plopeanu, să ai grijă de sinistraţi! Să dai ajutoare! Vreau să mă ţii la curent cu măsurile pe care le-ai luat! După-amiază am să cobor şi eu în sat, să văd ce se poate face pentru nenorociţii ăştia loviţi de năpastă.

Umplu cu seminţe vasele de faianţă dintr-o colivie cu papagali pitici.

— Tocmai acum şi-au găsit şi bulgarii să se refugieze la noi!, zise Plopeanu cu resentiment.

— Nu e de mirare, adăugă profesorul. Dincolo de Dunăre e prăpăd. Başibuzicii trec prin foc şi sabie sate întregi. S-ar zice că vor să termine cu suflarea bulgărească.

Vulturescu îşi întrerupse îndeletnicirea.

— Refugiaţii bulgari unde şi-au găsit adăpost?

Plopeanu ridică din umeri.

— Ţăranii noştri sunt milostivi. I-au primit prin casele lor. Dar acum, cu înecul...

Bătrânul reflectă câteva clipe:

— Plopeanu, căpeteniile refugiaților bulgari să vină la mine! Poate găsim și pentru ei un rost!

— Vă complicați existența, domnule Vulturescu!, opină profesorul.

— Basil, existența noastră este atât de complicată, încât un supliment de complicații nu mai contează. Plopeanu, să-mi vii cu bulgarii!

— Am înțeles, să trăiți!

Administratorul dispăru din seră. Bordey făcu un gest larg.

— Generozitatea dumneavoastră nu se dezminte, domnule Vulturescu!

Bătrânul mormăi posac:

— Lasă complimentele! Știi că nu-mi place să fiu flatat!

De afară răzbi zgomotul unei trăsuri care opri la intrarea clădirii.

— Cine o fi venit?, se întrebă Manole. Zâmbi apoi papagalilor care gângureau zglobii: Sper să vă ajungă grăunțele! Aveți și băutură! Și frunze de salată! Și stafide!...

Bordey nu-și mai găsea astâmpărul. Îl zorea timpul.

— Știți că în curând rectoratul Universității din București va rămâne vacant!

Vulturescu îi aruncă o privire obosită.

— Mă tem că de data asta va trebui să te descurci singur. După cum știi, am intrat în opoziție...

Profesorul șovăi câteva momente, apoi rosti precaut:

— Mă gândeam că ați putea vorbi cu Iordan...

Bătrânul se zbârli:

— Eu să cer favoruri lui Boldescu? Niciodată! N-aș face-o nici pentru fiul meu!

— Iordan e ginerele dumneavoastră, stărui profesorul. Ar fi fericit să...

— Să nu mai discutăm despre asta. Basil. Dacă ții atât de mult să fii rector, voi căuta altă cale ca să te ajut. Cunosc destui membri ai senatului universitar.

— Acolo am numai dușmani, se bosumflă Bordey.

În seră își făcu o intrare furtunoasă Scarlat Vulturescu. Hainele îi erau murdare de noroi. Părul îi cădea în dezordine pe frunte.

— Scarlat! Tu aici?, se miră bătrânul. Cum ai reușit să treci Argeșul?

— Cu luntrea!, gâfâi Scarlat. Că podul a pornit la vale. Când am coborât pe mal, am căzut în apă. Noroc că acolo era mică. M-am făcut însă ca dracu'!

— Și de-acolo până aici cum ai ajuns?

— Cu o căruță! M-a hurducăit de mă dor și acum oasele! Trăsura am lăsat-o pe malul celălalt!

Bătrânul îl privi cu îngrijorare.

— Nu înțeleg de ce ți-ai pus viața în primejdie! Puteai să te întorci la București. Ai fi venit după ce se retrăgeau apele.

— Nu am avut timp de pierdut, *papa!* Trebuia să-ți vorbesc!

Manole se întoarse spre lacheu.

— Încălzește apa, Damian! Domnul Scarlat trebuie să facă o baie fierbinte!

— Prea bine, domnule!

— Spune-i și doctorului Lungeanu să treacă pe la mine când va termina cu domnul Miron.

— Am înțeles, domnule!

Servitorul ieși.

— Ce caută Lungeanu la Miron?, întrebă Scarlat.

— N-ai auzit?

— Ce să aud?

— Miron a căzut de pe gloaba lui roaibă și și-a rupt piciorul. Făcu un gest arătând spre etaj: Doctorul Lungeanu e sus, la el. I l-a pus în atele...

Scarlat își scoase haina și o aruncă pe un scaun de metal vopsit în alb.

— De piciorul lui Miron îmi arde mie acum, *papa?*

— Ce s-a întâmplat? De ce ești agitat? Du-te sus și te schimbă! Ești ud până la piele...

— *Papa,* trebuie să vii imediat la București. Alegerile merg mizerabil. Dacă nu facem ceva, liberalii obțin o majoritate zdrobitoare. Ieri, la colegiul I, a fost un dezastru!

Manole își reluă ocupația, de data asta la o colivie de canari.

— Ce nevoie aveți de mine? Sunteți destui acolo!

— Catargiu și Epureanu m-au trimis. Au zis că e mai bine să fii și dumneata prezent.

— Nu le e de-ajuns că te au pe tine?

— Dumneata ai altă autoritate. Ești vicepreședintele partidului...

Manole umplu cu apă vasele mici și albe ale păsărilor.

— Iar tu ești fiul meu... urmașul meu... Trebuie să te bucuri de aceeași autoritate...

— *Papa,* nu e momentul să măsurăm forța autorității mele!, exclamă Scarlat, exasperat de îndărătnicia părintelui său. Trecem prin clipe grele! Riscăm să pierdem totul...

— Și ce vrei să fac eu? Să alerg pe stradă și să trag oamenii de mânecă, implorându-i: „Vă rog, cetățeni, votați pentru conservatori!".

— Nu ți-a cerut nimeni așa ceva... Cunoști însă legenda Cidului. În timpul bătăliei, oastea trebuie să-și vadă conducătorul în frunte!

— Asta ar mai lipsi!, ripostă Manole cu prefăcută indignare. Să mă legați de o gloabă și să mă purtați prin oraș cu o pancartă de gât: „Urmați-l! El vă duce la victorie!".

Se întoarse spre profesor: E ridicol, nu-i așa, Basil?

— *Papa,* țara arde și dumitale îți arde de glume!, exclamă Scarlat revoltat.

Bătrânul se uită aspru la fiul său:

— Pe vremea mea se spunea „... și baba se piaptănă".

— Iartă-mă, *papa!* N-am vrut să spun asta!, zise Scarlat împăciuitor. Partidul are însă nevoie de dumneata! Catargiu e compromis!

— Luați-l atunci pe Florescu! Pe Cantacuzino! Pe Mavrogheni! Sau pe Lahovary!

— Și ăștia sunt scoși din competiție!

Manole se uită fix la feciorul său.

— Ascultă, Scarlat! Cu tine am să fiu sincer! Vorbesc deschis pentru că de față este și Basil, unul de-ai noștri, în care am toată încrederea! Nu mai este nimic de făcut!

— Cum adică?

— Pentru noi, conservatorii, alegerile sunt pierdute. Liberalii vor obține majoritatea în Cameră...

— *Papa,* vorbești cu atâta siguranță de parcă ai cunoaște dinainte rezultatul alegerilor. Sau... poate știi ceva și nu vrei să-mi spui...

Bătrânul făcu o schimă plictisită.

— Prostii! Orice om cu minte clară înțelege acest fapt care peste câteva zile va fi o realitate!

Scarlat îl privi dezorientat:

— Și atunci? Ce se va întâmpla cu noi?

— Cu noi? Nimic! Ce să se întâmple? Ne vom îngriji mai departe moșiile... Ne vom crește copiii și nepoții... După aceea vom vedea... Vor mai fi și alte alegeri... Nicio grijă!

— Dacă ar ști cei de la București cum gândești! Ce să le spun când am să mă întorc în capitală fără tine?

— Găsește o scuză! Podul! S-a rupt podul!

— Dar eu cum am putut să trec Argeșul?

— Ești încă tânăr, Scarlat! Eu am trecut de vârsta aventurilor!... Dacă chestia cu podul nu e credibilă, găsește alt motiv: o criză rebelă de sciatică, de gută, de astm...

— Colegii tăi știu că nu suferi de astm...

— De gută știu toți că sufăr. Boala traiului bun. Comună și lor.

— Poate te răzgândești...

— Nu mai insista, Scarlat! Nu vezi câte am pe cap? Inundațiile... bulgarii refugiați...

Scarlat rămase uimit:

— Bulgarii?... Iarăși au venit aici?... Și turcii? Au prins de veste turcii?

— Nu știu. Deocamdată tac.

— Ce ai de gând cu bulgarii ăștia?

— Mai întâi vreau să văd ce au ei de gând. Am trimis pe Plopeanu după căpeteniile lor. Să stau cu ei de vorbă.

Scarlat oftă adânc.

— Nu știu dacă faci bine, *papa*... Porni spre ușă: În sfârșit, ne vedem mai târziu. Alerg să fac o baie.

După plecarea lui Scarlat, profesorul Bordey rămase stingherit în preajma bătrânului. Hotărârea lui era definitivă. Corabia conservatorilor se scufunda. N-avea de gând să se

ducă la fund odată cu nava găurită. Au murit conservatorii, trăiască liberalii!

— Permiteți-mi să mă retrag, se adresă amfitrionului.

— Nu rămâi la prânz?

— Am venit doar să vă salut! Mă duc să văd efectul inundațiilor pe moşie la mine. Elvira trebuie să fie tare îngrijorată.

— Bine, Basil, du-te! Complimentele mele Elvirei!

Rămas singur, Manole aruncă o ultimă privire asupra coliviilor cu păsări. Le aprovizionase pe toate. Părăsi fără grabă sera. Conacul îi părea pustiu. Resimțea lipsa nepoților gălăgioşi care încălzeau cu tinerețea lor încăperile uriaşe şi impersonale ca nişte decoruri de teatru. Plecaseră desigur cu toții să vadă înecul. Trecu în bibliotecă. Luă ultimul volum din „Istoria declinului şi a prăbuşirii Imperiului Roman" de Gibbon. Îl deschise la capitolul cuceririi Constantinopolelui de către osmanlâii lui Mehmed II. Parcurse câteva pagini, apoi lăsă cartea pe genunchi. Sosise oare timpul ca vechea cetate a basileilor creştini să revină vechilor stăpâni, grecii? S-ar fi zis că ceasurile Imperiului Otoman erau numărate. Dar fenomenul morții lui nu se va produce fără zvârcoliri, vărsări de sânge şi suferințe grele, atât în tabăra turcilor, cât şi a adversarilor lor.

Visa cu ochii deschişi, încercând să creeze imaginar o lume balcanică eliberată de sub talpa străinilor, un Eden terestru în care să trăiască în libertate şi frăție românii şi sârbii, grecii şi bulgarii, albanezii şi italienii.

Îl trezi din reverie sosirea administratorului Plopeanu, însoțit de un grup de bulgari. Vulturescu îi chemă în bibliotecă. Bulgarii – trei la număr – erau bărboşi, scunzi, zdraveni. Purtau haine negre, roase şi rupte pe alocuri. Salutară cu respect. Manole îl recunoscu pe unul dintre ei.

— Nu eşti tu Stancev?

— Chiar eu, boierule!, rosti cu voioşie cel interpelat. Jivko Stancev. Văd că nu m-ați uitat!

— Cum era să te uit? După cheful pe care l-ai tras vara trecută aici, în sat, la vărul tău Trandafilov, ți s-a dus faima...

— Da, boierule. Să iertați veselia noastră zgomotoasă, doar o dată mi-a născut şi mie muierea...

Manole zâmbi:

— O dată pe an, vrei să spui. Umblă vorba că eşti bărbat harnic!

Stancev râse în mustaţă.

— Asta aşa-i, boierule! Dacă mi-a dat Cel de Sus putere, am zis că nu-i rău să împrăştii sămânţa...

— Staţi jos!, îi pofti amfitrionul pe ţărani. Beţi câte o ţuică?

— Sărut mâna, boierule! Bem! Arătă cu un gest pe camarazii lui: Am să vorbesc şi în locul lor, căci ei nu ştiu româneşte.

La un semn al lui Manole, un lacheu servi ţuică nou-veniţilor.

— Tu, Stancev, ai învăţat bine limba noastră.

— Păi cum?! Maria mea e de aici, din Vultureşti... Toată ziua îi aleargă gura...

— Şi gura, dar şi mâinile...

— Şi asta-i drept. De vrednică, e vrednică, altfel de mult o aruncam înapoi peste Dunăre.

Râseră amândoi. Zâmbiră şi ceilalţi doi bulgari, deşi nu ştiau despre ce este vorba. Chipul bătrânului redeveni serios.

— Ia spune! Ce-i pe la voi?

Stancev se întristă brusc.

— Rău... Foarte rău, boierule! Jelanie mare... Comitetul nostru revoluţionar hotărâse încă din primele zile ale lui aprilie ca în sectorul Panagurişte să dăm drumul la o nouă răscoală. Urma să blocăm trecătorile, drumurile, să tăiem liniile telegrafice, să atacăm şi să dăm foc cazărmilor turceşti...

— Şi?

Stancev ridică din umeri:

— Eh, careva a umblat cu vorba... Turcii au aflat şi au început arestările. Atunci, ţăranii au apucat topoarele, furcile, coasele. Pe mulţi i-am înarmat cu puşti şi pistoale. Şi am început să-i punem pe fugă pe turci... La fel au făcut şi cei din Tîrnovo şi din Troian.

— Până aici toate bune...

— Da, la început. Că pe urmă a venit prăpădul. Înfuriat de izbânzile noastre, marele vizir – adică cel vechi, nu ăsta de e acum – a trimis peste noi hoardele de başibuzuci şi de cerchezi...

— Iar bilanțul e tragic...

— Foarte tragic, boierule! În mai puțin de douăzeci de zile, barbarii ăștia au furat zeci de mii de vite, au ars șaizeci de sate, au distrus vreo cincisprezece mănăstiri. Gruev, unul dintre membrii comitetului nostru, a murit la Panagurişte. Numai acolo au fost ucişi vreo opt sute de copii, femei şi bărbați. În toată țara sunt mii, zeci de mii de morți. De-a lungul drumurilor, arborii au fost schimbați în spânzurători.

— Voi cum ați reuşit să scăpați?

— Comitetul nostru, boierule, a hotărât ca ceata condusă de mine să se refugieze aici în vederea unei regrupări. Mâine plec la Giurgiu. Acolo se află sediul comitetului nostru.

— Ştiu. Nu-i nevoie să-mi spui. Din cauza voastră avem destule necazuri cu turcii. Mereu ne reproşează că vă oferim adăpost, că vă ajutăm să vă reorganizați, să vă înarmați, aici, în România...

— Boierule, nu vom uita niciodată ce datorăm fraților noştri români de peste Dunăre! Mai ales că ne leagă aceeaşi soartă!

Manole ridică paharul de țuică!

— Să ciocnim, oameni buni!

— În sănătatea voastră, boierule!, zise purtătorul de cuvânt al bulgarilor.

— Nu aşa, măi Stancev! Că eu, sănătos ori bolnav, tot mă duc... În sănătatea poporului şi a țării ăsteia care v-a adăpostit în vremuri de restriște!

— Trăiască românii şi România!

— Aşa, măi! Iar eu beau pentru izbânda voastră.

Goliră cu toții paharele. Stancev lăsă puțină țuică în pahar şi o turnă pe parchet:

— Pentru morții noştri!

Manole îi imită gestul:

— Să le fie țărâna uşoară şi amintirea veşnică!

Uşa se deschise şi doctorul Lungeanu îşi vârî capul înăuntru.

— E voie?

— Poftește, doctore!, zise Manole. Eh, cum se simte pacientul dumitale?

Lungeanu clătină cu îndoială din cap:

— Să zicem bine, domnule Vulturescu.

— Numai „să zicem"? Cu alte cuvinte, numai bine nu e!

— Vedeți... după o anumită vârstă...

— Zi odată, nu te mai codi ca o muiere!

— De la o anumită vârstă, osul nu se mai sudează atât de repede. Va trebui să stea multă vreme la pat...

Manole începu să râdă...

— Dacă e numai atât, nicio grijă! Miron e obișnuit... Făcu semn cu ochiul: Cam toată viața și-a petrecut-o prin paturi... Redeveni serios: În rest, nimic alarmant?

— Nu, domnule Vulturescu. În maximum două luni va putea merge ca până mai ieri...

— Perfect! Acum să-ți fac cunoștință cu Jivko Stancev și cu tovarășii lui de luptă!

Lungeanu strânse mâinile bulgarilor.

— Prea onorat, domnule doctor!, zise Stancev.

— Doctore, bei cu noi o țuică?, întrebă Vulturescu.

— Cu plăcere.

Goliră un nou rând de pahare.

— Ia spune, Stancev, cu ce vă pot ajuta de data asta?, i se adresă Manole.

— Boierule, nici nu îndrăznesc...

— Dacă îți dau eu voie, îndrăznește!

Bulgarul se uită la doctor.

— Avem printre noi câțiva răniți...

— Înțeleg! Aveți nevoie de serviciile unui medic... Se întoarse către Lungeanu: Ei, ce zici? Le dai o mână de ajutor băieților ăstora? Bineînțeles, onorariul mă privește pe mine...

— Nu e cazul, domnule Vulturescu. Și eu îi urăsc pe turci la fel de mult ca și dumneavoastră.

— Mulțumesc, doctore. Am știut că ești un bun român! Stancev, după cum vezi, doctorul Lungeanu este gata să vă ajute. De rest se va ocupa Rică Plopeanu. Plopeanu, le pui la dispoziție tot ce le trebuie: cazare, hrană, echipament! Am să încerc, Stancev, să vă procur și ceva arme.

Bulgarul înțelese că întrevederea luase sfârșit. Se ridică în picioare:

— Boierule, vă mulțumesc în numele comitetului nostru revoluționar și al tuturor oamenilor mei.

— Dacă realmente vreți să-mi mulțumiți, luptați bărbățește și scăpați-vă țara de turci!

— Așa vom face!, făgădui Stancev cu solemnitate în glas și în atitudine.

Bulgarii își luară rămas bun, apoi plecară însoțiți de medic și de administratorul Plopeanu.

Manole luă cartea de pe masă și o deschise cu gândul de a relua lectura. Citi câteva rânduri, apoi închise tomul. Evenimentele pe care le trăia erau atât de impresionante, de înălțătoare, încât nu mai permiteau preocupări marginale. „Trebuie să fac mai mult pentru bulgarii ăștia!, își zise. Din păcate, puterile mele sunt limitate. Pasiv însă n-am să rămân! Bătrânețea nu este o piedică pentru un om hotărât să lupte împotriva împilării străinilor!".

Când ridică ochii de deasupra volumului închis, așezat pe genunchi, îl văzu pe Scarlat spălat, dichisit, într-o impecabilă haină de interior. Acesta își freca reconfortat mâinile:

— Nimic nu e mai bun ca o baie fierbinte! Mi-a pus sângele în mișcare!

Manole îi zâmbi cu afecțiune:

— Acum te recunosc de fiu... Sincer să-ți spun, când ai venit, arătai jalnic...

O umbră coborî pe chipul lui Scarlat.

— Cam tot atât de jalnic arată partidul nostru în clipa de față. Lovi cu pumnul drept în palma stângă deschisă.

— De un singur lucru îmi pare rău...

— Că nu vei fi iarăși ministru?

— Nu! Regret că au să triumfe alde Boldescu!

— Boldescu!... Toată ziua, Boldescu!, ripostă iritat bătrânul. Încetați odată să priviți peste gardul vecinului. De asta merg treburile noastre prost. În loc să căscați ochii la ceea ce aveți de făcut, vă uitați cu invidie și răutate în stânga și în dreapta...

— *Papa*, nu te enerva! Știi că doctorul ți-a interzis...

— La naiba cu prescripțiile medicilor!

Spre a-l liniști, Scarlat încercă să schimbe vorba.

— Ai avut vizitatori. Văd pe masă pahare goale...

— Am stat de vorbă cu bulgarii. Criza orientală se apropie de apogeu, fiule. În curând va izbucni un mare război...

— Apropo de război!, replică Scarlat. În ziua plecării mele din Bucureşti, s-a înapoiat de la Belgrad delegaţia militară condusă de colonelul Alexandru Boldescu, fratele ilustrului meu cumnat!

— Iar?

— Promit să nu-l mai critic în faţa dumitale! E bine?

— Hai, vorbeşte-mi de colonel!

— A făcut o vizită în Serbia la invitaţia guvernului Ristici. L-a primit în audienţă însuşi prinţul Milan.

— Interesant!, exclamă bătrânul. Colonelul Boldescu este bine văzut de prinţul Carol. Sunt curios să aflu cu ce veşti s-a întors? De altfel, bănuiesc ce-i va spune lui Vodă. Serbia va intra în curând în acţiune. Facem rămăşag că acest lucru l-a aflat la Belgrad?

*
* *

Vârful ascuţit al penei de gâscă, înmuiat în cerneală neagră, alerga nervos pe coala albă de hârtie, aşternând rânduri scrise limpede, cu spaţii egale între cuvinte. Setea de ordine, de disciplină, proprie prinţului Carol, îşi găsea oglindirea şi în modul în care-şi redacta scrisorile.

După instalarea sa pe tronul României, îşi făcuse obiceiul de a trimite la intervale regulate lungi mesaje tatălui său, căruia îi împărtăşea gândurile, hotărârile, îndoielile sale. Corespondenţa aceasta nu numai că păstra vie legătura sentimentală cu familia lui rămasă în Germania, la Hohenzollern, dar prin intermediul părintelui său – înrudit cu numeroase familii domnitoare din Europa – putea obţine informaţii de primă mână, adeseori secrete, asupra intenţiilor politice ale marilor puteri, ceea ce îi permitea să-şi pregătească din timp bateriile pentru bătăliile diplomatice care aveau să urmeze.

„De când ţi-am trimis ultima scrisoare s-au petrecut în Orient evenimente însemnate, care nu sunt altceva decât începutul unei drame ce o să se joace în curând, scria prinţul tatălui său. Europa se dă înapoi speriată de la dezlegarea chestiunii orientale, pentru că aici ea întrevede fantoma unui mare război. Cert este că nicio mare putere nu poate să

îngăduie alteia o izbândă sau o influență mai presus de a sa. Actualmente, Europa nu înțelege că amânările nu rezolvă nimic și că aceeași primejdie pe care dorește să o evite azi se va ridica mai târziu mult mai grozavă, căci va fi însoțită de un fanatism dezlănțuit și de o violentă dorință de răzbunare. Atunci, nici o putere din lume nu va mai fi în stare să împiedice o catastrofă, al cărei rezultat nu se poate prevedea. Este foarte posibil să urmeze în curând un război general.

În Constantinopole, nici schimbarea sultanilor de pe tron, nici omorârea miniștrilor n-a modificat, n-a îmbunătățit deloc situația. Corupția e atât de înrădăcinată în toate ramurile administrației turcești, încât niciun guvern nu va izbuti să o stârpească. Reformele sunt și rămân făgăduieli goale în care mahomedanii cred tot atât de puțin ca și creștinii. Față de această stare de lucruri, este de așteptat ca insurecția să continue până ce Imperiul Otoman, chiar dacă nu se va dărâma, se va zgudui însă din temelii. Atunci se vor forma state mici care, mai curând sau mai târziu, vor câștiga putere de viață.

Anglia a recunoscut, în sfârșit, situația adevărată. Este de o mare însemnătate declarația lui Derby făcută în Camera Lorzilor, în care acesta arată că Tratatul de la Paris garantează integritatea Turciei numai contra atacurilor din afară, dar că în certurile dintre Sublima Poartă și statele tributare ei nu are a interveni niciuna dintre puterile semnatare. Dacă toate țările mari ar adopta acest punct de vedere, atunci conflictul oriental ar fi localizat și s-ar evita încurcături serioase. Trebuie să se recunoască odată statelor vasale și provinciilor singuratice dreptul de a încerca să ridice capul. Dacă ele izbutesc să iasă biruitoare din lupta cu suzeranul lor, cu atât mai bine. Dacă nu, atunci dânsele nu merită să fie țări libere.

Se pare că sârbii nu mai așteaptă să vadă ceea ce va hotărî diplomația la mesele ei verzi. Își vor decide ei înșiși soarta. Și în Bulgaria domnește o puternică fierbere. S-au format pretutindeni comitete revoluționare, care îndeamnă populația să scuture jugul turcesc. Unități ale armatei otomane, la care s-au adăugat cete de başibuzuci și de cerchezi, au trecut la represalii violente. Situația României este foarte grea. Turcii pretind că e de datoria noastră să jucăm la Dunăre rolul de jandarmi în folosul lor, îngreunând comunicația comitetelor

de aici cu cele din Bulgaria şi împiedicând năvălirea cetelor înarmate în Turcia.

Este regretabil că frământările sângeroase au izbucnit în Orient tocmai acum, când starea noastră financiară este extrem de precară şi când un partid care a avut în mâini cinci ani conducerea ţării a fost silit să se retragă, însă era neapărat necesar să se încredinţeze cârma ţării partidului care a ajuns la putere pe căi constituţionale. Catargiu a condus treburile ţării cu înţelepciune şi energie, dar..."

Un ciocănit uşor în uşă îl făcu pe prinţ să-şi întrerupă scrisul.

— Intră!

Vintilă Vulturescu, secretarul domnesc, îşi făcu apariţia. Era atât de tânăr, încât ţinuta lui sobră – cravată-plastron, jachetă neagră, pantaloni reiaţi – îl făcea să semene cu acei elevi de la colegiul Eton, încorsetaţi într-o uniformă care-şi găsea sursa de inspiraţie în severul frac de ceremonie, oarecum distonant cu vârsta lor. Lui Carol îi plăcea să se înconjoare de oameni tineri. „Au sufletul curat. Viaţa tumultuoasă, sălbatică, nu a apucat încă să le deformeze caracterul imprimându-le pecetea fariseismului."

Secretarul îl anunţă respectuos:

— Alteţă, a sosit domnul ministru al afacerilor externe! Prinţul îşi aminti că îi fixase audienţă la ora opt. Redactarea scrisorii îl acaparase, făcându-l să uite cât de repede trece timpul. De obicei, înainte de a începe lucrul cu miniştrii, îşi întreţinea forma fizică, făcând exerciţii de scrimă cu maiorul Schina, ori ieşind în scurte plimbări călare prin împrejurimile capitalei. În dimineaţa aceasta îşi neglijase programul sportiv. Nu-i rămânea decât să se resemneze, amânându-l pe a doua zi.

— Poftește-l pe domnul Kogălniceanu!, se adresă zâmbind secretarului.

Audienţele ministrului afacerilor străine îi prilejuiau momente de desfătare intelectuală. Îi admira inteligenţa vie, înţelepciunea, dar şi concepţiile politice îndrăzneţe. Kogălniceanu avea reputaţia unui Don Juan, deşi fizicul lui nu era deloc avantajos. Era de presupus că seducea femeile cu spiritul său strălucit, cu acea căldură lăuntrică pe care o radia

întreaga lui ființă. Bogăția personalității lui se vădea și în preocupările-i multiple. Intelectualul Kogălniceanu – lucrările lui de istorie și de literatură căpătaseră o mare notorietate – era dublat de un om cu vederi practice. Proprietar de pământ și industriaș, știa să se descurce satisfăcător în hățișul problemelor economice și financiare. Dragostea lui pentru patrie și pentru poporul românesc se plasa însă deasupra tuturor celorlalte pasiuni ale sale. Prințul știa că în Kogălniceanu găsise un colaborator de anvergură europeană, absolut necesar țării, bătută în acele vremuri de toate vijeliile. Kogălniceanu era capabil să-și măsoare forțele – pe tărâmul politicii internaționale – cu cei mai de seamă reprezentanți ai marilor puteri. Reputația unei țări crește sau scade în funcție de valoarea bărbaților de stat care o conduc. Prințul cunoștea această axiomă și se străduia să o aplice în alegerea colaboratorilor săi.

— Te așteptam, domnule Kogălniceanu, îl întâmpină domnitorul, întinzându-i mâna. Voiam să-ți vorbesc. Am reflectat mult asupra cuvintelor lordului Derby și ale lui Disraëli, asupra frământărilor care macină astăzi Imperiul Otoman, și am ajuns la concluzia că de acum înainte trebuie să încetăm a ne mai aștepta la ajutorul străinătății. Să ne ajutăm singuri dacă vrem să izbândim, domnule Kogălniceanu!

— Sunt de acord cu Alteța Voastră! Trebuie să alegem însă momentul prielnic.

— Te ispitește o acțiune militară concertată cu a sârbilor?

Kogălniceanu schiță un gest negativ.

— Sârbii se pripesc, Alteță. Imperiul Otoman este pe ducă, dar are încă destulă forță spre a zdrobi veleitățile de libertate și neatârnare ale popoarelor creștine dinăuntrul lui, cu atât mai vârtos cu cât răscoalele au avut un caracter izolat. Trupele turcești le-au zdrobit pe rând. Mă tem că și sârbii vor suferi aceeași soartă. Dacă ar fi fost vorba de o insurecție care să fi izbucnit simultan în Balcani și în Asia Mică – unde armenii gem sub talpa grea a osmanlâilor –, s-ar fi schimbat lucrurile. Dar un consens al tuturor popoarelor creștine, deși posibil teoretic, este greu de realizat în practică. Sârbii, ca și noi, românii, se află la periferia Imperiului Otoman și, ca atare, au mai multe șanse de a-și câștiga neatârnarea prin luptă. Din

nefericire, turcii dispun încă la ora actuală de suficient armament modern, procurat în special de la englezi, care le asigură în acest domeniu o netă superioritate asupra noastră. Nu mai vorbesc de superioritatea numerică a trupelor otomane. Dar finanțele Turciei sunt la pământ. Cu timpul, armamentul lor se va demoda. Neglijența, corupția, afacerismul cercurilor conducătoare otomane sunt atât de manifeste, încât Sublima Poartă, intrată în bancrută, nu-şi va mai putea reface stocurile de armament. Până atunci, înarmarea noastră va trebui să atingă un nivel înalt, astfel încât să suplinim prin cantitatea materialului de luptă superioritatea numerică a turcilor.

— Nici noi nu stăm prea bine cu finanțele, domnule Kogălniceanu.

— Vom face economii masive, Măria Ta. Niciun sacrificiu nu este prea mare când în joc se află salvarea patriei!

— Asta înseamnă aşteptare, domnule Kogălniceanu. O foarte lungă aşteptare... Dacă Serbia şi Muntenegru intră în luptă, de ce n-am lua şi noi taurul de coarne? Mergând alături de ei, am realiza poate acea simultaneitate în acțiune de care mi-ai vorbit dumneata.

— Măria Ta, situația noastră este deosebită de a Serbiei. Armata sârbă este pregătită de ofițeri ruşi şi întărită de voluntari ruşi. Tot ruşii le-au furnizat şi mari cantități de armament. Cernaiev, un general de asemenea rus, a preluat oficios comanda trupelor sârbeşti. Pe când noi, Alteță, ne bizuim doar pe propriile noastre puteri.

— Cu atât mai bine, domnule Kogălniceanu! Nu vom datora nimănui nimic. Dacă ne vom mărgini să invocăm tratatele existente, neutralitatea noastră garantată de marile puteri, nu vom realiza nimic. Am văzut ce au făcut marile puteri pentru creştinii din Bosnia şi Herțegovina, şi acum, în urmă, pentru cei din Bulgaria. Trebuie să ne făurim singuri destinul, domnule Kogălniceanu! Aşa după cum spun şi oamenii politici britanici.

Ministrul afacerilor străine înclină din cap:

— Sunt de acord cu Alteța Voastră. Numai că nu a sosit încă momentul să lovim. După cum am mai spus Alteței Voastre, timpul lucrează pentru noi. Faptul că nu preconizez o acțiune militară imediată nu înseamnă că mă rezum la un imobilism

politic pe tărâm internațional. De ce n-am încerca să obținem pe căi pașnice ceea ce la ora actuală este greu de dobândit pe calea armelor?

Prințul păru viu interesat:

— Există asemenea posibilitate?

— Există! Vom profita de marile dificultăți în care se zbate azi Turcia spre a încerca să obținem recunoașterea independenței noastre pe calea tratativelor.

Prințul făcu o schimă nemulțumită.

— Turcii sunt căpățânoși! Nu vor ceda decât atunci când vor avea cuțitul la os!

— Vom ajunge și acolo dacă mijloacele pașnice vor da greș. Vom inaugura varianta pașnică printr-o declarație de neutralitate în care vom strecura ideea unei recunoașteri a ieșirii noastre de sub tutela Turciei. În acest chip vom tatona și reacția Europei. Să nu uităm, Alteță, că formula lordului Derby nu este împărtășită și de celelalte mari puteri, care nu vor accepta cu inima ușoară prezența în Balcani a unor state cu o populație creștină indigenă, state unitare, relativ consolidate, capabile să trăiască pe propriile lor picioare, să respingă tentativele expansioniste ale unor vecini lacomi și în același timp să nu mai permită intervenții din afară sub pretextul protejării localnicilor. Să nu uităm că existența actualei stări de lucruri din Balcani este consfințită de tratate care au putere de lege, atâta vreme cât marile puteri au interesul să le respecte. Or, cu excepția Rusiei, acestea doresc o Turcie bolnavă, aici, în Balcani, pe care să o joace după plac. Ce contează pentru ele suferințele localnicilor? Ce contează moartea în masă a unor oameni care se află atât de departe de ele și care nu le afectează deci în mod direct? Formula lor *wait and see* îmi evocă imaginea unor turiști pântecoși, sătui și amatori de amuzamente, care privesc prin pereții de sticlă ai unui uriaș acvariu lupta pe viață și pe moarte a unor vietăți marine, dominate de legea celui mai tare!... Dar să revin la scopul audienței mele. Am întocmit memoriul destinat ministrului de externe turc Savfet Pașa în lumina celor discutate cu Alteța Voastră în cursul ultimei audiențe pe care mi-ați acordat-o. Am strecurat și ideea – scumpă nouă – a imperativului politic pe care-l

constituie azi recunoaşterea neatârnării României de către marile puteri.

Scoase din mapa de piele verde ţinută sub braţ un document pe care-l aşează pe masa de lucru a prinţului.

— Îmi permit să amintesc Alteţei Voastre că încă de acum doi ani, mai precis în mai 1874, Ministerul Afacerilor Străine al Sublimei Porţi a cerut expres Agenţiei noastre diplomatice la Constantinopole să suprime în corespondenţa cu Poarta şi cu celelalte puteri europene cuvintele: România, agent diplomatic, supus român etc., ameninţând că în caz contrar va trimite înapoi orice act în care ar figura aceste expresii. Bineînţeles, agentul nostru diplomatic a continuat să le folosească.

— Ştiu. Pentru asta şi-a creat o atmosferă proastă la Constantinopole. În ciuda insistenţelor lui, oficialităţile turceşti au stăruit a refuza ţării noastre numele de România, continuând să se folosească de vechile titulaturi: Principatele Unite ale Moldo-Vlahiei ori Principatele Vasale. Pretenţiile lor nu mai pot fi tolerate!

— De aceea, Alteţă, am şi considerat necesar să intitulez primul punct al memoriului nostru: „Recunoaşterea individualităţii statului român şi a numelui său istoric".

— Cred, domnule Kogălniceanu, că ai dezvoltat şi chestiunea greutăţilor întâmpinate de supuşii români aflaţi pe teritoriul Imperiului Otoman în rezolvarea formalităţilor necesare diverselor lor interese.

Ministrul înclină din cap:

— Am atacat, Alteţă, în sensul vederilor dumneavoastră, şi un al doilea punct, care se referă la refuzul sistematic şi ostentativ al guvernului otoman de a recunoaşte calitatea diplomatică a agentului nostru de pe lângă Sublima Poartă, atribuindu-i doar titlul de „capuchehaie".

— Dacă nu mă înşel, corespondentul în franceză al acestui termen turcesc este „chargé d'affaires" – însărcinat cu afaceri.

— Întocmai, Alteţă. Dar titulatura nu este compatibilă cu gradul diplomatic conferit reprezentantului nostru de ultimul tratat privind România. Acolo se stipulează titlul de agent pentru reprezentanţii noştri diplomatici, caracterul esenţialmente diplomatic al agentului, cât şi privilegiile de care se

bucură acesta potrivit dreptului ginților. Am ridicat și chestiunea situației supușilor români în trecere sau stabiliți în Turcia, cum ați preconizat și dumneavoastră, Alteță. Este inadmisibil să fie asimilați cu raialele și să li se impună plata taxelor fixate acestora.

— Românii ar trebui să aibă statutul străinilor care vizitează Turcia. Asimilarea românilor cu raialele constituie un abuz revoltător, care contravine capitulațiilor.

— În cazul, turcilor, Alteță, noțiunea de abuz și-a pierdut de mult accepțiunea reală... Al patrulea punct al memoriului are ca subiect „violarea teritoriului român și necesitatea unei noi delimitări a insulelor de pe Dunăre".

Prințul înclină energic din cap.

— Să menționezi jafurile și violențele la care s-au dedat în ultima vreme bandele de turci care vin să fure copaci de pe teritoriul nostru. După câte sunt informat, pe moșia prietenului nostru Manole Vulturescu a fost ucis un pădurar cu femeia și copilul său. Socotesc necesară o întărire a pazei militare pe malul Dunării. Am să discut această problemă cu domnii Epureanu, Brătianu și Vernescu. Să auzim punctul următor, domnule Kogălniceanu.

— Punctul cinci se referă la greutățile ridicate de autoritățile otomane în calea comerțului nostru cu băuturi spirtoase românești.

— Cum justifică turcii această... prohibiție? Căci este o adevărată prohibiție, nu-i așa?

— Turcii pretextează că alcoolurile românești conțin substanțe vătămătoare sănătății.

— Absurd!

— Alteță, această stare de lucruri este contrară uzanțelor internaționale, care, în interesul unei depline armonii, asigură și ocrotesc traficul negustorilor din statele prietene. Încălcând aceleași uzanțe internaționale, turcii refuză să încheie cu noi un tratat de extrădare reciprocă a criminalilor de rând. În aceeași ordine de idei, am protestat și față de întârzierea *sine die* a semnării unor convenții speciale poștale și telegrafice între România și Turcia, în ciuda faptului că țara noastră este – alături de Turcia – semnatară a Convenției poștale de la Berlin

şi a aderat cu drepturi comune la Convenţia telegrafică de la St.-Petersburg.

— Să nu lipsească din memoriu nici chestiunea paşaportului român, contestat în continuare de autorităţile turceşti.

— Acesta reprezintă cel de-al şaselea punct, Alteţă. Numai în ultima decadă, consulii turci din Odessa şi Viena au retras peste o sută de paşapoarte româneşti şi au eliberat în schimb paşapoarte turceşti, aşa-numitele „teşcherele".

Expunerea punctelor enumerate în memoriu redeschise mânia prinţului împotriva osmanlâilor.

— Apreciez eforturile dumitale, domnule Kogălniceanu. Să bombardăm Sublima Poartă cu proteste! Numai aşa le vom aminti, nu numai turcilor, ci şi întregii Europe, drepturile noastre inalienabile, consfinţite prin capitulaţii. Să se ştie că suntem un stat independent şi că anacronicele legături de suzeranitate dintre noi şi turci sunt destinate să dispară, oricât s-ar opune vecinii noştri cu fes din sudul Dunării.

Secretarul particular intră iarăşi:

— Iertaţi-mă, Alteţă! A sosit domnul colonel Alexandru Boldescu.

— Poftеşte-l! Prinţul se întoarse spre Kogălniceanu: Să vedem cu ce noutăţi s-a întors de la Belgrad.

— Şi eu sunt foarte curios, spuse ministrul.

Introdus de secretarul particular, nou-venitul – un ofiţer cu mustăţi ascuţite la capete, cu torsul zdravăn prins într-o tunică strâmtă, cu gesturi bruşte, milităreşti – pocni din călcâie.

— Să trăiţi, Alteţă! Salută şi pe Kogălniceanu: Domnule ministru!

Prinţul îi întinse mâna.

— Bine ai venit, domnule colonel! Cum ai călătorit?

— Inundaţiile m-au silit să fac unele ocoluri. Încolo, nimic deosebit.

— Ce veşti din Serbia?

— Am avut cinstea să fiu primit în audienţă particulară de către prinţul Milan.

— Ai explicat prinţului poziţia noastră?

— Desigur, Alteţă! I-am zugrăvit situaţia ţării noastre. Păstrarea neutralităţii, garantată de marile puteri conform Tratatului de la Paris, rămâne – pentru moment – singura

noastră soluție de a supraviețui. Așa cum mi-ați ordonat, am comunicat prințului Milan discuția purtată de domnul general Ghica, agentul nostru diplomatic la Constantinopole, cu ambasadorul rus Ignatiev, în cadrul căreia acesta i-a informat că în cazul unei ocupări a Serbiei și a Muntenegrului de către turci, armatele ruse cu siguranță vor ocupa imediat, în chip de zălog, România.

— Sper că această replică l-a făcut să înțeleagă mai clar situația noastră.

— Da și nu, Alteță. Prințul Milan susține că este vorba de o amenințare gratuită a generalului Ignatiev, făcută mai mult spre a ajunge la urechile turcilor decât la ale Alteței Voastre.

— Domnule colonel, când drumul spre urechile turcilor trece prin inima pământului românesc, trebuie, dacă nu să dăm crezare pe de-a-ntregul declarației lui Ignatiev, cel puțin să fim vigilenți. Ce părere ai, domnule ministru?

— Mult adevăr grăiește Alteța Voastră! Rușii sunt mai repede de crezut atunci când spun că vin... Țara noastră a suferit prea multe ocupații nedrepte ca să nu fim neliniștiți. Principele Milan îi laudă pe ruși. E firesc! St.-Petersburg și mai ales panslaviștii lui Katkov i-au ajutat considerabil pe tărâm militar. Între noi fie vorba, sârbii au acum mai mult ca niciodată nevoie de sprijinul Rusiei. Serviciul nostru secret ne-a informat că turcii au pregătit și trimis spre granițele Serbiei o armată de peste o sută de mii de oameni.

— Se pare că datele acestea sunt exacte. Mi le-au confirmat și oficialitățile de la Belgrad, explică Boldescu. Între timp a intervenit un element nou.

— Adică?, întrebă domnitorul.

— Principele Milan mi-a comunicat cu titlu confidențial încheierea unui tratat secret de alianță între Serbia și Muntenegru...

— Semnat în 15 iunie, la Veneția, continuă zâmbind Kogălniceanu.

— Știați?, exclamă colonelul surprins.

— Serviciul nostru secret ne furnizase informația, dar nu obținusem o confirmare de nicăieri. Acum a intrat în domeniul certitudinilor.

Colonelul clătină din cap admirativ.

— Eficient serviciu!

— Mă întreb ce l-a determinat pe Milan să-ți destăinuie semnarea tratatului cu Muntenegru?, rosti gânditor domnitorul.

— Explicația e simplă, zise Kogălniceanu. Prințul Milan speră să obțină aderarea României la această alianță.

— Exact!, întări ofițerul. Prințul mi-a declarat expres că acum, în ceasul al doisprezecelea, alipirea României la tabăra sârbomuntenegreană ar constitui o grea lovitură pentru Turcia. Prințul Milan așteaptă răspunsul Alteței Voastre.

Kogălniceanu făcu un gest rotund, descriind sugestiv imposibilitatea împlinirii gândurilor sârbești.

— Același demers l-au făcut sârbii și pe lângă greci. Rezultatul a fost negativ. Grecii nu văd cu ochi buni extinderea influenței rusești la sud de Dunăre.

Boldescu, un partizan aprig al alăturării României la efortul de război al Serbiei, își luă curajul în dinți:

— Ce răspuns dăm prințului Milan, Alteță? Hotărârea Alteței Voastre este așteptată cu nerăbdare la Belgrad.

Carol se uită lung la ofițer și zâmbi:

— Ai dori să intrăm în luptă, nu?

— Sunt gata, Alteță, să scot sabia pentru dobândirea independenței noastre depline!

Domnitorului îi plăcu avântul lui Boldescu.

— Și noi dorim același lucru, domnule colonel. Dar în clipa de față poziția noastră rămâne neschimbată. Doresc succes fratelui nostru, prințul Milan. Dar eu n-am dreptul să târăsc România într-o aventură. Și eu doresc războiul, dar – cum spune domnul Kogălniceanu – la momentul ales de noi. Când voi ridica sabia și voi cere soldaților mei să mă urmeze în luptă, n-am s-o fac decât pentru a-i duce la victorie. Victorie care poartă numele: independență! Își puse mâna larg deschisă pe piept, în dreptul inimii: Așa să-mi ajute Dumnezeu! Reluă după o pauză: Evident, în eventualitatea unui război sârbo-turc, nu vom rămâne inactivi. Vom trimite la hotare trupe de observație, cu misiunea de

a respinge orice violare directă sau indirectă a neutralității noastre. Am discutat această chestiune cu domnii Brătianu și Kogălniceanu, precum și cu ministrul de război.

— Ce efective propuneți, Alteță, pentru acest corp de observație?, întrebă Kogălniceanu.

— Trebuie să mă consult cu șeful Marelui Stat-Major. Cred că, pentru început, ar fi suficiente trei sau patru batalioane de infanterie, trei baterii de artilerie și un regiment de cavalerie. Arătă un punct pe hartă: Corpul de observație va trebui amplasat în zona limitrofă gurii Timocului.

— Cui doriți să încredințați comanda acestui corp, Alteță?, întrebă Kogălniceanu.

— Da. Aceasta e o întrebare. Pe cine propui dumneata?

— Mă gândesc la colonelul Cerchez, Alteță.

— Da, Cerchez este potrivit... Boldescule, cunoști cumva efectivele de război ale sârbilor? Evident, cu aproximație.

Colonelul ridică din umeri, vădit stingherit:

— N-aș putea să spun...

— Vă furnizez eu efectivele, Alteță, interveni Kogălniceanu, scoțând din mapă o foaie de hârtie cu însemnări: Sârbii dispun de circa 60.000 oameni sub arme.

Prințul repetă gânditor:

— Circa 60.000 de oameni... Destul de mult. Dar Muntenegru?

— Numai 25.000, la care se adaugă în jur de 5.000 de insurgenți refugiați din Herțegovina.

— Deci aproape 90.000 de soldați față de cei 100.000 ai turcilor! Este ceva! Forțele sunt aproape echilibrate!

Colonelul Boldescu îndrăzni să ridice o nouă chestiune:

— Prințul Milan a prevăzut și eventualitatea unui refuz din partea noastră. În asemenea caz, ar vrea să știe ce atitudine vom adopta dacă vasele de război turcești vor urca pe Dunăre spre Porțile de Fier, ca urmare a izbucnirii ostilităților.

Prințul nu șovăi să dea un răspuns care îl angaja:

— În această ipoteză, vom face ceva pentru sârbi. După ce ai să te înapoiezi la Belgrad, să-l asiguri pe principele Milan că vom respecta principiul neutralității Dunării și că,

la nevoie, vom cere sprijinul marilor puteri spre a impune şi turcilor respectarea acestei neutralităţi, cu precădere între Negotin şi Vârciorova!, adăugă, arătând zona respectivă pe harta aninată în perete.

Kogălniceanu clătină din cap cu îndoială:

— Mă tem că Sublima Poartă va ridica chestiunea securităţii garnizoanei turceşti din insula Ada-Kaleh, spre a torpila neutralitatea Dunării.

— Şi prinţul Milan s-a gândit la această posibilitate. Şi-a luat angajamentul ca armatele sârbe şi muntenegrene să nu atace insula Ada-Kaleh atâta vreme cât Turcia va respecta neutralitatea Dunării.

Domnitorul îşi frecă uşor fruntea:

— În cazul acesta...

— Permiteţi, Alteţă!, zise Kogălniceanu.

— Te rog!

— Aşa cum îi cunosc eu pe turci, vor ridica o obiecţiune: aprovizionarea garnizoanei turceşti de pe insulă.

— Iată o dificultate la care recunosc că nu m-am gândit, zise domnitorul.

— Putem înlătura dificultatea numai dacă ne vom asuma aprovizionarea garnizoanei, astfel vom închide gura Sublimei Porţi.

Carol îşi lovi încântat palmele:

— Ai răspuns la toate, domnule Kogălniceanu! Felicitările mele! Domnule colonel Boldescu, te autorizez să prezinţi la Belgrad contrapropunerile noastre. Îţi doresc drum bun!

După plecarea colonelului, ceru şi Kogălniceanu permisiunea să se retragă. Prinţul îi strânse mâna:

— Am avut un foarte interesant schimb de vederi! Îmi place să lucrez cu dumneata! Zâmbi: Datorită dumitale, mi-am pierdut azi exerciţiul de scrimă. Te sfătuiesc, domnule Kogălniceanu, să practici cât mai multe sporturi. Între intelect şi fizic trebuie să existe un echilibru! Un savant cu burtă sau un gimnast fără carte sunt tipuri mai mult sau mai puţin curente. Un intelectual de rasă cu înfăţişare de atlet... ei da, ar merita toată atenţia!

Kogălniceanu râse glumeţ:

— Calviția mea fără un pântec pronunțat n-ar mai avea niciun farmec, Alteță!

*
* *

Crepusculul așternea o lumină roșiatică asupra orașului St.-Petersburg.

Înfășurat într-o amplă manta, prințul Iurii Iosipovici Sviatopolski-Mirski stătea zgribulit în cupeul cu ferestre invadate de zigzagul șiroaielor de apă. Detesta ploaia, umezeala, frigul. Pe vremuri își punea sângele în mișcare începându-și ziua cu energice exerciții de gimnastică, urmate de lungi plimbări pe jos ori călare. Dar accidentul de pe urma căruia rămăsese infirm îl lăsase dezarmat în fața umezelii, a răcelii. Acum lupta împotriva lor învăluindu-se în veșminte groase și circulând într-un cupeu cu ferestrele ermetic închise.

Iurii își scoase mâna din mănușă, șterse cu vârful degetelor abureala așternută pe geamul din dreapta sa și se uită la peisajul de afară.

Cupeul, angajat pe Nevskii Prospekt, trecuse podul de peste Fontanka și acum lăsa în urmă edificiul Ministerului de Justiție. Ajunsese în dreptul Catedralei Kazan, când vizitiul opri. În jur era lume multă, trăsuri blocate, agitație, polițiști în uniformă, soldați. „Iar vreo manifestație a slavofililor!", reflectă Iurii Iosipovici indispus. „Am să întârzii la *rendez-vous*...".

Își strânse mantaua în jurul corpului, se adânci în pernele de catifea ale banchetei și se pregăti resemnat să aștepte. N-avu curajul să deschidă portiera și să-l întrebe pe vizitiu ce se întâmplă. Ar fi însemnat să năvălească în cupeu rafalele de ploaie de afară.

Deodată, portiera din stânga lui se deschise și înăuntru se strecură o femeie. Atât de insolită fu mișcarea aceasta, încât prințul rămase uluit. Necunoscuta se așeză pe locul din dreapta. În clipa aceea, Iurii Iosipovici îi desluși profilul conturat pe dantela șiroaielor de apă de pe geam. Deodată și-l aminti. Avu atunci o tresărire. Alături de el se afla Miriam Rubin, ființa aceea fascinantă, exotică, achitată de juriați grație, în parte, și eforturilor lui. Și ea îl privi fără să scoată un

cuvânt. Părea speriată. Gâfâia. După lumina care licări în ochii fetei, Iurii Iosipovici îşi dădu seama că şi ea îl recunoscuse.

Portiera din dreapta fu deschisă din afară. Un comisar de poliție, mustăcios, cu şapca trasă pe ochi, băgă capul înăuntru. Rosti aspru:

— Actele dumneavoastră, vă rog!

Când dădu ochi cu prințul, schimbă numaidecât tonul. Preşedintele Curții cu Juri era un personaj arhicunoscut.

— Mă iertați, Excelență!

Se uită întrebător la Miriam, dar nu cuteză să-i ceară actele. Iurii observă şovăiala comisarului, dar şi uşoara contractare de pe chipul fetei.

— Ce s-a întâmplat?, întrebă, spre a distrage atenția polițistului.

— Excelență, a avut loc un atentat împotriva Excelenței Sale domnul guvernator... Acum executăm o razie...

— Înțeleg! Mulțumesc!

Comisarul salută şi închise portiera.

Iurii Iosipovici realiză abia acum că acoperise, poate, o complice a atentatorilor. N-ar fi conceput o asemenea situație înainte de reapariția intempestivă a tinerei fete. Dacă s-ar afla acest lucru, nu numai că şi-ar pierde funcția, dar ar suferi consecințe şi mai grave. Miriam intuise probabil procesul lui mintal, căci puse mâna pe clanța portierei.

— Am să cobor imediat! Iertați-mă...

— Rămâi!, rosti scurt prințul. Apoi adăugă: Mi se pare că ne-am vârât amândoi într-o situație neplăcută.

— Dumneavoastră nu sunteți vinovat cu nimic...

— Mulțumesc! Lasă-mă pe mine să apreciez... Ți-e frică să nu fii surprinsă de razie noaptea, în St.-Petersburg, fiindcă eşti evreică?

Miriam înțelese că prințul îi oferea o portiță de scăpare.

— Dacă m-ar găsi acum, după acest atentat...

Explicația ei părea plauzibilă. Dar aceasta nu avea importanță. Miriam adusese brusc în viața lui cenuşie, exasperant de monotonă, o notă de aventură, de neprevăzut, de primejdie... Primejdia aceasta îl stimula...

— Dacă n-ai unde dormi în noaptea asta, îți ofer găzduire în locuința mea de burlac!

Miriam desluși în glasul lui, aparent neutru, un apel disperat. „Se simte singur!, gândi. Foarte singur!". Își aminti că lui îi datora libertatea sau, mai bine zis, semilibertatea de care se folosea spre a trăi precar pe margine de prăpastie. Tot lui îi datora și salvarea providențială de acum.

— Mulțumesc! Am să profit de invitația dumneavoastră!

Vorbise nu numai cu grația, dar și cu bunăvoința unei regine. Un val de căldură inundă sufletul prințului. Știa ce înțeles trebuia să dea acceptării ei. Miriam voia să-i acorde o răsplată. Nu se simți îndeajuns de puternic spre a-și continua rolul de protector dezinteresat. Îl străbătu un fior. Dar nu era de vină umezeala din aer. Prezența fetei îi crea o stare de excitație nemaiîncercată de multă vreme. Îmbrățișările tarifate – singurele pe care și le mai îngăduia de când intrase în rândul infirmilor – îi păreau derizorii, iar după săvârșirea actului trupesc încerca o senzație de scârbă, de oboseală, de disperare.

— Va trebui să mai așteptăm până ni se va da drumul, spuse el, spre a întrerupe tăcerea cu o conversație politicoasă.

Miriam îi simți instinctiv încordarea lăuntrică.

— Avem timp destul!, răspunse cu drăgălășenie.

Prințul era, la urma urmei, un bărbat atractiv. În brațele lui va încerca – în orice caz – alte senzații decât...

Retrăi o clipă cu o nestăpânită crispare lăuntrică sălbăticia cu care o supusese comisarul-șef Petrov. De atunci se dăruise multor bărbați. În lumea anarhiștilor frecventată de ea în ultima vreme, relațiile carnale jucau rolul unor simple descărcări nervoase. Oamenii care – deopotrivă ei – își jucau în orice moment viața pe o aruncătură de zar nu trebuiau să-și creeze probleme suplimentare acordând dragostei o semnificație superioară unui act de igienă.

În noaptea aceea, Miriam rămase uluită, mai mult decât atât, încântată de primirea pe care Iurii Iosipovici i-o făcu la Palatul Sviatopolski. Slugile primiră ordin să lumineze toate saloanele de la etajul nobil, ca pentru un bal cu sute de invitați. Prințul ar fi putut dispune ca cina în doi să fie servită într-un salonaș cu lumini tamizate, spre a crea o ambianță intimă, așa cum se obișnuiește în întâlnirile galante. Dar Iurii Iosipovici acorda vizitei ei o importanță deosebită. Voia să scânteieze, să cucerească, să-și manifeste triumfător virilitatea, să încerce

voluptăți pe care le savurase din plin numai în epoca primei lui tinereți, înainte de accident...

Şi într-un fel izbuti. În compania sa, Miriam gustă pentru întâia oară senzația de a se oferi fără acea indiferență blazată manifestată în îmbrățişările ei cu parteneri din grup. Alături de Iurii, înțelese frumusețea dăruirii reciproce, a comuniunii simțurilor...

Această seară atât de reuşită riscase la un moment dat să eşueze jalnic. Când Iurii Iosipovici coborâse cel dintâi din cupeu şi întinsese mâna spre a o ajuta şi pe Miriam să coboare, aceasta îi observase infirmitatea. Ea abia se stăpânise atunci să nu pufnească în râs. Primul om care-i inspirase simpatie, poate şi o scânteie de iubire, fusese Iustin Aleksandrovici, un şchiop. Şchiop era şi prințul Sviatopolski, acest om care exercitase asupra ei, din primul moment, o atracție bizară. Dacă ar fi râs de infirmitatea lui, Iurii s-ar fi retras ca un melc în cochilie...

În zori părăsi Palatul Sviatopolski încercând o foarte trandafirie stare sufletească. Paradoxal, petrecuse o noapte încântătoare, de neuitat, în „vizuina" unuia dintre acei nobili pe care ea şi tovarăşii ei de luptă voiau să-i nimicească, spre a dărui Rusiei o ordine politică nouă, în care poporul, eliberat din lanțurile tiraniei țariste, să redevină stăpân deplin pe soarta sa.

„Nu este bine să atribui unui individ defectele clasei din care face parte", reflectă ea, analizând retrospectiv caracterul lui Iurii. Deşi prinț, acesta avea un fond sufletesc bun. Primise în viață o mare lovitură sau încercase o decepție adâncă. Motivul adevărat – necunoscut lui Miriam – lăsase urme adânci. Poate că odinioară prințul Iurii fusese arogant, superficial, cheltuitor, egoist, orgolios, ca şi cei mai mulți inşi din categoria lui socială.

Înainte de a o lăsa să plece, Iurii Iosipovici îi cerşise permisiunea unei întoarceri. Miriam citise în ochii lui o expresie de cățel bătut, care o înduioşase. Nu credea că va mai călca vreodată pragul Palatului Sviatopolski. Lumea ei nu îngăduia frecventări incompatibile cu scopurile-i urmărite cu tenacitate. Făgăduise totuşi că-l va vizita din nou.

Prințul îi cunoștea numele. Poate că o va căuta. Ori întâmplarea i-l va scoate din nou în cale. Miriam se gândea cu anticipată plăcere la o asemenea eventualitate. Nu va face însă nimic spre a o provoca. Iurii însă nu va fi în stare să o găsească. Miriam avea asupra ei acte de identitate false care o desemnau sub numele de Olga Krasinskaia, casnică, necăsătorită, fiică a unui ofițer inferior de infanterie, cu garnizoana undeva în Siberia. O ascendență respectabilă, destinată să adoarmă vigilența polițiștilor care i-ar fi verificat documentele personale.

De aproape două luni locuia în mansarda unei case de raport de pe cheiul canalului Novo Obvodnîi, aproape de gara Varșovia. Camera pe care o ocupa împreună cu o studentă de la Conservator, Nadia Terentieva, era mică, întunecoasă și mirosea a mucegai. Avea însă un mare avantaj. Spre deosebire de alți portari de imobile, mai toți informatori ai poliției, Piotr Maikov, portarul clădirii de pe cheiul Novo Obvodnîi, era foarte sensibil la argumentele bănești. Nadia Terentieva, fiică a unui moșier din guvernământul Vladimir, îi dădea bacșișuri consistente, astfel încât Piotr, spre a-și păstra sursa de venituri, se arăta discret în ceea ce privește intrările și ieșirile din imobil ale celor șapte studenți, locatari ai mansardei.

Poliția, informată de Piotr Maikov, știa că toți aceștia erau potoliți, nu părăseau imobilul la ore insolite și nu cârteau niciodată împotriva regimului. Ce-i drept, băieții aduceau uneori prostituate, pe care le reținеau până în zori. Dar acestea erau păcate ale tinereții, împotriva cărora autoritățile nu aveau nimic de obiectat.

În realitate, trei dintre cei cinci studenți, și anume Visarion Pavlovici Belaiev, Samson Sofronovici Medvedev și Feliks Ilici Bogdanov, la care se adăugau Miriam – alias Olga – și Nadia Terentieva erau membri ai unui dinamic grup de anarhiști, intitulat „Răzbunarea Poporului". Acesta avea la activul său două atentate reușite și trei tentative eșuate. Autoritățile, în ciuda eforturilor frenetice, nu izbutiseră încă a-i da de urmă. Șeful grupului, studentul în medicină Ivan Aleksandrovici Tarasov, avea un cap organizat și un sistem nervos zdravăn, ce-i permitea să reacționeze judicios și cu sânge rece în cele mai grele situații. Nu se lăsa niciodată cuprins de panică, așa cum

li se mai întâmpla tovarăşilor săi. Din grup mai făcea parte şi Justin Aleksandrovici Pavlov, tânărul student pe care Miriam îl cunoscuse în tren, când sosise ultima oară de la Tver.

În mijlocul acestor oameni, Miriam îşi găsise adevărata vocaţie. Ca şi ei, îşi asumase misiunea nimicirii ţarismului prin violenţă şi moarte. Voia să răzbune toate suferinţele îndurate de evrei, umilinţele lor, refuzul de a li se acorda drepturi deopotrivă cu ceilalţi ruşi, pogromurile sălbatice la care erau supuşi ori de câte ori prosperitatea lor îi supăra pe „goimi".

Renunţase la studiile universitare, căci n-ar mai fi putut urma cursurile facultăţii de filozofie sub un nume de împrumut. Dar ce importanţă mai avea acest lucru când îşi punea viaţa în primejdie aproape în fiecare clipă? De când se lăsase antrenată în maelstromul violenţei, nu cunoscuse un moment de răgaz, cu excepţia poate a ultimei întâlniri cu Iurii Iosipovici. Zâmbi când îi evocă delicateţea, timiditatea, mângâierile-i tandre, atât de blânde...

Mergea grăbită – căci voia să ajungă la locuinţa ei mai înainte ca ceilalţi locatari ai imobilului să plece la serviciu – când, la intersecţia dintre Ismailovskîi Prospekt cu cheiul Novo Obvodnîi se pomeni apucată de braţ şi reţinută cu putere de un bărbat care stătuse până atunci adăpost într-un gang. Gestul acela brutal îi urcă sângele în cap. Detesta grosolăniile. Ridică mâna rămasă liberă spre a lovi, dar în ultima clipa puse stavilă mâniei, căci îl recunoscuse pe Justin Aleksandrovici, prietenul şi tovarăşul ei de grup.

Justin o trase în întunericul gangului şi îi şopti repede:

— Casa ta e supravegheată de poliţie. Te aştept aici încă de la miezul nopţii. Mă gândeam tocmai să plec.

— Şi acum ce facem?, întrebă Miriam.

— Mergem spre centru. Trebuie să ne pierdem vremea până diseară, când am să te duc la o ascunzătoare sigură. Noroc că vremea e frumoasă. N-are să remarce nimeni hoinăreala noastră pe străzi.

Ieşiră din gang, o luară la stânga pe Ismailovski Prospekt şi se îndreptară spre canalul Fontanka. Mergeau fără grabă, spre a nu atrage atenţia. Cine i-ar fi văzut ţinându-se strâns de braţ ar fi spus că sunt doi amorezaţi.

— Zâmbește-mi tandru!, îi șopti discret Justin, când văzu la intersecția cu Kurlandskaia un polițist în uniformă care supraveghea strada.

Miriam se lipi de el și când trecură pe lângă agent murmură destul de tare ca să se facă auzită:

— Știu că mă iubești, Klim! Și eu te iubesc!

— Îmi juri?, rosti, cu tremolo în glas, Justin.

— Îți jur!, declară ea.

— Ah, de ce vorbele tale nu sunt adevărate!, grăi cu tristețe Justin după ce se îndepărtară de polițist.

Miriam îl privi surprinsă.

— Ce vrei să spui?

Studentul zâmbi stingherit, ca și când i-ar fi fost rușine de vorbele pe care avea să le rostească:

— Mi-am dat seama cât de mult țin la tine pe când te așteptam în gang și tu nu mai apăreai...

— Mă iubești, Justin!, zâmbi ea cu milă, dar și cu duioșie. Glasul te trădează! Ești sincer! Până acum nu mi-ai mărturisit niciodată dragostea...

— Cred că nu mi-am dat seama. Suferam totuși cumplit când... plecai cu alții... îmi ziceam însă că vanitatea mă face să reacționez ca orice burghez gelos...

— Mă uimești, Justin!

— Nici eu nu știu ce să mai spun! Mă îngrozeam la gândul că ai fost poate arestată și asta făcea să mi se taie respirația! Când te-am văzut ivindu-te pe Ismailovskii, am avut senzația că se deschid porțile Raiului...

— Să nu se închidă dacă pune poliția mâna pe noi...

— Prea ești prozaică, Miriam, o mustră în glumă. Eu îți vorbesc de dragoste și tu...

Miriam îl apăsă afectuos pe braț.

— Acum este mai înțelept să vorbim despre poliție. Dragostea poate să mai aștepte...

— Unde ai fost azi-noapte?, întrebă el întunecându-se. Samson te-a văzut urcându-te într-un cupeu ornat ca un dric.

Miriam râse:

— O veche cunoștință mi-a dat o mână de ajutor.

— Cine?

— Fostul meu judecător. Prințul Sviatopolski-Mirski. M-a adăpostit la el acasă.

— Toată noaptea!, mârâi sumbru Justin. Îmi închipui ce s-a întâmplat.

— Renunță, dragul meu, la scenele de gelozie mic-burgheze! Cunoşti concepțiile noastre! Omul nu trebuie să permită nicio îngrădire a libertății lui. Familia însăşi reprezintă uneori o formă a sclaviei. Aminteşte-ți „Catehismul anarhistului!".

— Nu-mi mai vorbi de inepția asta.

— „Inepția asta", cum o numeşti tu, este opera lui Bakunin, apostolul nostru.

— Apostol!, iată un termen nepotrivit cu limbajul anarhiştilor!

— Farul nostru! E mai bine aşa? Redeveni brusc serioasă: Am glumit destul! Nu mi-ai spus nici până acum ce-au făcut ai noştri! Când am văzut trăsura generalului Trepov, am semnalizat-o ducând batista la nas, aşa cum fusese convenit. Curând după aceea am auzit explozia. Ce s-a mai întâmplat, nu ştiu, fiindcă lumea a început să alerge care încotro, iar de pe Kazanskaia a apărut un detaşament de cavalerie... Am fost trădați?

— Nici nu vreau să mă mai gândesc la ce a fost!, oftă adânc Justin.

Ajunseseră în dreptul Catedralei Sfântul Isaak. În fața lor se deschidea perspectiva grădinii Aleksandr, iar dincolo de rondurile ei cu flori se ridica monumentul lui Piotr I.

— Bomba a explodat în mâna lui Stiopa mai înainte ca el să fi apucat să o arunce. Odată cu Stiopa au fost ucişi sau grav răniți câțiva trecători şi doi copii aflați în preajma lui.

— Îngrozitor!, exclamă Miriam.

— Apariția detaşamentului de cavalerie de gardă a fost întâmplătoare. Escorta trăsura unui diplomat în drum spre Palatul de Iarnă.

Miriam şi Justin traversară grădina şi se opriră pe malul Nevei. Studentul îşi târa cu un efort vizibil piciorul beteag.

— Eşti foarte obosit, Justin, nu-i aşa!

El clătină din cap:

— Adevărat! De ieri după-amiază şi până în clipa de față nu mi-am îngăduit o clipă de odihnă...

— Mă faci să mă simt vinovată, Justin!

Studentul zâmbi trist:

— De ce? Era de datoria mea! Trebuia să te previn! Arestarea ta ar fi primejduit siguranța întregului grup...

Miriam își dădu seama că fără voia ei reușise să străpungă carapacea aparent dură a lui Justin. Omul acesta, care își glorifica lipsa de slăbiciuni susceptibile să-l îndepărteze de la îndeplinirea misiunii sale, era în realitate un sensibil, un generos. Exista și eventualitatea ca Justin să fi căzut temporar victimă unor instincte, pe care va ști să le respingă de îndată ce-și va recâștiga luciditatea...

— Un insucces nu înseamnă o înfrângere!, spuse Justin cu asprime. Am eșuat ieri, vom izbândi mâine!...

Miriam nu răspunse. Se uită la apele Nevei, în care soarele își oglindea incandescența. Rămaseră acolo pe bancă mai bine de două ore. Își prefirau gândurile și îndoielile. Apoi, Justin intră iarăși în pielea anarhistului profesionist. Începu să-și expună teoriile, nu atât pentru Miriam, cât pentru a-și verifica propriile raționamente. Se mai plimbară pe malul Nevei, iar aproape de ora prânzului intrară într-un mic birt de pe Torgovaia, frecventat îndeobște de studenți. Era încă devreme, așa că numai câteva mese fuseseră ocupate. Lista de mâncare nu excela prin variație, dar prețurile erau accesibile veniturilor modeste. Miriam și Justin se înfruptară din niște rinichi prăjiți, cu roșii. În același timp trăgeau cu urechea la discuțiile de la celelalte mese. Erau curioși să afle ce efect psihologic avusese asupra publicului atentatul lor nereușit. Justin tăia tocmai o bucată de rinichi, când simți o mână așezându-i-se pe umăr. Ascunzându-și teama, ridică ochii de deasupra farfuriei. Zâmbetul larg al lui Volodea, care stătea în picioare în preajma lui, îi liniști sarabanda inimii. Și Miriam respiră ușurată. Îl cunoscuse pe Volodea, ca și pe Justin, în trenul de Tver.

Deși se aflau de aceeași parte a baricadei, cei doi prieteni aveau vederi politice deosebite. Justin era anarhist, pe când Volodea se încadrase printre partizanii lui Marx.

— Pot să iau loc la masa voastră?, întrebă voios nou-venitul.

— Cum să nu, poftește!, zise Justin arătându-i un scaun liber.

— Când v-am văzut gângurind ca doi porumbei pe o cracă, mi-a crescut inima!, îi tachină Volodea. Mi-am zis că în curând o să vă puneți pirostriile.

— Vezi-ți de treabă!, îl repezi în glumă Justin. Îmi cunoști principiile.

Volodea se așeză pe scaun și începu să cerceteze lista.

— Schimbă-ți principiile, Justin! Am văzut ce prostie au făcut tovarășii care-ți împărtășesc convingerile politice!

Justin îi privi bănuitor:

— Ce vrei să spui?

Volodea își scutură dezgustat capul, făcând să-i cadă pe frunte o șuviță de păr negru și creț. Avea pielea măslinie a unui sudic.

— În Piața Kazan au ucis ieri oameni nevinovați, copii, bătrâni... Așa credeți voi că veți reforma societatea?

— Mi-a ajuns și mie la ureche nenorocirea de ieri, spuse Justin. A fost o greșeală cu urmări tragice. O explozie prematură, dacă nu mă înșel. Dar ce contează câteva vieți omenești irosite când este vorba de izbânda unei cauze? Ieri, Trepov a scăpat cu viață. Dar mâine tot va pieri sfârșiat de explozia unei bombe!

— Sunteți niște imbecili!, ripostă Volodea. Dacă vrei să cureți o casă de ploșnițe, nu obții nimic strivind o insectă, cinci sau chiar zece. Trebuie să distrugi toate ploșnițele. Îți închipui, Justin, că suprimându-l pe Trepov sau pe alți zece inși de teapa lui, răstorni regimul? Ați rămas niște utopiști, dragul meu. Țarismul nu poate fi doborât decât printr-o acțiune organizată a maselor, condusă de un partid muncitoresc bine închegat, care să reprezinte o forță de neînvins. Bakunin al vostru își face iluzii când își închipuie că va obține rezultate durabile, radicale, prin asasinate individuale.

Justin se aprinse la față:

— Aceste asasinate individuale, cum le numești tu, trezesc masele! Poporul oprimat nu se va mai teme de invincibilitatea tiranilor, când va vedea că încep să cadă capetele miniștrilor, ale generalilor, ale judecătorilor, ale polițiștilor, și – de ce nu? – al țarului însuși?

— Vorbește mai încet, Justin!, îl mustră Miriam. Vrei să atragi atenția? De unde știi că în sala asta nu se află vreun polițist în civil, ori vreun informator? Trădători se găsesc destui!

— Iartă-mă!, spuse domolit studentul. Crezul nostru este infailibil, iar reușita lui, axiomatică! Vom reuși, chiar dacă voi, marxiștii, vedeți altfel lucrurile. Pasiunea de a distruge este o pasiune creatoare, Volodea! Marea Revoluție Franceză n-au făcut-o Barras, Barnave și Mirabeau, ci Robespierre, Saint-Just și Marat! Trebuie să nimicim tot ceea ce reprezintă autoritate în stat! Atâta vreme cât va exista o putere politică, vor exista stăpâni și sclavi, exploatatori și exploatați, călăi și victime!

— Și după ce veți nimici ordinea politică existentă – presupunând că veți reuși s-o faceți – ce veți pune în loc?, întrebă Volodea ironic.

— Nimic! Nu vom pune nimic!, ripostă Justin cu convingere. Oamenii vor fi liberi ca păsările cerului și ca animalele pădurilor.

— La începuturile ei așa se înfățișa societatea omenească, admise Volodea. Libertatea aceasta nemărginită a permis celor puternici să prospere în dauna celor slabi. Așa s-a creat lumea alcătuită din stăpâni și din robi! Dacă se va pleca de la zero, tot aici se va ajunge! Misiunea noastră, a marxiștilor, este să creăm o societate de tip nou, bazată pe egalitatea economică, socială și națională a tuturor neamurilor ei, clasei muncitoare revenindu-i misiunea de a instaura dictatura proletariatului și de a edifica pe această cale o lume mai bună, lumea socialistă! Trebuie să înțelegi, Justin! Revoluția nu o poate face decât proletariatul industrial, organizat și pregătit în acest scop! Așa ne învață Marx și acesta este adevărul! Voi vreți să dărâmați ordinea existentă! De acord! Dar ce va urma după ea? Să vă spun eu ce va urma! Se va impune legea junglei! Noi, marxiștii, respingem această lege.

Miriam clătină din cap contrariată:

— Nu are rost să mai discutați! Nu este timpul și nici locul.

Justin lăsă cuțitul și furculița în farfuria cu mâncarea abia pe jumătate consumată.

— Volodea, cu teoriile lui, mi-a tăiat pofta de mâncare! Chelner, plata!, porunci, scoțându-şi portofelul din buzunarul dinăuntru al hainei.

— Hai să facem pace!, propuse Volodea, zâmbind şi întinzându-i mâna.

Fruntea lui Justin se destinse treptat.

— Fie!, strânse mâna colegului. Dar să vorbim despre altceva!

— De acord! Despre ce să vorbim?

În clipa aceea, un băiețandru, vânzător de ziare, intră ca o furtună în sală, agitând o gazetă pe deasupra capului:

— Ediție specială! Serbia a intrat în război! Ediție specială!...

Reşedința din St.-Petersburg a contesei Natalia Perezovskaia, fără a fi un palat, avea o înfățişare opulentă, plină de eleganță. Operă arhitectonică a lui Antonio Rinadi – care construise în cea de-a doua jumătate a secolului XVIII faimosul Palat de marmură pentru contele Grigorii Ostrov –, se remarca prin simplitatea severă a fațadei, decorată cu pilaştri dubli, corintieni, ce alternau cu ferestrele înalte. Clădirea cu trei niveluri – subsol spațios, hochparter şi atic – cuprindea vreo patruzeci de camere. Personalul de serviciu al acestei case atât de mari era foarte restrâns. Un grădinar bătrân, un vizitiu şi mai bătrân, care se ocupa de cai şi de trăsura contesei, o bucătăreasă dolofană de abia se putea vârî pe uşă şi o cameristă între două vârste, vrednică şi descurcăreață, dar surdă ca o cizmă.

Grădinarul şi vizitiul se culcau o dată cu găinile. Bucătăreasa, o bigotă căzută în mania religioasă, îşi împărțea ziua între rugăciuni şi pregătirile culinare. Spre a-şi ispăşi păcatul lăcomiei – se îndopa cu dulciuri şi cu tot felul de delicatese –, făcea zilnic sute de mătănii şi se închina ceasuri întregi în fața icoanelor vegheate de lumânări aprinse. Camerista adora băuturile tari. Seara, după ce termina servitul, se încuia în camera ei şi acolo bea fără martori câte o sticlă de vodcă.

Lumea clevetea pe seama contesei acuzând-o de zgârcenie. Se ştia că, fără a fi bogată, dispunea de venituri confortabile,

ce i-ar fi permis să se înconjoare de un personal de serviciu numeros și stilat.

Inițiații în tainele zeilor din Olimpul țarist își șopteau, zâmbind atotștiutori, că Natalia Perezovskaia prefera slugile vârstnice și tăcute, spre a-și putea primi în taină amantul: pe marele duce Konstantin. Comentatorii aceștia cunoșteau numai în parte adevărul. În realitate, contesa Natalia era plămădită din același aluat cu fanatica principesă Obolenska, protectoarea și prietena lui Bakunin, marele preot al anarhiștilor. Obolenska putea să-și clameze convingerile politice fără a se teme de fulgerele poliției țariste, fiindcă se stabilise în Elveția. Perezovskaia trăia însă la St.-Petersburg, așa că trebuia să-și ascundă relațiile întreținute, destul de activ, cu câțiva dintre cei mai înverșunați anarhiști. În subsolul casei ei amenajase un adăpost secret pentru nihiliștii urmăriți de poliție. Slugile ei habar nu aveau că trăiau sub același acoperiș cu niște inși ce-și înscriseseră la activ asasinarea unor înalți demnitari ai statului.

Secretul era păstrat cu strășnicie. Nihiliștii ocrotiți de contesă aveau consemnul să intre și să iasă din bârlogul amenajat în subsolul casei Perezovskăi numai după lăsatul nopții și chiar și atunci cu respectarea celor mai mari precauții...

Miriam Rubin rămase mirată când, aproape de miezul nopții, se trezi laolaltă cu Justin în fața unei clădiri arătoase, înconjurată de o mare grădină cu copaci ce-și coborau ramurile peste gardul de fier aurit, așternând un evantai verde deasupra trecătorilor de pe trotuar.

— Aici o să intrăm!, îi șopti prietenul ei.

Miriam era atât de ostenită după hoinăreala-i silită pe străzile Petersburgului, încât nu-i mai ceru explicații. Folosindu-se de o portiță laterală, practicată în grilajul aurit al împrejmuirii, pătrunseră pe o alee întunecoasă, șerpuită, care ducea la o capelă dezafectată. Printr-o ușă de fier, cu flori ornamentale ruginite, intrară într-o încăpere mirosind a mucegai și a urină de pisică. Justin luă dintr-o nișă un felinar și-l aprinse. Miriam se uită curioasă în jur. Sfinți hieratici, aproape înnegriți de fumul lumânărilor, stăteau nemișcați pe pereții nu prea înalți.

Justin ridică fără greutate piatra de mormânt – încastrată între dalele de granit ale pardoselei – care la prima vedere părea de neclintit. Deschise astfel o hrubă cu trepte înguste de cărămidă, care cobora pierzându-se în beznă.

— Vino după mine, Miriam!, îi zise, întinzându-i mâna ca să o sprijine.

Ea râse nervos:

— Parcă am fi într-un roman gotic de Mrs. Radcliffe!

— Nu-ți fie teamă!, o încurajă. Aici avem un adăpost sigur. Cine şi-ar putea închipui că o capelă serveşte drept ascunzătoare unor anarhişti? Refugiul ăsta îl folosim numai la mare nevoie. Ca să fii primit aici, trebuie să te bucuri de mare încredere.

— Înseamnă că m-ați verificat temeinic înainte de a mă lăsa să intru!

— Firește!

Coborâră câteva trepte, apoi Justin trase pe dinăuntru piatra funerară, acoperind intrarea în bârlog. Străbătură un coridor boltit, în care erau practicate nişe pentru sicrie. Pe pereții de cărămidă, acoperiți cu pete de mucegai, se prelingeau ici-colo şiroaie subțiri de apă.

— Acum suntem sub nivelul Nevei! spuse Justin.

Miriam simți un fior de frig. Rosti cu teamă:

— Dacă ar creşte apele, ar însemna că...

Lăsă fraza neterminată:

— Ne-am îneca, Miriam! Ca nişte şoareci ne-am îneca! Ăsta e şi motivul pentru care îl putem folosi. La origine slujea drept cavou pentru membrii familiei Perezovski. A fost însă dezafectat de îndată ce proprietarii casei şi-au dat seama că morții lor riscă să zacă în apă.

Miriam zâmbi trist:

— Morților li se poartă mai mult de grijă decât celor vii. Oh, Justin, câte familii trăiesc în locuințe mai insalubre decât coridorul ăsta... Numai eu ştiu câte am văzut...

— Nu-ți fie teamă! Camerele noastre de locuit sunt îndeajuns de confortabile! Au fost amenajate în subsolul casei şi sunt legate de capelă prin culoarul pe care-l străbatem acum. Bineînțeles, spre a le izola de restul clădirii, uşile respective au fost zidite. Dacă poliția ar face o descindere în locuința

contesei, n-ar fi în stare să ajungă până la noi. Doar dacă ar cerceta capela s-ar mai complica lucrurile. Nu este însă de prevăzut așa ceva.

Aerul era greu, aproape irespirabil.

— Aici nu se face deloc aerisire!, zise Miriam.

— În cameră există un sistem de ventilație acceptabil. Se spune că, inițial, bârlogul ar fi fost amenajat pentru un Perezovski care a participat la complotul Decembriștilor. Ca să nu fie prins de poliție, a stat ascuns în subteranele astea, desigur, cu știrea familiei, care îi procura hrana. Atunci s-ar fi făcut legătura cu hrubele care țineau loc de cavou.

Miriam strâmbă din nas:

— S-a autocondamnat la o temniță cu nimic mai ușoară decât cea adevărată...

— Nu e chiar așa! Aici avea mâncare din abundență, băutură la discreție, cărți, jurnale...

Ea stărui să facă o schimă scârbită:

— N-am încredere în nobilii care-i maimuțăresc pe revoluționari! Nu fiindcă ar fi de rea-credință! O fac însă din capriciu! Revoluționari diletanți! Steagul răscoalei să-l ridice numai cei care suferă! Sărăcimea! Oropsiții!

Justin clătină din cap:

— Ai și nu ai dreptate! Nu toți nobilii sunt niște nemernici. Ai să cunoști aici pe fiica unui general. Am mai multă încredere în ea decât în mine însumi...

Lui Miriam nu-i plăcu intonația prietenului. Ripostă morocănos:

— Eu nu am încredere în nimeni!

Se opriră în dreptul unei uși din lemn masiv.

— Am ajuns!, spuse Justin.

Ciocăni: două lovituri la intervale scurte, trei la intervale lungi.

— Un lux de precauții inutil!, observă Miriam. Dacă polițiștii au ajuns până aici, unde se vor refugia cei dinăuntru? Prefer un subsol într-o casă de raport, locuită de mulți oameni, care ies și intră la orice oră din zi și din noapte... Misterul de aici este desigur pe placul contesei. Presupun că adoră senzațiile tari...

— Şi dacă ar fi aşa? De ce să nu ne folosim de capriciile ei? Esenţial este că beneficiem de o ascunzătoare aproape perfectă!

Uşa se deschise. Pe fundalul de lumină încadrat de pervazul de stejar se ivi capul pletos al lui Grişa Cepanov.

— Bine aţi venit!, îi întâmpină. Vă purtam de grijă!

Traversară un vestibul luminat slab de o lampă cu gaz şi pătrunseră într-o încăpere joasă, fără ferestre, dar foarte spaţioasă. Spre deosebire de coridorul subteran, aerul, deşi umed, era mai proaspăt. Observându-i nedumerirea, Justin îi arătă nişte mici grătare de fier fixate deasupra unor orificii deschise în perete.

— Ventilaţia de care ţi-am vorbit!

Intrarea lui Justin şi a fetei fu salutată cu strigăte de bucurie de cei mai mulţi dintre ocupanţii încăperii. Printre aceştia, Miriam o recunoscu pe Nadia Terentieva, colega ei de cameră, precum şi pe Visarion Pavlovici Belaiev, pe Samon, pe Sofronovici Medvedev şi pe Feliks Ilici Bogdanov, vecinii din mansarda casei de pe cheiul Novo Obvodnîi.

Nadia o îmbrăţişă pe Miriam:

— M-am temut că te-a înhăţat poliţia!

— Să vă dau ceva de mâncare! propuse Samson. Mă gândesc că poate v-o fi foame!

— După ce veţi încheia seria firitiselilor, să discutăm cu toată seriozitatea măsurile pe care trebuie să le luăm după eşuarea atentatului de ieri!, interveni cu severitate Ivan Aleksandrovici Tarasov.

Se mai aflau acolo Matvei Olehnik şi Vsevolod Burmaşev, ambii muncitori tipografi, precum şi un tânăr cu figură aspră şi ochi întunecaţi, care stătea deoparte şi se uita critic la nouveniţi. Justin se apropie de el şi-i întinse bucuros mâna:

— Tihon, prietene, nu mă aşteptam să te întâlnesc aici! Miriam, iată-l pe Tihon Efremovici Vaigacev! Un tânăr de nădejde! Tihon, Miriam este ultimul membru recrutat de grupul nostru!

Miriam avu impresia că ochii lui Tihon, ficşi, tăioşi ca lamele de oţel, o pătrundeau până în adâncul fiinţei ei. Privirea lui întârzie asupra fetei, apoi se întoarse spre Justin. I se adresă cu glas egal, lipsit de căldură:

— Tu ai recrutat-o?

— Recrutat e mult spus, replică Justin, vag tulburat. Am recomandat-o tovarăşilor noştri. Ei au acceptat-o.

Ivan Tarasov înclină din cap, întărindu-i vorbele:

— Aşa e! Şi până acum Miriam nu ne-a dat ocazia să regretăm alegerea făcută!

Tihon râse sarcastic:

— He, he! Când ajungi la regrete, e prea târziu ca să mai poți îndrepta ceva. Prefer să sacrific zece inocenți decât să risc a primejdui existența grupului, acceptând în sânul lui un element verificat superficial.

Miriam simți că i se urcă sângele în obraji:

— Ce vrei să insinuezi, Tihon Efremovici? Nu mă socoteşti vrednică să fac parte din grupul vostru? Pot să mă retrag oricând!

Un zâmbet enigmatic ridică un colț al gurii lui Vaigacev, lăsând să i se vadă caninii.

— N-am nominalizat, Miriam Rubin! Dacă aş fi avut îndoieli asupra bunei tale credințe, nu te-aş fi lăsat să afli acest lucru. Aş fi luat măsuri care te-ar fi surprins nepregătită. Cât priveşte ameninţarea cu retragerea din grup, te previn cu toată seriozitatea – dacă ceilalți tovarăşi din grup n-au făcut-o – că cei intraţi în mijlocul nostru nu mai pot ieşi decât pe năsălie! Sper că m-ai înțeles, Miriam Rubin!

Ochii ei scăpărară. Replică, folosind vorbele lui Tihon:

— Dacă ceilalți tovarăşi din grup n-au făcut-o până acum, eu am să-ți spun ce părere am despre tine, Tihon Efremovici! Eşti un încrezut cu apucături de tiran! Am intrat în mijlocul vostru ca să contribui cu slabele mele puteri la lupta comună împotriva tiranilor şi a tiraniei!

Tihon râse cu ironie veninoasă:

— Ai colți şi gheare ascuțite, fetițo! Dar eu am să te domesticesc, dacă ceilalți tovarăşi n-au făcut-o până acum!, suprasolicită, dând o nouă variantă frazei rostite de Miriam.

Ivan Tarasov, deşi neplăcut impresionat de atitudinea lui Tihon, se adresă cu ton sec tinerei evreice:

— Miriam, în grupul nostru există o disciplină respectată în mod egal de toată lumea. Tihon Efremovici este un luptător cu vechi state, de cuvântul căruia țin şi eu seamă. Când

te va cunoaşte mai bine, te va privi cu alţi ochi. Acum, să trecem la lucruri mai arzătoare.

Întoarse capul spre Aleksandr Petrovici Evdokimov, un tânăr cochet ca un dandy, contabil într-un magazin de bijuterii:

— Saşa, mâine după-amiază îţi îmbraci hanţele cele mai bune, cumperi un buchet de trandafiri, te înfăţişezi la portarul imobilului de pe Novo Obvodnîi şi îl întrebi dacă poliţia s-a interesat de vreunul dintre oamenii noştri. Dacă clădirea este supravegheată de poliţişti care te vor întreba ce cauţi acolo, să le spui că ai venit în vizită la dansatoarea Tania Samoilova, care locuieşte în aceeaşi casă, la etajul cinci. Samoilova este plecată în turneu prin provincie, aşa ca nu vei risca să fii confruntat eu ea. După ce afli cum stau lucrurile, te înfăţişezi aici şi îmi raportezi constatările tale. Tot timpul vei fi supravegheat de la distanţă de Grişa Cepanov, care ne va informa dacă întâmpini vreo neplăcere. Mai ai nevoie de lămuriri suplimentare?

Saşa adoptă o poză de îndrăgostit:

— Întotdeauna mi-au plăcut rolurile de june-prim amorezat. Graţie acestui tertip am cucerit multe femei.

Tihon îl privi pieziş:

— Ar trebui să renunţi la limbajul ăsta frivol, Alekandr Petrovici! Nu este compatibil cu rostul nostru în lume!

Saşa oftă scurt şi abandonă atitudinea lui teatrală:

— Glumim şi noi, Tihon! Viaţa e atât de urâtă încât încercăm să o înfrumuseţăm zâmbind...

Tihon făcu o schimă batjocoritoare:

— Ieftin raţionezi, Saşa! Înfrumuseţăm viaţa înlăturând pe tirani şi uneltele lor!

Ivan Tarasov încercă să limpezească atmosfera grea creată de brutalitatea lui Vaigacev.

— Tihon, încearcă să-l înţelegi pe Saşa şi pe noi toţi! Au trecut abia treizeci de ore de când Stiopa şi-a jertfit viaţa pentru cauza noastră...

— O moarte stupidă nu înseamnă jertfă!, ripostă Tihon tăios. Dacă ar fi pierit odată cu generalul Trepov, ar fi avut tot dreptul la respectul nostru! În lupta inegală pe care o ducem, eşecurile nu sunt admise! Repetarea unor insuccese

ca cel de ieri ne discreditează în fața opiniei publice! În loc să înspăimântăm autoritățile țariste, le demonstrăm că nu suntem decât niște diletanți ridicoli. Stiopa și-a primit pedeapsa fiindcă n-a fost în stare să mânuiască bomba care i s-a încredințat.

— Poate că bomba a fost prost construită!, interveni timid Sașa.

— Cu atât mai rău!, tună Tihon. Dacă aș ști că ăsta e adevărul, eu însumi aș trage un glonț în capul celui care a făcut-o! Râse batjocoritor: Ce voiai să-mi demonstrezi când mi-ai amintit de impresia pe care a făcut-o asupra voastră moartea lui Stiopa? Că nervii voștri sunt făcuți praf? Că aveți nevoie de alcooluri tari spre a uita „nenorocirea" colegului vostru?... Sașa face pe saltimbancul spre a-și învinge emoția!... Noi nu avem dreptul să fim slabi! Când ne-am asumat misiunea de a ucide, am știut la ce povară ne-am înhămat! Cunoașteți desigur „Catehismul revoluționarului, al anarhistului", operă a marelui nostru învățător, Bakunin! Nu mă îndoiesc că l-ați învățat pe dinafară! „Revoluționarul anarhist este un om condamnat dinainte. Nu mai are interese personale, nici sentimente, nici proprietăți, nici chiar nume. Tot ce ține de el este legat de un singur ideal, de o singură gândire, de o singură pasiune: răsturnarea ordinii existente și terorismul. Este stăpânit până în străfundul ființei sale, nu numai în cuvinte, dar și în practică, de convingerea că a rupt orice punți cu ordinea publică și cu lumea civilizată, cu legile ei și cu orice convenințe sociale, cu disciplina și cu morala. Este un dușman înverșunat al lumii civilizate, iar dacă trăiește în continuare în mijlocul ei, nu o face decât spre a distruge. Revoluționarul anarhist respinge orice doctrină și nu cunoaște decât o singură știință – aceea a nimicirii. În acest scop și numai în acest scop, studiază mecanica, fizica și, într-o anumită măsură, medicina. Zi și noapte analizează oameni, caractere, situații, precum și toate modalitățile orânduirii sociale, așa cum se prezintă ele în diferitele clase ale umanității. Țelul lui este unic: distrugerea rapidă și sigură a abjectei ordini existente"...

Tihon făcu o pauză, ca și când ar fi avut nevoie de câteva momente de reculegere spre a medita asupra frumuseții și

profunzimii principiilor enunțate. Reluă apoi cu voce joasă, ușor răgușită:

— Mă opresc aici! Dacă vreunul dintre voi nu cunoaşte pe dinafară catehismul, să facă bine să-l învețe, căci el constituie unica normă de conduită pe care trebuie să o respecte. Şi are această datorie cu atât mai mult cu cât numai astfel se păstrează o legătură spirituală cu marele nostru magistru, Mihail Bakunin... Tovarăşii mei de luptă, aseară am sosit din Elveția, unde am asistat la lunga lui agonie. Omul acesta, redus la proporții de schelet, a fost un colos şi la propriu, şi la figurat. Nu existau haine sau încălțăminte de gata pe măsura lui. Totul trebuia să se confecționeze la comandă. Îi era necesară hrană cât pentru cinci oameni. În ceea ce privește măreția spiritului său, nu este nevoie să mai stărui. Numai un geniu de talia lui putea să elaboreze cu atâta strălucire teoria distrugerii. Am un singur regret: Marx, pe care l-am socotit atâta vreme firul nostru călăuzitor, nu a fost în stare să înțeleagă frumusețea principiilor enunțate de Bakunin. Ne-am rupt de Marx şi de comuniştii săi, fiindcă noi respingem orice zăbală!

Miriam reflectă critic: „Respingi orice zăbală, dar vrei să o pui altora!".

— Noi vom prelua torța aprinsă de Bakunin, continuă Tihon emfatic, şi cu flăcările ei vom incendia întreaga lume, răspândind pretutindeni moartea!

În ochii lui Vaigacev se citea o hotărâre implacabilă, o exaltare de iluminat, de fanatic sau de nebun.

— Ivane, avem ceva de vorbit!, se adresă lui Tarasov.

Trecură într-o cămăruță alăturată, folosită pentru consfătuirile şefilor.

— În noaptea asta am să mă întâlnesc cu Jeliabov, spuse Tihon. Ei ar dori să realizăm o fuziune între grupul nostru şi al lui. E un om activ, care ştie ce vrea. Dar dacă am să constat că îi trec prin cap gânduri de şefie, las tratativele baltă. Noi n-avem nevoie de şefi, ci de tovarăşi de luptă. Prefer un executant fanatic, chiar dacă este limitat la minte, unui intelectual strălucit, tentat să taie firul în patru şi să-l analizeze la microscop.

După plecarea lui Vaigacev, Justin o tachină pe Miriam:

— N-aș spune că omul ăsta îți e simpatic! Te-ai luat cu el în coarne! Nu-ți recomand să o repeți!

— N-aș fi intrat în grupul vostru dacă aș fi știut că printre voi se află astfel de indivizi, replică ea cu ton de sfidare.

— Nu e înțelept să ți-l faci dușman, interveni Visarion Pavlovici.

— Mă tem că după eșecul de ieri va trebui să ne facem un timp nevăzuți!, opină Samson, pe care-l obseda moartea lui Stiopa. Ce-ar fi să ne ducem la țară, să-i ajutăm pe țărani la muncile câmpului, așa cum fac atâția tineri inimoși?

— Foarte bine!, își dădu acordul Nadia Terentieva. Viața artificială și fadă din marile orașe a început să mă plictisească.

— Să vorbim cu Ivan, propuse Samson Medvedev. Poate că va fi de acord cu ideea mea.

— Rămâne de văzut dacă și Tihon Vaigacev își va da asentimentul, interveni Miriam cu nemulțumire în glas. Am impresia că înăuntrul grupului nostru Tihon face să bată vântul, să răsară soarele ori să se lase întunericul!

— Ce frază poetică!, exclamă Justin cu sinceră admirație...

Toropit de arșiță, omul mergea încet, târându-și picioarele, încălțate în pantofi lăbărțați, pe trotuarul încins de pripățul soarelui. O pălărie de fetru decolorată, pleoștită, cu panglica scămoșată și pătată de transpirație, îi umbrea fața nebărbierită. Hainele murdare, roase în coate și rărite la genunchi, arătau asemenea unor zdrențe atârnate pe o sperietoare de ciori. Mâinile îi erau aspre și bătătorite.

Burghezii cocheți, doamnele elegante care treceau pe lângă el, îl ocoleau instinctiv, de parcă le-ar fi fost frică de vreo contaminare.

Individul nu se uita nici în dreapta, nici în stânga. Avea privirea pierdută a unui om aflat în transă ori sub influența drogurilor. Mișca ușor mâna dreaptă, ținând măsura unui cântec pe care numai el îl auzea. Când trecu pe lângă *Primtor*, poarta întotdeauna deschisă a catedralei Sankt Stephan, auzi răzbătând până în stradă acordurile impresionante ale

polifoniei corale de Palestrina *Missa Papae Marcelii*. Insul se opri în dreptul intrării şi rămase nemişcat.

O femeie vârstnică, îmbrăcată în negru, îşi scormoni poşeta, scoase câteva monede mărunte şi i le oferi cu blândeţe. El o privi surprins, întinse mecanic mâna şi le luă, mulţumind cu voce abia auzită. Femeia în negru îşi continuă drumul. Bărbatul îşi vârî monedele în buzunarul vestonului rapănos şi, după ce ascultă o ultimă secvenţă a corului, plecă mai departe. Coti pe Kärntner Strasse şi ieşi în faţa Operei. Acolo se opri din nou. Îşi scoase pălăria şi, după ce îşi tamponă cu o batistă murdară fruntea transpirată, se îndreptă spre Hofburg. Palatul imperial îşi desfăşura faţada maiestuoasă a Noului Hofburg dincolo de peluzele înspicate cu ronduri de flori ale grădinii.

Omul aruncă o privire ostilă impozantului edificiu, îşi puse pălăria pe cap şi, cu pas hotărât, porni spre intrarea principală. Santinelele îi tăiară bănuitoare drumul. Ofiţerul de serviciu îl interpelă, răstindu-se:

— Ce cauţi aici?

Bărbatul ridică asupra lui ochi-i albaştri, blajini, cu un fel de amuzată resemnare. Ofiţerul se înroşi şi luă brusc poziţia de drepţi:

— Mă iertaţi, Alteţă!

Omul zâmbi cu sfială, jenat parcă de deranjul pe care-l provoca.

— La început nu m-ai recunoscut! Nu face nimic! Mi s-a mai întâmplat!

Duse mâna la borul pălăriei şi trecu mai departe, urmărit de privirile nedumerite ale ofiţerului, care îşi aminti să poruncească santinelelor:

— Prezentaţi pentru onor arma! Cum de nu l-aţi recunoscut pe Alteţa Sa, arhiducele Karl Salvator?

Apariţia exoticului personaj în anticamera cabinetului imperial stârni uimire printre solicitanţii care-şi aşteptau rândul spre a fi primiţi în audienţă. Cei care nu ştiau cu cine au de-a face erau consternaţi de insolita apariţie. Un vagabond la uşa împăratului era pentru ei ceva nemaipomenit.

Aghiotantul de serviciu, deşi familiarizat cu excentricităţile arhiducelui, resimţi un şoc la vederea lui. Nu cuteză să-i atragă atenţia asupra ţinutei cu totul nepotrivite pentru o

audiență la împărat. Se mărgini să-l privească de sus și până jos cu o dezaprobare mai elocventă decât orice alte obiecțiuni verbale. Arhiducele îi deslușì gândurile. Zâmbi stânjenit:

— Crezi că unchiul meu, împăratul, nu mă poate primi în ținuta asta? E totuși atât de comodă! Nu uita că suntem în plină vară! Aș pune pariu că dumneata, ca și toți cei de aici, te sufoci în uniforma asta de ceremonie ajustată pe corp. Ești numai broboane de sudoare!

Ofițerul își scoase în grabă batisa albă de olandă și își tamponă fruntea și obrajii. Își dădu brusc seama că se înăbușea de căldură.

— În schimb, continuă arhiducele, eu mă simt minunat! Hainele astea nu-s fățoase, dar suplinesc prin comoditate eleganța de care – sincer să fiu – nici nu mă sinchisesc. Ceva mai mult, grație costumului meu, pot trece neobservat sau, mai bine zis, învăluit în cel mai strict incognito. Apropo de asta, să-ți spun ceva nostim! În drum spre palat am trecut prin fața catedralei Sankt Stephan. O femeie milostivă m-a luat drept cerșetor și mi-a întins câteva monede de pomană. Arhiducele râse: Le-am primit, firește, ca să nu o dezamăgesc. Dacă i-aș fi respins dania, i-aș fi provocat un șoc sufletesc. Poate că în clipa aceea se gândea la soțul ei decedat – femeia era îmbrăcată în negru. Eu am rămas cu băncuțele, iar ea și-a văzut de drum, convinsă că fapta ei bună va fi răsplătită de Cel de Sus.

Ofițerul făcuse niște ochi mari, rotunzi și speriați, de parcă i s-ar fi vorbit de un sacrilegiu. „Un arhiduce primește pomană! Ce rușine! Vai, ce rușine!". Spre a-și ascunde tulburarea, intră în cabinetul împăratului – care permisese tocmai ministrului de finanțe al Regatului Ungariei să se retragă după o lungă, audiență – și-i anunță sosirea arhiducelui.

— Să intre!, zise Franz-Josef, posomorându-se brusc.

Se ridică iritat de la masa de lucru și trecu la fereastră. Rămase acolo, cu privirile îndreptate spre piața din fața palatului, până ce auzi glasul ofițerului anunțând solemn:

— Alteța Sa, arhiducele Karl Salvator!

Împăratul întoarse capul spre nepotul său. În aceeași clipă, o expresie de oroare i se întipări pe chip:

— Cum ți-ai permis să vii aici în halul ăsta?, îl apostrofă în loc de bun venit. Arăți ca un cerșetor!

Arhiducele se fâstâci:

— Era prea cald! Şi mi-am zis că n-are rost să-mi întemniţez trupul în...

— De ce n-ai ieşit în pielea goală pe stradă?, îl repezi împăratul batjocoritor. Nu te-ai mai fi simţit întemniţat!

Karl Salvator plecă mohorât capul.

— Îmi pare rău că îmbrăcămintea mea a supărat atât de rău pe Maiestatea Voastră...

— Supărat? E puţin spus! Am ajuns să mă îndoiesc de integritatea-ţi mintală!

— Ţin să asigur pe Maiestatea Voastră că n-aş fi venit la Curte dacă n-aş fi fost chemat...

Sângele se învolbură în vinele împăratului.

— Nici eu nu te-aş fi chemat dacă prin comportarea dumitale n-ai crea dificultăţi poliţiei secrete şi n-ai arunca o pată de ruşine pe obrazul familiei imperiale. Eşti văzut în compania unor muncitori de rând cu care te îmbeţi prin cârciumi. Te-ai înhăitat cu nişte indivizi de nimic şi porţi cu ei discuţii incendiare. Am aici, pe masă, un raport al directorului poliţiei secrete, care-mi aduce la cunoştinţă ultimele-ţi isprăvi. Printre prietenii dumitale s-a strecurat un agent al ruşilor care te trage de limbă...

Arhiducele se bâlbâi, înroşindu-se:

— N-am niciun rus printre prieteni!

— Ia pune-ţi mintea la contribuţie, Karl Salvator! Numele Hans Grünewald nu-ţi spune nimic?

— Maiestate, Grünewald este un om cumsecade, originar din Grinzig...

— Grinzig? Din Tambov, vrei să spui! I s-a făcut o percheziţie în lipsa lui şi i s-au găsit într-o ascunzătoare din duşumea hârtii compromiţătoare. De îndată ce a simţit că este urmărit de poliţie, Grünewald al dumitale s-a şi topit în neant! Mă întreb cu groază ce declaraţii i-ai făcut?

Arhiducele se întrista, fiindcă un om căruia îi acordase prietenia abuzase de buna lui credinţă.

— Câte secrete de stat cunosc eu, Maiestate, nu cred că le-ar fi de mare folos ruşilor...

Împăratul izbi cu pumnul în masă:

— Ești inconștient sau nebun, de vreme ce nu-ți dai seama de gravitatea faptelor tale! Faci parte din familia imperială! Afară de aceasta, ești colonel și proprietar al Regimentului 77 infanterie austriac!

Arhiducele făcu un gest de indiferență.

— Îmi inspectez atât de rar regimentul, încât abia dacă îmi cunosc ofițerii... Nu am stofă de militar...

— Dar stofă de cerșetor, de vagabond, de trădător, ai?...

Karl Salvator se făcu vânăt la față.

— Trădător? Folosiți, Maiestate, un cuvânt prea greu! Recunosc: prefer să mă înconjor de muncitori. Sunt oameni cinstiți și spun ce au pe suflet! Este vina lor dacă printre ei s-a strecurat un agent străin? Credeți că printre curtenii Maiestății Voastre nu se află dușmani ai imperiului și ai dinastiei? Știu însă a-și deghiza adevăratele sentimente?

Franz-Josef avu brusc senzația că se lovește de un zid. Cum putea defini altfel îndărătnicia nepotului său? Îl studie îndelung, spunându-și că acesta este iremediabil pierdut.

— Aș fi curios să știu, Karl Salvator, ce senzații încearcă biata-ți soție când te vede atât de murdar? Mă întreb dacă nu este cazul să te internez într-un sanatoriu de boli mintale?

Pe arhiduce îl cuprinse spaima. Aruncă în jur priviri deznădăjduite. Rosti cu un fel de sfidare:

— Dacă m-ați arunca în mijlocul nebunilor, m-aș sinucide, Maiestate!

— Acolo există și cămăși de forță, Karl Salvator!

Știa însă că nu-și va pune amenințarea în practică. Nepotul său era un original, un nonconformist, un dușman declarat al etichetei, dar n-ar fi făcut rău cu bună-știință dinastiei și țării sale. Franz-Josef cunoștea destul de bine oamenii spre a-și da seama că asta era realitatea. Trebuia totuși să-i dea o lecție.

— Te previn, Karl Salvator! Vei fi ținut sub observație! La prima dumitale abatere, voi lua măsurile cele mai serioase! Răbdarea mea are margini! Își încleștă mâinile și rosti cu exasperare: Ce exemplu dai fiilor tăi? Câți ani ai?

— Treizeci și șapte, Maiestate!

— Treizeci și șapte!, suspină împăratul. Și ți-au trebuit treizeci și șapte de ani spre a dovedi celor din jurul tău că ești

un om de nimic. În fața mea să nu mai apari, Karl Salvator! Mă întreb dacă nu este totuşi cazul să te pun sub interdicție! Şi acum ieşi! Îmi face rău numai când te privesc! După plecarea ta am să deschid geamul, să aerisesc încăperea! Pleacă! Pleacă mai repede!

Karl Salvator se înclină, apoi ieşi din cabinetul imperial împleticindu-se. Peste două minute, Franz-Josef îl văzu de la fereastră traversând curtea palatului. Lumea îl ocolea ca şi când ar fi fost ciumat...

Suveranul se înapoie la masa de lucru. Fruntea îi era înnourată. Sună din clopoțel. Aghiotantul de serviciu se ivi prompt.

— Ordonați, Maiestate!

Franz-Josef lăsă să treacă un timp înainte de a răspunde. Discuția penibilă purtată cu nepotul său îl răscolise.

— Fratele meu, arhiducele Ludwig Viktor, n-a sosit încă?

— Maiestatea Voastră a fixat audiența Alteței Sale la ora unsprezece şi un sfert. Acum ora este abia unsprezece fără un sfert.

Împăratul îşi scutură capul, ca şi când ar fi vrut să se elibereze de povara gândurilor. Îşi mângâie barbetele striate cu fire argintii.

— Bine! Să intre cine este la rând!

— Domnul colonel Horst von Witzstein, Maiestate!

Monarhul rămase în picioare lângă birou, ținând pieptul bombat şi mâinile la spate. În ciuda căldurii caniculare, purta cu degajare firească uniforma de mareşal, bine strânsă pe corp. Nici o boabă de sudoare nu se zărea pe fruntea-i înaltă, albă şi netedă ca fildeşul.

Aghiotantul de serviciu introduse pe colonelul von Witzstein, îmbrăcat în haine civile: redingotă neagră, cravată plastron şi la butonieră – rozeta ordinului militar „Maria Thereza". Păşea anevoie, târând un picior de lemn, care se ghicea sub stofa cu dungi a pantalonului. Pantoful, care încălța proteza de lemn, păstra o rigiditate vizibilă. Franz-Josef răspunse cu o înclinare din cap la salutul colonelului. Nu întindea mâna decât atunci când avea de-a face cu personaje foarte înalte, ori cu ofițeri cărora le prindea personal decorații pe piept, spre a le răsplăti faptele de arme.

Colonelul invalid îi vorbi emoționat, dar pe scurt, milităreşte, căci îşi pregătise dinainte discursul. Zugrăvi starea sa materială proastă. Pensia-i modică, obținută după pierderea piciorului pe câmpul de luptă, nu-i ajungea pentru a-şi întreține la universitate pe cele trei fete, toate studente merituoase. Împăratul îl asculta cu bunăvoință, examinându-i critic haina foarte curată, dar roasă la coate, la revere şi la tivuri.

— În ce împrejurare ai fost rănit, colonele?

— Comandam o şarjă a regimentului meu de dragoni în bătălia de la Königgrätz, Maiestate. O bombă prusacă a explodat în apropierea mea, ucigându-mi calul şi retezându-mi piciorul drept de sus, de la şold.

Monarhul păli. Când i se vorbea de bătălia de la Königgrätz, una dintre cele mai cumplite şi umilitoare înfrângeri suferite de armata sa pe câmpul de luptă, i se răsucea stomacul şi i se ridica în gât un nod sufocant. Pe frunte îi apărură perle de sudoare. Königgrätz fusese o piatră de hotar pentru Imperiul Austriac, care de atunci fusese împins în rândul puterilor de mâna a doua. Chiar dacă el, Franz-Josef, se răzvrătise împotriva acestei realități, era nevoit să recunoască în străfundul sufletului său tragicul şi ireversibilul adevăr.

— Colonele, pentru o invaliditate obținută într-o bătălie ca aceea de la Königgrätz, pensia dumitale este arhisuficientă!

O undă de roşeață se aşternu fugitiv pe chipul ofițerului. Voi să mai spună ceva, dar îşi dădu seama că hotărârea împăratului era irevocabilă. În mânia sa, monarhul îi atribuia o parte din vina înfrângerii. Deşi infirmitatea îi îngreuna considerabil mersul, colonelul se străduí să se retragă de-a-ndăratelea până la uşă, spre a respecta eticheta imperială. Deodată, călcâiul protezei se prinse în lâna covorului. Chipul ofițerului se crispă dureros în clipa în care îşi fâlfâi brațele prin aer spre a-şi recâştiga echilibrul. În ciuda eforturilor lui frenetice, căzu pe spate. Cu mişcări penibile, încercă să se ridice de jos.

Franz-Josef stătea țeapăn şi privea pe deasupra lui un punct în gol, retrăind zvârcolelile trupelor sale cuprinse în cleştele prusacilor. Aghiotantul de serviciu, atras de zgomotul căderii colonelului, îl ajută să se ridice în picioare. Confuz, invalidul salută încă o dată – din pragul uşii – apoi părăsi

încăperea. După ce-l expedie, aghiotantul anunță sosirea arhiducelui Ludwig Viktor.

— Să intre! Să intre!, bolborosi împăratul.

Era livid. Buzele i se albiseră. În pleoapa stângă îi pulsa sângele, zvâcnind zănatec. Când arhiducele își făcu zâmbitor apariția, purtând cu prestanță uniforma de general maior de infanterie, Franz-Josef tresări, ca și când s-ar fi smuls dintr-un coșmar. El, omul ordinii manifestate în toate detaliile, al disciplinei severe, impuse în primul rând sieși, al ascetismului profesional oglindit în însuși modul în care-și îndeplinea atribuțiile imperiale, al etichetei rigide pe care o respecta cel dintâi, convins că în acest chip slujește ideea monarhică, încerca un simțământ de dezorientare, de groază, când în fața lui se iveau indivizi de categoria arhiducelui Karl Salvator. Prin însăși prezența sa, acesta sfida legea echilibrului universal. Același lucru se putea spune și despre colonelul von Witzstein, expresia vie a erorilor politice ale regimului.

— Louie, acum a plecat de aici Karl Salvator. Nu pot să-ți descriu halul în care mi s-a prezentat!

Arhiducele Ludwig Viktor zâmbi cu indulgență:

— De ce nu încerci, sire, să accepți pe fiecare om cu scăderile și cu calitățile lui? Dacă nepotul nostru, Karl Salvator, este un Habsburg, ca și tine, trebuie să-ți semene în toate? Tu ești omul datoriei! Te-ai întrecut pe tine însuți, ajungând să te identifici cu principiile care susțin edificiul imperial! Nu-ți fac un compliment. Este o simplă constatare!

Împăratul schiță un gest de împotrivire:

— Nu sunt de acord cu tine, Louie! Arhiducii au prin însăși apartenența lor la familia imperială obligații pe care trebuie să le respecte Da, le cer, le pretind să se depășească! Dacă nu sunt capabili, n-au decât să suporte consecințele! Rosti cuvintele cu un ton care nu îngăduia contrazicere. Fulgerător, reconstitui mintal scene din primii lui ani de existență. Fusese un copil timid, taciturn, ușor impresionabil. Dar perceptorul său particular, Johann Baptiste, conte Coronini, un strict gardian al protocolului imperial, îi oțetise caracterul argumentând că un principe de sânge regal are îndatoriri care-l pun deasupra oamenilor de rând. Lui nu-i sunt îngăduite slăbiciunile. Coronini îi insuflase o mare încredere în sine, educându-l în

spiritul mândriei aristocratice, al disprețului celui mai profund față de vulg și al unei voințe ferme de a învinge oboseala, sub orice aspect.

Franz-Josef, copilul, nutrise o mare teamă față de cai, pe care-i încăleca tremurând. Instructorul său militar, colonelul von Hanslab, fost profesor la înalta Școală de Ofițeri din Turcia, făcuse din elevul său – supunându-l unui program de echitație cu dificultăți abil gradate – un călăreț de înaltă clasă. Tot von Hanslab îl familiarizase cu științele militare, determinându-l să îndrăgească în așa măsură armata și viața de ostaș, încât tânărul prinț, ajuns mai târziu împărat, nu se mai despărțise de uniforma de general, pe care nu o schimba decât temporar cu costumul de vânătoare, legat de marea-i pasiune pentru isprăvile cinegetice. De la Hanslab păstrase și deprinderea de a se scula din somn în zori și de a depune o activitate debordantă, care se prelungea până târziu în noapte. La Schönbrunn, viitorul suveran al Austro-Ungariei fusese familiarizat cu chimia, matematica, geografia economică, filozofia, istoria, dreptul legislativ și dreptul canonic, la care se adăugau științele politice, cursurile fiind predate de magiștri pedanți și docți, ce pretindeau de la elevul lor o atenție veșnic trează, precum și răspunsuri prompte, inteligente. Așteptările lor nu erau întotdeauna împlinite. De la silință și până la sclipirile minții este cale lungă.

Metternich, marele Metternich, îi călăuzise pașii în secretele politicii externe, deschizându-i arhivele cancelariatului imperial. Paradoxal, dar Kübeck, fiul unui modest croitor din Iglau, avea să exercite o influență hotărâtoare asupra tânărului Franz-Josef, insuflându-i credința că supraviețuirea Austriei în acel secol de profunde frământări sociale și politice putea fi asigurată doar printr-o concentrare a tuturor puterilor în mâna unui suveran absolut, unsul lui Dumnezeu pe pământ. Kübeck, plebeul, ajuns grație inteligenței, tenacității și abilității sale ministru de finanțe, sfetnic foarte prețuit al împăratului Franz I și mai târziu președinte al Consiliului Imperial, își trădase clasa din care făcea parte, devenind inspiratorul politicii de mână forte a lui Franz-Josef. Când Kübeck murise secerat de epidemia de holeră ce lovise în 1855 Austria, augustul său discipol învățase bine lecția absolutismului, pe

care avea să o aplice cu perseverență în decursul întregii sale domnii. Intoleranța și-o însușise Franz-Josef de la un prefect de poliție al Vienei, Weiss von Starkenfels, care-și martiriza victimele și califica drept suspect portul părului lung și al pălăriilor cu boruri mari. Dar persoana care contribuise în cel mai înalt grad la înrădăcinarea mentalității potrivit căreia monarhul este întruchiparea Dumnezeirii pe pământ fusese propria sa mamă, energica și neobosita arhiducesă Sophia. Aceasta răscolise mările și năruise munții spre a-și înscăuna feciorul pe tronul Austriei imperiale.

Napoleon afirmase odată că în lume existau numai două puteri: spiritul și sabia, dar că în cele din urmă spiritul învinge întotdeauna sabia. Franz-Josef se străduia să demonstreze contrariul. În concepția lui, forța era superioară inteligenței. Un suveran care acceptă compromisuri își taie singur craca de sub picioare. Intransigența, intoleranța, rigoarea, autoritarismul sunt armele lui infailibile.

Franz-Josef fusese un elev zelos, ce-și însușise învățăturile dascălilor. Încălcarea principiilor care constituiau osatura comportării sale în viață echivala pentru el cu o insultă adusă rațiunii, cu o profanare a legilor firii. Văzut prin această prismă, Karl Salvator apărea în postura unui individ periculos, ce trebuia eliminat din mijlocul lumii civilizate, un paria care merita numai dispreț și ură. De aceea, Franz-Josef se zburli când ar hiducele Ludwig Viktor luă apărarea „vagabondului":

— Karl Salvator este un original inofensiv, sire.

— Original? Anormal vrei să spui, Louie! Iar dacă ar fi singurul anormal din familia noastră, poate că i-aș mai trece cu vederea escapadele. Dar când exemplarele de calibrul lui tind să le depășească pe cele normale, încep să mă alarmez. Unchiul nostru, arhiducele Heinrich, s-a însurat cu o actriță, ca și când printre toate prințesele din Europa n-ar fi întâlnit o ființă pe gustul lui. Vărul nostru Ludwig Salvator trăiește în insula Majorca, printre marinari de cea mai joasă speță. Karl Ludwig vădește instincte sadice.

— Exagerezi, Sire! Iartă-mă că mi-am îngăduit acest termen!

— Dragă Louie, știu despre el lucruri pe care tu le ignori sau pretinzi că le ignori. Aseară am aflat ultima năzdrăvănie a unui alt membru al familiei noastre. Vărul nostru Josef are înclinații spre operațiile financiare. Mi se pare destul de ciudat ca un Habsburg să tindă a face concurență bancherilor. Dar ca să deschidă un tripou, asta este ceva care mă depășește!

Arhiducele făcu ochii mari:

— Josef a deschis un tripou? Nu-mi vine să cred!

— Nici mie nu mi-a venit să cred. Dar a trebuit să mă înclin în fața adevărului. Rapoartele poliției secrete sunt formale... Va trebui să iau măsuri severe, Louie! Voi face ordine în sânul familiei! Până acum am fost îngăduitor! Mult prea îngăduitor!... Dar să schimbăm subiectul! Mi-am făcut destul sânge rău! De altfel, nu te-am chemat ca să-ți vorbesc despre originalitățile unor Habsburgi alunecați pe panta degenerării. Sunt subiecte mai grave la ordinea zilei. Un război între noi și ruși este iminent. Dacă în viitoarele zile nu vom ajunge la o înțelegere care să ducă la un *modus vivendi* acceptabil, toamna lui 1876 ne va găsi în plină campanie militară. Suveranul oftă iarăși: Știu, ai să-mi obiectezi că armatele noastre nu sunt pregătite pentru un război care probabil se va extinde, cuprinzând și restul Europei. Ai să-mi amintești recentele eșecuri de pe câmpurile de bătălie. Am pierdut războiul cu Franța! Am pierdut și campania purtată împotriva Prusiei! Tocmai de aceea trebuie să nu precupețim niciun efort spre a reface prestigiul militar și politic al imperiului. Am crezut ferm în competența generalilor noștri. Dar m-am înșelat. Benedek, ultimul dintre acești idoli de lut, și-a dezmințit tragic reputația pierzând bătălia de la Königgrätz, pe care Prusia o denumește victoria de la Sadowa! Franz-Josef zâmbi amar: Mi se impută că l-aș fi transferat pe Benedek de la comanda trupelor din Italia, cu care era perfect familiarizat, la conducerea armatei din nord, unde a trebuit să se bată cu prusacii, pe un teren necunoscut și în condițiuni cu totul străine lui. Mi s-a mai reproșat că l-am trecut pe unchiul nostru, arhiducele Albrecht, în locul lui Benedek, spre a-i da posibilitatea să câștige bătălia de la Custozza. Cu alte cuvinte, l-aș fi ajutat pe Albrecht, un Habsburg, să fure fructele muncii lui Benedek.

Franz-Josef își încleștă mâinile, exteriorizând involuntar simțămintele contrare care se ciocneau în adâncul conștiinței lui.

— Nu vreau, Louie, să fiu acuzat că am durat prin zaruri măsluite gloria unchiului nostru! De asta te-am și chemat. Intenționez să-l trec pe Albrecht în rezerva Marelui Stat-Major, acordându-i o înaltă comandă onorifică. Tu ai să-i iei locul!

Arhiducele făcu un gest de surprindere:

— Sunt foarte măgulit de încrederea ta, dar nu știu dacă am să corespund. Nu am comandat niciodată mari unități...

— Excesul de modestie strică, Louie! Îți cunosc pregătirea militară. Tu nu ești un ofițer de salon. Spre deosebire de alți Habsburgi care ne fac de râs familia, tu reprezinți o certă valoare. Ai împlinit 36 de ani. Nu se mai poate spune că ești un *blanc bec.*

— Mulțumesc! Sunt însă anumite cercuri care nu mă agreează... și pe care, sincer să fiu, nici eu nu le agreez...

— La cine te referi, Louie? Te referi la anturajul unguresc al împărătesei?

— Sire, e mai mult decât o simplă antipatie personală. Sunt convins că dualismul este dăunător imperiului. Poziția privilegiată acordată ungurilor a nemulțumit profund celelalte naționalități...

Împăratul se îmbufnă:

— Îmi repeți argumentele fiului meu...

— Ostilitatea lui Rudolf față de pretențiile ungurilor megalomani îmi par deplin justificate.

Franz-Josef făcu un gest de oboseală:

— Nici eu nu le accept întru totul pretențiile. Știi însă prea bine că nu am avut de ales...

— Da, știu! Pentru că au fost mai agresivi, ne-am înclinat în fața exigențelor lor, sacrificând interesele celorlalte naționalități, care ni s-au arătat credincioase. Magnații de la Budapesta au ajuns să socotească Austria o anexă a Ungariei. Andrassy, un ungur, este cancelarul imperiului...

Franz-Josef se enervă:

— Andrassy e mai bun decât ceilalți candidați la funcția de cancelar... Louie, aștept răspunsul tău! Primești comanda supremă a armatei?

Arhiducele zâmbi, ascunzându-și tulburarea, șovăielile, apoi se înclină:

— Pot să te refuz, sire?

— La sfârșitul acestei săptămâni plec la Reichstadt, unde am să mă întâlnesc cu țarul Aleksandr. Discuțiile purtate până acum pe plan diplomatic par să fi netezit unele asperități... În privința aceasta, Andrassy mi-a fost de mare folos. Rămâne de văzut dacă eu și țarul vom consolida o înțelegere menită să înlăture războiul între imperiile noastre...

— Crezi în instaurarea unei păci de lungă durată, sire?

— Nu! Nu cred! Balcanii vor fi întotdeauna un măr al discordiei între noi și ruși! Dar asta nu înseamnă că nu trebuie să căutăm a amâna o confruntare militară, care pentru moment nu ne convine! Timpul lucrează în favoarea noastră, Louie! Vom edifica împreună o armată puternică, numeroasă, care să asigure ordinea imperială înlăuntrul hotarelor și sporirea prestigiului nostru în afara lor. Da, da! Prestigiul este o piatră unghiulară în relațiile cu alte state! Apărarea prestigiului meu și al Austriei a constituit una dintre preocupările mele de căpetenie! Pentru consolidarea acestui prestigiu să lupți și tu, Louie! Asta aștept de la tine!

Gâzele îmbătate de soare zburau încrucișându-se zglobiu prin aerul impregnat de parfumul fânului proaspăt cosit. Păsări cu pene viu colorate săgetau văzduhul de un albastru limpede ca și cristalul de Boemia. Copacii uriași își desenau umbrele răcoroase peste pajiștile de un verde intens.

Pe un drum șerpuitor, strecurat printre dealuri domoale, înainta în trapul întins al celor patru cai o trăsură *à la Daumont* escortată de un detașament călare. Pe bancheta din spate, contele Gyula -Andrassy, cancelar al Imperiului Austro-Ungar, și prințul Aleksandr Mihailovici Gorceakov, cancelar al Rusiei imperiale, se priveau zâmbindu-și cu o prietenie prea insistent zugrăvită pe chipurile lor ca să fie sinceră. Deși trecea pentru întâia dată prin aceste locuri minunate, prințul Gorceakov era

absent la peisajele idilice, atenția fiindu-i concentrată asupra interlocutorului său.

În curând aveau să sosească la Reichstadt, măreţul castel imperial al Habsburgilor, unde erau aşteptaţi de împăratul Franz-Josef şi de oaspetele său, ţarul Aleksandr, spre a deschide discuţiile care aveau să determine pacea sau războiul între cele două imperii.

Lumina puternică a soarelui de vară scotea în evidenţă zbârciturile adânci de pe chipul cancelarului rus. Dacă ochii nu i-ar fi scânteiat plini de vioiciune, s-ar fi putut crede că ministrul afacerilor străine al Austriei însoţea o mumie costumată pentru o ceremonie funebră. La cei cincizeci de ani ai săi, Andrassy părea să se bucure de o tinereţe debordantă în comparaţie cu oaspetele său.

Din dosul surâsurilor – măşti aşternute pe chipurile lor spre a le ascunde gândurile –, cei doi cancelari se studiau, se păndeau, apreciindu-şi şansele de reuşită în duelul diplomatic care avea să urmeze.

Prinţul Gorceakov se gândi să rupă tăcerea aceea zâmbitoare. Puse pe genunchi o mapă de piele ţinută până atunci cu grijă sub braţ şi o deschise:

— Înainte de a ne înfăţişa Majestăţilor Lor, aş dori, conte, să va spun câteva cuvinte despre raportul pe care l-am întocmit în vederea conferinţei de azi.

Andrassy îşi puse cu delicateţe mâna sa îngrijită peste mâna zbârcită şi uscată a colegului rus:

— Principe, înainte de a vă da osteneala să-mi vorbiţi despre conţinutul raportului Excelenţei Voastre, aş dori să vă pun o întrebare, care ar lămuri, cred eu, complet situaţia. Aveţi de gând să ocupaţi Constantinopolele?

Gorceakov clipi des. Nu era deprins cu întrebări atât de directe, de brutale. Colegul său uitase oare uzanţele diplomatice? Un negociator adevărat se învârteşte în jurul chestiunii care-l interesează ca o pisică în jurul unui castronaş cu smântână. Se grăbi totuşi să răspundă, fiindcă înţelesese cursa întinsă de către interlocutor.

— Nici nu ne-a trecut prin cap gândul să-l ocupăm vreodată, conte!

Andrassy se lumină la faţă:

— Slavă Domnului, principe! Altfel, un război între țările noastre ar fi devenit inevitabil!

Gorceakov nu minți se. Țarul Aleksandr se împotrivise stăruitor slavofililor care preconizau executarea integrală a recomandărilor cuprinse în mult discutatul testament autentic sau apocrif al lui Petru cel Mare, printre care ar fi figurat la loc de cinste transformarea Constantinopolelui într-o cetadelă rusă. Spre deosebire de generalul Ignatiev, un înflăcărat partizan al cuceririi capitalei Turciei, baronul Jomini, înalt funcționar în Ministerul de Externe, se pronunțase în favoarea tezei adverse: „Sunt întru totul convins de neputința noastră de a rezolva în întregimea ei o sarcină atât de uriașă, pe care o socotesc mai primejdioasă decât o gură de prăpastie deschisă în fața pașilor noștri. Dacă vom stărui să înaintăm pe acest drum, hăul ne va înghiți pe toți, sângele rusesc se va revărsa în valuri, puterea rusească se va istovi, și toate acestea se vor întâmpla fără niciun folos real pentru țara noastră...".

Pe Gorceakov îl impresionaseră argumentele colaboratorului său, deși nu era întru totul convins de valoarea lor. Pentru moment însă avea nevoie de cooperarea Austriei, nu de dușmănia ei.

— Cred că neînțelegerile dintre noi ar dispărea, spuse Andrassy, dacă ar interveni un aranjament teritorial convenabil atât împăratului meu, cât și țarului dumneavoastră. Contele Mülinen, reprezentantul nostru la Haga, m-a informat asupra intenției Excelenței Voastre de a face ca teritoriile pierdute de Rusia în urma încheierii tratatului din 1856 să-i fie înapoiate în întregime. Cu alte cuvinte, doriți la momentul oportun teritoriile dintre Nistru și Prut?

— Desigur!, replică prințul.

— Știu. Le-ați dobândit prin Tratatul de la București, din 1812. Cred că în această privință putem cădea la un acord convenabil, dacă bineînțeles ni s-ar acorda compensații la granițele noastre dinspre sud...

Lui Gorceakov nu-i plăcuse chipul în care canclearul austriac dezgropase de sub lespedea trecutului tratatul din 1812. Dar se prefăcu a nu fi observat aluzia.

— Cu alte cuvinte, conte, doriți la momentul oportun teritorii din trupul Bosniei?, replică, folosind întorsătura de frază

a interlocutorului său. Înclin să cred că în acest domeniu am putea găsi un aranjament satisfăcător...

Andrassy înclină din cap:

— Aş fi fericit să ajungem la un acord...

La capătul drumului apăruse silueta magnifică a Castelului Reichstadt. Gorceakov nu-şi putu stăpâni o exclamare de reală admiraţie.

— Splendid edificiu! Dacă nu mă înşel, titlul de duce de Reichstadt, acordat unicului fiu legitim al lui Napoleon I, se trage de la acest castel?

— Exact, replică rece Andrassy. Numai că tânărul duce nu şi-a vizitat niciodată apanajul...

Andrassy n-ar fi putut să spună dacă prinţul Gorceakov se referise la urmaşul lui Napoleon spre a-i reproşa temniţa aurită rezervată tânărului duce, sau pentru a-i aminti alianţa ruso-austriacă îndreptată împotriva imperialului stăpân al Franţei.

Sub cupola uriaşei săli de onoare din Castelul Reichstadt, stăteau în jurul unei mese rotunde împăratul Franz-Josef şi ţarul Aleksandr, cancelarii Andrassy şi Gorceakov, generali şi diplomaţi în uniforme încărcate cu broderii de fir şi împodobiţi cu decoraţii bătute în diamante. Participanţii la conferinţă nu erau incomodaţi de căldură, deşi purtau veşminte de ceremonie, fiindcă în sală domnea o răcoare plăcută.

Franz-Josef şi Aleksandr urmăriseră cu atenţie discuţiile preliminare ale diplomaţilor, dar treptat începuseră să se plictisească. Deprinşi cu formulele militare laconice şi limpezi, se simţeau oarecum străini în atmosfera aceasta vătuită, în care tonul nu se ridica niciodată, oricât de aprige şi de contradictorii ar fi fost discuţiile. Dezbaterile durau de aproape trei ore. Diplomaţii invocau în sprijinul tezelor susţinute de ei dreptul gînţilor, tratate, cutume şi tot felul de argumente de o tehnicitate fastidioasă, cu atât mai obscure pentru cei doi suverani.

Franz-Josef începuse să-şi piardă răbdarea. I se reproşa că nu se ridicase niciodată mai sus de mentalitatea unui sergent major şi de meticulozitatea unui şef de birou, deprins să buchisească ore întregi asupra unor hârţoage prăfuite. Franz-Josef respingea aceste aserţiuni. Nu se ocupa oare personal de toate

chestiunile supuse lui, începând cu gravele probleme de stat și terminând cu cele mai mărunte doleanțe ale supușilor? Dacă el și țarul ar fi discutat personal tezele dezbătute de cancelari, ar fi ajuns mai repede la o înțelegere. Dar ar fi și riscat să provoace o ruptură iremediabilă, căci temperamentele lor erau obișnuite a nu suporta contrazicerile. Diplomații se războiau cu mănuși de catifea, discutând ore întregi în jurul unei fraze ori chiar al unei virgule susceptibile să dea un înțeles ambiguu unor prevederi cuprinse în proiectele tratatelor.

Încercă să se concentreze asupra expunerii lui Andrassy, care luase tocmai cuvântul:

— Mă bucur că am ajuns la un acord în ceea ce privește ipoteza unei victorii a turcilor asupra sârbilor și a celorlalte popoare creștine răsculate. Serbia și Muntenegrul vor fi menținute în actualele lor fruntarii. Serbia va rămâne în continuare vasala Turciei. Muntenegrului îi vom recunoaște independența, chiar împotriva voinței Sublimei Porți.

— Este îndoielnic totuși că, în cazul unei victorii otomane, turcii vor accepta eliberarea Muntenegrului de sub jugul lor, spuse Gorceakov.

— Vom găsi mijloace spre a-i sili!, replică Andrassy. De altfel, Austro-Ungaria va lua imediat măsuri de închidere a porturilor dalmațiene Klek și Cattaro pentru orice transport de arme destinat părților în luptă. Vom crea o nouă variantă a celebrei fraze: *Faute de combattants, la lutte cessa.*

— Spiritual!, exclamă Gorceakov. *Faute de munitions...*

— Exact!, râse Andrassy. Redeveni serios: În privința celorlalți răsculați, vom face sforțări comune spre a obține garantarea libertăților și reformele cerute Sublimei Porți și făgăduite de altfel de sultan însuși.

— Cu alte cuvinte, nu vor interveni schimbări teritoriale nici de o parte, nici de alta, conveni Gorceakov. Rămâne să discutăm ipoteza unei înfrângeri a turcilor!

—Aici, chestiunea se complică, zise cancelarul Andrassy. Din discuțiile purtate până acum a reieșit clar că Austro-Ungaria respinge ideea creării unui mare stat slav în Balcani, convenabil însă dumneavoastră. Pe de altă parte, Rusia se opune categoric măririi și consolidării Regatului Grec, ceea ce ne-ar conveni însă nouă. Oricare dintre aceste două state ar putea

pretinde mai târziu stăpânirea Constantinopolelui. De data aceasta îmi însuşesc concluziile formulate de lordul Derby într-o convorbire cu ambasadorul vostru Şuvalov: „Nicio mare putere nu este dornică să-l vadă în stăpânirea alteia; niciun stat mic n-are puterea să-l păstreze; o ocupare internaţională este un expedient îndoielnic şi primejdios".

— Derby doreşte permanentizarea prezenţei turcilor în Europa!, declară cu obidă Gorceakov.

— Permanentizarea?, zâmbi ironic Andrassy. Vă înşelaţi. Doreşte prezenţa turcilor atâta vreme cât interesele Angliei o vor cere.

— Un Regat Grec puternic, aservit Marii Britanii, ar sluji de minune interesele Londrei, zise prinţul rus.

— Da şi nu!, zâmbi fin şeful diplomaţiei austro-ungare. Anglia a pus de mult ochii pe Cipru şi pe Creta. Credeţi că acest lucru le-ar fi pe plac grecilor?

Gorceakov îşi duse la nas batista de dantelă şi-i aspiră parfumul.

— Este inutil să încercaţi a-mi demonstra necesitatea existenţei unei Grecii puternice. Asupra acestei chestiuni am ajuns la un acord. Sau doriţi să o repuneţi pe tapet?

Cancelarul Austriei ridică mâinile cu palmele în sus, într-un gest concesiv.

— Ne-am întrunit aici ca să realizăm o înţelegere. Dacă Serbia va învinge Turcia, nu putem admite să păstreze teritoriile cuprinse între Dalmaţia, Croaţia şi Slavonia, căci ar primejdui posesiunile noastre dalmatice. Am admite cel mult să i se recunoască anexarea unor teritorii pe cursul Drinei şi spre Novi Bazar. Muntenegru ar primi o parte din Herţegovina. Restul teritoriilor din Bosnia şi Herţegovina ar reveni Austriei.

Gorceakov făcu un gest de împotrivire.

— Herţegovina nu poate fi încorporată Austriei. Am convenit să anexaţi Bosnia...

— De ce nu vreţi să ne acordaţi compensaţii juste pentru rotunjirile teritoriale pe care noi le-am admis imperiului dumneavoastră?, rosti cu părere de rău Andrassy. Am căzut de acord să vă reluaţi frontierele dinaintea tratatului din 1856, precum şi teritorii din trupul Turciei asiatice, echivalente

cu teritoriile pe care le-ar anexa Austro-Ungaria în Balcani. Am accepta să ocupați în plus regiunea și portul Batum din Armenia, pretinse de dumneavoastră încă de la primele noastre discuții.

— În linii mari, am fi dispuși să cădem la învoială!, găsi cu cale să declare prințul rus. Este însă un punct asupra căruia păstrăm o poziție fermă. Niciunul din teritoriile din Balcani atribuite Austro-Ungariei să nu fie cedate Regatului Ungar, care manifestă o mare dușmănie față de slavi!

Lui Andrassy nu-i plăcu intransigența bruscă a lui Gorceakov. Era ungur și îl indispunea o critică adusă compatrioților săi. Socoti totuși necesar să se arate conciliant:

— Vom contopi aceste teritorii cu Croația și Slavonia. Nu le vom acorda Coroanei Sfântului Ștefan. Este o făgăduială fermă!

Cei doi cancelari se priviră, zâmbind cu o prietenie care ascundea abil adevăratele lor simțăminte.

„În sfârșit, am reușit să împiedicăm formarea unui puternic stat slav, aservit vouă, în Balcani!", reflectă Andrassy.

„V-am aruncat hălci din Bosnia și Herțegovina, ca să vă cumpărăm neutralitatea!", cugetă Gorceakov. „Noi ne vom bate cu turcii și pentru asta vom vărsa sânge rusesc. Voi vă veți rotunji imperiul numai fiindcă veți sta deoparte, cu arma la picior! Mă întreb dacă din toată afacerea asta nu vă veți alege voi cu profitul cel mai mare?

Pentru stabilirea unor amănunte tehnice, rămase ca discuțiile să fie continuate în ziua următoare, la nivel de consilieri. Prima zi a negocierilor – neașteptat de fructuoase – avea să fie încoronată de un banchet la care trebuiau să participe, pe lângă cei doi împărați, cancelarii respectivi, consilierii lor, ambasadorul rus acreditat la Viena și ambasadorul Austro-Ungariei la St.-Petersburg.

Înainte de a se așeza la masă, Franz-Josef destăinui contelui Andrassy intenția sa de a-l numi pe arhiducele Ludwig Viktor comandant suprem al armatei, în locul arhiducelui Albrecht.

— Rezervi arhiducelui Albrecht un mare rol diplomatic, adăugă împăratul. Succesul înregistrat aici, la Reichstadt, este

în largă măsură datorat lui. Parte din discuțiile preliminare cu ruşii au fost angajate de el...

Andrassy salută cu entuziasm inițiativa suveranului.

— Arhiducele Ludwig Viktor este un soldat înnăscut şi un strateg desâvârşit, Maiestate. Preluând comanda supremă, va insufla armatei un spirit nou regenerator. Presupun că va primeni şi înaltele comandamente...

— Am de gând să-i dau mână liberă, Andrassy. Sunt convins că fratele meu, arhiducele, va obține cele mai frumoase rezultate. Cert este că armata voastră are nevoie de o reîntinerire. El o va realiza!

Banchetul din seara aceea nu-i mai tihni lui Andrassy. Viitoarea promovare a arhiducelui Ludwig Viktor eclipsa toate bucuriile lui de până atunci. Omul acesta era un maghiarofob convins. Îndată ce va prelua comanda supremă, se va strădui să anuleze concesiunile făcute de habsburgi ungurilor pe tărâm militar şi poate chiar politic. O constituție nu este niciodată imobilă. Desigur, ungurii se vor împotrivi. Se vor naşte complicații, tulburări, poate chiar o ruptură între Austria şi Ungaria. Dualitatea austro-ungară era astăzi o necesitate. Regatul Sfântului Ştefan nu se consolidase îndeajuns spre a face singur față presiunilor dinăuntru şi din afară. Avea prea mulți dușmani. Şi românii, şi slavii îi doreau pieirea. Pretenția maghiarilor de a-şi păstra supremația asupra popoarelor dinăuntrul regatului lor trezise dușmănii ireconciliabile. El, Andrassy, nu era întotdeauna de acord cu poziția dură a colegilor săi magnați, dar nu se putea împotrivi curentului.

Un singur lucru era indiscutabil: arhiducele Ludwig Viktor nu trebuia să devină comandantul armatei. Pentru a împiedica această numire, orice mijloace erau permise!...

În ziua întâlnirii dintre Franz-Josef şi Aleksandr II la Reichstadt, comisarul Helmuth Müller împlinise doi ani de când i se încredințase paza personală a cancelarului Andrassy. Atentatele nihiliştilor se înmulțiseră atât de mult, încât luarea unor măsuri de securitate pentru apărarea vieții înaltelor personaje ale epocii devenise imperios necesară. În primele săptămâni după transferarea sa pe lângă persoana şefului diplomației austro-ungare, Müller se socotise cel mai

nenorocit dintre oameni. Avusese senzația că a fost coborât până la nivelul unui valet. Trebuia să se afle zi și noapte în preajma cancelarului, să vegheze asupra persoanelor care-l vizitau, asupra mâncărurilor ce i se serveau, asupra mijloacelor de locomoție utilizate de el. Îl însoțea în toate deplasările, scurte sau lungi, cerceta dinainte hanurile unde ministrul urma să poposească, veghea asupra acestuia asemenea unui înger păzitor, lipsit de aripi și de o sabie de foc, dar înzestrat în schimb cu două pistoale permanent încărcate, pe care le purta asupra lui spre a le utiliza prompt dacă nevoia ar fi cerut-o.

Müller considera această sarcină drept o corvoadă de care abia aștepta să scape. Nu-și mai vedea familia – alcătuită din nevastă, soacră și doi copii – decât o dată sau de două ori pe lună, când i se acorda o permisie zgârcită. N-ar fi resimțit atât de acut izolarea sa dacă n-ar fi fost un gurmand îndrăgostit de bunătățile pe care Hana, soția lui, i le prepara cu artă. Talentele-i de gospodină îl determinaseră pe Müller să-i ierte celelalte păcate. Hana era cicălitoare, geloasă și zgârcită. Dacă observa că Helmuth al ei arunca priviri interesate asupra vreunei femei, îi făcea scene violente. Pentru orice fleac îi ținea predici interminabile. Fiindcă era o burgheză cumpătată, încredințată de binefacerile economiilor, abia dacă acorda soțului ei modice sume lunare – smulse din bugetul familial – pentru micile lui cheltuieli, reduse în ultimă instanță la câte o țigară de foi pe zi și la câte un *schnaps* o dată pe săptămână. Victimă a aceleiași economii stricte, Müller își purta hainele până ce se toceau în coate și la manșete. Dar când Hana îi servea la masă pește umplut, rață pe varză ori clătite flambate, comisarul uita de toate supărările.

Nici Hanei nu-i plăcuse noul serviciu al soțului ei, căci avusese încă de atunci premoniția unor complicații care vor surveni de îndată ce Helmuth va scăpa de sub vraja bucatelor gătite de ea. Temerile ei se împliniră. Treptat, Müller ajunse să aprecieze pozitiv sarcina de paznic al vieții cancelarului, căci aceasta implica o serie de avantaje deloc neglijabile. Contele Andrassy era un fin *gourmet*. Din rafinatele preparate care i se serveau, cancelarul avea grijă să trimită porții respectabile și comisarului. Müller avusese astfel prilejul să constate că

bucătarii profesioniști nu erau mai prejos de soția sa. Eliberat din sclavia ei culinară, ajunsese la concluzia că viața-i de becher prezenta și alte foloase. Andrassy avea delicatețea de a face să-i parvină gratificații grase: grație lor, Müller putea să bea câte un *schnaps* zilnic, precum și să-și cumpere țigări de foi scumpe fără a se gândi la cheltuieli. Devenise un obișnuit al luxului, căci Andrassy îi trimitea sticle cu vin din propriile lui pivnițe. Müller nu se mai putea lipsi de sorturile cele mai alese: Tokay, Lacrima Cristi, Porto, Madeira, Xeres. Nu mai purta haine roase. Când își admira în oglindă costumele confecționate din stofe englezești, nu se mai recunoștea. Eleganța vestimentară combinată cu virilitatea-i vizibil relevată de mustața cu adaosuri și moațe mândre, precum și de părul purtat cu un fel de buclă pe creștet, asemenea unei creste de cocoș, îi asigura succese feminine facile. Cameristele tinere și decorative din serviciul contelui Andrassy îi cădeau pe rând în brațe, flatate fiindcă atrăgeau atenția unui bărbat atât de falnic.

În cei doi ani de serviciu pe lângă persoana cancelarului austro-ungar, Müller nu avusese niciodată ocazia să-și valorifice talentele de polițist. Nici un anarhist nu fusese atras de personalitatea șefului diplomației imperiale austriece. Funcția lui Müller devenise o sinecură bine plătită, cu avantaje multiple, care lăsase, în umbră, încetul cu încetul, viața familială de altădată.

Müller, atât de slab, de pricăjit, la intrarea sa în acest serviciu binecuvântat, se rotunjise pe parcurs, se sumețise, ochiul câștigase în strălucire, mersul i se înviorase, gestul căpătase amploarea potrivită unui actor de mâna a doua, dornic să-și epateze publicul provincial.

După un asemenea tratament prelungit, Helmuth Müller devenise un personaj devotat cancelarului. Dacă acesta i-ar fi cerut-o, n-ar fi ezitat să se arunce în foc.

Îndată după înapoierea sa la Viena, Andrassy îl chemă pe comisar în cabinetul său de lucru și, după ce îl pofti să închidă bine ușa, îi făcu semn să se apropie.

— Am nevoie de serviciile dumitale, *herr* Müller, îi spuse cu seriozitate. Este vorba de o chestiune importantă. Nu știu dacă dumneata ai putea...

Zelos, Müller își duse mâna la piept:

— Excelență, ordonați! Sunt sluga Excelenței Voastre!

Cancelarul clătină din cap:

— *Herr* Müller. Serviciul pe care ți-l cer este oarecum delicat...

— Pentru Excelența Voastră sunt gata să fac orice!

Andrassy lăsă să se scurgă puțin timp, pentru a îngădui comisarului să-și fortifice curajul și bunele intenții... Adăugă, lovind simultan cu degetele în tăblia mesei de lucru:

— Aș putea oare obține prin intermediul dumitale, *herr* Müller, câteva date asupra Alteței Sale arhiducele Ludwig Viktor?

Comisarul clipi des. Nu înțelegea bine ce dorea cancelarul.

— Date asupra Alteței Sale?... Desigur! Am să fac mai multe investigații...

— Oh, nu e cazul să te oboseşti, *herr* Müller! Serviciul secret cuprinde fişe ale tuturor personajelor înalte. Ai lucrat la cazierul Serviciului secret, nu-i aşa?

Polițistul simți un fior în inimă.

— Cazierul cu dosarele membrilor familiei imperiale este strict secret. Excelență! Numai Maiestatea Sa este îndreptățită să le ceară!

Expresia amabilă de pe chipul cancelarului se înăspri.

— Eh, dacă nu poți, nu poți! Eşti liber, *herr* Müller!

Comisarul înțelese într-o clipă că refuzul său risca să aibă consecințe grave. Cancelarul va lăsa să se scurgă un timp convenabil, apoi va cere înlocuirea lui cu un polițist mai flexibil...

— Excelență, veți avea fişa Alteței Sale!

Privirea ministrului afacerilor străine se lumină iarăşi.

— Prea bine, *herr* Müller! Eram sigur că n-ai să mă refuzi!

Polițistul pocni călcâiele milităreşte, apoi părăsi încăperea.

În aceeaşi zi, Müller făcu o vizită la Serviciul secret. Şeful cazierului era un prieten al său. Îi ceru în numele cancelarului Andrassy informații asupra ambasadorului german, locotenentul general von Schweinitz. Dorința şefului diplomației

austro-ungare de a obține date asupra unui agent diplomatic străin putea fi legal îndeplinită. Şeful cazierului plecă în căutarea dosarului respectiv, plasat într-unul dintre nenumăratele rafturi orânduite paralel într-o imensă încăpere, lăsându-l pe Müller singur. Acesta nu-şi pierdu vremea. Se îndreptă grăbit spre dosarele membrilor familiei imperiale. Le cunoştea locul, aşa că nu-i fu greu să dea peste coperta violetă de carton care întemnița piesele referitoare la viața publică şi privată a arhiducelui Ludwig Viktor. Desfăcu dosarul, scoase una dintre copiile fişei index, o vârî în buzunar, apoi puse lucrurile la loc în raft. Operația durase mai puțin de treizeci de secunde.

Când şeful cazierului se înfățişă cu dosarul ambasadorului von Schweinitz, Müller copie câteva date – de formă –, iar după ce mulțumi colegului şi-i ceru scuze pentru deranj, se retrase satisfăcut.

În aceeaşi zi, cancelarul intră în posesia documentului. Müller primi pentru osteneala sa o gratificație şi un coş cu sticle de Tokay.

— Poți să fii liniştit, îl asigurase Andrassy înainte de a-i permite să se retragă. Nimeni n-are să ştie că dumneata mi-ai furnizat fişa Alteței Sale! Voi avea grijă ca la primele înaintări să fii promovat după merit! Îmi plac oamenii pricepuți să se descurce!

Comisarul părăsise fericit şi încrezător cabinetul cancelarului. Andrassy avea reputația unui om ce-şi răsplătea regeşte colaboratorii. Nu-i rămânea lui Müller decât să aştepte îndeplinirea promisiunilor...

În noaptea aceea, Andrassy analiză punct cu punct indexul, foarte bogat de altfel, al notelor informative cuprinse în dosarul arhiducelui Ludwig. Pasiunile acestuia pentru jocul de cărți, pentru caii de curse, pentru construcțiile somptuoase, pentru echipajele de mare lux, deşi implicau cheltuieli enorme, nu erau de natură să torpileze încrederea pe care i-o arăta fratele său, împăratul. Arhiducele era amator de vinuri bune, dar nu abuza de alcooluri. Întreținea relații mai mult sau mai puțin constante cu câteva balerine foarte tinere, pe care le acoperea cu daruri scumpe. Nu avea o viață de familie, căci nu găsise cu cale să se însoare, deşi candidatele cu sânge

albastru nu i-ar fi lipsit. Relațiile lui personale cu unii indivizi din societatea interlopă își găseau, în parte, explicația. Lumea curselor de cai și a tripourilor nu este alcătuită din sfinți.

Trebuia totuși să aibă și arhiducele un călcâi al lui Ahile. Vizitele lui dese în Italia păreau să fie în legătură cu preferințele-i mărturisite pentru arheologie. Escapadele lui pe insula Capri ridicau însă un semn de întrebare. Zăbovea acolo câte o săptămână, două, în compania unor localnici tineri care – în mod ciudat – nu erau văzuți niciodată cu femei...

Andrassy încercă un simțământ de bucurie intensă, asemenea savanților care, după eforturi îndelungate și aparent sterile, descoperă deodată elemente necunoscute, capabile să revoluționeze știința. Își concentra atenția asupra legăturilor arhiducelui în insula Capri. Chiar dacă notele informative existente nu făceau precizări – deplasările italiene ale arhiducelui erau de o discreție exemplară –, se putea totuși deduce că prieteniile lui aveau o coloratură șocantă. Cu puțină imaginație, era posibil a se inventa situații în stare să-l plaseze pe Ludwig Viktor într-o poziție dacă nu compromițătoare, cel puțin delicată.

Vărul acestuia, arhiducele Ludwig Salvator, mare amator de călătorii pe mare și colecționar de iahturi, trăia mai tot timpul anului în insula Majorca, recrutându-și prietenii dintre marinarii cu moravuri dubioase. Atât de înverșunat era împăratul împotriva relațiilor contra naturii, imputate – pe drept sau poate pe nedrept – lui Ludwig Salvator, încât îl expulzase de la Curte. Izgonirea aceasta avusese un caracter oarecum formal. Ludwig Salvator nu mai călcase prin Viena de foarte mulți ani.

Dacă s-ar pune și pe fruntea arhiducelui Ludwig Viktor aceeași pecete, compromiterea lui ar deveni sigură. O scrisoare semnată cu un nume fictiv, în care ar fi denunțate moravurile depravate ale fratelui său, l-ar zgudui pe Franz-Josef. Ar ordona o anchetă severă, chiar dacă n-ar fi convins de vina lui Ludwig Viktor. Piesele aflate la dosarul acestuia referitoare la misterioasele-i călătorii în insula Capri s-ar adăuga informațiilor semnalate în scrisoarea anonimă...

Andrassy nu-și asumase cu seninătate misiunea de a se lupta cu asemenea arme împotriva viitorului comandant al

armatei austro-ungare. Dar Machiavelli enunțase principiul rațiunii de stat, care primează asupra oricăror alte considerente. Pentru binele poporului ungar, arhiducele Ludwig Viktor trebuia sacrificat.

O scrisoare strict confidențială, ticluită în taină și adresată împăratului, ajunse în mapa rezervată corespondenței acestuia prin intermediul unui aghiotant devotat, ca și Andrassy, intereselor maghiare.

Acum, adversarii promovării militare a arhiducelui nu aveau decât să aștepte rezultatul uneltirilor lor. Dacă acestea vor da greș, atacurile vor fi reluate pe altă cale.

Nu mai fu nevoie însă de elaborarea unui nou plan de luptă. Evenimentele se desfășurară cu o iuțeală admirabilă. Franz-Josef primi scrisoarea și se aprinse. Porunci o anchetă exhaustivă asupra vieții intime a fratelui său, așa cum de altfel prevăzuse Andrassy. Cancelarul și prietenii săi politici nu aveau să afle niciodată chipul în care se desfășurase ultima confruntare dintre Franz-Josef și arhiducele Ludwig Viktor. Numai aghiotantul de serviciu, care se afla în anticamera împăratului, auzi exploziile verbale ale acestuia și ripostele violente ale fratelui său. Chiar dacă deslușise o parte din furtunoasa discuție, se feri să împărtășească vreodată cuiva fragmente din conținutul ei.

În seara aceea, arhiducele părăsi camera de lucru a împăratului trântind cu atâta putere ușa, încât răsunară tavanele. A doua zi, Ludwig Viktor părăsi Viena și de atunci nu se mai auzi nimic despre el. Unii pretindeau că s-ar fi retras într-unul dintre castelele sale și acolo, izolat de lume, se dedicase lecturii, cercetărilor științifice și vânătoarii. Alții afirmau că s-ar fi expatriat și că trăia sub un nume fals în insula Capri.

Arhiducele Albrecht rămase mai departe comandant suprem al armatei austro-ungare, spre satisfacția cancelarului Andrassy și a magnaților unguri...

Se scursese aproximativ o săptămână de la aceste pasionante evenimente, care duseseră la înmormântarea carierei militare a arhiducelui Ludwig Viktor. Comisarul Helmuth Müller primise o gratificație însemnată și acum aștepta înaintarea făgăduită de cancelarul Andrassy.

Într-o dimineață devreme primi o convocare urgentă de la Ministerul de Război, de care depindea Serviciul secret. Când se înfățișă la minister, i se dădu dispoziție să se ducă la Spitalul Militar, unde avea să fie supus unui examen medical de rutină. Oarecum nedumerit, se execută, prezentându-se în fața unei comisii alcătuite din câțiva doctori militari, cu mutre severe, care-l examinară îndelung, punându-i tot felul de întrebări în legătură cu sănătatea sa. La sfârșit, președintele comisiei, un medic general cu barbă albă, pătrată, îi vorbi cu gravitate profesională.

— Cu regret îți comunic, *herr* Müller, că ești foarte bolnav. Întregul dumitale organism este uzat, din cauza, probabil, eforturilor depuse în cadrul serviciului. Mai cu seamă inima este într-o stare deplorabilă. Domnul colonel doctor, adăugă arătând pe unul dintre medici, are să-ți prescrie o rețetă. Îți recomand să o urmezi riguros. Vei primi totodată un concediu medical, înăuntrul căruia îți vei putea stabili drepturile la pensie.

Comisarul avea senzația că visează urât. I se spunea că e grav bolnav, iar el se simțea tot atât de zdravăn ca un armăsar de montă. Bâigui:

— *Herr general,* mă iertați, dar nu mă simt bolnav! Nu mi-e deloc rău!

— Lasă-ne pe noi să știm mai bine ce boli ascunse zac în dumneata. Dacă n-ai să te îngrijești, dacă n-ai să respecți repausul prescris, ai să mori! Ai înțeles? Sper că nu vrei să mori, nu-i așa?

— *Herr general,* vă asigur...

— Nici un cuvânt în plus, *herr* Müller. De aici ai să te duci direct la dumneata acasă și ai să te așezi la pat.

— *Herr general,* protestă polițistul, nu-mi pot părăsi serviciul. Sunt atașat pe lângă persoana Excelenței Sale cancelarul conte Andrassy...

— Sănătatea mai înainte de toate, *herr* Müller. În grija noastră pentru starea dumitale, am și luat măsuri să fii înlocuit cu un om capabil să suporte rigorile serviciului. Insist *herr* Müller, să pleci acasă și să te odihnești!

— Dar să vedeți...

— Nici un dar! Ordinele nu se discută!

— Ce vor spune şefii mei...

— Şefii dumitale nu vor trece peste hotărârea noastră. De altfel, această chestiune ne priveşte pe noi. Din acest moment te poţi considera pensionat!

Helmuth Müller părăsi aproape năuc Spitalul Militar. Nu mai înţelegea nimic. Ce se întâmplase? Luă o trăsură de piaţă şi alergă la minister, spre a explica superiorilor lui că nu avea de gând să iasă la pensie, că se simţea deplin sănătos, că doctorii îi greşiseră desigur diagnosticul.

La minister fu primit de însuşi subşeful Serviciului secret, care-l ascultă cu răbdare, dar la sfârşit dădu un verdict ce-l lăsă fără glas:

— Apreciez dorinţa dumitale, Müller, de a fi în continuare util serviciului nostru. Nu pot trece însă peste decizia comisiei medicale. Mă voi ocupa personal de urgentarea pensionării dumitale. Vei primi acasă documentele necesare. Şi cu asta, îţi urez multă sănătate! Tonul subşefului deveni elegiac: Dacă ai şti cât te invidiez pentru vacanţa nelimitată de care ai să te bucuri de acum înainte! *Herr* Müller, nu mă îndoiesc că ai să primeşti şi o decoraţie pentru modul în care te-ai achitat de obligaţiile dumitale profesionale în cadrul serviciului. Acum, te rog să mă laşi, fiindcă treburile nu-mi permit să prelungesc această conversaţie. Adio, *herr* Müller!

Lui Helmuth îi venea să înnebunească. De ce voia oare Serviciul secret să se descotorosească de el? Nu concepea să devină pensionar tocmai acum, când contele Andrassy avea să-i deschidă cele mai frumoase perspective. Va alerga la cancelariat şi se va plânge protectorului său. Contele era un om de onoare. Nu-l va abandona.

Drumul de la Ministerul de Interne şi până la cancelariat îl parcurse în galopul unei alte trăsuri de piaţă. Când se înfăţişă la intrarea principală, portarul îi tăie calea.

— Mă iertaţi, *herr* Müller, dar permisul dumneavoastră de intrare în cancelariat a fost anulat. Înlocuitorul dumneavoastră a şi sosit pentru a-şi lua postul în primire.

Müller simţi că-l pălesc nebuniile. Transpiraţia îi ţâşnea prin pori ca printr-o stropitoare.

— Cine mi-a luat locul?, gâfâi furios.

— *Herr* Karl Schmidt. Îmi spunea că vă cunoaşte. Dacă vreți, îl chem aici.

— Da, da! Cheamă-l! Cheamă-l imediat!

Müller se uită exasperat la fațada cu sute de ferestre a cancelariatului. Văzu şi balconul cabinetului de lucru al contelui Andrassy. Refuza să creadă că edificiul acesta, în care domnise doi ani, îi devenise brusc inaccesibil.

Comisarul Karl Schmidt, fost coleg de minister, apăru în uşă, întinzând prietenește brațele:

— Dragul meu Helmuth, nu-ți închipui cât de afectat am fost când am auzit de boala ta! Să te îngrijeşti, băiatule! Nu vrem să te pierdem!

Müller i se adresă cu ton de rugă:

— Karl, te rog, introdu-mă la Excelența Sa! Trebuie să-i vorbesc! Trebuie!

Comisarul Karl Schmidt ridică mâinile într-un gest de neputință:

— Regret, Helmuth, dar nu te pot ajuta! Consemnul este strict. Nu intră nimeni în cancelariat fără autorizație specială! Excelența Sa a primit o scrisoare de amenințare din partea unor anarhişti. S-au luat măsuri speciale...

— Dar astea nu mă pot privi şi pe mine. Am lucrat doi ani sub Excelența Sa cancelarul, care nu a avut niciodată a se plânge de mine!

— Helmuth, nu pot încălca ordinele! Dacă ai vreun mesaj pentru Excelența Sa, voi încerca să i-l transmit...

Müller se înfurie:

— Mulțumesc! Te scutesc de oboseală! Când Excelența Sa are să iasă din cancelariat, am să-i țin calea. Vei vedea că pentru mine are să se oprească... Mă cunoaşte şi mă prețuieşte...

Comisarul Schmidt clătină din cap cu îndoială:

— Nu te sfătuiesc, Helmuth! Riști să fii luat drept anarhist de către agentul care ține loc de ajutor de vizitiu şi să suporți consecințele. Agenții noştri sunt înarmați. O greşeală e oricând posibilă.

Müller făcu un pas înapoi:

— Acolo ați ajuns?... De necrezut! De necrezut!

Făcu stânga împrejur şi, fără să-şi mai salute colegul, porni pe stradă în jos. Îi vâjâia capul şi i se înmuiaseră picioarele. O sudoare rece îl scălda de sus până jos. „Poate că sunt realmente bolnav!", gândi.

Mergea împleticindu-se, de parcă ar fi fost beat. Când ajunse la locuinţa sa, Hana se înspăimântă de paloarea lui. Îl sprijini de braţ:

— Ce e cu tine, Helmuth? Ţi-e rău? Oamenii care ţi-au adus în cursul dimineţii lucrurile de la cancelariat mi-au spus că eşti foarte suferind! Oh, Doamne, Doamne! Asta ne mai trebuia.

Helmuth se lăsă condus ca un copil. Energică, Hana îl dezbrăcă şi îl instală în pat.

— Îţi pregătesc o supă de pui şi îţi dau un calmant. Ai febră!, zise punând grijulie mâna pe fruntea lui.

Când se văzu în aşternut, Helmuth înţelese că viaţa frumoasă se încheiase. Înghiţi cu noduri supa pe care Hana i-o vârî pe gât. Nu scăpă nici de hapurile calmante, ce nu-şi făcură însă niciun efect.

În noaptea aceea, Helmuth dormi chinuit de coşmaruri. În jurul lui se ridicau pereţi înalţi, fără uşi şi fără ferestre întemniţându-l într-un fel de puţ gigantic, cu o singură ieşire, sus, spre un cer frumos şi senin, care se pierdu treptat într-o ceaţă alburie ca obrazul unui mort. Helmuth se agăţă de asperităţile blocurilor de piatră suprapuse ale pereţilor, încercând să le escaladeze. Dar piatra era umedă şi lucioasă, iar el aluneca în jos. Se trezi din somn scăldat în sudori reci.

Se făcuse dimineaţă. Soarele strălucitor aurea perdelele de dantelă brodate de Hana. Şi şerveţelele de pe măsuţe, şi pernele, şi cuvertura, şi micile tapiserii înrămate şi agăţate pe pereţi erau tot opera soţiei sale. În mijlocul lor se simţea încarcerat. Prezenţa posesivă a Hanei era omniprezentă. Helmuth avu senzaţia că se sufocă. Era singur în odaie. Auzea din bucătărie zgomot de farfurii şi de cratiţe.

Coborî din pat şi începu să se îmbrace febril. Abia reuşi să-şi înnoade cravata, atât de tare îi tremurau mâinile. Îşi puse pantalonii, îşi încălţă ghetele cu elastic, îşi trase pe mâneci haina şi îşi luă din cui pălăria. Tiptil, ca un hoţ, ieşi în vestibul şi de acolo ţâşni în curte, neobservat de Hana, de soacră-sa, de copii. Ajuns în stradă, porni aproape în fugă spre

locuința contelui Andrassy. Era încă devreme. La ora aceasta, cancelarul abia își lua micul dejun. Va aștepta în fața casei, iar când îl va vedea ieșind și urcându-se în trăsură, i se va arunca la picioare.

Mergea atât de repede, încât începuse să gâfâie. Îl îmbărbăta însă gândul întâlnirii cu Andrassy. Omul acesta bun și drept îl va repune în drepturi. Era și firesc. Pentru a-i face pe plac, sustrăsese fișa arhiducelui din arhiva secretă. Riscase totul spre a-l servi. Asemenea sacrificii nu se uită ușor.

Fațada arătoasă a reședinței cancelarului apăru la capătul străzii. Helmuth se opri spre a-și mai liniști răsuflarea. Sângele îi zvâcnea în vine și îi lovea cu ciocane nevăzute tâmplele.

Porni iarăși la drum. Mergea spre casa lui Andrassy, situată la capătul străzii, ca spre un liman. Nu mai avea de străbătut până acolo decât o mică distanță, când se pomeni încadrat de doi inși, în haine închise la culoare, care-l apucară fiecare de câte un braț, imobilizându-l.

O voce aspră îi șuieră în ureche:

— Ascultă, Helmuth Müller! Atâta timp cât vei mai avea de trăit, bucură-te de pensia care ți s-a acordat! Nu mai încerca să te apropii de cancelar, ori de vreun alt personaj! Altfel ai s-o pățești rău! Acum du-te acasă și fă-ți bagajele! Ia-ți familia și mută-te undeva, pe coasta Dalmației. Acolo, cerul este senin, marea albastră, peisajele minunate. Vei găsi acasă biletele de tren pentru tine și pentru toți ai tăi. În Viena să nu-ți mai calce piciorul! Ai înțeles? Să fii bucuros că ai scăpat numai cu atât!

*
* *

Florin Beldie mergea fără să se grăbească pe Rue de Rivoli de-a lungul împrejmuirii de fier aurit a Grădinii Tuileries. Se uita la trăsurile de piață și la echipajele somptuoase care treceau în sus și în jos, în trapul cailor atât de bine țesălați încât crupele le luceau ca lacul chinezesc. Privea casele înalte cu multe etaje și cu arcade umbroase, pe sub care se scurgeau trecători în veșminte de vară. Femeile tinere sau vârstnice,

prințese ori midinete, își purtau cu aceeași cochetărie pariziană toaletele scumpe sau rochiile simple, dar pline de bun-gust.

Florin coti pe Rue de Castiglione, cu magazinele ei luxoase și cu opulentele-i clădiri de raport. La capătul străzii se deschidea perspectiva magnificei Place Vendôme. Traversă cu pas măsurat piața dominată de supla coloană încoronată de silueta lui Napoleon I, conturată cu precizia unui desen în peniță pe fundalul albastru al cerului.

Când ajunse pe Rue de la Paix, întâlni un grup de femei elegante care părăseau tocmai casa de modă *Paquin*. Asistaseră probabil la o defilare de manechine, căci se întreținеau volubil despre originalitatea modelelor expuse. Emanau efluvii de parfum fin și erau atât de frumoase, astfel încât bărbații întorceau admirativ capul.

Florin Beldie se străduia să-și întipărească pe retina amintirilor toate aceste priveliști încântătoare, care aveau să treacă foarte curând în domeniul trecutului. Era ultima lui plimbare pe străzile „Orașului Lumină", de care se îndrăgostise ca de o femeie frumoasă. O tristețe adâncă, dureroasă îi răscolea sufletul. Peste trei ore avea să părăsească acest paradis poate pentru totdeauna. Se va urca într-un tren prozaic, cu vagoane înnegrite de funingine, care-l va duce în România. Era bucuros că se înapoia în patrie. În cei cinci ani petrecuți în capitala Franței – cucerise în acest răstimp prin muncă grea și stăruitoare diploma de medic –, gândul îi fugise adeseori nostalgic spre tărâmurile natale. Dar acum, când sosise clipa despărțirii de Paris, îl copleșea jalea.

Se spune că muribunzii care-și păstrează luciditatea până în ultimele clipe își trec în revistă trecutul, retrăind momente care la vremea lor au avut o oarecare însemnătate. Florin cunoștea această teorie, speculată mai ales de romancieri. Pentru el, despărțirea de Paris – căci era mai mult decât o plecare – reprezenta încheierea unui ciclu de viață. Sosind la Paris, se născuse a doua oară. Acum, când părăsea orașul acesta de care se simțea legat prin toate fibrele ființei sale, când își depăna ultimele clipe ale existenței lui pariziene, avea senzația trăirii fenomenelor psihice care preced moartea. Acest complex de simțăminte făcea să i se deruleze prin fața ochilor minții – cu o extraordinară acuitate – scene

care îl impresionaseră mai mult, ori amănunte aparent lipsite de importanță, dar care, la o analiză atentă, își dezvăluiau forțe de simbol.

Se revăzu student, instalându-se timid pe o bancă dintr-o sală de cursuri. Un personaj plin de seriozitate, cu bărbuță albă și limbaj pedant, așternea pe tabla neagră o coloană interminabilă de denumiri latinești, pe care orice aspirant la cariera medicală trebuia să le învețe pe dinafară.

În jurul lui se aflau alți studenți, cu chipuri albe sau brune, galbene ori măslinii, îndreptate spre același profesor cu bărbuță. Dintre toți aceștia își făcuse cu timpul doar patru prieteni. Un bosniac, doi bulgari și un sârb. Îi apropiase poate conștiința apartenenței la aceeași lume subordonată unui pumn de cuceritori, care nu concepeau că oamenii se nasc liberi și egali, care nu credeau decât în forță, în dominarea unui popor mai slab de către un popor mai puternic.

Pentru răsturnarea acestei concepții, care își pierduse orice valoare morală, socială sau politică, încă din secolul XVIII, secolul luminilor, bosniacul renunțase la examenele de diplomă și plecase să se bată alături de cei de-un neam și de-o credință cu el împotriva turcilor. Plecaseră apoi cei doi bulgari, pentru a se alătura compatrioților răsculați. Nici ei nu apucaseră să-și vadă numele înscris cu litere frumoase pe pergamentul diplomei de medic. Sârbul izbutise să-și ia toate examenele. În seara în care i se înmânase diploma, îi căzuse în mână un jurnal parizian cu un articol, pe prima pagină, dedicat intrării Serbiei în război. Tânărul discipol al lui Esculap băuse toată noaptea în tovărășia prietenilor, iar în dimineața următoare își luase rămas-bun de la Florin și se urcase în trenul de Belgrad.

Studentul român rămăsese la Paris spre a-și lua doctoratul. Era animat de ambiția de a se afirma printre fruntașii generației lui în domeniul medicinei. Năzuia să ajungă profesor universitar, să-și înscrie numele alături de al marilor descoperitori de adevăruri științifice. Spre deosebire de colegii ce-și împărțeau timpul între studii și petreceri, potrivite de altfel vârstei lor, Florin studia paisprezece ore din douăzeci și patru. După examenul de diplomă, profesorii îl elogiaseră, prezicându-i o carieră prodigioasă. Chirurgul

Lucas Champonniere, unul dintre idolii lui, îl recrutase printre asistenții săi. În vitrinele librăriilor apăruse tocmai o lucrare a acestuia asupra antisepsiei chirurgicale, ce făcuse mare vâlvă. Denigratorii lui, printre care și doctorul Huret, directorul Maternității Cochin, nu dezarmaseră. Calificaseră argumentele științifice ale lui Champonniere drept fantezii elucubrante.

Florin își amintea cu emoție bătălia în care se angajase și el, deși cuvântul său nu avea încă autoritate. Polemica degenerase în insulte și calomnii. „Șarlatanul Champonniere trebuie înlănțuit la stâlpul infamiei", scria într-o revistă medicală Huret. În sprijinul celui atacat pe nedrept se ridicaseră atunci câțiva savanți autentici, oameni de știință care-i recunoscuseră meritele. Chirurgii Leon Le Fort și Alphonse Guerin semnaseră articole documentate, declarând că au și început să aplice cu succes teoriile lui Champonniere. Huret și partizanii lui primiseră cea mai serioasă lovitură când însuși Pasteur luase poziție în sprijinul lui Lucas Champonniere, atribuindu-i meritele unui deschizător de drumuri.

Florin retrăia cu intensitate clipele de triumf savurate alături de idolul său. Fusese angajat, în urma stăruințelor lui Champonniere, medic la Spitalul Lariboisiere. Salariul nu era mare, dar grație lui avea posibilitatea să se întrețină fără a mai apela la subsidiile tatălui său. Putuse chiar să se mute din mansarda mizeră în care locuise atâția ani, laolaltă cu cei patru colegi și prieteni ai săi, într-o cameră mobilată decent, de la etajul trei al unui imobil care nu era prea arătos, dar relativ confortabil de pe Rue Notre-Dame des Champs. I se deschideau cele mai frumoase orizonturi.

Apoi, gândul lui Florin fugi la Julot Forest. Îl cunoscuse într-un bistrou, *Le Lapin Vert,* de pe una dintre străduțele încâlcite ca niște viermi dintre Boulevard Saint-Michel, Rue Saint-Jacques și Sena. În sala joasă, cu pereți afumați, mese puține și tejghea de zinc, în spatele căreia se ridica un raft înalt cu sticle violent colorate, prânzea Florin, după ce ieșea obosit de cursurile Școlii de Medicină. Patronul, Pierre Le Dodu, era un parizian pântecos, jovial, șmecher, veșnic înfășurat într-un șorț alb, împodobit cu multiple pete de vin roșu – decorațiile lui, susținea el. Printre clienți circula zvonul că

Le Dodu ar fi luptat în timpul Comunei de partea federaliștilor și că ar fi ucis cu mâna lui trei agenți de poliție și un călugăr. Patronul nega că ar fi jucat un asemenea rol, dar surâsu-i plin de subînțelesuri părea să spună contrariul. Adevărul adevărat nu-l cunoștea decât un singur client al localului, pe nume Julot Forest, tipograf de meserie, care – după zdrobirea Comunei de către trupele versailleze – făcuse trei ani de temniță, fiindcă fusese prins cu arma în mână de către forțele de represiune.

Când era întrebat ce vârstă are, Julot Forest răspundea cu mult calm:

— Cinci ani.

Interlocutorii îi priveau uimiți obrazul scobit de zbârcituri, părul alb, rărit în creștet și la tâmple, mâinile noduroase, cu degete înnegrite de plumbul literelor, apoi zâmbeau condescendent ca de o glumă nereușită. Forest le citea neîncrederea întipărită pe chip și adăuga cu toată seriozitatea:

— Da, da! Acum cinci ani m-am născut. Mai bine zis, m-am născut a doua oară.

— Cum așa?, întrebau privindu-l pieziș.

— Când versaillezii au pus mâna pe Paris, am fost și eu prins, laolaltă cu un mare număr de comunarzi. Am fost duși între baionete până la Cimitirul Pere Lachaise și puși la zid. Plutonul de execuție i-a secerat pe toți tovarășii mei. Pe mine, gloanțele nu m-au atins. M-am lăsat totuși să cad printre cadavrele prăvălite lângă zid. Mai târziu, când au venit niște soldați ca să ne care pe toți la groapa comună, am țâșnit din claia de morți și am zbughit-o printre pietrele funerare din cimitir. Până să se dumirească soldații, care la început crezuseră – de bună seamă – că au de-a face cu o stafie, am reușit să mă fac nevăzut. Vreo trei săptămâni am stat ascuns, apoi am scos capul la lumină. Un individ a binevoit să mă denunțe autorităților cum că aș fi fost condamnat. Poliția m-a luat pe sus și m-a târât în fața tribunalului, care m-a blagoslovit cu cinci ani închisoare. Nu m-au cadorisit cu o pedeapsă mai lungă, fiindcă nu s-au găsit martori care să mă înfunde mai rău. După cum vedeți, am murit în '71, executat, și în același an m-am născut a doua oară. Acum suntem în '76. Am deci cinci ani.

Râdea pe sub mustață și își dădea peste cap paharul cu vin roșu.

Patronul bistroului îi făcea mari reduceri, poate fiindcă Forest îl știa că în timpul răscoalei nu făcuse mare ispravă. Prin tăcerea lui, tipograful lăsa a se înțelege că Le Dodu fusese un mare viteaz, ceea ce nu putea decât să convină comerțului acestuia, practicat într-un cartier cu oameni săraci, dispuși oricând să ridice în slăvi Comuna și pe comunarzi.

Forest era inteligent și foarte citit. Adept al lui Marx, îi cunoștea mai toate scrierile. Cita din memorie pasaje întregi din „Capitalul" și din „Manifestul Comunist". Pacifist convins, releva acel fragment al „Manifestului" în care Marx condamna politica externă a claselor dominante bazată pe jaf și pe cotropire.

— În aceste condiții, ne învață Marx – adăuga cu patos Forest – că nouă, proletarilor, ne revine sarcina de a face în așa fel încât legile simple ale moralei și echității, care trebuie să reglementeze relațiile dintre persoanele particulare, să devină legi supreme în relațiile dintre națiuni. Acestea sunt propriile cuvinte ale lui Marx, sublinia Forest, izbind cu pumnul în masă. Apoi relua: în încheierea „Manifestului Comunist", Marx precizează că lupta pentru o asemenea politică externă face parte din bătălia generală pentru eliberarea clasei muncitoare. Pentru mine, *monsieur* Beldie, Marx reprezintă chintesența adevărului. Orice interpretări care ar altera fondul teoriilor lui rămân niște falsificări grosolane, în stare doar să compromită ideea comunismului.

Treptat, Forest devenea expansiv. Îi plăcea chipul în care tânărul medicinist părea să-i soarbă cuvintele:

— În '71 am luptat pe baricade alături de un compatriot al dumitale, pe nume Haralambie. Era tot atât de tânăr ca și dumneata. Se arunca în focul bătăliei cu un curaj care-mi stârnea admirația. Era un ochitor de înaltă clasă. Nu exista lovitură pe care să o rateze. În ultimele săptămâni ale Comunei, am avut de-a face și cu câțiva tineri studenți în medicină care îngrijeau răniții noștri cu un devotament și o pricepere deasupra oricăror laude! Nu ne împărtășeau cu toții convingerile politice. Dar chiar acei care adoptaseră o poziție neutră au dat dovadă de un ales spirit umanitar. Țin minte numele câtorva

dintre ei: Ursulesco, Manolesco, Ulia sau Ulea... După ce s-a prăbușit Comuna, nu știu ce s-a mai întâmplat cu ei. Poate că s-au întors în țara lor. Dacă ai să te înapoiezi într-o zi la București și ai să dai de vreunul dintre ei, să-i spui că și el, și colegii lui s-au bucurat de toată stima noastră. Poate că ai să-mi scrii și mie cum le merg treburile la ei acasă.

Pentru că Florin își manifestase dorința de a sta de vorbă și cu alți comunarzi, de care se simțea irezistibil atras, Forest îl poftise într-o zi la un fost tovarăș de luptă, Julien Tanguy, care cunoștea multe anecdote din vremea stăpânirii Comunei.

— Pentru că duminica nu ai cursuri, îi spusese într-o zi tipograful, mergem să-i facem o vizită bătrânului Tanguy la prăvălia sa. Vinde vopsele pentru pictori.

— Lucrează și duminica?, îl întrebase mirat Florin.

— Tanguy ține prăvălia deschisă duminica și sărbătorile, ziua și noaptea. E un tip ciudat. Are să-ți placă. A făcut pușcărie ca și mine. Dar după doi ani la „mititica", a fost grațiat.

În duminica următoare plecaseră la drum. Traversaseră pe jos orașul, căci cu banii nu stăteau bine, iar omnibuzele erau destul de scumpe. Aproape de ora prânzului ajunseseră în celălalt capăt al Parisului, pe Rue Clauzel, o străduță modestă, cu case mici, pitorești, îmbrăcate în plante agățătoare.

Prăvălia lui Julien Tanguy nu numai că era deschisă, dar cunoștea și o mare afluență de clienți, mai toți pletoși, bărboși, jerpeliți și cu pete de vopsea pe hainele obosite de multă purtare. Patronul și ciudații cumpărători stăteau în fundul prăvăliei, la o masă lungă, cu multe pahare de vin și cu două sticle de Anjou pe jumătate consumate.

— Moș Tanguy, n-am să-ți pot plăti acum vopselele, spusese un bărbat între două vârste, cu lavalieră roșie și cu ochi strălucitori, luminoși.

— Ți-am cerut eu bani, *monsieur* Sisley? Ai să-mi plătești când ai să poți!

— Ei, n-aș dori să rămân iarăși dator! N-ai vrea să-ți dau o pânză sau două și să încheiem socotelile?

O femeie tânără, vioaie ca o veveriță, pe nume Berthe Morisot, începuse să râdă cu poftă:

— Sisley, pare-mi-se că vrei să-l tragi pe sfoară pe moș Tanguy! Cât îi datorezi?

— Destul de mult!, recunoscuse timid pictorul. Aproape patruzeci de franci...

— Anul trecut, spusese ea, Renoir, Monet şi cu mine am vândut la galeriile Drouot şaptezeci şi două de pânze. Printre acestea erau şi câteva peisaje semnate de tine. Ştii cât am realizat? Exact 144 de franci. Aproximativ 2 franci de tablou! Ai uitat?

Moş Tanguy zâmbise cu indulgenţă.

— *Mademoiselle* Morisot, de ce vreţi să-l mâhniţi pe prietenul meu? Într-o zi, pânzele lui au să obţină preţul pe care-l merită!

— Când asta, moş Tanguy?, întrebase un bărbos cu ochi jucăuşi şi figură agreabilă, uşor exotică. Poate după ce vom muri. De curând, „Cuirasierii" lui Messonier, acest pompier în pictură, s-a vândut cu 300.000 de franci. Astăzi e moda prostului gust, Moş Tanguy!

Negustorul zâmbise cu blândeţe:

— *Monsieur* Renoir, primesc cele două pânze ale prietenului nostru Sisley în contul vopselelor.

— Dacă vrei să te ruinezi, asta e treaba dumitale!, replicase în glumă Auguste Renoir. Durand Ruel regretă şi azi că ne-a deschis galeriile lui. Cele 252 de pânze ale grupului nostru au provocat numai sarcasme din partea criticii oficiale.

— Nu trebuie să vezi lucrurile prea în negru!, îl încurajase Berthe Morisot. Într-o zi ne va veni şi nouă rândul...

Florin îşi aminti zâmbetul atât de cald şi de bun al lui moş Tanguy.

— Prietenii lui Forest sunt şi ai mei, *monsieur* Beldie, îi spusese gazda după ce tipograful făcuse prezentările.

Ştersese cu o cârpă tăblia scaunului pe care-l oferise apoi medicinistului.

— Aveţi grijă să nu vă murdăriţi de vopsele! Vopselele sunt bune pe tablouri, nu şi pe haine!

Turnase vin în pahare pentru nou-veniţi. Artiştii îşi reluaseră discuţiile în jurul picturii, singurul subiect interesant pentru ei. Florin se simţea oarecum izolat. Nu-i plăcea compania acestor boemi, în concepţia lui nu prea deosebiţi de nişte vântură-lume.

Lângă Sisley, stătea cuminte o fată tânără cu o gură roșie, proaspătă, îmbietoare. Avea ochi catifelați, tenul ca piersica și silueta subțire, grațioasă. Nu se amesteca în conversație. Se uita doar cu nedeghizată admirație la grupul de pictori, care nici nu o luau în seamă.

La un moment dat, Florin schimbase cu ea o privire întâmplătoare. Erau amândoi intruși între acești „oameni de artă" de o originalitate obositoare. Blajini, odihnitori ca apele unui lac într-o zi însorită, ochii ei semănau cu aceia ai unei căprioare sau ai unei vițele. Florin deplânsese atunci lipsa de imaginație a literaților care nu iau drept termen de comparație ochii rumegătoarelor, deși gingășia expresiei lor este incomparabilă. Zâmbise involuntar fetei. Și ea îi surâsese. Oarecum trist, în clipa aceea se stabilise între ei o legătură invizibilă. Florin rămăsese surprins, fiindcă se socotea blindat față de seducția feminină. „Dacă vrei să reușești în carieră, obișnuia să spună, trebuie să te dedici studiului. Să-ți rezervi timpul pentru amor numai după ce vei reuși în viață!".

— Degas caută un model demn să întruchipeze nevinovăția, spusese Berthe Morisot. Mi s-a plâns că a cutreierat Parisul în lung și lat fără să găsească ceea ce căuta. Să nu mai existe oare inocență în orașul ăsta mare?

— I-o recomand pe Suzette!, vorbise tare Sisley, pe care începuse să-l amețească vinul. Pe chipul ei plutește o expresie atât de nevinovată, încât ai putea să juri că nu știe ce înseamnă un bărbat. Corpul ei, încă neformat, respiră virginitatea. Ia dezbracă-te, Suzette, să te vadă prietenii mei! Să știe că nu fac recomandări gratuite!

Fata se uitase stingherită, pe rând, la moș Tanguy, la Forest, la Florin.

— Hai!, o îndemnase impacientat Sisley. Scoateți hanțele după tine! Nu este prima dată când apari goală în fața unor pictori!

Supusă, Suzanne se ridicase în picioare și își dusese mâna la nasturii corsajului. Florin văzuse nenumărate femei goale la maternitate, așa că nudul fetei nu i-ar fi făcut o impresie deosebită. Îi fusese însă milă de jena ei.

— Să-mi fie cu iertare, *monsieur* Sisley, dar eu nu sunt pictor. Pentru noi, profanii, corpul gol al unei femei nu inspiră numai impresii estetice... Cred că înțelegi ce vreau să spun.

— Mofturi!, bombănise Sisley. Dezbracă-te, Suzette!

— Lasă fata!, intervenise Berthe Morisot. *Monsieur* Beldie are dreptate. Nu suntem într-un atelier!...

Pictorul făcuse un gest de plictiseală.

— Bine! Păstrează-ți boarfele pe tine! De ce nu mă invită și pe mine lumea să mă dezbrac? E atâta zăpușeală, încât abia aș aștepta să rămân nud! Își sorbise vinul din pahar, apoi îl întinsese gazdei: Moș Tanguy, ai grijă de un biet însetat!

Florin se ridicase de pe scaun. Atmosfera din prăvălie, capriciile acestor oameni ciudați începuseră să-l indispună.

— Pe mine vă rog să mă iertați, *monsieur* Tanguy!

— Prietenii îmi spun moș Tanguy!, îl întrerupsese bătrânul. Nu crezi că am putea fi prieteni?

Florin îi mulțumise pentru încredere.

— Am o întâlnire cu un coleg. Și n-aș vrea să o ratez...

Își luase rămas-bun și părăsise încăperea sub privirile intrigate ale lui Forest și ale pictorilor.

— Bizari mai sunt și doctorii ăștia!, exclamase Sisley, în vreme ce Florin ieșea în stradă.

De atunci se scurseseră câteva săptămâni. Într-o seară, după un foarte obositor curs de anatomie comparată, Florin ieșise în grădina Luxemburg spre a-și limpezi creierii, aspirând aerul curat și lăsându-și mintea în repaus. Se plimba pe aleea de platani din preajma fântânii Medicis, ocolind grupurile de copii care se zbenguiau sub privirile atente ale guvernantelor, când se pomenise față în față cu Suzanne, îmbrăcată într-o rochie ieftină, simplă, care-i evidenția formele sculpturale. Ea îi zâmbise cu simpatie și se oprise. Se oprise și Florin.

— Vă mulțumesc, *monsieur*. Atunci ați fost atât de bun cu mine!

— *Mademoiselle,* mi-am făcut datoria...

Femeile de moravuri ușoare care-l acostau pe stradă îi repugnau. Contrar reacțiilor sale obișnuite, încercase de data aceea un straniu simțământ de exaltare. Era atât de bucuros

și în același timp atât de dezorientat, încât dăduse să o salute și să treacă mai departe. Fata îi intuise jena.

— N-ați vrea să ne plimbăm puțin?

Chipul lui se luminase. Inițiativa ei salvase situația. Dacă ar fi pierdut-o, poate că nu ar mai fi întâlnit-o niciodată. Ar fi regretat acest lucru toată viața.

Se plimbaseră atunci vorbind despre tot felul de nimicuri, până ce noaptea îi găsise pe aleile grădinii. Florin nu încercase să profite de întuneric spre a-și îngădui unele gesturi mai îndrăznețe, așa cum ar fi făcut colegii săi dacă bezna i-ar fi surprins cu o fată într-un parc.

Hoinăriseră apoi pe străzi, fără să vadă ceea ce se petrecea în jur, de parcă ar fi fost singuri într-un oraș de vis, construit anume pentru idila lor. O condusese până la locuința ei, pierdută într-o fundătură din apropierea abatoarelor, și se despărțiseră după ce-și uraseră cast noapte bună.

Abia pe drumul de întoarcere Florin își dăduse seama că uitase să-i propună o nouă întâlnire. Nu-i trecuse nici măcar prin minte să o invite la o cofetărie. Îl cuprinsese disperarea. În clipa aceea de răscruce, frica de a o pierde îi insuflase resurse sufletești și inițiative de care altă dată n-ar fi fost capabil. Făcuse drumul întors și bătuse la ușa Suzannei. Când ea îi ieșise în prag și îl privise cu ochii aceia mari, umezi și frumoși de rumegătoare, Florin simțise o căldură lăuntrică, o duioșie, o încântare nemaiîntâlnită. Se întrebase dacă nu cumva se îndrăgostise de Suzanne. Până atunci nu cunoscuse acest sentiment. Încercase să-și analizeze reacțiile lăuntrice, așa cum i se cuvine unui om al științelor pozitive, dar nu fusese în stare să judece la rece. Îi ceruse scuze fiindcă o tulburase în miez de noapte și îi propusese să se revadă cât mai curând.

Suzanne îi fixase o întâlnire în seara următoare. Ziua, explicase ea, era ocupată, căci poza la diverși pictori, unica-i sursă de existență.

Pe Florin îl săgetase un fior de gelozie. Cunoștea din auzite moravurile libere ale pictorilor, amoralitatea, promiscuitatea lor. Aceștia nu se mulțumeau, desigur, să zugrăvească pe pânze formele tulburătoare ale modelelor. Imaginația lui prinse să născocească scene lascive, care-l umpleau de mânie, de revoltă.

Dacă ar fi câştigat mai mulţi bani, ar fi întreţinut-o, spre a o feri să-şi mai vândă trupul...

Se întâlniseră în câteva rânduri. Florin aflase cu bucurie că legătura Suzannei cu Sisley era precară. Ea admira marele talent al artistului şi uneori încerca faţă de el simţământul unei mame faţă de un copil neajutorat. Trăiseră un timp împreună – nu putea nega acest lucru –, dar gusturile lui eclectice nu se împăcau cu concepţiile ei morale. Suzanne visa o iubire constantă, senină, o existenţă calmă, modestă, condiţii pe care nu i le putea oferi Sisley. Era sătulă de certurile şi dezordinea din propria-i familie. Tatăl ei, alcoolic, cartofor, veşnic lefter, şi mamă-sa, cicălitoare, geloasă, înăcrită de mizerie şi de dezamăgiri fără număr, se duşmăneau de moarte. De ce oare mai trăiau împreună? Obişnuinţa era mai puternică decât ura?

Pe Florin îl cuceriseră sinceritatea, naivitatea, curăţenia ei sufletească. Nu avea nicio vină Suzanne dacă viaţa vitregă o aruncase într-un cazan al Satanei. Era atât de plăpândă, de vulnerabilă, încât simţea nevoia să o ocrotească.

Într-o duminică ieşiseră afară din oraş. Poposiseră pe marginea unei ape, cu maluri umbrite de sălcii plângătoare, întinseseră o pătură pe iarbă şi se aşezaseră unul lângă altul, fericiţi fiindcă erau împreună. Aproape fără să-şi dea seama, se treziseră unul în braţele celuilalt...

Suzanne renunţase la Sisley. Legătura ei cu Florin căpătase notorietate publică. Prietenele o tachinau. „Ai schimbat arta cu ştiinţa! În locul unui pictor fără sfanţ, te-ai încurcat cu un medicinist atât de sărac, încât nu e în stare să-ţi cumpere o rochie mai ca lumea! Târfă păguboasă, draga mea! Schimbă macazul dacă vrei să o duci bine! Înhaită-te cu un ramolit bogat, ori cu vreun cârnăţar dispus să te ia de nevastă!

Florin surprinsese întâmplător – fără să fie observat – o astfel de discuţie. Făcuse economii „la sânge", privându-se adeseori de cină, şi îi cumpărase iubitei o rochie subţire de vară, puţin costisitoare, dar care pe Suzanne o copleşise. Curând după acest eveniment îşi luase diploma de medic. Din primul lui salariu – după angajarea la spital – îi dăruise fetei pantofi, o pălărie, mănuşi şi o geantă. Bucuria ei explozivă îl înduioşase. Abia atunci înţelesese cât de mult o iubea. O poftise să

se instaleze în locuința lui. Ea acceptase plină de recunoștință fără să pună chestiunea unei eventuale căsătorii.

Urmase o epocă senină, așa cum visaseră amândoi. Își depănau iubirea, împletind-o cu îndeletniciri prozaice. Ea se ocupa de gospodărie, iar el muncea cu râvnă la spital.

Existența lor idilică nu avea să dăinuie mult. Într-o seară, înapoindu-se acasă după o zi istovitoare petrecută în sala de operații, Florin găsise în cutia cu scrisori un mesaj din partea maică-si:

Scumpul meu băiat,

Bietul tău tată a murit. L-a răpus o veche boală de inimă. Până în ultima clipă a făcut mari strădanii spre a te întreține la studii, în Franța. În ultimii lui ani nu și-a mai îngăduit luxul unei țigări, al unui pahar de alcool, al unei mâncări mai alese. Își purta hainele până ce trebuia să le cos la coate și la genunchi. Făcea sacrificii fără număr spre a pune bani deoparte pentru studiile tale.

Și-a dorit să te vadă medic și a murit fericit fiindcă idealul lui s-a împlinit.

Acum, după ce ți-ai făurit cariera visată de el cu atâta înflăcărare, să vii printre ai tăi, unde îți este locul.

Aici, în România, se vorbește despre război. Oamenii spun că trebuie să ne alăturăm popoarelor creștine care se bat împotriva turcilor. Tineretul vrea să pună mâna pe arme și să plece la luptă. Când îi văd cât sunt de aprinși, mă gândesc la tine.

Numai tu mi-ai mai rămas pe lumea asta. Mi-e tare dor de tine, Florinel. Mi-e tare dor...

Scrisoarea lungă, patetică, îi dăduse mult de gândit. Colegii săi, Ambrosii Sablić, Anastas și Ghirko Stancev, Aleksandr Kristić, părăsiseră Franța spre a se înapoia printre ai lor. Avea obligația morală să le urmeze pilda.

Ce se va întâmpla cu Suzanne după plecarea lui din Franța? Desigur, nevoile vieții o vor împinge iarăși în mocirlă. Această perspectivă îl îngrozise...

Procesul lui de conștiință nu durase mult. A doua zi de dimineață se înfățișase doctorului Lucas Champonniere și-i

explicase că nu mai poate rămâne la Paris. Chirurgul îl ascultase cu atenție și îi dăduse dreptate.

— În România voi aplica învățămintele dumneavoastră, domnule doctor!, îi făgăduise Florin.

După ce își prezentase demisia la spital, se înapoiase la locuința lui, o luase pe Suzanne de braț și o dusese în fața ofițerului Stării Civile. Bucuria ei nu cunoscuse margini. O timora doar gândul că avea să trăiască într-o țară străină, îndepărtată, despre care nu știa nimic. Alături de tovarășul ei de viață era însă gata să înfrunte orice vicisitudini...

În drumul lui pe Rue de la Paix, Florin văzu într-o vitrină proaspătul tratat al doctorului Lucas Championniere asupra antisepsiei chirurgicale. Deși îi cunoștea teoriile, o cumpără. Va fi pentru el o carte de căpătâi.

Își examină ceasul. Mai avea la dispoziție o oră până la plecarea trenului. Porni cu pas vioi spre casă. Suzanne îl aștepta cu bagajele făcute. Refuzase să-l însoțească în ultima lui plimbare pe străzile Parisului. O gospodină – susținea ea – are multe de pus la punct înainte de a pleca într-o călătorie atât de lungă. În realitate, se ferise să-i arate lui Florin cât este de emoționată. După ce rămăsese singură acasă, lângă geamantanele deschise, plânsese, gândindu-se că se va despărți de Paris, de Franța. Vărsase câteva lacrimi și pentru Sisley... Când trenul de București se puse în mișcare, Florin și Suzanne se așezară la geamul deschis. Stăteau mână în mână și se uitau, fără să-și vorbească, la peronul care rămânea în urmă. Nimeni nu-i condusese la gară. Suzanne avea câteva rude în Auvergne, care uitaseră de existența ei. În lumea modelelor nu-și făcuse prietene. Rivalitatea, gelozia, meschinăria zădărniceau orice legături sufletești trainice între membrele acestei vitregite confrerii. La Școala de Medicină, Florin își făcuse câțiva prieteni. Francezii, foarte plăcuți în relațiile de toate zilele, evitau însă a introduce în sânul propriilor familii pe colegii străini.

Doar Championniere își exprimase dorința de a-l conduce la gară, fiindcă se atașase mult de Florin. Programul său la spital era însă atât de încărcat, încât fusese nevoit să renunțe la frumoasele-i intenții.

Florin mângâie cu duioșie mâna Suzannei, care-și sprijini drăgăstos obrazul de umărul lui.

Pe bancheta din fața lor, un bărbat corpolent, în haine cu carouri, chel, pântecos, cu o gușă roz revărsată peste cravata roșie, împodobită cu un ac de aur ce înfățișa un cap de câine, îi privea cu simpatie.

— *Jeunesse, jeunesse!,* exclamă patetic.

Oftă adânc, regretându-și tinerețea pierdută, apoi, spre a-și mai schimba gândurile, luă un ziar din maldărul așezat pe măsuța de lângă fereastră și îl desfăcu.

Pe prima pagină a gazetei scria cu caractere mari: „Sârbii au abandonat în debandadă Zaicearul. Armatele otomane au pătruns adânc pe teritoriul Serbiei. Lupte grele se desfășoară în jurul localității Aleksinatz...".

*
* *

— Dezinfectante! De unde vrei să scot dezinfectante?, exclamă plictisit maiorul medic chirurg Ambrosii Milatinović după ce aruncă o privire rapidă asupra soldatului cu picioarele zdrobite până mai sus de genunchi, întins pe pământul gol, alături de alți ostași grav răniți. Erau atât de mulți, încât abia mai încăpeau în curtea școlii, transformată în spital.

Trase cu urechea la bubuiturile de tun, parcă tot mai apropiate, și își scoase din buzunarul halatului alb o țigară gata făcută. Un infirmier militar i-o aprinse.

Maiorul trase în piept un fum, apoi îl expiră, uitându-se prin volutele cenușii la tânărul medic chirurg Aleksandr Kristić, care stătea dezolat la căpătâiul soldatului cu picioarele zdrobite.

— Domnule Kristić, trebuie să te deprinzi cu condițiile de aici. Știu. Nu se aseamănă cu cele din spitalele de la Paris, deși am auzit că nici acolo nu se prea ține seama de învățămintele doctorului Lister. Numai în dimineața asta am operat mai bine de treizeci de oameni fără să folosesc dezinfectante. Sunt fericit că te-au trimis în ajutor. Eu și cu cei doi chirurgi ai mei abia mai pridideam. Nu vezi în ce hal arătăm? Parc-am fi măcelari, nu chirurgi!

Maiorul Milatinović nu exagera. Halatul, pantalonii, mâinile îi erau mânjite de sângele răniților operați. Stropi de sânge uscat îi înspicau ca niște pistrui fruntea, obrajii, loburile urechilor. Și în păr avea cheaguri de sânge.

— Și atunci cum să operez?, întrebă Kristić cu deznădejde.

— Simplu! Legături deasupra genunchilor spre a stăvili circulația sângelui, iar după amputare, o sutură a venelor. Dezinfecție? Apă curată de la fântână. Nu avem nici măcar posibilitatea să o fierbem...

— Domnule maior, mă iertați, sunt procedee vetuste. Așa ar fi operat Ambroise Paré, Hilden...

Maiorul Milatinović râse. Un râset lipsit de veselie.

— Ei da, Kristić, ne întoarcem la străvechii noștri magiștri!

Aspiră încă un fum din țigară. Se strâmbă și o zvârli în iarbă. Se luptă câteva clipe cu o tuse rebelă și își aruncă instinctiv privirile spre zona frontului. După o culme de deal se ridicau coloane de fum negru. Tunurile se auzeau și mai aproape.

— Ia-ți instrumentele, Kristić, și pune-te pe lucru! Ne batem împotriva morții folosindu-ne de mijloace anacronice. Nu avem altă soluție. Răniții ne așteaptă...

— Îi trimitem cu bună-știință la moarte, domnule maior!, stărui Kristić. Nu vom putea evita infecțiile, cangrenele...

— La lucru, Kristić, la lucru!, porunci maiorul, fără asprime în glas.

Înțelegea scrupulele subalternului său. Când medicamentele începuseră să lipsească, avusese și el procese de conștiință. Dar cu lamentări nu ajungeau la niciun rezultat.

Rămas singur, Kristić se îndreptă spre masa de operație rezervată lui. Era încadrată de doi infirmieri istoviți, nebărbieriți, plini și ei de sânge. Mulți răniți, întinși pe pământul gol, unul lângă celălalt, își așteptau rândul.

Kristić luă ferăstrăul spălat la repezeală de infirmierul-șef într-un lighean cu apă înroșită de sânge și își aruncă privirile asupra băiețandrului cu picioarele zdrobite, care se uita în ochii lui amuțit de frică. Îl copleșeau emoția și mila. Infirmierul-șef făcu la repezeală legăturile. Transpirația i se scurgea pe frunte, pe obrajii zbârciți. Să tot fi avut patruzeci de ani, dar

părea de șaizeci. Maiorul i-l pusese la dispoziție gândindu-se că infirmierul-șef – un țăran inimos și foarte cumsecade – îi va mai ridica moralul și-l va călăuzi discret la nevoie.

Milatinović era sigur că proaspătului său subaltern îi va trebui un timp spre a se aclimatiza.

Ferăstrăul lui Kristić despică mușchii semimembranos, semitendinos și bicepsul femural al coapsei drepte și, după ce secționă artera femurală, începu să muște din femur. Flăcăiandrul, ținut zdravăn de cei doi infirmieri și de trei soldați chemați în ajutor, se zbătea disperat, urlând ca o vită.

Sudoarea năpădise fruntea și obrajii lui Kristić, prelingându-se din vârful nasului în picături fierbinți, care cădeau peste rana deschisă a soldatului. Tânărul medic era îngrozit, căci infecția avea să se instaleze negreșit în organismul slăbit al rănitului.

În ciuda legăturii, sângele din artera femurală secționată îl împroșcă peste față în pulsații rapide, orbindu-l. Pacientul încetase să mai urle. Gemea zvârcolindu-se, golit de vlagă. Cu dosul mâinii, Kristić se șterse la ochi, apoi repuse în funcție ferăstrăul.

Era atât de absorbit, încât nu mai auzea bubuiturile tunurilor care făceau să se cutremure solul.

Când termină intervenția chirurgicală, i se aduseră în loc de fețe niște cârpe de o curățenie îndoielnică.

— De ce nu le-ați spălat?, zbieră la infirmierul-șef.

— Nu mai avem săpun, domnule doctor!

— De ce nu le-ați fiert?

— Când să le fierbem?

Kristić înjură printre dinți. Începu să panseze rana așa cum se pricepea mai bine.

Un ofițer călare opri în fața clădirii. Descălecă de pe bidiviul acoperit de spume și intră în curtea înțesată de răniți. Se apropie de Kristić.

— Dumneata ești medicul-șef?

— Pe medicul-șef îl găsiți în clădirea școlii...

— Nu am timp să-l caut! Dumneata cine ești?

— Sublocotenentul de rezervă medic Aleksandr Kristić.

— Evacuați imediat spitalul! Ordinul diviziei! Luați-vă răniții și plecați degrabă spre Aleksinatz! Trupele noastre

din Deligrad au primit ordin să se replieze spre sud. Inamicul nu ne dă răgaz. Mă tem că în mai puțin de două ore turcii vor intra în această localitate. Veți primi ulterior ordin scris! Acum, îmbarcarea!

— Mulți răniți sunt netransportabili! Pot muri pe drum!, protestă Kristić.

Ofițerul făcu o schimă sarcastică.

— Luându-i de aici, au totuși o șansă dintr-o mie să scape cu viață. Dacă dau peste ei başibuzucii, îi măcelăresc în câteva clipe!

Salută automat și se îndreptă grăbit spre calul său.

Kristić își petrecu mâna peste frunte. Avea senzația că trăiește un vis urât. Se uită la infirmierii și soldații care-l priveau întrebători, apoi plecă în căutarea maiorului. Îl găsi operând pe un soldat cu pântecele străpuns de o lovitură de sabie. Îi raportă pe scurt ordinul diviziei.

— Bine! Plecăm! Să termin intervenția asta nenorocită! Dumneata și Demidović veți supraveghea încărcarea răniților în ambulanțe și în căruțele pe care le veți găsi la îndemână!

— Cu netransportabilii ce facem? Mă gândesc la hemoragiile pe care fatal le vom provoca...

— Îi luăm și pe ei. Cu orice riscuri! Hai, grăbiți-vă! Nu avem timp de pierdut!

Maiorul se concentră iarăși asupra operației. Mâinile i se mișcau cu siguranță și precizie, ca în împrejurări normale. Kristić se întrebă dacă liniștea afișată de doctor era reală sau de formă. În orice caz, doctorul merita toată admirația. Reușea să insufle calmul și subalternilor săi.

Când se întoarse în curte și văzu mulțimea de răniți întinși pe pământ, îl cuprinse iarăși panica. Învățase la Școala de Medicină să îngrijească bolnavi, nu să organizeze evacuări în împrejurări atât de îngrozitoare. De unde să facă rost de oameni spre a căra răniții? Nici vehiculele spitalului nu erau îndestulătoare. Kristić dădu poruncă să se înhame caii la ambulanțe. Se întrebă pe care răniți să-i îmbarce cei dintâi, când, spre ușurarea sa, îl văzu pe locotenentul medic Demidović – aproape un băiețandru, cu părul blond căzut peste ochi ca franjurile unei coame – luând energic măsuri spre a organiza transportul. Demidović puse în mișcare infirmierii, bucătarii, soldații

din paza spitalului, apelă la serviciile unor infanteriști care se scurgeau spre Aleksinatz, retrăgându-se potrivit ordinelor înaltului comandament. Instala răniți și în căruțele unor refugiați civili, care se lăsaseră în cele din urmă convinși să-i așeze peste boarfele lor.

În timpul transportului spre una dintre ambulanțe, un pacient rănit la piept făcu o criză de hemoptizie. Sângele îl podidi pe gură, vărsându-se șuvoi.

— Are să moară pe drum!, se adresă Kristić tânărului locotenent.

Demidović îl privi cu răceală:

— Știu că e pierdut! Ce pot să fac?

Un proiectil căzu în mijlocul curții, împroșcând o înaltă jerbă de pământ și pulverizând trei oameni. Alt proiectil spintecă un cal, reteză capul unui infirmier și sfârtecă doi răniți.

Bombardamentul se dezlănțui apoi grindină, făcând prăpăd.

— Turcii au grijă să ne simplifice munca, Kristić!, exclamă cu umor negru locotenentul Demidović.

Maiorul Milatinović își terminase intervenția chirurgicală și se grăbi să ia personal conducerea evacuării spitalului. Umbla de colo până colo, dând porunci scurte și încuviințând cu înclinări din cap măsurile luate de Demidović. Kristić se înhămă la căratul răniților. Un proiectil căzu în apropierea lui. Suflul exploziei îl culcă la pământ, năucindu-l pentru câteva clipe. Revenindu-și, își pipăi torsul, membrele, și constată bucuros că scăpase aproape neatins. Simțea însă între dinți țărână.

Unui rănit transportat tocmai spre ambulanță i se deschiseseră copcile de la pântece. Intestinele i se revărsară, răsucindu-se ca niște imenși viermi.

— Cu nenorocitul ăsta nu mai e nimic de făcut!, strigă Milatinović. Lăsați-l aici! Luați pe altul în loc!

Kristić avu de gând să protesteze, dar renunță. Maiorul avea dreptate. Soldatul cu intestinele scoase agoniza. Ajutat de un infirmier, Kristić instală pe targă alt rănit.

Patru proiectile explodară simultan în mijlocul ambulanțelor și al căruțelor încărcate până la refuz. Locotenentul Demidović se prăbuși cu picioarele retezate de la genunchi.

Kristić rămase câteva clipe împietrit. Îşi scutură capul ca după o lovitură de pumn primită în plină faţă, apoi alergă să-şi ajute camaradul rănit. Fără să-şi dea seama că plânge, îl ridică în braţe şi-l duse până la cea mai apropiată căruţă. Îl aşeză lângă alţi răniţi, îşi smulse centura de piele de sub halatul plin de sânge şi făcu un garou spre a opri hemoragia ciotului coapsei drepte. Cu o fâşie ruptă din halat făcu un garou şi pentru piciorul stâng. Demidović îşi pierduse cunoştinţa.

— Dă-i drumul!, strigă Kristić la soldatul care se străduia să stăpânească bidiviii de la căruţă, înspăimântaţi de exploziile năpraznice.

Vehiculul porni smucit. Caii ţâşniră în galop. Roţile din stânga căruţei încălcară roţile din dreapta ale unei ambulanţe. Soldatul încercă prea târziu să cârmească spre a evita coliziunea. Căruţa se răsturnă într-un şanţ adânc, trăgând după ea şi ambulanţa.

Când văzu corpurile răniţilor strivite sub vehiculele rostogolite cu roţile în sus, Kristić îşi duse îngrozit mâinile la ochi.

— Urât este războiul!, gemu printre hohote. Urât! Urât! Urât!

Încruntat, palid ca o fantomă, generalul Mihail Grigorievici Cernaiev studia harta văii Moravei. Zona cuprinsă între Aleksinatz, Niş şi Gurgusovatz – la scară mică – era împânată cu steguleţe albastre şi roşii, indicând amplasarea şi mişcările trupelor amice şi inamice. Steguleţele roşii – unităţile turceşti – se înscriseseră ca o pană în dispozitivul steguleţelor albastre – linia de apărare a sârbilor. Steguleţele, imobile pe câmpul de hârtie pânzată al hărţii, zugrăveau printr-un sistem de simboluri moarte marea bătălie care se desfăşura aievea.

Ofiţerii de Stat-Major urmăreau consternaţi desfăşurarea operaţiunilor militare intrate într-o fază extrem de critică pentru sârbi. Curieri soseau la intervale scurte, aducând veşti de pe linia frontului. Ofiţeri de Stat-Major se grăbeau să deplaseze steguleţele în funcţie de evoluţia bătăliei. Trupele sârbeşti erau în derută. Steguleţele roşii descriau un fel de săgeţi care se înfigeau printre steguleţele albastre, împresurându-le,

izolându-le în pungi. Când desprindeau de pe hartă câte un steguleț albastru și îl puneau la o parte însemna – ca la o partidă de șah – că unitatea respectivă fusese distrusă.

Generalul Cernaiev își mușca buzele și își încleșta pumnii, exteriorizându-și fără voie mânia, disperarea. Ordonase cu durerea în suflet evacuarea Deligradului, spre a salva ceea ce mai putea fi salvat.

Deși în ultima săptămână nu dormise mai mult de o oră sau maximum două pe noapte, era proaspăt bărbierit, iar uniforma îi cădea impecabil, ca pentru paradă. Mustățile cu colțuri drepte, laterale, stăteau țepoase ca niște sulițe. În împrejurări normale aveau o înfățișare marțială, acum însă, profilate pe paloarea așternută pe chipul generalului, păreau donquijotești.

— Avangărzile turcești, alcătuite din başibuzuci, au pătruns în periferiile Deligradului, domnule general!, anunță cu descurajare în glas un locotenent-colonel de Stat-Major.

Ofițerul era nebărbierit și avea tunica și pantalonii boțiți, căci în ultima săptămână dormise îmbrăcat.

Exasperat, generalul își trecu mâna prin păr. Campania contra turcilor începuse promițător. Trupele sârbești obținuseră încă din primele zile succese remarcabile. Apoi se produsese acea uluitoare răsturnare de situație, provocată de revirimentul miraculos al turcilor, care nu numai că zăgăzuiseră înaintarea sârbilor, dar după un șir de lupte sângeroase, angajate simultan pe patru fronturi, preluaseră inițiativa. Dacă el, Cernaiev, nu va reuși să pună stavilă contraofensivei otomane, nu-i va rămâne decât să cerșească un armistițiu.

Era umilitor să-și recunoască înfrângerea, dar cu destinul potrivnic nu-și putea încerca puterile. Când îl trimisese în Serbia, spre a prelua comanda trupelor sârbești, țarul îl asigurase de încrederea sa. Înainte de a declanșa campania împotriva Turciei, Cernaiev își luase măsuri de prevedere sau își închipuise că le luase. Bizuindu-se pe rapoartele agenților secreți ruși, infiltrați pe teritoriul Imperiului Otoman, și mai ales pe rapoartele generalului Ignatiev asupra slăbiciunii militare a turcilor, la care se adăuga alianța secretă dintre Serbia și Muntenegru încheiată în 15 iunie 1876 la

Veneția, pornise la luptă având convingerea că războiul purtat de sârbi va lua proporțiile unui marş triumfal, încheiat la porțile Constantinopolelui.

După stupefiantul reviriment al turcilor şi după primele înfrângeri ale sârbilor, alternate cu retrageri dezastruoase, cu evacuarea forțată a unor localități importante, fusese criticat cu asprime. I se reproşau concepțiile strategice concretizate în împărțirea armatelor sârbeşti în patru grupuri în total dezacord cu principiul napoleonian al economiei forțelor şi al loviturilor succesive. Angajând bătălii pe mai multe fronturi, permisese generalilor turci să-i reziste cu unități inferioare numeric şi în acelaşi timp să-şi regrupeze forțele în vederea dezlănțuirii unor lovituri surprinzătoare.

Cernaiev se apărase invocând argumente aparent valabile. Dacă şi-ar fi concentrat forțele pe valea Moravei, impunând adversarilor un teatru de bătălie pe frontul de sud-est al Serbiei, şi-ar fi lăsat spatele descoperit, permițând trupelor otomane din Bosnia să invadeze teritoriile sârbeşti din răsărit.

Explicațiile lui nu puteau repara însă dezastrul. Armata de pe Drina, denumită şi Armata de Vest, alcătuită din 20.000 de oameni şi comandată de generalul Alimpic, încercase să spargă dispozitivul de apărare turc, dar după câteva lupte violente fusese nevoită să se retragă, cu grave pierderi.

Armata de pe Ibar, numărând de asemenea 20.000 de oameni, pusă sub comanda generalului Zach, asediase localitatea Novi Bazar, dar operațiunile militare, conduse şovăitor, se încheiaseră cu un eşec. Generalul Zach fusese înlocuit cu un ofițer mai dinamic, colonelul Ciolać, care primise misiunea să acopere flancul drept al Armatei de Sud, compusă din 50.000 de oameni, pusă sub comanda generalului Cernaiev însuşi. Armata Timokului, cifrată la 20.000 de oameni, zisă şi Armata de Est, după câteva angajamente sângeroase cu turcii, fusese nevoită să se retragă cu mari pierderi, evacuând importantul oraş şi centru de comunicații al Saicearului. Comandantul acestor trupe, colonelul Lesianin, fusese obligat să-şi părăsească ultimele poziții spre a veni în sprijinul Armatei de Sud, supusă tot mai puternicei presiuni otomane.

Armatele sârbești, hăituite de turci, erau silite să bată în retragere, fără a li se acorda răgazul necesar reorganizării forțelor risipite și fugărite pe întregul front.

Până acum, Cernaiev își strămutase de mai multe ori cartierul general în funcție de retragerile sale succesive. Făcuse mari sforțări ca retragerea să nu se transforme într-o debandadă haotică, ceea ce ar fi permis turcilor să ajungă într-un singur iureș până la Belgrad.

Sârbii, atât de viteji, se arătaseră în această campanie sub orice așteptări. De vină nu erau însă soldații, a căror valoare de luptători neînfricați fusese verificată de-a lungul secolelor, ci cercurile conducătoare, care neglijaseră pregătirea militară a propriilor trupe, deși războiul devenise inevitabil. Turcii dispuneau de un armament superior și de o experiență mai bogată. Cu pieptul gol și cu sabia în mână nu te poți avânta împotriva tunurilor.

Cernaiev se uita la stegulețele roșii care se buluceau în jurul stegulețelor albastre, alarmant de împuținate. Dacă grupul de armate al lui Ahmed Eyub va reuși să facă joncțiunea cu trupele lui Ali Saib și împreună se vor avânta asupra Aleksinatzului, soarta orașului și a întregului dispozitiv de apărare sârbo-rus va fi compromisă.

Generalul Cernaiev se simțea atât de obosit, încât începuse să i se încețoșeze mintea. Stegulețele albastre și roșii căpătaseră viață. Literele de pe hartă jucau sarabanda, iar cursurile râurilor șerpuiau asemenea unor reptile miniaturale. Generalul își scutură capul spre a alunga vedeniile.

— O cafea!, ordonă răgușit. O cafea dublă! Foarte tare!

Un tânăr aghiotant se înfățișă de îndată cu o ceașcă mare, în care aburea lichidul negru, aromat. Cunoștea preferința generalului pentru cafea și ținea în permanență un ibric în preajma focului. Cernaiev goli la iuțeală ceașca. Înviorat, porunci:

— Detașamentul colonelului Ducić să execute un contraatac împotriva trupelor inamice care converg din zona Niș asupra Aleksinatzului!

Un căpitan de Stat-Major își nota tocmai ordinul, când prințul Milan intră în încăpere. Ofițerii luară poziție de drepți.

Prințul era însoțit de aghiotanți și de ministrul de război. Strânse mâna generalului rus. Și trăsăturile lui se alteraseră. Ochii îi erau roșii de nesomn.

— Ce mai e nou, domnule general? Sper că ai să-mi dai o veste bună!

Aproape că îi cerșea un cuvânt de încurajare. Pe Cernaiev îl potopi un simțământ de mânie neputincioasă și de rușine. Nu-și mai făcea iluzia că ar mai putea redresa situația.

— Mă tem, Alteță, că șansele noastre scad pe zi ce trece.

Bărbia prințului începu să tremure.

— Am primit asigurări că victoria noastră va fi rapidă și categorică...

Cernaiev însuși îi garantase victoria. Nu îndrăznea însă a-i reproșa direct incapacitatea.

— M-am înșelat, Alteță...

Nici generalul nu vorbi despre mediocrul comportament al sârbilor. Ce rost ar fi avut acum incriminările reciproce?

Milan înțelese că Cernaiev nu era capabil să mai schimbe deznodământul campaniei.

— Atunci ce facem? Așteptăm ca turcii să reocupe Serbia?

— Mă tem, Alteță, că va trebui să apelăm la sprijinul marilor puteri, la ajutorul direct al Rusiei... Eu am făcut tot ce mi-a stat în putință...

Milan plecă fruntea. Inima îi bătea atât de tare, încât îl sufoca. Va trebui să se umilească iarăși în fața turcilor... Va fi silit poate să ia drumul exilului.

— E cazul să cerem armistițiu, domnule general?, întrebă într-un suflu.

— Nu! Vom lăsa să se mai scurgă câteva zile. Poate că se va produce un miracol. Vreau să cred că și turcii sunt la capătul puterilor. Numai aici, în Balcani, se bat de mai bine de un an. Nu mai pun la socoteală Creta.

— Creta au pacificat-o de mult, domnule general.

— Dar cu ce preț, Alteță! Au pierdut acolo mii de soldați!

— Eram sigur că îi vom înfrânge pe turci!, spuse cu amărăciune prințul.

— Să nu vă pierdeți nădejdea, Alteță! Sfânta Rusie veghează! La momentul oportun, Maiestatea Sa țarul își va spune cuvântul!

Prințul se întoarse spre ministrul de război.

— Va trebui să tatonăm intențiile marilor puteri. Sunt convins că nu ne vor lăsa în voia turcilor. Europa are prea mari interese în Balcani ca să se spele pe mâini.

Milan se felicita în sinea lui că nu-și asumase comanda supremă a armatei. Nimeni nu-i va putea reproșa lui, personal, înfrângerea. Recomandând instalarea lui Cernaiev în fruntea armatelor sârbești, țarul își atribuise o grea răspundere. Nici panslaviștii nu vor accepta îngenuncherea Serbiei, o țară slavă.

— Am cel puțin satisfacția că poporul meu și-a făcut datoria, spuse, cu simplitate. Să sperăm că și românii vor intra în război...

— Și grecii ne vor ajuta, Alteță.

— Grecii și-au câștigat de mult independența, domnule general, își pot îngădui luxul să aștepte. Vor interveni abia după ce zarurile vor fi aruncate.

Se apropie de harta înțepată cu puzderia de steguțe albastre și roșii.

— Nu abandonați lupta, domnule general! Vom mobiliza ultimele rezerve! Vom trimite pe front pe toți cetățenii capabili să poarte armele, începând cu băieții și terminând cu bătrânii! Serbia nu va accepta înfrângerea! În ultimele clipe se va redresa.

Se îmbăta cu propriile lui cuvinte. Descurajarea din primele momente prindea să se destrame. Firea-i optimistă, combativă, ieșea iarăși la suprafață. Adăugă:

— Bine, domnule general! Vom aștepta câteva zile. Eu cred în miracole. Poporul sârb e capabil să săvârșească miracole!

*
* *

Sunetele de trompetă se înălțară impetuoase spre văzduhul cenușiu din care se cernea ploaia, dând semnalul șarjei. Căpitanul Dobrinović, comandantul divizionului 3 din

Regimentul 6 Cavalerie, îşi struni calul neastâmpărat şi îşi aruncă privirile peste umăr la escadroanele desfăşurate pentru atac.

Divizionul său era încadrat între alte două divizioane de cavalerie, toate însă cu efectivele înjumătăţite după nimicitoarele lupte din ultimele săptămâni.

Căpitanul se uită apoi pe sub streaşina căştii metalice la linia de apărare a turcilor, constituită din unităţi de infanterie aliniate într-un front lung de peste 800 de metri. Nu-şi dădea seama de adâncimea lui, dar îl presupunea destul de dens. Ce se ascundea însă în dosul paravanului de infanteriştii? Cavaleriştii – dacă existau – erau descălecaţi, căci nu puteau fi văzuţi.

Potrivit aprecierilor lui Dobrinović, inamicul dispunea de forţe mult mai ample. Unităţile de cavalerie sârbeşti puteau suplini inferioritatea lor numerică doar prin violenţa atacului şi hotărârea de a învinge cu orice preţ.

Dobrinović căpătase doar de două zile comanda divizionului, în urma morţii fostului său şef, maiorul Pilić, căzut în luptă. Regimentul lui suferise mari pierderi. Escadroanele ajunseseră să fie comandate de locotenenţi şi de sublocotenenţi. Toţi aceştia erau mândri de noile lor sarcini şi pătrunşi de importanţa lor. Ţara aştepta din partea lor jertfa supremă şi ei erau hotărâţi să nu o dezamăgească.

Când îi vedea atât de entuziaşti, de tineri – aproape nişte băieţandri –, lui Dobrinović i se încălzea inima de duioşie. Dar îl năpădea şi tristeţea. Ştia că cei mai mulţi dintre ei nu se vor mai întoarce la căminele lor. Războiul are legi aspre, care nu ţin seama de omenie, de vârstă, de frumuseţea morală a combatanţilor. Seceră de preferinţă pe viteji şi-i menajează pe laşi.

Dobrinović avea o experienţă militară relativ îndelungată: cincisprezece ani de activitate în cadrul armatei. În prezenţa ofiţerilor tineri, sosiţi pe front după o foarte sumară pregătire militară, fiindcă unităţile necesitau a fi încadrate cu carne de tun împodobită cu trese de aur, căpitanul Dobrinović se simţea matusalemic de bătrân, deşi nu împlinise decât 37 de ani. La vârsta aceasta, mulţi dintre camarazii săi fuseseră înaintaţi maiori şi chiar colonei. El era lipsit însă de relaţiile

indispensabile unor avansări rapide. Nu se însurase cu fiica vreunui comandant de mare unitate și nici nu era vărul sau nepotul unui ministru.

Se căsătorise cu o fată de țăran, care-i adusese drept zestre tinerețea, frumusețea, voioșia, dragostea ei. Nu regretase niciodată alegerea. Soția îi dăruise în cei doisprezece ani de conviețuire cinci băieți – cinci brăduleți – de care era foarte mândru. Visa să-i facă pe toți ofițeri. Primii patru îi îmbrățișaseră cu entuziasm ideile. Le confecționase uniforme soldățești potrivite staturii lor, iar duminica îi scotea în curte și făcea cu ei instrucție militară și mânuiri de arme. Le făurise niște puști cioplite din lemn. Al cincilea copil – abia împlinise șapte ani – voia să devină popă. Își tăiase niște odăjdii dintr-o bluză galbenă a maică-si și oficia slujbe bisericești, cântând pe nas, așa cum auzise la biserică. Spre a-și interpreta și mai autentic rolul, își făurise mustăți și barbă din vată albă.

Căpitanul Dobrinović nu avea în neamul său preoți și nici nu-și făcuse prieteni printre fețele bisericești. Pe ce căi își dezvoltase prâslea gustul spre cariera ecleziastică, n-ar fi putut spune. Constata doar fenomenul.

În buzunarul de la piept păstra fotografiile fiilor săi, făcute la un fotograf neamț, pripășit prin orășelul lor. Imaginile celor patru soldățel și a micului popă îi țineau de urât înainte de a se culca prin bivuacurile întâmplătoare.

Acum, în vreme ce glasul trâmbiței sfredelea cerul, dând semnalul șarjei, căpitanul Dobrinović își perinda prin minte toate aceste imagini; în ciuda defilării lor fulgerătoare, își păstrau o mare putere de evocare. Când ultimele sunete de trâmbiță încetară, Dobrinović ridică brațul drept la verticală, agitând pumnul înmănușat în sus și în jos, așa cum scria în regulamentul de instrucție al cavaleriei, apoi dădu pinteni calului și porni în galop spre frontul inamic, urmat de ropotul masiv al escadroanelor de sub comanda sa.

Telegarii spărgeau cu piepturile lor late spațiile, coamele fluturau în vânt, copitele scurmau țărâna zvârlind în urmă bulgări de pământ, călărețiii își roteau săbiile pe deasupra capului, iar uralele lor făceau să vibreze văzduhul.

Depărtarea dintre masa ropotitoare a cavaleriei sârbești și linia frontului inamic se micșora treptat. Deodată, rândurile

infanteriei turceşti se deschiseră, lăsând să apară gurile unor tunuri ascunse până atunci vederii. Piesele de artilerie începură să verse foc de mitralie, deschizând pârtii largi printre călăreţii sârbi. Căpitanul Dobrinović vedea răbufnirile orbitoare de la gurile tunurilor, auzea şuieratul proiectilelor şi exploziile care doborau oameni şi cai, amestecându-i cu ţărână înroşită de sânge. Cu sabia întinsă înainte, la orizontală, gonea spre inamic zbierând îndemnuri de încurajare călăreţilor care-l însoţeau în fantastica-i cavalcadă.

Rândurile infanteriştilor turci se refăcură. Cei din primul rând puseră un genunchi în pământ. Cei din rândul doi rămaseră în picioare. Şi unii, şi alţii duseră armele la ochi. Dobrinović nu auzea comenzile ofiţerilor turci, dar le ghicea după mânuirile de armă ale soldaţilor. Ţevile puştilor îndreptate paralel spre sârbi începură să scapere în rafale scurte. Alţi cavalerişti sârbi veniră peste cap, laolaltă cu caii lor. Dobrinović se uită înapoi, peste umăr, şi văzu în clipa aceea, într-o tragică dar foarte scurtă înşiruire de imagini, pe comandantul escadronului 2 – un tânăr sublocotenent abia ieşit de pe băncile şcolii – cum ridică braţele, dă capul pe spate într-o mişcare convulsivă, scapă sabia din mână şi cade pe o parte, rămânând cu piciorul drept prins în scară. Calul său, înspăimântat de zgomotul detunăturilor, de zvârcolirile călăreţului pe care-l târa pe pământ, îşi spori iuţeala, depăşindu-l pe Dobrinović.

Pe căpitan îl copleşi brusc o furie clocotitoare. Era dornic să-i nimicească pe toţi duşmanii care-i împroşcau pe el şi pe soldaţii lui cu năprasnicul foc al puştilor. Deodată simţi în piept o lovitură de pumn. Rotunji uluit ochii. Niciun inamic nu se afla în preajma lui. Până la prima linie a puşcaşilor turci mai avea de străbătut aproximativ o sută de metri. O slăbiciune ciudată îi copleşi fiinţa. În faţa ochilor i se aşternu o reţea roşiatică. Lovitura de pumn prinse deodată să-l ardă cumplit. În ciuda strădaniilor sale de a reţine sabia, o scăpă din mână.

Pe fundalul puşcaşilor turci din prima linie văzu deodată siluetele luminoase ale feciorilor lui, în uniformele lor atât de arătoase. Duceau arma la ochi, iar în spatele lor se profilau tufele de trandafiri din grădină. În mijlocul lor se afla prâslea, în odăjdiile-i galbene. Prâslea avea barbă şi mustăţi albe...

Dar ochii îi erau copilăroşi... Prâslea ridică mâna într-un gest de binecuvântare...

În aceeaşi clipă, un glonț îl izbi pe căpitan în frunte, plesnindu-i calota craniană. Dobrinović căzu pe grumazul calului, care străbătu vijelios prima linie a puşcaşilor turci, culcând doi la pământ şi zdrobindu-i cu copitele ferecate...

De pe un tăpşan îmbrăcat în iarbă, întreruptă ici colo de tigvele alburii ale unor stânci, mareşalul Abdul Kerim, comandantul suprem al forțelor otomane de pe fronturile Serbiei, urmărea printr-un binoclu de campanie evoluția trupelor sale aflate în plină înaintare spre Aleksinatz.

Îi trezise la un moment dat atenția încercarea unui detaşament de cavalerie sârb de a executa un contraatac menit să stăvilească irezistibilul tăvălug al avangardei turceşti comandate de Hafiz Paşa, care deschidea drum corpurilor de armată comandate de Ahmed Eiub Paşa şi de Osman Paşa.

Cele două mari unități făcuseră joncțiunea şi acum se îndreptau în marş forțat spre pozițiile ocupate de grosul armatelor sârbeşti, dirijate de generalul Cernaiev.

Mareşalul turc râse cu poftă:

— Nici un obstacol nu-l poate opri pe Hafiz Paşa! A zdrobit fără eforturi şarja sârbilor.

Zâmbiră şi ofițerii lui de Stat-Major. Mareşalul era în toane bune, ceea ce se întâmpla foarte rar.

Un căpitan se apropie în galopul calului şi descălecă din mers în preajma lui Hamet Bey, şeful de Stat-Major al comandantului suprem. Îi înmână un mesaj, pe care Hamet Bey îl citi la repezeală. Zâmbi încântat, apoi se apropie de mareşal.

— Excelență, Ali Saib Paşa raportează că în primele ore ale după-amiezii trupele sale vor intra în contact cu inamicul, sprijinind corpurile de armată Ahmed Eiub şi Osman Paşa.

— Bine, foarte bine!, înclină din cap mareşalul.

Duse iarăşi binoclul la ochi. Bătălia se desfăşura exact aşa cum prevăzuse. Sârbii se retrăgeau pe întregul front. Planurile lui de operații îşi dovediseră pe deplin eficacitatea. Abdul Kerim încercă un simțământ de exaltare. Era mândru fiindcă pusese capăt seriei negre de înfrângeri militare suferite

de Imperiul Otoman în ultimul secol, înfrângeri cauzate fie de ghinion, fie de incapacitatea generalilor. Abdul Kerim credea în ghinion, în farmece, în blesteme, în toate acele forțe oculte capabile să răstoarne calculele cele mai savante.

Gloria lui va spori considerabil. Va atinge proporții de legendă. Abdul Kerim își și vedea numele scânteind alături de ale marilor conducători de oști din epoca eroică de creștere a imperiului. Era îndrituit să se aștepte la cele mai mari recompense. Iar dacă invidioșii de la Top-Kapi nu i le vor oferi pe tavă, așa cum i se cuvenea, și le va lua singur. Va termina odată pentru totdeauna cu pigmeii de la Constantinopole, care-și atribuiau toate onorurile trăgând sfori, țesând intrigi, lucrându-i din culise pe generalii merituoși, în care vedeau niște rivali primejdioși, capabili oricând să le surpe puterea clădită pe nisip.

Pe el, Abdul Kerim, îl țineau departe de Constantinopole, de Curte, de Sublima Poartă, spre a-și face nestingheriți mendrele. Cu ce îi era superior ramolitul Ruşdi Paşa, ajuns în fruntea treburilor statului numai fiindcă era omul de casă al sultanului nebun Murad? Ori aventurierul Midhat Paşa, care-și făcuse din crezul naționalist un instrument pentru slujirea propriilor interese? Despre ceilalți miniştri și demnitari ai palatului nu putea spune decât că erau niște arivişti, niște stârpituri dezgustătoare. S-ar fi zis că Allah îi însemnase spre a le dezvălui nimicnicia. Yusuf Paşa, ministrul instrucției publice, era nu numai chior, ci și incult. Cadri Bey, prefectul Constantinopolelui, era cocoşat și suferea de epilepsie. Djevdet Paşa, ministrul justiției, își etala turpitudinea plimbându-și în trăsură secretarii tineri și frumoși, recrutați din seraiul său personal. Hamzi Paşa, ministrul listei civile, făcea pe față trafic de influență, tarifându-și cu sfruntare prețul favorurilor. Și ministrul de război, și șeful departamentului Internelor se pricepeau doar să-și promoveze verii, nepoții și prietenii în posturi înalte, spre a-și crea o clientelă sigură, în stare să-i sprijine la nevoie.

Iar dacă echipa bătrânilor va fi înlăturată de la putere de noul val al tinerilor hămesiți de măriri și de aur, Turcia va cunoaște zile și mai negre.

Pe când el, Abdul Kerim, era curat ca lacrima. Îl înduioșa înșiruirea propriilor sale merite: era activ, ager la minte, brav, sobru, energic, generos, integru... Obișnuia să bea în taină alcool, dar acesta nu era un păcat capital! Accepta uneori cadouri, dar nu-și făcuse din asta un sistem!... Se războia pentru drepturile lui, dar orice om demn, conștient de propria-i valoare, procedează la fel!... În cursul diverselor campanii la care participase, de-a lungul carierei sale de ostaș, i se întâmplase să-și însușească bunuri ale învinșilor, dar prada de război nu este oare un drept al învingătorului?

După încheierea războiului împotriva Serbiei se va înapoia la Constantinopole aureolat de glorie! Populația își va face din el un idol. Folosindu-se de trupele sale, nu-i va fi greu să dea o lovitură de stat. Într-o singură noapte îi va mătura pe toți miniștrii și pe toți lingăii de la Curte. Din sultanul nebun își va face o marionetă jucată după bunu-i plac. Murad îi va legaliza prin semnătura sa toate acțiunile.

Legănat de gândurile-i trandafirii, mareșalul urmărea prin lentilele binoclului agonia puterii militare sârbești.

Coborî binoclul de la ochi și se întoarse binedispus spre șeful Statului său Major:

— Mă întreb, Hamet Bey, de ce se mai bat sârbii? Orice căpetenie militară cu oarecare experiență abandonează lupta când își dă seama că a pierdut orice șanse de a mai câștiga războiul. Cernaiev este oare inconștient? Ce mai așteaptă? Să vină țarul în ajutorul lui? Să se ridice Occidentul în favoarea prințului Milan și a clicii lui trădătoare? Reputația invincibilului Abdul Kerim va face pe orice suveran din Europa să reflecteze de două ori înainte de a declara război Imperiului Otoman renăscut! Dacă vor cuteza totuși să o facă, trupele mele vor intra învingătoare în Kiev și în Viena! Voi reda imperiului străvechea lui strălucire, reconstituindu-l în fruntariile împinse de Soliman Magnificul până în inima Europei.

*
* *

Totul începuse cu aproape zece ani în urmă. Sir Henry Elliot își prezentase scrisorile de acreditare la Constantinopole.

Sultanul şi marele vizir îl primiseră cu ostentativă bucurie şi cu toate onorurile. Trimisul puternicei regine Victoria era menajat din principiu, fiindcă Marea Britanie se arăta, prin tradiţie, prietena Turciei. Războiul Crimeii nu fusese oare un exemplu strălucit a ceea ce putea face Albionul pentru o ţară prietenă?

Pe lângă onorurile oficiale, noul ambasador britanic fusese poftit şi în intimitatea mai-marilor zilei din arătosul, dar nu mai puţin bolnavul Imperiu Otoman. I se oferiseră banchete fără număr, serbări strălucite, daruri frumoase şi scumpe. Cel mai binevoitor şi atent demnitar turc se dovedise a fi însă ministrul afacerilor externe, Fuad Paşa, un sibarit priceput să se descurce ca nimeni altul în labirintul plin de capcane al diplomaţiei înalte. Multilateral, făcuse studii de medicină, scria versuri, alcătuise o gramatică a limbii turce, dar mai presus de toate era un foarte abil şi priceput psiholog. Pe sir Henry Elliot îl cântărise dintr-o privire. Spre a-l câştiga,făcuse o experienţă. Îl poftise într-un chioşc din apropierea capitalei, unde îşi amenajase un cuib discret pentru orgiile organizate ca pe vremea Romei Antice, în cinstea şi pentru mulţumirea acelor oameni politici turci sau străini necesari promovării propriilor lui interese. În bătrâna şi pudica Anglie victoriană, sir Henry dusese o existenţă conformistă, acordând plăcerilor cărnii un spaţiu restrâns, şi numai în compania soţiei, o englezoaică frigidă, ţâfnoasă, afectată şi exagerat de puritană.

În chioşcul lui Fuad Paşa, sir Henry avusese revelaţia paradisului îngăduit muritorilor. Amfitrionul îi pusese la dispoziţie câteva gingaşe şi foarte tinere sclave georgiene, în braţele cărora ambasadorul britanic cunoscuse vraja voluptăţii, a senzualităţii dezlănţuite. Toate acestea îl captivaseră cu atât mai puternic, cu cât îl făcuseră să-şi dea seama că trebuia să ardă lumânarea la amândouă capetele, spre a suplini anii arizi pierduţi alături de lady Elliot. O consfătuire tainică între sultan şi ministrul său de afaceri străine se concretizase într-un discret dar oferit de statul turc ambasadorului englez, sub forma unui chioşc clădit pe coasta Bosforului într-o ambianţă luxuriantă. Chioşcul era populat de sclave tinere, furnizate de prea amabilul Fuad, şi schimbate după

anumite perioade, spre a nu îngădui simțurilor obosite ale ambasadorului să atingă saţietatea.

Evident, slujba tinerelor nu se limita la satisfacerea înclinărilor erotice ale lui sir Henry. Jucau şi rolul de agente, având misiunea să smulgă pe nesimțite diplomatului englez informații utile guvernului turc.

Aranjamentul convenea tuturor părților interesate. Lady Elliot era intrigată de repetatele şi îndelungatele absențe de la ambasadă ale soțului ei. Explicațiile lui păreau plauzibile. Situația internațională, deosebit de complicată, necesita dese consfătuiri, uneori terminate la ore târzii, cu ceilalți ambasadori ori cu factorii de răspundere ai vieții politice turceşti. Lady Elliot era prea mândră, prea scorțoasă, spre a face scene de gelozie soțului ei. De altfel, chiar dacă uneori o încolțeau bănuielile asupra fidelității soțului, acestea se spulberau de îndată ce îl vedea venind la ambasadă grav, taciturn, preocupat. Şi ceilalți ambasadori aveau probleme extraconjugale, aşa că se acopereau unii pe alții cu mare sârg, îndemnându-şi soțiile să-şi petreacă după-amiezile şi serile jucând împreună cărți ori întreținându-se asupra cancanurilor constantinopolitane.

Ambasadorul britanic răsplătise solicitudinea prietenilor săi turci expediind la Londra rapoarte extrem de favorabile Sublimei Porți. Şi cum în acea epocă interesele Angliei corespundeau cu ale Imperiului Otoman, treburile se desfăşurau cum nu se poate mai bine. Criza din Bosnia şi Herțegovina, în interpretarea lui sir Henry, nu era decât o problemă de politică internă a turcilor, în care marile puteri şi vecinii Turciei nu aveau dreptul a se amesteca. Aplicase aceeaşi formulă şi față de tulburările sângeroase din Bulgaria, cu atât mai mult cu cât cunoştea atitudinea consecvent filoturcă a guvernului Disraëli. Recent însă, armonia începuse să fie tulburată de curente potrivnice. Presa din metropolă lansase o serie de articole veninoase, demascând opiniei publice britanice masacrele săvârşite în Balcani, apoi Gladstone şi liberalii săi atacaseră în parlament complezența guvernului conservator față de crimele comise de osmanlâi. În această ciorbă – cum o denumea cu ciudă sir Henry – fusese amestecat şi numele său. I se reproşa orbirea față de abuzurile turcilor. Unii ziarişti lăsaseră să se înțeleagă că atitudinea lui atât de favorabilă turcilor n-ar fi

fost dezinteresată. N-aveau însă probe, aşa că îşi înmuiaseră glasul de îndată ce sir Henry îi prevenise prin reprezentantul său legal, avocatul Greenfield, că va acţiona în judecată gazetele calomniatoare.

Atât de vehement se dezlănţuise campania împotriva „prietenilor" Turciei, încât sir Henry începuse să-şi piardă calmul. Era convins că la prima schimbare de guvern – foarte firească în viaţa politică a Angliei – va fi rechemat în ţară şi pensionat. Liberalii lui Gladstone nu-i vor ierta bunăvoinţa exagerată faţă de turci.

Atât de tare îl supărau perspectivele acestea sumbre, încât ajunseseră să-l obsedeze. Gândurile negre prindeau să-l încolţească până şi în vârtejul frivolelor lui întâlniri din chioşcul de pe malul Bosforului. Atunci, ardoarea-i amoroasă se topea brusc. Cătrănit, se rupea din braţele tinerelor fete, care-l priveau nedumerite, întrebându-se dacă nu l-au supărat cu ceva.

Acum însă voia să uite de necazuri, de surprizele neplăcute pe care i le rezerva viitorul. Ruşdi Paşa, actualul mare vizir, îl fericise cu un dar imperial: o adolescentă georgiană cu un chip dumnezeiesc şi cu un corp unduios, răscolitor de patimi. Când părăsi chioşcul, sir Henry era stors de vlagă, dar mai fericit ca niciodată. Câtor oameni de vârsta lui le erau hărăzite asemenea plăceri? În compania gingaşelor fete îşi regăsise tinereţea. Colegii lui îl priveau surprinşi, declarându-i că anii se scurgeau pentru el de-a-ndăratelea, întinerindu-l. Sir Henry avea aceeaşi convingere...

Se despărţi de fermecătoarea georgiană mai devreme ca de obicei, fiindcă după lăsatul serii avea să primească la ambasadă, în cadrul unei recepţii de gală, întreg corpul diplomatic şi un mare număr de personalităţi otomane. Sosi la reşedinţa sa când soarele se scufunda tocmai după parapetul dantelat al unor nori purpurii, tiviţi cu aur.

Lady Elliot îl aştepta în salon, ţeapănă, acră, întunecată, săgetându-l cu priviri încărcate de reproşuri. Fără să rostească un cuvânt, îi arătă cu degetul un vraf de ziare, abia sosite de la Londra, plasate pe o măsuţă orientală încrustată cu fildeş.

Sir Henry se încruntă bănuitor şi luă gazeta de deasupra. Analizând expresia chipului soţiei, presimţi iminenţa unor

mari supărări. Despături un *Daily News,* ziar liberal, care se remarca prin virulența campaniei sale împotriva sălbăticiilor săvârșite de turci în Bulgaria. Pe prima pagină figura un articol scris cu litere groase – corespondență din Philipopoli. „Atrocitățile, recunoscute de prietenii turcilor, până și de turcii înșiși, depășesc cu mult tot ceea ce o minte lucidă poate suporta. Înainte de a-mi începe investigațiile, am fost informat oficial că șaizeci sau șaptezeci de sate au fost arse, că circa 15.000 de oameni au fost măcelăriți. Am rămas atât de impresionat, încât mi-am zis că este inutil să-mi continui cercetările. Când am aflat că un mare număr de femei au fost violate și spintecate, că foarte mulți copii au fost sfâșiați și purtați apoi în vârful baionetelor, când toate aceste amănunte oribile le-am obținut de la sute de martori aleși nu numai din rândurile bulgarilor, ci și ale consulilor din Philipopoli, ale funcționarilor germani de la Căile Ferate, ale grecilor și ale armenilor, ale preoților și ale misionarilor, ba chiar și ale turcilor, mi-am dat seama că o prelungire a anchetei nu-și mai are rostul...".

Sir Henry își petrecu degetele sub gulerul devenit brusc prea strâmt. Spectacolul zugrăvit de corespondentul britanic, care descria cu lux de detalii cadavrele femeilor, copiilor și chiar ale sugarilor scoase de sub ruinele caselor calcinate, îl făcu să fornăie ca un armăsar. Frazele următoare îi ridicară brusc tensiunea: „În ciuda evidenței, sir Henry Elliot și Mr. Disraëli stăruiesc să declare cu seninătate că articolele noastre sunt exagerate. Crimele dezvăluite în paginile ziarului nu depășesc realitatea. Atrocitățile relatate de martori oculari stârnesc mânia și durerea. Dar lacrimile vărsate în memoria victimelor nu folosesc la nimic. Dacă scriu aici tot ceea ce am văzut și am auzit, o fac fiindcă se impune ca poporul britanic să afle tot adevărul. Numai așa va putea să contribuie la sfărâmarea sângerosului despotism turcesc. Iar dacă suntem siliți să purtăm pe umerii noștri hidoasa povară a complicității cu niște ucigași nerușinați – lepra societății umane – barem să o facem știind la ce ne-am înhămat...".

Respirând gâfâit, ca după o lungă goană, sir Henry își aruncă ochii asupra semnăturii din josul articolului.

— J. A. Mac Gahan!, strigă furios. Acelaşi J. A. Mac Gahan care otrăveşte de o lună de zile presa londoneză cu minciunile lui sfruntate...

Lady Elliot îl privi cu severitate:

— Inepţii!, zbieră sir Henry. Flecăreli de femei nesocotite, dispuse oricând să se facă uneltele ticăloşilor care împroaşcă intenţionat cu noroi pe oamenii de stat turci, pe Disraëli, pe mine. Descreieraţii de la *Daily News* vor să stârnească zâzanie între Anglia şi Turcia!

— Mă tem, Henry, că tu însuţi te-ai făcut unealta turcilor! Dacă se va constata că ai indus în eroare Ministerul britanic al Afacerilor Străine, parlamentul, opinia publică din ţara noastră, nimic nu te va mai spăla de păcate! Vei plăti cu propria carieră gravele greşeli săvârşite. Ştii ce se şopteşte aici, la Constantinopole? Că turcii te-au cumpărat, Henry! Că ţi-ai pus la mezat cinstea!...

— Nu vreau să mai aud asemenea aberaţii...

— Aberaţii, Henry? Cutezi să afirmi cu seninătate că n-ai ascuns adevărul? Că n-ai acceptat avantaje nepermise de la turci? Că eşti curat ca o lacrimă, aşa cum pretinzi?

Ambasadorul aruncă furios ziarul.

— Anglia este prietena Imperiului Otoman! Interesele noastre politice coincid cu ale turcilor!

— Socoteşti moral, Henry, ca Anglia şi Turcia să-şi dea mâna peste cadavrele ciopârţite ale creştinilor din Balcani?

— Relaţiile internaţionale sunt diriguite de legi neînţelese muritorilor de rând. Noi, diplomaţii, privim peste secole. Nu ne împiedicăm de cioturile prezentului!

— Dacă şi tu faci parte din această şcoală, te plâng, Henry!

— Şi ce atitudine vrei să adopt?, izbucni exasperat ambasadorul. Să declar că m-am înşelat? Că turcii sunt nişte criminali? Să dau indirect apă la moară duşmanilor Angliei?

— Să slujeşti adevărul, Henry! Adevărul este mai presus de interesele meschine ale momentului! Adevărul nu poate fi ascuns la infinit! Mai devreme sau mai târziu se răzbună. Iar cei care au încălcat adevărul sunt înfieraţi de istorie.

Cu un efort, sir Henry reuşi să se stăpânească.

— Permite-mi, doamnă, să știu mai bine decât dumneata ce am de făcut! În seara aceasta avem invitați. Mă duc să mă schimb.

Ajuns în camera de culcare, își lepădă hainele care păstrau încă parfumul georgiencei și își îmbrăcă fracul pregătit de Soames, valetul său personal. Era atât de iritat, de preocupat, încât, spre, nedumerirea servitorului, își înnodă strâmb cravata. Plin de neastâmpăr, părăsi dormitorul. Invitații aveau să sosească abia peste douăzeci de minute. Spre a evita o reluare a penibilei convorbiri cu soția sa, preferă să se închidă în cabinetul de lucru. Își aruncă ochii asupra corespondenței sosite în cursul după-amiezii. Majoritatea scrisorilor erau lipsite de importanță. Ultimul mesaj, semnat de lordul Derby, îl enervă însă atât de tare, încât îl apucă durerea de cap.

Dragul meu sir Henry,

Nu am pus niciodată la îndoială temeinicia rapoartelor întocmite de dumneavoastră asupra răscoalelor dinăuntrul Imperiului Otoman. V-ați arătat îndeobște favorabil versiunilor prezentate de autoritățile turcești și ați socotit în general justificate măsurile lor de represiune, adeseori – se pare – de o excesivă severitate.

Guvernul britanic v-a îmbrățișat punctul de vedere, iar Mr. Disraëli l-a susținut în parlament cu verva și competența-i obișnuită.

În ultima vreme însă, presa opozițională s-a dedat la atacuri violente împotriva Cabinetului, acuzându-l că minimalizează atrocitățile comise de turci în Bulgaria. Mai mult decât atât, Mr. Disraëli a fost interpelat de către membrii influenți ai opoziției liberale, care i-au reproșat, în termeni adeseori duri, cârdășia sa cu ceea ce numesc ei călăii turci.

Spre a înlătura echivocurile care riscă să semene confuzia în opinia publică din țara noastră, socotesc necesar să ordonați efectuarea unei anchete la fața locului de către un comisar britanic, de preferință din sânul personalului ambasadei noastre de la Constantinopole. Astfel veți degaja propria dumneavoastră responsabilitate, reducând la tăcere gazetarii și oame-

nii politici dornici să compromită Cabinetul. Vă rog să primiți, sir Henry, expresia deosebitei prețuiri ce vă port.

Edward Stanley, conte Derby.

Sir Henry avea senzația că tâmplele-i zvâcneau, gata să plesnească. Înțelegea foarte bine jocul lordului Derby și, într-un fel, îi găsea motivarea. Cabinetul Disraëli încerca să iasă din impas desemnând un țap ispășitor în persoana ambasadorului englez de pe lângă Sublima Poartă. Comisarului britanic i se acorda latitudinea de a-l justifica sau de a-l lăsa descoperit pe șeful misiunii sale. Gestul lui Derby nu era deloc loial.

Sir Henry își îngropă fruntea în palme. Pe cine să însărcineze cu efectuarea anchetei? Alegerea nu era deloc ușoară. Jocelyn, primul secretar de ambasadă, în calitate de locțiitor al ambasadorului, trebuie să rămână în permanență la Constantinopole, pentru orice eventualitate. Secretarii de rangul II, Moore, Bowyer-Smith, Baring, Ashburnham, erau de același calibru. Setoși să se afirme, abia ar aștepta să lovească în propriul lor șef, dacă în acest chip ar putea obține o avansare. Baring era totuși cel mai supus.

În noaptea aceea sir Henry fu un amfitrion detestabil. Invitații remarcară aerul său absent, preocupat, paloarea bolnăvicioasă, neastâmpărul care-l mâna de la un grup la altul, imposibilitatea de a duce la capăt o conversație. Umbla ca o fantomă prin saloanele strălucitoare, spre uimirea prietenilor și a colaboratorilor săi, care nu mai știau ce să creadă.

A doua zi de dimineață, sir Henry convocă în cabinetul său de lucru pe tânărul Baring și îi încredință conducerea anchetei, îi recomandă să fie obiectiv și să spună adevărul, chiar dacă acesta i-ar supăra pe turci. Personalul ambasadei comentă îndelung vestea surprinzătoarei schimbări de atitudine a șefului lor.

Pentru sir Henry urmară zile de încordată așteptare. Ziarele din Londra continuau să bombardeze cu invective pe primul-ministru și pe ambasadorul său la Constantinopole. Personalul ambasadei umbla tăcut prin fața camerei de lucru a șefului misiunii, de parcă ar fi trecut prin fața unei camere în care zăcea un mort. Sir Henry simțea tensiunea din aer și

aceasta îl exaspera. În birourile subalternilor se și făceau pronosticuri asupra succesorului lui sir Henry Elliot. În acele zile, presa occidentală publică raportul oficial al consulului general american Schuyler asupra masacrelor din Bulgaria. Potrivit evaluărilor lui, pieriseră peste 15.000 de bulgari. Numai în cele patru districte vizitate de el însuși numărase 65 de sate distruse. Sub casele dărâmate sau arse zăceau grămezi de cadavre, din care câinii înfometați rupeau hălci de carne pe jumătate putrezite. Sutele de morți lăsați prin sate și orașe, fără a fi îngropați, împrăștiau miasme infecte. În localitatea Batak, din cei 6.000 de locuitori, numai 1.500 scăpaseră de hangerele başibuzucilor.

La Londra și la Paris, publicarea raportului lui Schuyler provocă o explozie de indignare. Decazes, ministrul de afaceri străine al Franței, cèru informații ample asupra acestei chestiuni ambasadorului său la Constantinopole. Guvernul francez nu se mai simțea capabil să acopere în continuare crimele turcilor.

Contele de Bourgoing și sir Henry Elliot purtaseră câteva discuții în acest domeniu și ajunseseră la concluzia că trebuie acționat pe orice căi spre a atenua impresia urâtă făcută de Turcia asupra opiniei publice franceze și britanice.

Spre consternarea sa, sir Henry primi într-o dimineață la ambasadă vizita lui de Bourgoing. Acesta îl informă că, la cererea lui Decazes, întocmise un raport în care recunoștea gravitatea crimelor săvârșite de turci.

— Atunci, cum rămâne cu înțelegerea noastră?, întrebă sir Henry, alarmat.

— Nu pot ascunde la infinit adevărul!, declară trimisul Franței.

Lui sir Henry îi reveniră în minte vorbele soției lui. Profund tulburat, încercă să-l convingă pe de Bourgoing să reflecteze mai temeinic înainte de a confirma oficial vina turcilor.

— Și Anglia, și Franța au investit capitaluri imense în Turcia. Trebuie să apărăm interesele finanțiștilor francezi și englezi. Vor pierde sume imense dacă Imperiul Otoman se va prăbuși.

— Vă înțeleg, sir Henry. Dacă pun însă într-un platou al balanței interesele câtorva finanțiști și în celălalt suferințele

a milioane de creştini, prefer să cred că este de datoria mea să sprijin cauza creştinilor oropsiţi.

Ambasadorul britanic îşi frământă agitat mâinile:

— Înţeleg scrupulele dumneavoastră, conte. Dar să nu uităm că finanţiştii respectivi mânuiesc capitaluri reprezentând depunerile unui imens număr de deponenţi mari şi mici. În toţi aceştia veţi lovi...

— Am cântărit bine aceste considerente.

— Sper totuşi că nu aţi fost prea categoric...

— Am spus tot ce trebuia să spun, sir Henry. Am subliniat chiar unele aspecte care m-au impresionat mult. În ciuda mizeriilor făcute de stăpânii lor turci, populaţiile creştine din Balcani au reuşit, graţie muncii asidue şi calităţilor lor morale, să-şi sporească avutul, să-şi dezvolte învăţământul, să-şi cultive conştiinţa naţională. Prin forţa lucrurilor, câştigau în acest chip un avans notabil asupra musulmanilor retrograzi şi inculţi. Spre a zăgăzui acest progres natural şi legitim, patrioţi musulmani fanatizaţi de dervişi au hotărât să-i pună capăt prin masacre şi incendii. Regret, sir Henry, dar Europa trebuie să afle adevărul. Nu slujim interesele ţărilor noastre călcând în picioare principiile umane cele mai elementare.

— Aceste dezvăluiri cad într-un moment foarte nenorocit, conte. Acum, când turcii se bat cu sârbii spre a-şi păstra intact imperiul, îi lovim cu pumnalul în spate...

— Nu vă împărtăşesc opinia, sir Henry. Turcii au provocat criza. Nu există populaţie creştină în Balcani să nu fi suferit cumplit de pe urma osmanlâilor.

— Românii au stat cuminţi deoparte, aşa că n-au avut a se plânge de violenţele turcilor.

— Şi sârbii au stat deoparte până acum două luni. Crezi că şi românii vor îndura la infinit jugul islamic? Lupta lor pentru independenţă nu a început de azi sau de ieri.

— Lupta lor se desfăşoară pe tărâm diplomatic. O luptă rezonabilă...

— Dacă revendicările formulate pacific nu-şi vor găsi rezolvarea, românii nu vor rămâne cu braţele încrucişate!

— Exemplul Serbiei, ajunsă pe punctul de a se nărui sub loviturile Turciei, va deschide, sper, şi ochii românilor.

— Vă faceți iluzii, sir Henry. Popoarele mici nu mai pot fi ținute în ham de popoarele mari. Puterea militară și politică a asupritorilor nu mai e capabilă să înăbușe aspirațiile spre libertate ale asupriților.

— Conte, negați însăși rațiunea existenței imperiilor noastre coloniale...

Ambasadorul Franței zâmbi cu ironie.

— Este cazul să vă amintesc, sir Henry, că numeroși oameni politici francezi și englezi socotesc sistemul colonial învechit și neprofitabil? Recent, Anglia a renunțat la stăpânirea insulelor Ionice. Le-a cedat Greciei nu din mărinimie, ci fiindcă a constatat că aceste stânci golașe sunt lipsite de rentabilitate.

— Argumentele dumneavoastră mă surprind, conte!, rosti cu resentiment ambasadorul britanic.

— Înainte de a fi diplomați, să ne reamintim că suntem oameni, sir Henry! Îmi permiteți să mă retrag. Am abuzat, răpindu-vă timpul prețios...

Contele de Bourgoing se înclină cu grație tipic franceză. Strângerea de mână a celor doi diplomați deveni o simplă formalitate.

În aceeași zi, Baring se înapoie la Constantinopole, provocând un nou șoc ambasadorului.

Secretarul de ambasadă era palid și avea în priviri o expresie ciudată, care-l neliniști pe șeful său ierarhic.

— Excelență, realitatea este mai teribilă decât tot ce s-a scris până acum în presă. Numărul de 15.000 de victime și de 100 de sate nimicite, cuprinse în rapoartele consulilor, nu sunt nici pe departe exagerări. Aveți aici concluziile mele, adăugă, scoțând din mapă un document scris pe mai multe pagini.

Ambasadorul parcurse cu privirile câteva file. Obrajii i se congestionară.

— Bine, Baring, dar ceea ce scrii dumneata aici este îngrozitor. Turcii vor pretinde că i-ai calomniat. Îți vor cere rechemarea. Te vor considera *persona non grata.*

— Trebuia să spun adevărul, Excelență!

Ambasadorul ridică brațele spre cer.

— Adevărul, adevărul! Mă exasperați cu adevărul acesta. Ești de acord să trimitem la Londra raportul dumitale așa cum este formulat sau preferi să îndulcim unii termeni?

— Regret, Excelență, dar conștiința nu-mi îngăduie să schimb o virgulă!, rosti cu fermitate Baring.

Sir Henry suspină. Așează documentul pe masă, fără a renunța la intenția de a obține o relatare mai moderată.

— Mă tem, Baring, că Mr. Disraëli va fi nemulțumit de conținutul raportului dumitale. Îl lași descoperit. Periclitezi interesele superioare ale Angliei...

— Sunt gata să suport consecințele, Excelență!, replică dârz secretarul.

Aparent resemnat, șeful său ridică din umeri.

— Cum dorești, Baring. Să nu spui că nu te-am prevenit. După plecarea subalternului, se lăsă în fotoliu și își îngropă fața în palme.

— Primul-ministru va trebui să mă apere! În fond, n-am făcut decât să-i sprijin politica. Să mă apere până va trece furtuna...

La prânz, când se înapoie la reședința sa, lady Elliot îl primi stând pe un scaun în salon. Chipul îi era sever, neînduplecat. În fața ei, pe măsuță, se afla – ca de obicei – vraful de ziare proaspăt sosite de la Londra. Înmână unul dintre ele soțului.

— Iar?, protestă sir Henry.

— Iar!, replică ea sec.

Ambasadorul luă ziarul. Pe prima pagină, o caricatură îl înfățișa ținând pe genunchiul stâng o fată în șalvari, care-i cânta din lăută. Cu dreapta, diplomatul scria un raport, în vreme ce la picioarele lui zăceau câteva cadavre sfârtecate. Textul era scurt: „Liniștea cea mai deplină domnește în Balcani. Nu se aud decât cântece de voie bună...".

Ambasadorul aruncă furios ziarul:

— Infamii!, strigă. Infamii! Voi acționa în judecată pe redactorul responsabil!

— De ce? Ca să te faci de râs?

Sir Henry părăsi salonul, trântind ușa în urma lui. „Sunt pierdut!, își zise. M-au distrus, ticăloșii!"...

În aceeași după-amiază primi un mesaj din partea Ministerului de Afaceri Străine al Turciei, în care i se notifica cererea de armistițiu a Serbiei. O telegramă din Londra, semnată de lordul Derby și recepționată în cursul serii, îl informa

că prințul Milan lansase un apel către marile puteri, implorându-le să intervină pe lângă guvernul turc spre a suspenda operațiile militare, în vederea încheierii păcii. Sir Henry Elliot era rugat să se înfățișeze ministrului de externe Savfet Paşa, spre a sprijini, în numele guvernului britanic, inițiativa prințului Milan.

„Noua complicație diplomatică este bine-venită, reflectă sir Henry, înseninându-se. Campania de presă pornită împotriva mea are toate şansele să-şi piardă din interes. Evenimentele din Serbia vor ocupa primul plan, umbrindu-le pe toate celelalte...".

Pe tărâmul bătăliilor diplomatice, sir Henry era un strateg imaginativ şi plin de îndrăzneală. Scoase din manşetă un atu ascuns acolo de multă vreme. Lovitura pe care o pregătea, în taină, avea toate şansele să îndrepte atenția opiniei publice într-o nouă direcție...

Januarius Aloysius Mac Gahan întinse invitația sa majordomului ambasadei franceze, care-i anunță cu emfază numele. În lumea diplomatică, teren rezervat nobililor cu titluri înalte şi foarte sonore, apariția unui ziarist de proveniență burgheză n-ar fi stârnit în mod normal niciun interes. Nu exista însă diplomat în capitala Imperiului Otoman care să nu fi citit articolele virulente publicate în ziarul *Daily News* şi semnate de J. A. Mac Gahan. Conversațiile încetară brusc şi privirile tuturor invitaților din salonul luminat de candelabre strălucitoare se îndreptară, pline de curiozitate, spre reporterul care se oprise câteva clipe în prag. Perfectă gazdă, contele de Bourgoing îi ieşi în întâmpinare. Îl invitase la recepție fiindcă era dornic să cunoască personal pe paladinul care îndrăznise să intre în război cu întreg cabinetul britanic. Doamnele îşi duseră lornioanele la ochi, iar tinerele domnişoare se uitară pe deasupra evantaielor din pene de struț, mânuite cu eleganță. Mac Gahan arăta ca un tânăr om al cavernelor, îmbrăcat într-un frac mult prea strâmt pentru corpul său masiv. Părul negru, des, lăsat pe frunte în şuvițe dezordonate, mustățile groase, coborâte ca o streaşină peste buzele roşii, cărnoase, barba stufoasă, agresivă, distonau cu veşmintele de seară. I s-ar fi potrivit mai degrabă hainele unui haiduc înarmat până în dinți.

Ochii lui prietenoşi, râzători, plini de inteligenţă, îi trădau însă caracterul sociabil.

Mac Gahan, în ciuda aspectului sălbatic, ştia să se adapteze celor mai diferite medii. Avea talentul să-şi câştige interlocutorii cu verva nesecată, cu exuberanţa şi prospeţimea sa, neobişnuite în lumea crescută în seră a ambasadelor. Tânărul ziarist acceptase invitaţia, conştient că un bun reporter trebuie să pătrundă pretutindeni, să-şi facă prieteni cât mai mulţi, pentru că numai în acest chip îşi poate desăvârşi bagajul de informaţii necesar articolelor sale.

Ambasadorul îl prezentă contesei de Bourgoing şi câtorva diplomaţi. În curând se formă în jurul originalului oaspete un cerc de curioşi. Între aceştia şi Mac Gahan se înfiripă un dialog antrenant, graţie umorului său viu, sănătos.

Sir Henry Elliot, care se afla într-un alt grup de invitaţi, remarcă prezenţa lui Mac Gahan. O interpretă ca pe un afront personal, dar mască adevăratele-i simţăminte sub un zâmbet plin de condescendenţă. Când tânărul corespondent al lui *Daily News* îl atacase în presă, ceruse Serviciului secret britanic informaţii asupra sa. Aflase astfel că Mac Gahan este un american de origine irlandeză, născut într-o obscură localitate din Perry County, Ohio. Fiu al unui fermier legat până la fanatism de agricultură, îşi dezamăgise părintele preferând să evadeze la oraş, mânat de fantasme care nu-i îngăduiau să prindă nicăieri rădăcini. După ce făcuse un timp pe contabilul într-un magazin general, se lansase în publicistică, scoţând din amorţire micul ziar local. Atât de extravagante, de sclipitoare erau articolele lui, încât atrăseseră atenţia unuia dintre magnaţii presei de mare senzaţie din New York, bizarul James Gordon Bennett, patronul ziarului *Herald*. După o scurtă, dar cuprinzătoare convorbire cu tânărul candidat la gloria ziaristică, Mr. Bennett hotărâse să-i ofere şansa de a se afirma, trimiţându-l corespondent în Europa zguduită în acea epocă de războiul franco-german. Mac Gahan simţea instinctiv încotro să-şi îndrepte paşii. Înzestrat cu o mare putere de convingere, reuşise să smulgă interviuri câtorva personalităţi franceze de prim rang, printre care Gambetta, Victor Hugo, Thiers. Spiritul său aventuros îi dăduse ghes să se strecoare în frământatul Paris intrat în stăpânirea Comunarzilor, îşi vârâse

nasul peste tot cu o tenacitate atât de vizibilă, încât bănuitorii revoluționari îl luaseră drept spion. Arestat, judecat de un tribunal care nesocotea procedura penală, fusese condamnat la moarte. În preziua execuției fusese eliberat grație intervenției miraculoase a ministrului plenipotențiar american acreditat în Franța, onorabilul Edward Washburne, alertat în ultimul moment de o tânără femeie comunardă, îndrăgostită fulgerător de aventurosul ziarist.

Dornic să schimbe atmosfera pariziană, prea încărcată de riscuri, Januarius Mac Gahan nimerise în Rusia. Acolo reușise să-și facă prieteni atât de sus-puși, încât în urma unui accident suferit la picior – în estivala localitate Yalta – fusese transportat la reședința imperială, unde i se dăduseră îngrijiri atente. Țarul Aleksandr însuși îl vizitase de câteva ori în camera lui, spre a se interesa de rezultatele tratamentului medical. Când augusta-i gazdă se înapoiase la St.-Petersburg, tânărul american fusese invitat să călătorească în trenul imperial și găzduit la Palatul de Iarnă.

Dar viața comodă și plină de strălucire din capitală nu-i oferea elemente îndeajuns de interesante spre a captiva masa de cititori anglo-saxoni. Aflând printr-o indiscreție a unui aghiotant imperial că țarul pregătea o expediție în Turkestan, spre a cuceri Khanatul Khivei – ostil Rusiei –, își zisese că numai la fața locului putea culege materiale pentru o serie de reportaje-șoc. Angajase un ghid, un interpret și un servitor, iar după ce își alcătuise o caravană din șase cai, menită să asigure transportul oamenilor și al bagajelor printr-o regiune aspră, cu munți abrupți și deșerturi înălbite de oasele călătorilor rătăciți, străbătuse peste 600 de mile, riscând să fie capturat de o ceată de nomazi renumiți pentru cruzimea lor. Căzut în mijlocul unei sotnii de cazaci, fusese arestat sub bănuiala că ar fi făcut spionaj în defavoarea Rusiei. Din fericire pentru el, lucrurile se lămuriseră la timp, așa că Mac Gahan izbutise în cele din urmă să-și aștearnă pe hârtie reportajele, în sunetul canonadei care însoțea cucerirea Khivei.

Înapoiat la Londra, primise însărcinarea să scrie o suită de articole asupra războiului carlist care însângera Spania. Participase apoi la o expediție în Arctica, recoltând reportaje

de un mare interes pentru cititorii lui *Herald*. Aceste articole încheiaseră colaborarea lui cu fantascul Mr. Bennett.

Mac Gahan își câștigase o notorietate atât de zgomotoasă – deși nu împlinise încă 32 de ani –, încât sir John Robinson, editorul ziarului *Daily News*, îi propusese să scrie o serie de reportaje asupra atrocităților din Bulgaria.

Mac Gahan acceptase misiunea. Reportajele lui, scrise cu vigoare și cu o mare putere de evocare, dăunaseră mult cabinetului britanic. Opinia publică engleză intrase în fierbere. Mac Gahan acoperise de ridicol aserțiunile guvernului conservator asupra clemenței turcilor față de creștinii din Balcani.

Sir Henry Elliot se pricepea să încaseze loviturile fără să clipească. Duelul său cu Mac Gahan se încheiase în defavoarea sa. În limbajul lui nu aveau însă loc termenii: *prieten* și *dușman*. Existau doar *interese comune* și *interese divergente*. Cei care aveau astăzi interese comune puteau să le aibă mâine divergente, în funcție de împrejurări. De ce n-ar angaja pana lui Mac Gahan în slujba lui și a cabinetului Disraëli? „Presa a devenit o forță deloc neglijabilă, iar mâine va câștiga o influență și mai mare asupra opiniei publice!", își spunea sir Henry, înzestrat cu un fin simț al previziunii. Manevră astfel încât să-i fie prezentat Mac Gahan. Îi întinse cordial mâna și îi zâmbi cu simpatie.

— Felicitările mele, Mr. Mac Gahan! Articolele dumitale, admirabil documentate, au deschis ochii membrilor cabinetului britanic și mie însumi. Dacă miniștrii de la Londra aveau toate motivele să nu cunoască adevărul, fiindcă se aflau departe de miezul lucrurilor, eu – în schimb – nu am nicio scuză. M-am mulțumit cu mărturii fragmentare și cu declarații oficiale. Am dat dovadă de ușurință, nu-i așa? În cabinetele cu uși capitonate ale diplomaților nu pătrund toate zgomotele din afară. Trebuie să remediem această stare de lucruri. Am de gând să propun ministrului nostru de afaceri străine crearea unui serviciu de presă pe lângă toate misiunile diplomatice acreditate în străinătate.

Mac Gahan se înclină:

— Optica dumneavoastră este foarte interesantă, sir Henry. În fond, și dumneavoastră, diplomații, și noi, ziariștii, avem

misiunea să informăm publicul și guvernele, astfel încât să ia hotărâri în deplină cunoștință de cauză.

Pentru a-și sublinia mărinimia, sir Henry făcu o voită indiscreție.

— Am primit astăzi o comunicare din partea Ministerului de Afaceri Străine al țării mele, având anexată *in extenso* declarația subsecretarului de stat la externe, Robert Burke, făcută în fața Camerei Comunelor. În esență, Mr. Burke a recunoscut că guvernul nu cunoștea situația reală din Bulgaria, în calitatea sa de purtător de cuvânt al guvernului, a mulțumit, în numele acestuia și al întregului popor, corespondenților de presă care le-au permis să cunoască realitatea și deci să judece cu toată limpezimea gravitatea evenimentelor... După cum vedeți, Mr. Mac Gahan, primul-ministru și întregul său cabinet și-au făcut *mea culpa.*

Mac Gahan zâmbi. Cuvintele ambasadorului erau prea frumoase ca să nu ascundă otravă.

— Vă mulțumesc, Excelență!

— Mai rămâneți mult timp la Constantinopole?, se interesă ambasadorul.

Ziaristul bănui că interlocutorul intenționa să asmuțească autoritățile turcești împotriva sa.

— Misiunea mea aici s-a încheiat, Excelență. La sfârșitul acestei săptămâni plec în România.

„În alt cuib de intrigi, reflectă ambasadorul. Cine știe ce-ai mai pus și acolo la cale?" Adăugă surâzând prietenos:

— Am să vă încredințez o scrisoare către consulul nostru din București, spre a vă facilita contactul cu cercurile politice românești...

În clipa aceea, majordomul anunță sosirea contelui Roger Helman de Grimberghe, ministrul plenipotențiar al Belgiei, precum și a soției acestuia. Bourgoing se grăbi să le iasă înainte!

— Ce s-a întâmplat, dragul meu conte? Eram îngrijorat! Toată lumea a remarcat întârzierea dumneavoastră și a doamnei contese!

— Cred că nu suntem singurii care am întârziat!, replică belgianul. Când am trecut prin fața cazărmii Khalil Paşa, trăsura mea a fost imobilizată de o coloană interminabilă de trupe

care părăseau cazarma, îndreptându-se spre Bosfor. Şiruri întregi de trăsuri aşteptau, ca şi a mea, să se scurgă coloana. Cred că am zărit printre ele şi cupeul generalului Ignatiev; stând la rând...

— Se îndreptau spre Bosfor, spuneţi?, rosti Bourgoing. Dacă ar fi să dăm crezare zvonurilor care au circulat în ultima vreme, n-ar fi exclus să fim în curând martorii unor mari evenimente.

— În ultima vreme, oficialităţile turceşti ne-au răsfăţat cu surprizele!, zâmbi diplomatul belgian. Să sperăm că de data aceasta vor fi plăcute!

*
* *

Ruşdi Paşa se simţea asemenea unei fiare încolţite. N-ar fi crezut că îi va fi sortit să repete cumplita experienţă a predecesorului său, marele vizir Mahmud Nedim. Înainte de a-l doborî pe Abdul Aziz, complotiştii, în cap cu Midhat Paşa, îl înlăturaseră pe Nedim, spre a-l lipsi pe sultan de unicul lui sprijin. Fostul mare vizir nu se dovedise nici mai bun, nici mai rău decât înaintaşii lui. Dar fusese sacrificat pentru că aşa cereau interesele duşmanilor lui Abdul Aziz. El, Ruşdi Paşa, se aflase atunci în rândurile conspiratorilor. După rănirea gravă a lui Ruşdi Paşa, i se încredinţase marele vizirat, fiindcă era sluga cea mai credincioasă a noului padişah Murad.

Complotiştii care-l lichidaseră *ieri* pe Abdul Aziz voiau să-l înlăture *azi* pe Murad. Savurau voluptatea unei puteri fără limite. Midhat Paşa năzuia să rămână înscris în istorie sub numele de „Midhat, făuritorul sultanilor". Omul acesta frământat de ambiţii nu-i inspirase niciodată încredere lui Ruşdi Paşa. Îşi uniseră la un moment dat torţele fiindcă îi anima acelaşi interes: doborârea lui Abdul Aziz.

Lumea îşi închipuise că el, Ruşdi Paşa, obţinuse cele mai mari profituri de pe urma schimbării sultanilor. Abia după o perioadă îşi dăduse seama că jucase, fără voie, rolul de unealtă a abilului Midhat. Murad era atât de iubit de popor, încât legitimase lovitura de stat încheiată prin asasinarea lui Abdul

Aziz. Dar, în concepția lui Midhat, noul sultan și marele său vizir aveau să marcheze doar o epocă de tranziție.

Demonstrând miniștrilor, comandanților de armate și căpeteniilor religioase că Murad este nebun, deci incapabil să dirijeze destinele imperiului, Midhat își justifica noul *pronunciamento* pregătit cu migală din umbră.

Ultima ședință a Consiliului de miniștri fusese furtunoasă.

— Avalanșa de evenimente grave care amenință să strivească imperiul nu ne mai permite să așteptăm la infinit vindecarea sultanului, vorbise cu patos Midhat. Suntem în război cu Serbia. Răscoalele din Bosnia, Herțegovina, Bulgaria, deși pe terminate, ne macină încă forțele armate. Rusia se pregătește să ne cotropească hotarele. Marile Puteri ne-au prevenit că vor trimite flotele în Dardanele dacă nu vom fi în stare să pacificăm spiritele în Balcani. Situația noastră financiară este dezastruoasă. Suntem în plină bancrută. Tocmai acum, când avem mai mult ca oricând nevoie de un cap bine organizat, care să ne conducă, să ne lumineze pașii, boala mintală a suveranului se prelungește, se agravează. Europa pretinde introducerea unor reforme politice fundamentale în țara noastră. În acest timp, noi stăm cu mâinile încrucișate și așteptăm ca medicii, pronia sau vrăjile să redea sănătatea padișahului! Activitatea ministerelor este paralizată, fiindcă suveranul nu are capacitatea să semneze hârtiile oficiale adunate în vrafuri pe masa lui de lucru.

— Marele nostru stăpân, sultanul Murad, se va vindeca în curând, susținuse cu îndărătnicie Rușdi Pașa. Trebuie să mai avem răbdare...

— Răbdare?, strigase Midhat, izbind cu pumnul în masă. Cât să mai avem răbdare? Să așteptăm pasivi până ce imperiul se va prăbuși sub ochii noștri?

Ahmed Kaiserli Pașa, ministrul marinei, clătinase din cap, agitându-și barba sură:

— Este adevărat! Nu mai putem aștepta!

Server Pașa, șeful diplomației otomane, declarase cu gravitate:

— Am făgăduit Europei o nouă constituție, menită să liberalizeze viața noastră politică. Nu suntem destul de puternici spre a sfida Europa...

Marele vizir fusese cuprins de panică. Se uitase pe rând la miniștrii orânduiți de o parte și de alta a mesei lungi. Întâlnise numai chipuri întunecate, ostile. Nu mai era vorba de un complot organizat de câteva persoane, ci un val de fund care amenința să mătură totul. Ruşdi Paşa era consternat. Până şi prietenii săi din consiliu stăteau cu capul plecat, neîndrăznind să i se împotrivească lui Midhat. Omul acesta îi hipnotizase parcă pe toți.

— Țin să asigur pe marele nostru vizir că înlăturarea actualului sultan nu va afecta cu nimic propria sa poziție, declarase Midhat. Ruşdi Paşa, respectatul nostru prim-ministru, va rămâne şi mai departe în fruntea guvernului.

Era o lovitură de maestru. Miniștrii, care se temuseră că Midhat va prelua puterea, respiraseră uşurați. Numai Ruşdi Paşa înțelesese jocul rivalului său. Acesta încerca să-i adoarmă scrupulele şi, în acelaşi timp, să-l atragă de partea complotiştilor.

Apoi, tot Midhat continuase calm:

— Chiar dacă marele nostru vizir – animat de un sentiment de devotament, pe care-l înțelegem – ar continua să lupte pentru rămânerea pe tron a sultanului Murad, tot n-ar mai putea face nimic. În clipa aceasta, armata şi poporul s-au şi pus în mişcare.

Se ridicase de la masă, trecuse la fereastră şi, cu un gest teatral, dăduse la o parte draperiile grele de brocart. Pe fereastra înaltă se vedeau o puzderie de torțe inundând piața. Mulțimea aceea tăcută, disciplinată, mai impresionantă decât o masă dezlănțuită de oameni, emana o forță, o hotărâre implacabilă. O coloană militară apăruse de undeva. Torțele deschiseseră drum soldaților care traversaseră piața, îndreptându-se spre o stradă laterală. Între armată şi populație părea să existe un acord deplin.

Ruşdi Paşa îşi dăduse seama atunci că orice împotrivire ar fi fost zadarnică. Era pus în fața faptului împlinit. Îi trecuse la un moment dat prin minte să-l aresteze pe Midhat Paşa

și pe principalii săi partizani. Era însă limpede că pierduse momentul prielnic.

Fără să-i dea timp să reacționeze și să răspundă, Midhat lansase a doua bombă:

— Năzuințele noastre se îndreaptă acum, în mod firesc, spre omul capabil să preia sabia lui Osman și să ne ducă la victorie. Acest om este Abdul Hamid, fratele actualului sultan, și fiul marelui Abdul Medjid. Trăiască Abdul Hamid, padișahul!

Miniștrii se ridicaseră pe rând în picioare. Întâi partizanii lui Midhat, apoi independenții și în cele din urmă partizanii marelui vizir. Cine ar fi îndrăznit să se abțină, după ce zarurile fuseseră aruncate? Odată urcat pe tronul străbunilor săi, Abdul Hamid n-ar fi întârziat să afle numele acelora care s-ar fi arătat ostili sau chiar puțin receptivi la ideea venirii lui în fruntea statului.

Ședința se încheiase în strigătele de entuziasm ale majorității miniștrilor. Cu sufletul îndoliat, Rușdi Pașa se raliase hotărârii generale.

Dar acum, în singurătatea camerei de lucru, spiritul i se răscula din nou împotriva siluirii sale morale. Se va duce la palat și va pune regimentul de gardă imperială în stare de alarmă. Când complotiștii vor sosi la Dolma-Bagtce, vor fi primiți cu focuri de armă. Populația orașului, trezită de zgomotul luptei, va ridica armele și va alerga în sprijinul sultanului Murad.

„Da, așa voi face!, hotărî Rușdi Pașa. Voi porunci să mi se pregătească trăsura! Și voi pleca la palat".

Un tropot ritmat de pași în grădină îl intrigă. Trecu la fereastră și dădu perdeaua la o parte. Văzu un detașament militar care se instala în jurul casei.

Dincolo de împrejmuirea grădinii, în stradă stăteau în grupuri softale, ușor de recunoscut după îmbrăcămintea lor. Deschise fereastra și scoase capul afară. Căpitanul din fruntea detașamentului îl salută.

— Ce cauți aici?, strigă Rușdi Pașa. Cine v-a permis să intrați în curte?

— Alteță, am executat ordinele Excelenței Sale Midhat Pașa. Ne-a trimis spre a vă proteja de excesele populației.

— N-am nevoie de protecție!, zbieră Ruşdi Paşa. Plecați imediat!

Ofițerul salută şi dădu câteva ordine scurte soldaților săi. Detaşamentul părăsi curtea, dar odată ajuns în stradă, se opri, desfăşurându-se de-a lungul împrejmuirii de fier a grădinii. Ruşdi înțelese că „protecția" asigurată de Midhat echivala cu o arestare. Dacă va încerca să-şi părăsească reşedința, va fi împiedicat de softale. Soldații vor interveni spre a-l proteja. Ofițerul îl va pofti politicos, dar categoric, să reintre în clădire, adăugând că numai în acest chip îi va putea garanta securitatea. Dacă va nesocoti invitația ofițerului, va fi desigur arestat.

Midhat Paşa se va justifica mai târziu față de miniştri, acuzându-l că a încercat să zădărnicească executarea hotărârii luate de guvern, de armată şi de popor. „E abil trădătorul!, reflectă Ruşdi, frământându-şi nervos palmele transpirate. Nu mai pot face nimic! Sunt legat de mâini şi de picioare! Murad e pierdut şi asta numai din vina mea!".

Izbi atât de tare cu pumnul în masa de lucru, încât călimara masivă de cristal se răsturnă, vărsând cerneala peste câteva documente ce-i aşteptau semnătura.

Atras de zgomot, un slujitor se ivi în prag.

— M-ați chemat, Luminăția Voastră?

— Nu, nu te-am chemat. Pleacă!

Servitorul se retrase descumpănit.

Sultanul Murad stătea în fața ferestrei deschise şi asculta zgomotul surd care se ridica asupra oraşului cufundat în noapte. Vântul călduț, ce sufla dinspre uscat spre mare, aducea pe aripile lui un vuiet vag ritmat. Să fie ropotul îndepărtat al unor tobe de la o nuntă? Mersul cadențat al unei trupe în marş? Zgomotul unor copite lovind caldarâmul?

— Ce se întâmplă?, întrebă padişahul, înfiorat de un presentiment rău. Tu nu auzi nimic, Suleiman?

Colțul gurii îi tresălta, trădându-i teama. Prefira nervos între degetele-i subțiri un şirag de chihlimbar.

Suleiman Paşa, primul său aghiotant general, se apropie de fereastră şi îşi încordă auzul.

— Vuietul obișnuit al unui oraș mare, Înălțimea Voastră! Nimic altceva!

— La ora asta?, rosti agitat sultanul. După miezul nopții! Ismail, tu ce crezi? Nu ți se pare că este o coloană militară în marș?

Primul secretar duse la ureche mâna făcută pâlnie.

— Coloană militară?... Da, se poate!... Nu știu ce ar putea să însemne.

Broboane de sudoare perlară fruntea padișahului. Bărbia începuse să-i tremure. Inima îi bătea sarabanda.

— Selim, Kiamil, Riza! Voi nu știți nimic?

Maestrul de ceremonii Selim Bey, șambelanul privat Kiamil și primul imam Riza efendi se priviră nedumeriți. Fără îndoială, erau trupe în mișcare! Dar ce rost aveau la o oră atât de întârziată?

Selim Bey încercă să liniștească temerile sultanului.

— Trebuie să fie regimente în drum spre front! Auzeam că unitățile din Bulgaria urmează să fie împrospătate...

— Deși sunt sultan, nu mi se spune nimic!, exclamă enervat Murad. Nu sunt niciodată informat asupra a ceea ce se întâmplă în cuprinsul imperiului meu!

Demnitarii adunați în preajma padișahului se străduiau să-și ascundă neliniștea. În ultimele zile le ajunseseră și lor la ureche zvonuri în legătură cu pregătirea unor evenimente hotărâtoare pe plan extern. În oraș domnea de câteva zile aceeași atmosferă tulbure care precedase detronarea și asasinarea lui Abdul Aziz. Conciliabule ale unor căpetenii militare, civile și religioase, agitație pe străzi, zvonuri alarmante răspândite de către dervișii și softale. Umbla vorba că s-ar pregăti o răscoală a creștinilor din Constantinopole, conjugată cu o debarcare a trupelor rusești pe coastele Bosforului. Populația turcă trebuia să fie pregătită sufletește pentru a înfrunta criza. La nevoie, să sprijine cu armele regimentele din garnizoana constantinopolitană, chemate a-și face datoria.

— Suleiman, trimite câțiva oameni să vadă ce se întâmplă!, strigă deodată sultanul, încleștându-și pumnii. Iar Rușdi Pașa să vină aici! Acum! Imediat! Vreau să știu ce rost are agitația asta! Rușdi ar trebui să fie acum lângă mine!

Stropi de salivă i se prelingeau în colțurile gurii. Tremura. Ochii i se înceţoşau, prevestind o nouă criză nervoasă.

Primul aghiotant general părăsi încăperea spre a-i executa porunca. Ismail se apropie îngrijorat de augustul său stăpân.

— Luminăția Voastră are nevoie de puțină odihnă...

— Odihnă?, strigă Murad. Să mă odihnesc, să dorm, acum, când mi se pregăteşte pieirea? Aruncă în jur priviri rătăcite. Ştiți ceva, dar îmi ascundeți adevărul! Vorbiți! Vorbiți! De ce tăceți?

Ridică brațele deznădăjduit:

— Oh, Allah, nu pot să mă bizui pe nimeni! Tu mi-ai rămas singurul sprijin!

Îl potopi o descurajare profundă. Plecă fruntea. Ochii i se umeziră.

— Ieri, Abdul Hamid a venit să mă întrebe de sănătate! Mi-a vorbit cu blândețe! „Ai să te vindeci, stăpâne, mi-a spus. Am citit ultimele buletine medicale. Medicii sunt plini de optimism. În curând ai să-ți reiei activitatea, spre binele imperiului şi spre marea mea bucurie!" Dar ochii lui glăsuiau altceva. Am citit în ei un triumf diabolic. Am simțit în clipa aceea că îmi semnase sentința de moarte...

În anticameră se auziră paşi. Uşa se deschise brusc şi în încăpere pătrunse Suleiman Paşa, palid ca un mort, urmat de ministrul de război, Redif Paşa – însănătoşit după rănirea sa – precum şi de un grup de ofițeri înarmați.

— Palatul este înconjurat de trupe, Luminăția Ta!, raportă cutremurat Suleiman Paşa.

Ismail se aşează în fața sultanului, vrând parcă să facă scut din corpul său.

Ministrul de război îl dădu la o parte pe primul aghiotant general. Doi ofițeri îl încadrară pe secretar şi, în ciuda împotrivirii lui, îl târâră afară din încăpere.

Sultanul încercă să-l apere.

— Ce-i asta? Lăsați-l! Ordon să-l lăsați!...

Redif Paşa îi întrerupse:

— Murad efendi, Consiliul de miniştri, căpeteniile religioase şi armata au hotărât să te înlăture de pe tron, fiindcă starea sănătății te împiedică să-ți exerciți atribuțiile imperiale.

Potrivit voinței noastre, fratele tău Abdul Hamid va încinge sabia lui Osman, purtată cu atâta mândrie și glorie de înaintașii săi. În consecință, vei părăsi Palatul Dolma-Bagtce și te vei stabili la Palatul Ceragan, noua ta reședință. Trăiască sultanul Abdul Hamid!

Demnitarii Curții se priviră uluiți. Ezitară o clipă, apoi repetară în cor:

— Trăiască sultanul Abdul Hamid!

Murad îi privi pe rând, trăsnit de ușurința cu care acceptaseră schimbarea de stăpân. Se întoarse spre Redif Pașa, proțăpit țanțoș, cu mâna stângă pe umărul sabiei și cu dreapta sprijinită în șold. Ieri nu și-ar fi permis o asemenea atitudine. Se uită în dreapta, în stânga, făcu un gest neajutorat, apoi rosti cu amărăciune și resemnare:

— Sunt gata să vă urmez!

Redif Pașa îi arătă cu un gest ușa daschisă:

— Efendi, poftim!

Cu fruntea plecată, cu brațele atârnând de-a lungul corpului, fostul suveran își târî picioarele spre ieșire.

Ofițerii nu catadicsiră să ia poziție de drepți. Murad, fostul autocrat al Imperiului Otoman, nu mai era acum decât un simplu particular...

Pe Abdul Hamid îl gâtuia frica. O frică insidioasă, încolțită în coșul pieptului, crescândă, acaparatoare, ca o viță-de-vie cu coarde noduroase și răsucite, întinzându-se, agățându-se, ramificându-se, tinzând să înăbușească totul. Frica îi otrăvea bucuria așteptată cu atâta încordare ani de-a rândul împlinirea idealului său până mai ieri intangibil: cucerirea puterii imperiale, marele său triumf.

Când i se adusese la cunoștință, în faptul nopții, că Murad fusese detronat și că după răsăritul soarelui el, Abdul, va fi proclamat sultan în sala cea mare a palatului Top-Kapi, potrivit datinei, încercase un simțământ de exaltare, înăbușit însă treptat de frica aceea învăluitoare, paralizantă, inspirată de paralelismul dintre urcarea lui pe tron și aceea a lui Murad. Și el, și Murad încinseseră sabia lui Osman după înlăturarea unui predecesor devenit jenant pentru unele cercuri deosebit

de puternice şi de influente, dirijate din umbră de Midhat Paşa şi de acoliţii săi.

Cine-i putea garanta că cei care-l proclamaseră sultan nu-l vor doborî mai târziu, spre a instala în fruntea statului altă păpuşă imperială, trasă de sfori de acelaşi Midhat? Omul acesta malefic îşi făurise cu migală o reputaţie menită să-l înscrie în istorie alături de cei mai de seamă oameni politici turci. I se spunea „Făuritorul de sultani". Iar Midhat era foarte mândru de această etichetă, care-l plasa deasupra padişahilor. Dar el, Abdul, nu avea de gând să se lase deposedat de puterea abia dobândită. Midhat îl slujise doborându-i şi pe Abdul Aziz, şi pe Murad. Nu-i va mai da însă ocazia să-şi repete jocul, detronându-l şi pe el atunci când va socoti că a descoperit un şi mai docil candidat la tron. Îl va lucra pe Midhat aşa cum el îi lucrase pe Abdul Aziz şi pe Murad. Un om atât de primejdios nu se cuvenea să mai rămână în preajma tronului.

Abdul Hamid îşi frecă încântat mâinile, dar în aceeaşi clipă îl străbătu un fior. Ce se va întâmpla dacă Midhat va fi mai iute în infernala cursă care abia începea? Important pentru Abdul era ca în primele luni ale domniei să se arate cât mai şters, cât mai maleabil, spre a nu stârni bănuieli că ar avea de gând să se scuture de sub tutelă şi să acţioneze independent. În acelaşi timp va trebui să-şi pregătească oameni de credinţă, capabili să-l nimicească pe Midhat la momentul oportun. Va fi o luptă grea, surdă, subterană. În primul rând va trebui să verifice temeinic buna-credinţă a oamenilor aleşi de el. Să nu nimerească peste vreun agent al lui Midhat, în stare să-i descopere manevrele. Va încerca apoi să corupă şi pe câţiva dintre partizanii mai şovăielnici ai primejdiosului şef al „Junilor Turci". Le va cumpăra cu aur devotamentul, căci orice individ are preţul său.

Fiindcă schimbarea de împăraţi se făcuse peste noapte, el, Abdul, va purta la ceremonia proclamării o uniformă a lui Murad. Abia după aceea i se vor confecţiona costume de gală pe măsură. În timpul domniei lui Murad, nimeni n-ar fi îndrăznit să brodeze cu fir de aur însemnele imperiale pe redingota moştenitorului prezumtiv al tronului.

Din fericire, nu se prea deosebeau la statură. Predecesorul său era ceva mai plin, dar el, Abdul, îşi va strânge tare eşarfa

peste mijloc, astfel încât să scape neobservată lărgimea veșmântului. Acum se privea în oglindă și admira colecția de înalte ordine încrustate cu diamante, orânduite estetic pe întreaga arie a pieptului său – vai, atât de costeliv. Toate decorațiile acestea strălucitoare, inaccesibile ieri, deveniseră acum ale lui. Căci rolul de moștenitor prezumtiv al tronului era ingrat. Stârnea – prin definiție – suspiciunea sultanului în funcție, deprins să vadă în urmaș un rival, un cioclu al propriei lui puteri.

Abdul Hamid era acum al 34-lea suveran din familia lui Osman și al 31-lea de la cucerirea Constantinopolelui. I se desemnase și un moștenitor prezumtiv, în persoana fratelui său, Mehmed Reșat. Dacă Mehmed Reșat va muri, alt frate, Ahmed Kemaledin, îi va lua locul. Dacă Ahmed Kemaledin va pieri, va veni la rând Mehmed Buhran, apoi Nur Edin și după acesta Suleiman, cel mai tânăr dintre frați. Toți aceștia îi vor pândi moartea sau îi vor pune la cale detronarea. Abdul Hamid blestemă prolificitatea tatălui său, Abdul Medjid, care adusese pe lume 13 fii și fiice. Dacă toți ar dispărea, pe căi naturale sau prin mijloace violente, ar urma la tron cei patru feciori ai lui Abdul Aziz, sultanul ucis de oamenii lui Midhat Pașa. Acum, la sfârșitul luminatului secol al XIX-lea, nu mai puteau fi reeditate masacrele săvârșite de înaintașii săi, care de îndată ce preluau puterea imperială își ucideau frații, spre a-și lichida astfel rivalii potențiali. Dar el va veghea neobosit. Nu va permite fraților și nepoților lui să-l doboare. Îi va ține sub supraveghere strictă, într-un fel de semidetenție. Îi va lipsi pe toți de libertate. Va ridica în jurul lor gratii de aur, izolându-i de lume, de prieteni, de oamenii politici, de căpeteniile religioase și militare. Nu le va da nici timpul și nici prilejul să-și facă partizani. La nevoie, îi va suprima pe tăcute. Accidente puteau interveni oricând. Important era să fie bine deghizate.

Un șambelan îi anunță constituirea cortegiului care avea să-l ducă la Palatul Top-Kapi. Sultanul clătină afirmativ din cap.

— Bine! Sunt gata!

În salonul oglinzilor, demnitarii Curții, desemnați să-l însoțească în marșu-i triumfal, îl primiră ploconiți, cu privirile ațintite spre pământ, fiindcă nu le era îngăduit să privească

în ochi pe augustul padişah. Abdul Hamid era îndeajuns de lucid spre a realiza că înalţii demnitari jucau teatru, aşa cum cerea protocolul. Sultanul încetase să mai fie personajul omnipotent de odinioară. Azi dirija destinele unui imperiu şubrezit, denumit în derâdere „colosul cu picioare de lut", „omul bolnav", o „putere tolerată", un „element de echilibru" în Balcani şi în Orientul Apropiat. Când prezenţa statului turc nu va mai fi necesară, va fi călcat în picioare şi de actualii duşmani, şi de aliaţii de ieri. Sultanii de azi retrăiau tragedia bazileilor, martori ai agoniei Bizanţului. Poate că el va reuşi să pună stavilă rostogolirii spre moarte a Imperiului Otoman. Asemenea autocratorilor creştini din trecut, obţinuse tronul graţie sprijinului străin. Atotputernicul ambasador al Marii Britanii la Constantinopole, sir Henry Elliot, îi acordase protecţia în urma unor convorbiri tainice, purtate între patru ochi. El, Abdul Hamid – pe atunci moştenitor prezumtiv –, îl asigurase că va ţine seamă de îndrumările lui, că va fi un prieten credincios al Angliei, că se va alipi fără ezitare politicii externe a Albionului. Făgăduise verbal totul, dar îşi făcuse rezerve mintale. Cum îşi închipuiau oare oamenii de stat de la Londra că sultanul Abdul Hamid va accepta la infinit rolul de partener supus, de slugă a intereselor Angliei în Orient? Se va descotorosi mai întâi de sir Henry Elliot, apoi se va degaja gradat şi de obligaţiile lui faţă de Marea Britanie. Nu-şi va arăta însă adevărata faţă decât după înlăturarea pericolului rusesc. Îi displăceau datoriile de recunoştinţă, căci îi îngrădeau libertatea. Ca să scape de ele, n-ar fi şovăit să-l suprime pe creditor.

Încadrat de grupul de demnitari, ieşi în curte, unde îl aştepta o trăsură închisă, escortată de unităţi din garda călare.

Uniformele cavaleriştilor, decoraţiile, podoabele lor aurite sclipeau în văpaia soarelui. Caii aveau părul impecabil ţesălat şi orânduit în romburi măiestrite pe crupele lucioase. Trăsura – un cupeu vopsit în lac negru – era macabră ca un dric. Străbunii lui Abdul mergeau călare la ceremoniile proclamării, spre a fi văzuţi de populaţia masată pe străzi. Pentru a se feri de atentate, el preferase o trăsură închisă, cu perdelele

lăsate pe jumătate și încadrată de câte un dublu rând de ofițeri călare.

Se urcă în cupeu și se așeză pe bancheta îmbrăcată în catifea, adâncindu-se în colțul cel mai întunecos. Un slujitor galonat închise cu grijă portiera, apoi cortegiul se puse în mișcare. Străbătu curtea și ieși în piața din fața palatului, neagră de lume. Dar oamenii nu purtau veșminte de sărbătoare și nici nu-l ovaționau. Stăteau cu frunțile plecate, întunecați, taciturni. S-ar fi zis că fuseseră aduși cu sila.

„Îl plângeți pe Murad!, scrâșni Abdul. Pe mine nu mă vreți! Dar am să vă fac să mă iubiți, cu sau fără voia voastră".

Coloana oficială se scurgea silențios, ca un cortegiu funebru pe străzile Constantinopolelui. Când ajunse la Palatul Top-Kapi, tunurile orânduite pe vastul câmp de manevră din nord-vestul orașului prinseră să tragă salve în onoarea înscăunării noului padișah...

Hüseyn Nuri Bey, secretarul particular al noului sultan, era o ființă ștearsă, de o modestie care degenera în servilism. Putea trece neobservat, fiindcă umbletul lui era tăcut ca mișcările unei umbre. Schimbările de stăpâni, mai ales cele bruște, violente, dau naștere la mari perturbări. Oamenii de seamă, considerați până mai ieri intangibili, se scufundă în neant, iar indivizi necunoscuți, cvasiinexistenți, se ridică din întunericul anonimatului, învestiți cu puteri discreționare. Prietenii și partizanii noului stăpân sunt răsplătiți cu posturi importante, cu donații, titluri, ori cu sinecuri generos plătite, susceptibile să le asigure o viață tihnită, îmbelșugată. Urcarea pe tron a lui Abdul Hamid nu fusese urmată de schimbări și promovări spectaculoase în rândurile demnitarilor, fiindcă fondul lui sufletesc era atât de angoasat, de suspicios, încât nu fusese niciodată în stare să-și facă prieteni. Perspectivele lui de a dobândi puterea imperială păreau atât de puțin probabile, încât ambițioșilor dornici de ascensiuni meteorice nu le trecuse niciodată prin gând să ponteze pe mâna lui. Renunțase de mult la tovarășii lui de petreceri și de orgii din prima tinerețe. Se înstrăinase de ei de îndată ce medicii, alarmați de sănătatea lui șubrezită, îl sfătuiseră să adopte o viață

cumpătată, prevenindu-l că, în caz contrar, se expunea unor riscuri considerabile.

Înfricoşat de perspectiva morţii, Abdul Hamid le urmase indicaţiile, izolându-se, ridicând între el şi restul oamenilor un zid de nepătruns.

Hüseyn Nuri Bey păstrase acelaşi comportament modest şi după venirea pe tron a bizarului său stăpân. Se arăta atât de smerit, de maleabil, de blajin faţă de marii demnitari ai imperiului, încât fiecare dintre aceştia îşi închipuia că-şi poate face din el o unealtă. În realitate, Hüseyn ştia să se adapteze ca o mănuşă condiţiilor noi. Discreţia şi amabilitatea-i excesivă erau faţetele vizibile ale unei firi disimulate, de o ipocrizie periculoasă, de o falsitate rafinată.

Până şi faţă de stăpânul său purta mască. Nu se întrecea cu sârguinţa şi nici nu se străduia să i se vâre pe sub piele. Ştia că excesul de zel ar fi trezit bănuieli. Aparenţa mediocrităţii era arma cea mai eficientă.

Sporirea substanţială a salariului său, după ce Abdul Hamid devenise sultan, nu-l făcuse să-şi schimbe felul de viaţă. Locuia în aceeaşi casă pricăjită din mahalaua Kasim Paşa şi în fiecare dimineaţă venea pe jos până la palat, deşi distanţa era apreciabilă. În orele libere frecventa cafenelele, caravanseraiurile, frizeriile, moscheile, staţiunile estivale de pe ţărmurile Bosforului, locuri de întâlnire ale constantinopolitanilor bogaţi ori săraci, trăgea cu urechea la discuţii, înregistra în memorie zvonuri, cancanuri, critici şi glume acide pe seama mai-marilor zilei, plângeri, nemulţumiri, pe care le turna mai târziu sultanului, având grijă să le asezoneze spre a le face cât mai senzaţionale şi mai picante. Abdul Hamid le asculta cu un aer detaşat, aparent fără a le acorda importanţă. Aerul său plictisit ori vag amuzat – când veştile erau mai decoltate – îi mascau imperfect interesul pentru această cronică vorbită, adeseori mai palpitantă decât articolele din presa cotidiană locală şi străină.

Hüseyn ştiuse să se facă indispensabil stăpânului şi era răsplătit uneori cu gratificaţii grase. Adeseori îi servea zvonuri în legătură cu ex-sultanul Murad, subiect arzător pentru stăpânul său. Le strecura printre alte veşti, dându-le astfel un relief deosebit:

— Deunăzi îmi făceam rugăciunea la moscheea Suleimanié, când a intrat un nebun. Avea ochii rătăciți, părul vâlvoi, hainele în dezordine. Drept-credincioşii îi făceau loc ploconindu-se ca în fața unui împărat sau a unui sfânt. „Uitați-vă la el! Privirile lui caută către cer!, îşi şopteau. Vede ceea ce noi nu putem vedea! Buzele lui murmură vorbe neînțelese pentru noi, dar foarte limpezi pentru Allah! Păşeşte aerian, de parcă ar fi desprins de tot ceea ce este pământesc! Nebunii sunt aleşii lui Allah! Trimişii lui, în viermuiala nevrednicelor ființe zămislite din țărână, printre care ne târâm şi noi, păcătoşii! Să ne plecăm în fața înțelepciunii sacre a celor pe care noi, în ignoranța noastră, îi numim nebuni! În fruntea lor se află sublimul nostru stăpân Murad! Oameni răi i-au smuls din mâini frâiele puterii! Toți aceştia sunt agenții diavolului! Dar Allah îi va pedepsi! Ne va pedepsi şi pe noi, fiindcă am stat cu mâinile în sân şi nu ne-am împotrivit cohortelor de demoni! Pe Murad l-au detronat fiindcă este nebun, fiindcă este sfânt! N-au cutezat să-l ucidă ca pe Abdul Aziz, pentru că ființa lui Murad este sacră şi inviolabilă! Armele conspiratorilor s-au înclinat neputincioase în fața alesului lui Dumnezeu, în fața lui Murad lunaticul!".

Ochii lui Abdul Hamid se rotunjiră plini de spaimă. Cercuri albe îi înconjurau pupilele verzi, cu irişi dilatați şi luminoşi ca nişte tăciuni aprinşi. Vedenii neprecis conturate prinseseră a se roti în jurul lui. Îşi înfipse mâinile tremurânde în brațele jețului.

— Aşa vorbeau, Hüseyn? Aşa vorbeau?...

Se ridicase brusc în picioare, încercând parcă să-şi lepede bolovanul care i se lăsase pe piept, înăbuşindu-l. Îşi desfăcu febril gulerul tunicii, apoi trecu la fereastră, o deschise şi aspiră adânc aerul fierbinte de afară. Zăpuşeala nu numai că nu-l uşura, dar îi spori indispoziția.

— Mustafa Bey să vină imediat la mine!

Mustafa Bey, comandantul gărzii imperiale, răspunse peste câteva momente la apelul stăpânului. Avea ochi răi, buze subțiri, mustăți negre cu cozi drepte, lăsate în jos ca la mongoli.

— Mustafa, gâfâi sultanul, să-l instalezi pe fratele meu Murad în apartamentul ocupat de unchiul nostru, Abdul Aziz,

atunci când s-a sinucis! Prin prezența lui sfântă, Murad va spăla blestemul abătut asupra Palatului Ceragan!

Abdul Hamid recunoștea inviolabilitatea fratelui său, imunizat de însăși demența lui. Dar dacă armele ucigătoare erau incapabile a-i vătăma integritatea corporală, boala mintală se putea agrava ireversibil. În acest chip, Murad zăludul nu va mai fi o primejdie pentru tron.

— Mustafa, vreau să-l feresc pe fratele meu de tot ce ar fi în stare să-i tulbure liniștea spiritului, dedicat dialogului cu dumnezeirea. Spre a-l pune la adăpost de ispitele carnale, nepotrivite cu meditațiile-i elevate, interzic soției lui a-l mai vizita. Opreliștea se extinde și asupra cadânelor, odaliscelor și oricărei ființe de sex feminin din haremul său. Interdicția privește și pe mama și pe fiicele lui, care l-ar obosi cu flecărelile lor femeiești. Fiul său, Sarabedin, va fi eliminat din Școala de Război, fiindcă este rușinos ca fiul unui sfânt să îmbrățișeze cariera armelor, să stăpânească arta de a ucide. Spre a-i da posibilitatea să calce pe urmele sacrosanctului său părinte, ordon să-i împărtășească solitudinea. Va fi izolat de lume într-un apartament cu grilaje aurite, amenajat în palatul Ceragan. Spre a-l apăra pe fratele meu de o eventuală tentativă de asasinat – moartea unchiului nostru Abdul Aziz este pilduitoare –, ordon să fie păzit de robi din casa imperială și de ostași verificați.

— Murad efendi solicită un pian!, spuse Mustafa Bey. Sprâncenele sultanului se arcuiră a mirare.

— Pian? Pianul este un instrument profan! Ridică din umeri: Fie! Să i se pună la dispoziție un pian! Dar să fie bine cercetat în prealabil. Să nu fie ascunse în interiorul lui mesaje sau cine știe ce obiecte interzise. Apoi îi încolți altă idee: Nu cumva harul dumnezeiesc a început să-l părăsească pe Murad?

Abdul Hamid zâmbi. Acest aspect al chestiunii îi convenea. Dacă va găsi într-o zi necesar să-l suprime, va servi constantinopolitanilor o explicație plauzibilă. Murad, prin comportamentul său contrar regulilor canonice, a pierdut atributele sacre.

— Poți să te retragi, Mustafa! Mâine de dimineață să-mi raportezi de executare!

Ceremonia proclamării lui Abdul Hamid, organizată cu mare pompă, prilejui serbări grandioase, încheiate cu o magnifică defilare pe străzile Constantinopolelui. Spre a stimula înflăcărarea mulțimii supărător de pasive, crainici imperiali distribuiseră pumni de arginți înainte de trecerea cortegiului imperial. Cerșetorii – și numai ei – răspunseră la liberalități ovaționându-l până la răgușire pe noul sultan.

A doua zi, Abdul Hamid își chestionă secretarul:

— Ei, ce spui, Hüseyn, de entuziasmul populației capitalei? Secretarul își încrucișă extatic brațele pe piept:

— A fost minunat, Înălțimea Ta! Cred că nici Soliman Magnificul n-a fost salutat cu mai multă dragoste și venerație de constantinopolitani! Gloria Înălțimii Voastre s-a răsfrânt și asupra divinităților. Străluceau și ei așa cum strălucește luna pe lângă soare. Dar pentru meritele lor, prea-mărite stăpân, a fost prea mult. Excelența Sa Midhat își umfla penajul ca un curcan plin de trufie. Iar populația, mai cu seamă tinerii, bâtâiau din brațe și zbierau de parcă i-ar fi lovit strechea: „Trăiască măritul nostru Midhat, făuritorul de sultani!". Din mulțime, un ins zbanghiu a strigat: „Cioclul sultanilor! E mai bine așa!". Derbedeii din jur au început să râdă și să urle bătând din palme: „Cioclul sultanilor! Bravo! Cioclul sultanilor!".

— Buni de glume, tinerii ăștia!, zâmbi verde Abdul Hamid. Repetă cu haz: „Cioclul sultanilor!" Hm!

Râdea, dar sângele începuse să-i fiarbă. Își stăpânea însă mânia. Mintea lui începuse să lucreze: „Înseamnă că lumea a început să-i atribuie moartea lui Abdul Aziz. Dacă i se va imputa într-o zi oficial asasinarea unchiului meu, nimeni nu va fi surprins. Gândurile lui se depănau cu iuțeală, urzind planuri: „Cioclul sultanilor! Propriii tăi oameni mi te-au dat în mână, Midhat! Când va sosi timpul să te lovesc, voi invoca acuzațiile poporului! Asasin al sultanilor! Criminal și trădător! Ehe, să nu te culci pe laurii tăi, «Făuritorule de sultani!». Te pândesc așa cum își pândește un șarpe prada. Ești periculos, Midhat, dar eu te întrec!".

Hüseyn Nuri trebăluia printre niște arhive, dar trăgea cu coada ochiului spre stăpânul care stătea în fața ferestrei și privea absent marea scăldată de incandescența soarelui. „Ți-am

dat hrană gândurilor, sultanule, reflectă cu ironie amară. Să nu spui mai târziu că n-ai fost prevenit. Dacă ar şti Midhat cum îl lucrez, pielea mea n-ar mai preţui mare lucru! Într-o dimineaţă, constantinopolitanii ar vedea-o prinsă într-un par, în chip de sperietoare de ciori!".

Deasupra deşertului cu nisip fierbinte şi stânci albe, golaşe, orbitor de luminoase, se aşternură deodată nori vineţii, cu forme bizare de animale apocaliptice. Pustiul, lipsit de lumina feerică şi atât de familiară a soarelui, căpătase culoarea oţelului. Dunele şerpuitoare prinseseră să capete viaţă. De pe crestele lor se ridicau perdele de nisip răscolite de rafalele vântului. Ruşdi îşi acoperi cu palmele ochii înroşiţi, obrajii arşi de biciuiala nisipului înţepător ca acele. Se opri, căci picioarele nu-l mai duceau. Nu mai era în stare să înfrunte puterea vântului, care-l împingea înapoi asemenea unui perete mişcător. Căzu în genunchi, doborât de violenţa stihiilor. Simţea între dinţi granule de nisip. Urechile îi şuierau, îngânându-se cu vuietul vijeliei. „De ce nu se slobozesc mai repede baierele ploii?", cugetă împanicat. Când cerul îşi revărsă puhoaiele asupra deşertului, firea căpăta brusc viaţă. Şuvoaie gâlgâietoare se repezeau năvalnic printre dune, spălau stâncile, mutau din loc pietrele, pierzându-se abia mai târziu în marea de nisip. Pe urmele lor izvorau din ţărână flori plăpânde, efemere. Ruşdi aştepta cu disperare prăbuşirea apelor din văzduhul saturat de nori cenuşii. Picăturile mari, răcoroase, refuzau să cadă, spre a-i astâmpăra fierbinţeala şi a-i pune capăt senzaţiei de înăbuşire. Nisipul încins, usturător ca nişte minuscule fărâme de sticlă, îi pătrundea în ochi, în gură, în nas. Horcăind, Ruşdi îşi duse mâinile la grumaz: „Apă!", gemu. „Apă, apă!".

Deschise înspăimântat ochii şi desluşi deasupra patului tavanul decorat cu flori stilizate. Răsuflă adânc, rupându-se din vârtejul coşmarului. Senzaţia de înăbuşire continua să-i îngreuneze pieptul. Bătu scurt din palme.

— Apă!, porunci slujitorului sosit la poruncă.

Peste câteva clipe i se aduse pe o tavă de argint, ornată cu minunate flori de email, o cană cu apă rece, ţinută până atunci la gheaţă, şi o farfurioară cu şerbet de trandafiri. Marele vizir

se ridică într-un cot, bău pe nerăsuflate apa, apoi, ceva mai calm, se întinse iarăşi pe pernele de mătase.

De la o vreme îl chinuiau noapte de noapte cele mai urâte vise. Toate erau legate de cutreierarea unor deşerturi interminabile. Reminiscenţe poate din îndepărtata-i tinereţe. Comandase o companie dintr-un regiment trimis să potolească răscoala unor triburi nomade din Arabia de Vest. Omorâse atunci foarte mulţi oameni, convins că slujeşte imperiul şi pe sultan. Acum nu mai era sigur că masacrele serveau realmente interesele Turciei. Dar bărbaţii de stat de atunci, ca şi cei de acum, credeau doar în forţă, în autoritatea oarbă, care trebuia impusă cu brutalitate în orice condiţii. Odată cu scurgerea anilor, neastâmpărul, tendinţa spre violenţă, încrederea nezdruncinată în puterea pumnului i se moderaseră. Vârsta, ori proximitatea morţii, îl făcuse să vadă cu alţi ochi evenimentele, oamenii. Când atinsese pragul celui de-al şaselea deceniu, făcuse un legământ. Dacă va dispune vreodată de o mare autoritate politică, se va strădui să pună surdină la ceea ce fusese considerat până atunci un principiu sacrosanct: întâietatea indiscutabilă a osmanlâilor faţă de toate popoarele creştine sau islamice supuse lor. Aceste gânduri le împărtăşea şi prinţul Murad. Înainte de înscăunarea lui pe tron discutaseră adesea despre necesitatea unor schimbări fundamentale în viaţa imperiului. Între timp, el, Ruşdi, fusese înălţat la rangul de mare vizir, iar Murad încinsese sabia lui Osman. Planurile lor nu-şi găsiseră însă împlinirea. Nebunia padişahului, incapabil să-şi exercite prerogativele, îl lăsase singur în faţa hienelor din guvern. Majoritatea miniştrilor erau nişte arivişti dispuşi să calce pe leşuri spre a-şi păstra puterea. Midhat Paşa, în ciuda liberalismului afişat ostentativ, spre a-şi câştiga popularitate, nu se deosebea mult de ceilalţi membri ai guvernului. Era însă ambiţios, mai viclean, mai inventiv. Ruşdi îşi dădea seama cu amărăciune că încercările lui de a renova viaţa politică turcă erau sortite eşecului. Înlocuirea lui Murad cu Abdul Hamid îl lovise direct, lăsându-i numai umbra unei autorităţi, escamotată cu abilitate de Midhat. În Consiliul de miniştri, cuvântul său nu mai avea greutate. Devenise un maestru de ceremonii, însărcinat să dirijeze formal dezbaterile.

Ruşdi îşi aminti că în cursul dimineţii trebuie să prezideze o importantă reuniune a guvernului, convocată în vederea discutării cererii de armistiţiu formulată de Serbia, precum şi a intervenţiei marilor puteri în sprijinul acesteia. Îşi îmbrăcă uniforma de ceremonie, fiindcă la şedinţă avea să asiste sultanul. Rostul prezenţei lui Abdul Hamid la dezbateri era pur decorativ. Stătea în capul mesei drept ca un popândău şi înclina aprobator din cap ori de câte ori i se cerea părerea.

Când Ruşdi ajunse la Top-Kapi, miniştrii se aflau în sala de şedinţe, cu excepţia lui Midhat Paşa, care îşi făcu apariţia ceva mai târziu, afectând un aer preocupat. Ruşdi resimţi această încălcare a protocolului, desigur intenţionată, căci Midhat nu lăsa nimic la întâmplare. Sultanul se ivi în sfârşit, salută cu modestie pe miniştrii ploconiţi în faţa lui, apoi se instală în jilţul plasat în capul mesei.

Savfet Paşa, şeful departamentului Afacerilor Străine, citi un raport asupra intervenţiei comune a ambasadorilor Angliei, Rusiei, Germaniei, Austro-Ungariei, Franţei şi Italiei, care, în numele guvernelor respective, cereau Sublimei Porţi să dea un răspuns grabnic la cererea de armistiţiu a Serbiei, ajunsă la capătul puterilor.

La discuţiile pe marginea raportului, Redif Paşa, ministrul de război, începu cu o întrebare:

— Din convorbirile dumneavoastră cu sir Henry Elliot, aţi dedus oare că Anglia este înclinată să accepte punctul de vedere al duşmanilor noştri?

— Anglia rămâne prietena Turciei, replică Savfet Paşa. Disraëli a trebuit să ţină seama însă de presiunile opoziţiei, foarte active recent în Camera Comunelor, şi de intervenţiile celor Trei Imperii, stăruitoare în eforturile lor de a pacifica rapid Balcanii, chiar dacă în acest chip aduc ştirbirea intereselor legitime ale Turciei.

— Ce se va întâmpla dacă – prin imposibil – cabinetul Disraëli va cădea de la putere înainte de termen?, întrebă Gevdet Paşa, ministrul justiţiei, unul dintre membrii moderaţi ai Divanului. Au mai existat precedente! Nu-i aşa?

— Gladstone şi liberalii lui ne sunt potrivnici, recunoscu Savfet Paşa. Nu cred însă într-o apropiată schimbare a echilibrului politic la Londra. Disraëli se sprijină pe o confortabilă

majoritate în parlament și se bucură de amiciția reginei Victoria. În actuala conjunctură, Anglia nu va face jocul Rusiei. În privința asta putem fi liniștiți.

— Europa se va gândi de două ori înainte de a adopta o poziție dură față de noi, opină Hamza Pașa, ministrul listei civile. Prăbușirea Serbiei, sprijinită direct de ruși, a răcorit pe mulți beliciști, convinși până mai ieri că Imperiul Otoman este în plin și vertiginos declin.

Redif Pașa își bombă pieptul și își răsuci bătăios mustața:

— Rusul Cernaiev a primit o lecție meritată. N-are s-o uite prea curând!

— Să nu-l identificăm pe Cernaiev cu Rusia!, interveni prudent marele vizir.

— Nu înțeleg sensul cuvintelor dumneavoastră, Alteță, îi vorbi de sus Midhat. Vă temeți de Rusia?

— Mă tem de un război de mari proporții, căci ne-ar găsi nepregătiți!, ripostă iritat marele vizir.

— Cei care nu vă cunosc îndeajuns ar fi înclinați să vă acuze de defetism!, rosti cu ironie Midhat.

Înscăunarea sa recentă în funcția de președinte al Consiliului de Stat, a doua mare demnitate din imperiu, îi îngăduia să adopte o atitudine îndrăzneață față de Ruşdi Pașa, fără a se teme de consecințe, cu atât mai vârtos cu cât știa că se poate bizui pe sultan, de care-l lega pactul secret încheiat în preajma detronării lui Murad.

— Bravadele inutile mi-au repugnat întotdeauna!, îl înfruntă Ruşdi Pașa.

Sultanul își vârâse capul între umeri, înspăimântat vizibil de discuția dintre cei doi bărbați de stat. Părea depășit de evenimente. Miniștrii îl priveau pe sub sprâncene, nedumeriți de apatia lui. „Cu un astfel de suveran ne încumetăm să înfruntăm Europa?, își spuneau cu scârbă. Noroc că îl avem pe Midhat!, se felicitau în taină partizanii acestuia. Midhat știe ce vrea! El este adevăratul stăpân al imperiului!".

— Victoria noastră asupra Serbiei va fi o pildă și pentru Principatele Unite, interveni Redif Pașa cu asprime. Pățania tristă a lui Milan îl va face și pe Carol să pună surdină la pretenția lui de a obține independența a ceea ce numește el România!

— N-aş fi atât de sigur că va pune surdină!, zise marele vizir. Stingerea aproape totală a focarelor răscoalei din Herţegovina şi din Bosnia, apoi zdrobirea rebeliunii din Bulgaria nu i-au determinat pe sârbi să renunţe la intenţia lor de a obţine independenţa prin luptă.

— Dacă românii se vor ridica împotriva noastră, îi vom nimici aşa cum i-am nimicit şi pe sârbi, sprijiniţi de voluntarii ruşi!, pufni ministrul de război.

Abdul Hamid se uită la demnitarii angajaţi în discuţie, asemenea unui şoarece care priveşte dintr-o gaură o dispută între pisici.

— Dacă România va manifesta veleităţi de independenţă, vom avea tot timpul să-i punem căluş!, rosti apăsat Midhat Paşa. Dar să ne întoarcem la armistiţiul cu Serbia şi la intervenţia marilor puteri! Nu vom ceda şantajului, dar nici nu vom asmuţi Europa împotriva noastră printr-o intransigenţă deplasată la ora actuală. Sunt de părere să acordăm armistiţiul cerşit de sârbi, dar cu unele condiţii. Am formulat câteva puncte pe care vi le supun spre aprobare. Primo: starea de lucruri anterioară anului 1867 să fie restabilită în Serbia. Secundo: fortăreţele construite de la acea dată să fie dărâmate. Terzio: fortăreţele stăpânite de noi înainte de 1867 să fie reocupate de garnizoane turceşti. Quarto: guvernul de la Belgrad să fie silit a plăti despăgubiri de război, precum şi un tribut anual sporit!

— Am şi eu o propunere!, ridică mâna ministrul de război. Serbia să-şi reducă substanţial efectivele militare!

— Iar principii sârbi să fie obligaţi a cere învestitura sultanului, suzeranul lor!, opină ministrul justiţiei.

Majoritatea miniştrilor înclinară afirmativ din cap. Midhat Paşa se întoarse spre sultan:

— Înălţimea Voastră va binevoi, sper, să încuviinţeze propunerile noastre!

Marele vizir înţelese procedeul rivalului, care îl scosese pe nesimţite factor comun. Numai el, preşedintele Divanului, ar fi fost în măsură să ceară aprobarea suveranului.

Abdul Hamid cunoştea procedura. Trebuia să facă însă o alegere între tendinţa moderată a marelui vizir şi linia dură a lui Midhat. După o scurtă chibzuinţă, optă pentru cea din urmă, nu pentru că ar fi preferat-o, dar acesta era jocul şi, cel puţin

pentru moment, trebuia să i se supună. Înainte de a auzi răspunsul sultanului, care ar fi tranşat definitiv chestiunea, Galib Paşa, ministrul de finanțe, găsi necesar să intervină:

— Formula propusă de preşedintele Consiliului de Stat, completată de miniştrii Războiului şi Justiției, ține oare seama de efortul financiar şi economic pe care va trebui să-l dezvolte Turcia, în cazul unor complicații internaționale susceptibile să ducă la un conflict armat cu marile puteri sau cel puțin cu una dintre ele? S-a vorbit aici despre succesele noastre pe frontul sârbesc, dar nu s-a făcut nicio mențiune asupra teatrului de război din Muntenegru. După câte sunt informat – şi Redif Paşa este în măsură să confirme acest lucru –, trupele noastre întâmpină mari dificultăți la Podgorița şi la Bilek. Derviş Paşa, Hüseyn Paşa şi Maktar Paşa au fost nevoiți, pur şi simplu, să evacueze Muntenegrul.

— Să nu exagerăm!, replică tuşind sec ministrul de război. Muntenegrenii sunt mai îndărătnici decât sârbii. Afară de aceasta, dispunem acolo de un număr insuficient de soldați. Grosul armatei îl păstrăm în rezervă la hotarele de nord ale imperiului, spre a face față unui eventual atac al ruşilor. Campania din Muntenegru, în ciuda aspectelor nesatisfăcătoare, nu poate influența mersul operațiilor noastre militare în celelalte provincii răsculate. Cât priveşte efortul financiar de care ați vorbit, îl vom face cu dragă inimă dacă vom şti că acesta este prețul independenței şi al integrității țării noastre.

Midhat Paşa aruncă o privire piezişă lui Galib Paşa:

— Chestiunile militare au prioritate asupra celor financiare. Imperiul Otoman este un stat al militarilor, nu al neguțătorilor şi al cămătarilor.

— Armele se cumpără cu bani, Midhat Paşa, nu cu vorbe umflate!, ripostă Galib Paşa.

— În cazul acesta, ce ne rămâne de făcut?, rosti cu sarcasm preşedintele Consiliului de Stat. Să ne plecăm grumazul în fața ghiaurilor dinăuntrul şi din afara hotarelor Turciei?

— N-am spus asta!, replică iritat şeful departamentului Finanțelor. Socotesc însă că trebuie să fim mai concilianți în tratativele noastre diplomatice...

— Acest resort este de competența lui Savfet Paşa, declară emfatic Midhat. Se adresă apoi sultanului: Maiestate, aşteptăm ordinele Maiestății Voastre!

Abdul Hamid îşi cântări câteva clipe răspunsul. Dând mână liberă lui Midhat, îl lăsa să suporte singur consecințele propriei lui politici. Dacă impetuosul şef al „Junilor Turci" va da greş, se va compromite şi va arunca implicit o umbră şi asupra curentului politic pe care-l reprezintă.

— Îți acord încrederea mea, Midhat Paşa!, declară cu afabilitate tâmpă Abdul Hamid.

„Limitat la minte mai este şi padişahul nostru!, reflectă cu tristețe marele vizir. Pe nevolnice mâini a încăput imperiul!".

După ce îşi sprijini coatele de masa-i de lucru, Savfet Paşa îşi împreună gânditor palmele în dreptul bărbiei. Închis în cabinetul său, cugeta profund. Trebuia să găsească o formulă diplomatică suplă, menită să îndulcească asprimea ripostei Sublimei Porți față de intervenția marilor puteri.

Se uită pe sub sprâncene la secretarul aşezat în fața unui pupitru, pregătit cu tot ce trebuie pentru scris, apoi începu să dicteze rar şi apăsat:

Guvernul imperial apreciază la justa lor valoare motivele umanitare care au determinat diplomația europeană, într-un moment atât de critic, să-şi ofere bunele oficii în urma cererii făcute de guvernul de la Belgrad. Guvernele prietene, dornice a vedea încetând cât mai curând vărsarea de sânge din Serbia, au făcut cunoscute aspirațiile lor Sublimei Porți, ştiind desigur că aceasta este animată de aceleaşi frumoase gânduri. În scopul realizării cu un moment mai devreme a acestei lăudabile năzuințe, guvernul imperial socoteşte a-şi îndeplini o datorie de onoare...

Bucureşti, mai 1976

Sfârşit

editura Adevărul holding

S.C. Adevărul Holding S.R.L.,
Str. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, Bucureşti.
Director general: Răzvan Cornețeanu
Director executiv: Ioana Voicu
Director adjunct: Carmen Dincă
Telefon: 021.407.76.38; Fax: 021.407.76.42

Toate drepturile asupra ediției de față sunt rezervate exclusiv editurii S.C. Adevărul Holding S.R.L. Reproducerea parțială sau integrală a textului fără acordul editurii este interzisă şi va fi pedepsită conform legilor în vigoare.

Redactor:	George Stanca
Tehnoredactor:	Alexandru Dincă
Corector:	Eugenia Oprea
Ilustrator:	Florian Marina

Tipar executat de Grafica Veneta

Prețul de vânzare conține 2%, reprezentând valoarea timbrului literar ce se virează Uniunii Scriitorilor din România în contul deschis la BCR Unirea, Bucureşti cu nr. RO65 RNCB 0082 0005 0872 0001.